

БИЛТЕН

Апелационог суда у Крагујевцу

Број 1

Крагујевац, 2024. године

АПЕЛАЦИОНИ СУД У КРАГУЈЕВЦУ

БИЛТЕН

**КРАГУЈЕВАЦ – година XV
број 1/2024**

Београд

БИЛТЕН
АПЕЛАЦИОНОГ СУДА У КРАГУЈЕВЦУ

За Апелациони суд у Крагујевцу: Александар Блануша, *председник суда*

ИЗДАВАЧ: Paragraf Lex д.о.о., Сремска Каменица, Нови Сад

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: Александар Блануша, *председник суда*

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ И ОДГОВОРНОГ УРЕДНИКА: за кривичну материју: **Радоман Спарих**, *судија*
за грађанску материју: **Тања Павловић Недељковић**, *судија*

РЕДАКЦИЈА: **Судије:** Симонида Милорадовић, Марија Марковић, Тања Павловић Недељковић, Јасмина Симовић, Слободан Петровић, др Татјана Кандић, Милевка Миленковић, Марина Илић и Мирјана Војиновић

СЕКРЕТАРИ РЕДАКЦИЈЕ: за кривичну материју, **Викторија Стефановић**, *судијски помоћник*
за грађанску материју, **Сања Радуновић Каличанин** и **Марина Миликић**, *судијски помоћници*

ТЕХНИЧКИ СЕКРЕТАР: Данијела Јаковљевић

ПРЕЛОМ, КОРЕКТУРА И ДИЗАЈН: Paragraf Lex д.о.о., Сремска Каменица, Нови Сад

ИДЕЈНО РЕШЕЊЕ ОМОТА: Рада Павловић

ШТАМПАРИЈА: Београф, Нова Пазова

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

34(497.11)

БИЛТЕН судске праксе / Апелациони суд у Крагујевцу ;
главни и одговорни уредник Александар Блануша. - Год. 1, бр. 1
(2010) - . - Нови Сад: Paragraf Lex, 2010- (Нова Пазова : Београф). - 21 cm

Један до два пута годишње.

Је наставак: Билтен судске праксе (Окружни суд у Крагујевцу) =
ISSN 1821-2174

ISSN 2217-2718 = Билтен судске праксе (Апелациони суд у Крагујевцу)
COBISS.SR-ID 176028940

Свако копирање, умножавање, објављивање и дистрибуирање целине или делова текста из ове публикације представља повреду ауторског права и кривично дело (сходно одредбама чл. 215.-217. Закона о ауторском и сродним правима, и чл. 198.-202. Кривичног законика). Коришћење делова текста из овог Билтена дозвољено је сходно ауторском праву и уз сагласност издавача.

С А Д Р Ж А Ј:

Годишњи распоред послова Апелационог суда у Крагујевцу за 2024. годину (пречишћен текст).....	8
Извод из извештаја о раду Апелационог суда у Крагујевцу за период од 01.01.2023. до 31.12.2023. године.....	23

ЗАШТИТА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

<i>Координатор за медије Милена Андријевић</i> Заштита података о личности	28
---	----

КРИВИЧНО ПРАВО

<i>Судија Александар Блануша, председник Апелационог суда у Крагујевцу</i> Спорна питања у вези забране вишеструког укидања првостепених одлука, са посебним освртом на укидање решења у кривичном поступку и поступку привременог одузимања имовине проистекле из кривичног дела	40
<i>Судија Радоман Спарић</i> Застарелост кривичног гоњења и застарелост извршења кривичних санкција.....	54
<i>Судија Др Милан Давидовић</i> Злоупотреба права суда на раздвајање и спајање кривичног поступка.....	70
<i>Др Предраг Ђетковић, Јавни тужилац за организовани криминал</i> Корупција у здравству.....	93
<i>Проф. Др Вељко Турађанин</i> Обавезна одбрана у кривичном поступку према малолетницима и присуство браниоца у полицијској станици.....	108

Судијски помоћник Јанко Муљић
Члан 55а Кривичног законика: Генеза, међународна поређења и потреба за изменама 131

СУДСКА ПРАКСА

ПРАВНА СХВАТАЊА И ПРАВНИ СТАВОВИ 157

СЕНТЕНЦЕ ИЗ ОДЛУКА СУДОВА..... 173

МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО 173

ПРОЦЕСНО ПРАВО 225

ГРАЂАНСКО ПРАВО

Судија Слободан Петровић
Дејство отуђења ствари или права о коме тече парница на питање активне и пасивне легитимације 288

СУДСКА ПРАКСА

СЕНТЕНЦЕ ИЗ ОДЛУКА СУДОВА..... 295

ПРОЦЕСНО ПРАВО 295

СТВАРНО ПРАВО 299

ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО 306

ПОРОДИЧНО ПРАВО 338

НАСЛЕДНО ПРАВО 350

РАДНО ПРАВО..... 357

Република Србија
АПЕЛАЦИОНИ СУД У КРАГУЈЕВЦУ
I-СУ-2-16/24
15.4.2024. године
Крагујевац

На основу чл. 35 и чл. 36 Закона о уређењу судова („Сл. гласник РС“, бр. 10/23) и чл. 45, чл. 46, чл. 47 и чл. 48 Судског пословника („Сл. гласник РС“, бр.110/09 ... 18/22), председник Апелационог суда у Крагујевцу Александар Блануша утврдио је пречишћен текст Годишњег распореда послова Апелационог суда у Крагујевцу за 2024. годину.

Пречишћен текст Годишњег распореда послова Апелационог суда у Крагујевцу за 2024. годину, обухвата:

1. Годишњи распоред послова Апелационог суда у Крагујевцу за 2024. годину бр. I СУ-2-6/24 од 19. фебруара 2024. године (пречишћен текст),
2. Измену Годишњег распореда послова Апелационог суда у Крагујевцу за 2024. годину бр. I СУ-2-12/24 од 10.4.2024. године (пречишћен текст).

ГОДИШЊИ РАСПОРЕД ПОСЛОВА АПЕЛАЦИОНОГ СУДА У КРАГУЈЕВЦУ ЗА 2024. ГОДИНУ (пречишћен текст)

I

СЕДИШТЕ СУДА

Послови из надлежности Апелационог суда у Крагујевцу обављају се у седишту Апелационог суда у Крагујевцу које се налази у згради правосудних органа - Палати правде у Крагујевцу, ул. Слободе бр. 4.

Радно време Апелационог суда у Крагујевцу је од 7,30 до 15,30 часова.

II

СУДСКА УПРАВА

Пословима судске управе руководи председник Апелационог суда у Крагујевцу судија Александар Блануша.

За заменике председника суда одређују се **судија Симонида Милорадовић** и **судија Радоман Спарих**.

Судији Симониди Милорадовић, првом заменику председника суда, поред општих послова, у смислу чл. 53 ст. 4 и чл. 54 ст. 1 Закона о уређењу судова, поверавају се **посебне обавезе**, овлашћења и одговорности и то: у одсуству председника суда доноси и потписује акте судске управе који нису у искључивој – непреносивој надлежности председника суда, поступа по захтевима за изузеће и искључење судија у грађанским и кривичним стварима, врши надзор у финансијском пословању суда, стара се о спровођењу програма решавања старих предмета, прима странке и поступа по притужбама, врши надзор над радом судске писарнице и поступа по захтевима за давање информација у складу са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја.

Судији Радману Спарућу, заменику председника суда, поред општих послова, у смислу чл. 53 ст. 4 и чл. 54 ст. 1 Закона о уређењу судова, поверавају се **посебне обавезе**, овлашћења и одговорности и то: у одсуству председника суда доноси и потписује акте судске управе који нису у искључивој – непреносивој надлежности председника суда, поступа по захтевима за изузеће и искључење судија у грађанским и кривичним стварима, врши надзор у финансијском пословању суда, стара се о спровођењу програма решавања старих предмета, прима странке и поступа по притужбама, врши надзор над радом судске писарнице и поступа по захтевима за давање информација у складу са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја.

Заменици председника суда су дужни да председнику суда достављају по потреби месечне извештаје о свом раду у вези са посебним овлашћењима, обавезама и одговорностима.

Посебне обавезе у складу са чл. 74 Судског пословника поверавају се:

- **судији Злати Несторовић** - за надзор и обуку судијских помоћника за кривичну материју;
- **судији Светлани Бранковић** за надзор и обуку судијских помоћника за грађанску материју.

Послове секретара суда обављаће виши саветник **Данијела Вранић**.

Послове координатора за медије, поступање по захтевима за давање информација у складу са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја, уређење web site-а суда и послове у вези притужби обављаће виши саветник **Милена Андријевић**, која ће уједно мењати секретара суда у случају њеног одсуства.

III

СУДСКА ОДЕЉЕЊА

Ради обављања послова оснивају се следећа одељења:

- **Кривично одељење**
- **Одељење за кривичне поступке према малолетницима**
- **Грађанско одељење**

- Одељење за радне спорове
- Одељење за поступање по захтевима за заштиту права на суђење у разумном року
- Одељење судске праксе
- Припремно одељење

Од 53 судија колико је утврђено Одлуком Високог савета судства за Апелациони суд у Крагујевцу, у судска одељења Апелационог суда у Крагујевцу овим Годишњим распоредом послова распоређује се 43 судија са председником суда, колико тренутно обавља судијску функцију.

По избору недостајућег броја судија, распоред послова ће бити утврђен изменама Годишњег распореда послова за 2024. годину.

IV

ПРЕДСЕДНИЦИ СУДСКИХ ОДЕЉЕЊА

Председници одељења стараће се да се послови обављају законито, тачно, једнообразно, уредно и благовремено, а ради ефикаснијег поступања, као и у случају спречености или одсутности, те послове ће обављати њихови заменици.

Председник кривичног одељења је **судија Милевка Миленковић**, а њен заменик **судија Мирјана Војиновић**.

Председник одељења за кривичне поступке према малолетницима је **судија Марина Илић**, а њен заменик **судија Мирјана Војиновић**.

Председник грађанског одељења је **судија Тања Павловић Недељковић**, а њен заменик је **судија Дејан Лукић**.

Председник одељења за радне спорове је **судија Симонида Милорадовић**, а њен заменик **судија Јасминка Вукановић**.

Председник одељења за поступање по захтевима за заштиту права на суђење у разумном року је **судија Марина Илић**.

Председник одељења судске праксе је **председник суда Александар Блануша**, а заменици су **судија Симонида Милорадовић** и **судија Радоман Спарић**.

V

КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

V-a

У Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу распоређује се 10 судија.

Ради одлучивања у другом степену по жалбама изјављеним против одлука првостепеног суда у кривичном поступку формирају се следећа већа:

1. ВЕЋЕ

1. судија Радоман Спарих - председник већа
2. судија Злата Несторовић - члан већа
3. судија Милена Петровић - члан већа

2. ВЕЋЕ

1. судија Милевка Миленковић - председник већа
2. судија Јовица Илић - члан већа

3. ВЕЋЕ

1. судија Мирјана Војиновић - члан већа
2. судија Ружица Ђурђевић - члан већа
3. судија Јелена Вилотијевић - члан већа

4. ВЕЋЕ

1. судија Марина Илић - председник већа
2. судија Ђорђе Ристић - члан већа

Председника већа замењује први члан истог већа.

За време годишњих одмора и у случају друге оправдане одсутности или спречености судија, попуна чланова већа у Кривичном одељењу вршиће се тако што ће свако веће бити попуњавано члановима следећих већа у том одељењу, а по потреби и члановима већа других одељења.

У случају дуже одсутности судије, попуна чланова већа у Кривичном одељењу вршиће се наизменично члановима следећих већа у том одељењу, према распореду који ће за сваки месец унапред сачињавати председник Кривичног одељења.

Ради одлучивања по жалбама изјављеним против одлука првостепеног суда за кривична дела за која је прописана казна затвора од 30 до 40 година или казна доживотног затвора, већа Кривичног одељења у складу са чл. 21 ст. 2 тач. 2 Законика о кривичном поступку ће се допуњавати судијама из следећих већа у том одељењу.

Послове на дежурству обављаће дежурна већа према распореду дежурстава који ће по потреби сачињавати председник Кривичног одељења.

V-6

ВЕЋЕ НАДЛЕЖНО ЗА ОДЛУЧИВАЊЕ ПО ЖАЛБАМА У ТРЕЋЕМ СТЕПЕНУ

Ради одлучивања по жалбама изјављеним против пресуда другостепеног суда у **трећем степену**, у складу са чл. 21 ст. 3 Законика о кривичном поступку, формира се веће у следећем саставу:

1. судија Радоман Спарић - председник већа
2. судија Милевка Миленковић - члан већа
3. судија Мирјана Војиновић - члан већа
4. судија Марина Илић - члан већа
5. судија Ђорђе Ристић - члан већа

Председника већа замењује први члан већа.

У време годишњег одмора и друге оправдане одсутности или спречености судија постојећег већа у трећем степену, одсутне чланове већа замењују судије: Злата Несторовић и Јелена Вилотијевић, а у случају оправдане одсутности или спречености тих судија попуна чланова већа вршиће се тако што ће веће бити попуњавано члановима следећих већа у Кривичном одељењу, а по потреби и члановима већа других одељења.

VI

ОДЕЉЕЊЕ ЗА КРИВИЧНЕ ПОСТУПКЕ ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА

Ради одлучивања у другом степену по жалбама против одлука првостепеног суда у кривичним поступцима према малолетницима формира се следеће веће:

1. ВЕЋЕ

1. судија Марина Илић - председник већа
2. судија Ђорђе Ристић - члан већа
3. судија Милена Петровић - члан већа

2. ВЕЋЕ

1. судија Радоман Спарић - председник већа
2. судија Мирјана Војиновић - члан већа
3. судија Јовица Илић - члан већа

Председника већа замењује први члан већа.

Чланови већа Одељења за кривичне поступке према малолетницима у случају одсутности или спречености попуњаваће се по потреби са судијама из већа кривичног одељења које поседују сертификат о посебним знањима из области права детета и преступништва младих, у складу са Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-правној заштити малолетних лица.

VII

ГРАЂАНСКО ОДЕЉЕЊЕ

VII-a

У Грађанско одељење распоређује се 17 судија.

Ради одлучивања у другом степену по жалбама изјављеним против одлука првостепеног суда у грађанскоправним споровима формирају се следећа већа:

1. ВЕЋЕ

1. судија Јасмина Симовић - председник већа
2. судија др Татјана Кандић - члан већа
3. судија Владан Миољевић - члан већа

2. ВЕЋЕ

1. судија Тања Павловић Недељковић - председник већа
2. судија Зорица Игњатовић - члан већа
3. судија Зоран Дукић - члан већа

3. ВЕЋЕ

1. судија Дејан Лукић – председник већа
2. судија Александар Буђевац - члан већа

4. ВЕЋЕ

1. судија Ана Спасић - председник већа
2. судија Александра Прешић - члан већа
3. судија Светлана Илић - члан већа

5. ВЕЋЕ

1. судија Јасмина Јовановић - председник већа
2. судија Слободан Петровић - члан већа
3. судија Амела Бабовић Васић - члан већа

6. ВЕЋЕ

1. судија Дринка Кривчевић - председник већа
2. судија Драгана Стефановић Лабан - члан већа
3. судија Предраг Колаковић - члан већа

Председника већа замењује први члан истог већа.

За време годишњих одмора и у случају друге оправдане одсутности или спречености судија попуна чланова већа у Грађанском одељењу вршиће се тако што ће свако веће бити попуњавано члановима следећих већа у том одељењу, а по потреби и члановима већа других одељења.

У случају дуже одсутности судије, попуна чланова већа у Грађанском одељењу вршиће се наизменично члановима следећих већа у том одељењу, према распореду који ће за сваки месец унапред сачињавати председник грађанског одељења.

Послове на дежурству обављаће дежурна већа према распореду дежурстава који ће по потреби сачињавати председник Грађанског одељења.

VII-6

Предмети из области породичног права - „Гж2“, распоређиваће се судијама Грађанског одељења, на исти начин као и остали предмети из грађанске материје: „Гж“, „Гж3“ и „Гж4“, имајући у виду да све судије Грађанског одељења имају сертификат за поступање у предметима породичног права.

VII-в

Предмети по жалбама изјављеним против одлука првостепеног суда у споровима по Закону о заштити узбуњивача „Гж-уз“ распоређиваће се судијама Грађанског одељења на исти начин као и остали предмети из грађанске материје, имајући у виду да све судије грађанског одељења имају сертификат о посебним знањима у вези за заштитом узбуњивача.

VII-г

Предмети по жалбама изјављеним против одлука првостепеног суда у споровима по Закону о утврђивању чињеница о статусу новорођене деце за које се сумња да су нестала из породицишта у Републици Србији и који се заводе у уписник „Гж-5“, распоређиваће се у рад судијама Грађанског одељења које су стекле сертификат за поступање у овим предметима.

По предметима који се заводе у уписник „Гж-5“, одлучиваће следећа већа:

1. ВЕЋЕ

1. судија Јасмина Симовић - председник већа
2. судија др Татјана Кандић - члан већа
3. судија Тања Павловић-Недељковић - члан већа
4. судија Амела Бабовић Васић - члан већа

2. ВЕЋЕ

1. судија Дејан Лукић - председник већа
2. судија Зорица Игњатовић - члан већа
3. судија Зоран Дукић - члан већа
4. судија Драгана Стефановић Лабан - члан већа

Председника већа замењује први члан истог већа.

За време годишњих одмора и у случају друге оправдане одсутности судија, попуна чланова већа вршиће се тако што ће свако веће бити попуњавано члановима следећих већа.

Председника већа замењује први члан истог већа.

За време годишњих одмора и у случају друге оправдане одсутности судија, попуна чланова већа вршиће се тако што ће свако веће бити попуњавано члановима следећих већа.

VIII

ОДЕЉЕЊЕ ЗА РАДНЕ СПОРОВЕ

VIII-a

У Одељење за радне спорове распоређује се 15 судија.

1. ВЕЋЕ

1. судија Симонида Милорадовић - председник већа
2. судија Светлана Бранковић - члан већа
3. судија Душица Вуковић - члан већа

2. ВЕЋЕ

1. судија Мирјана Симић - председник већа
2. судија Зорица Јовановић - члан већа
3. судија Мирјана Трмчић - члан већа

3. ВЕЋЕ

1. судија Марија Петковић - председник већа
2. судија Наташа Петровић - члан већа
3. судија Марија Филиповић - члан већа

4. ВЕЋЕ

1. судија Јасминка Вукановић - председник већа
2. судија Радмила Николић - члан већа
3. судија Данијела Савић - члан већа

5. ВЕЋЕ

1. судија Марија Марковић - председник већа
2. судија Зорица Радаковић - члан већа
3. судија Данијела Марић - члан већа

Председника већа замењује први члан истог већа.

За време годишњих одмора и у случају друге оправдане одсутности или спречености судија, попуна чланова већа у Грађанском одељењу за радне спорове вршиће се тако што ће свако веће бити попуњавано члановима следећег већа у том одељењу, а по потреби и члановима већа других одељења.

У случају дуже одсутности судије, попуна чланова већа у Одељењу за радне спорове вршиће се наизменично члановима следећих већа у том одељењу, према распореду који ће за сваки месец унапред сачињавати председник Одељења за радне спорове.

Послове на дежурству обављаће дежурна већа према распореду дежурстава који ће по потреби сачињавати председник грађанског одељења за радне спорове.

VIII-6

Предмети по жалбама изјављеним против одлука првострепеног суда у споровима по Закону о заштити узбуњивача „Гж1-уз“ распоређиваће се судијама Одељења за радне спорове на исти начин као и остали предмети из радне материје, имајући у виду да све судије Одељења за радне спорове имају сертификат о посебним знањима у вези са заштитом узбуњивача.

IX

ПОСТУПАЊЕ У ПРЕДМЕТИМА РЕХАБИЛИТАЦИЈЕ

По жалбама против решења у поступку рехабилитације, сходно чл. 18 ст. 2 Закона о рехабилитацији („Сл. гласник РС“, бр. 92/11), одлучиваће следећа већа:

1. ВЕЋЕ

1. судија Дејан Лукић - председник већа
2. судија Злата Несторовић - члан већа

2. ВЕЋЕ

1. судија Марина Илић - председник већа
2. судија Ана Спасић - члан већа
3. судија Амела Бабовић Васић - члан већа

3. ВЕЋЕ

1. судија Радоман Спарих - председник већа
2. судија Јелена Вилотијевић - члан већа
3. судија Милена Петровић - члан већа

Председника већа замењује први члан истог већа.

За време годишњих одмора и у случају друге оправдане одсутности судија попуна чланова већа вршиће се тако што ће свако веће бити попуњавано члановима следећих већа.

По жалбама против решења у поступку рехабилитације из чл. 30 ст. 1 Закона о рехабилитацији („Сл. гласник РС“, бр. 92/11), а у вези чл. 6 Закона о рехабилитацији („Сл. гласник РС“, бр. 33/06) поступаће веће у саставу:

1. судија Радоман Спарих – председник већа
2. судија Милена Петровић – члан већа
3. судија Ана Спасић – члан већа
4. судија Јелена Вилотијевић – члан већа
5. судија Марина Илић – члан већа

X

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ПОСТУПАЊЕ ПО ЗАХТЕВИМА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Судије које ће, поред председника суда, одлучивати и водити поступак по правним средствима којима се штити право на суђење у разумном року на основу Закона о заштити права на суђење у разумном року („Сл. гласник РС“, бр. 40/15), су:

За предмете из *кривичне материје*:

- судија Марина Илић

За предмете из *грађанске материје*:

- судија Тања Павловић Недељковић

- судија Светлана Илић

За предмете из материје *радних спорова*:

- судија Симонида Милорадовић

- судија Марија Марковић

XI

ОДЕЉЕЊЕ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Одељење судске праксе сачињавају: председник суда и његови заменици, сви председници судских одељења и њихови заменици, руководиоци судске праксе по судским одељењима и председници већа.

За руководиоце судске праксе по судским одељењима одређују се:

- **судија Радоман Спарић** - за руководиоца судске праксе у Кривичном одељењу,
- **судија Марина Илић** - за руководиоца судске праксе у Одељењу за кривичне поступке према малолетницима,
- **судије Слободан Петровић и др Татјана Кандић** - за руководиоце судске праксе у грађанском одељењу,
- **судија Марија Марковић** - за руководиоца судске праксе у Одељењу за радне спорове,
- **судија Марина Илић** - за руководиоца судске праксе у Одељењу за поступање по захтевима за заштиту права на суђење у разумном року,
- **судија др Татјана Кандић и судија Дејан Лукић** - за руководиоце судске праксе у Грађанском одељењу у делу поступања у предметима по жалбама изјављеним против одлука првостепеног суда у споровима по Закону о утврђивању чињеница о статусу новорођене деце за које се сумња да су нестала из породицишта у Републици Србији и који се заводе у уписник „Гж-5“.

Заменици руководиоца судске праксе у Кривичном одељењу, Грађанском одељењу, Одељењу за радне спорове и Грађанском одељењу у делу поступања у предметима по жалбама изјављеним против одлука првостепеног суда у споровима по Закону о утврђивању чињеница о статусу новорођене деце за које се сумња да су нестала из породицишта у Републици Србији и који се заводе у уписник „Гж-5“, су председници већа по потреби и распореду који унапред сачињава председник одговарајућег одељења.

Секције одељења судске праксе помажу председнику Кривичног, односно Грађанског одељења и Одељења за радне спорове у припреми седница одељења на којима се разматрају питања из судске праксе, као и

руководиоцима судске праксе у кривичној, грађанској материји и материји радних спорова у обављању послова на уједначавању судске праксе и подизању квалитета рада суда уопште.

Одељење судске праксе ће најмање једном у шест месеци вршити анализу судске праксе по судским одељењима.

РЕДАКЦИЈСКИ ОДБОР БИЛТЕНА

Редакцијски одбор Билтена Апелационог суда у Крагујевцу сачињавају:

- 1. Главни и одговорни уредник Билтена:** председник суда, судија Александар Блануша.
- 2. Заменици главног и одговорног уредника судије:** Радоман Спарић и Тања Павловић Недељковић.
- 3. Чланови Редакцијског одбора судије:** Симонида Милорадовић, Марија Марковић, Тања Павловић Недељковић, Јасмина Симовић, Слободан Петровић, др Татјана Кандић, Милевка Миленковић, Марина Илић и Мирјана Војиновић.

ХП

ПРИПРЕМНО ОДЕЉЕЊЕ

У припремном одељењу обављаће се послови предвиђени одредбом чл. 16 Судског пословника.

У припремном одељењу ће се испитивати испуњеност процесних претпоставки за вођење поступка и одлучивања о правним лековима и на погодан начин означавати дозвољеност, благовременост и уредност жалбе, означавати датум иницијалног акта и датум изјављивања жалбе. Тако ће се већ приликом завођења предмета знати да ли се ради о старом предмету и да ли предмет треба означити и увести у програм решавања старих предмета. У кривичним предметима ће се поред испитивања напред наведених процесних претпоставки означити и рок застарелости кривичног гоњења.

Послове у припремном одељењу обављаће судијски помоћници према распореду који ће за одговарајућу материју сачињавати судије које су одређене за надзор и обуку судијских помоћника.

XIII

РАСПОРЕЂИВАЊЕ ПРЕДМЕТА

У циљу обезбеђивања подједнаке оптерећености свих судија у суду, распоређивање предмета у судским одељењима вршиће се у складу са Судским пословником, и то тако што се новопримљени предмети најпре разврставају по хитности, врсти поступка, односно правној области, а затим распоређују према астрономском рачунању времена пријема, методом случајног одређивања судије, у складу са утврђеним Годишњим распоредом послова, применом пословног софтвера за управљање предметима, с тим да се најпре распоређује група новопримљених предмета, а затим предмети приспели у суд на други начин.

Судије су у обавези да предмете решавају према редоследу пријема у складу са законом и Судским пословником, дајући приоритет у решавању хитних предмета у смислу чл. 50 Судског пословника, а посебно предметима за кривично дело прање новца (мера 9.1. Акционог плана за спровођење препорука из Процене ризика за прање новца и Процене ризика за финансирање тероризма).

Предмети се једнако распоређују судијама, с тим што заменицима председника суда, председницима Кривичног одељења, Грађанског одељења и Одељења за радне спорове, руководиоцима судске праксе, председницима већа у другостепеном поступку, председнику већа надлежном за одлучивање по жалбама у трећем степену и судијама одређеним за надзор и обуку судијских помоћника припада 20% умањења норме, само по једном основу, а у складу са чл. 19 ст. 2 Правилника о критеријумима, мерилима, поступку и органима за вредновање рада судија и председника судова („Сл. гласник РС“, бр. 81/14, ... 7/16).

ПРЕДСЕДНИК СУДА

Александар Блануша

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА О РАДУ АПЕЛАЦИОНОГ СУДА У КРАГУЈЕВЦУ за период 1.1.2023 - 31.12.2023. године

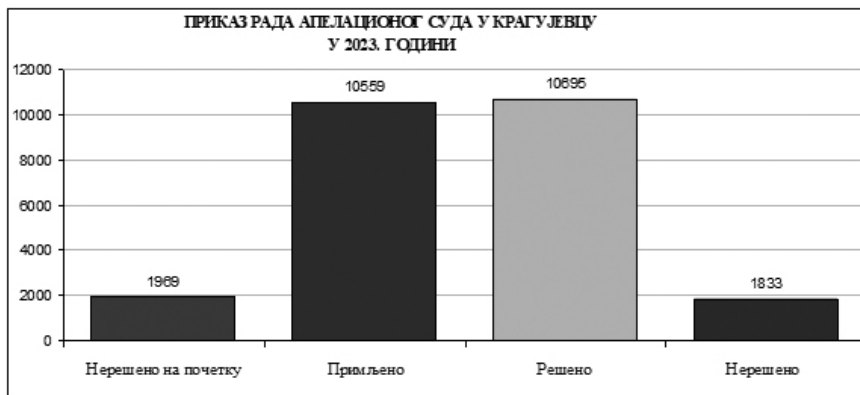
Апелациони суд у Крагујевцу је у 2023. години успешно савладао прилив предмета са 101,29%.

Примљено је 10559 предмета и решено 10695 предмета, чиме је смањен број нерешених предмета, у односу на почетак године са 1969 на 1833 предмета.

Највећи прилив је био у материји „Гж1“ - просечно по судији 24,45 предмета.

Тридесет осам судија је просечно решавало месечно 25,59 предмета.

Потребно време за решавање предмета у Апелационом суду у Крагујевцу у 2023. години је било 62 дана.

Графикон бр. 1

Графикон бр. 2

АПЕЛАЦИОНИ СУД У КРАГУЈЕВЦУ					
ГОДИНА	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Број нерешених предмета на крају	2883	2758	2261	1969	1833
Број решених предмета	13811	10825	12698	11898	10695
Време потребно за решавање предмета	76	93	65	60	62

Табела бр. 1

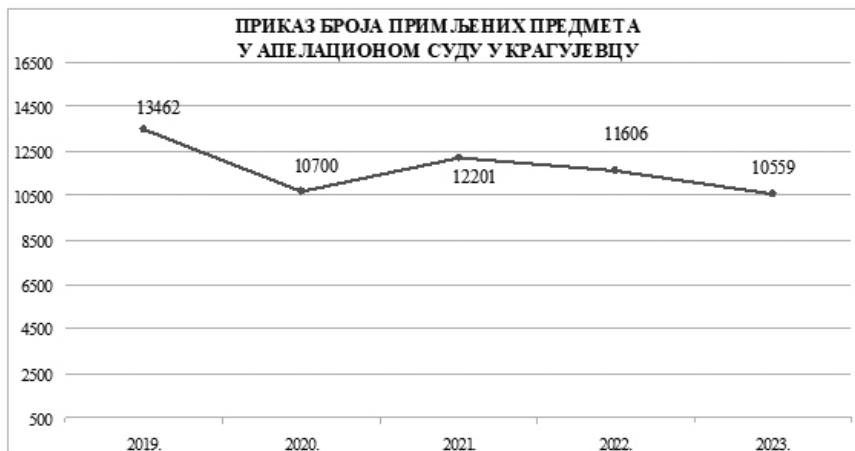
Резултати рада Апелационог суда у Крагујевцу у 2023. години, посматрани кроз петогодишњи приказ рада у погледу броја решених, нерешених и примљених предмета, указују на позитивне трендове и последица су повећаног континуираног залагања свих носилаца правосудних функција и запослених у Апелационом суду у Крагујевцу.

Графикон бр. 3

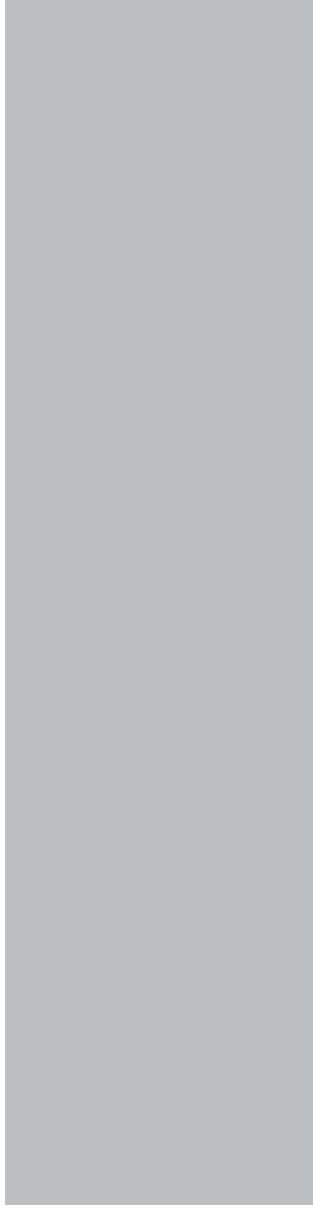

Графикон бр. 4

Графикон бр. 5

ЗАШТИТА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

*Милена Андријевић,
Координатор за медије Апелационог суда у Крагујевцу*

ЗАШТИТА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

УВОД

Заштита података о личности обезбеђује заштиту основних права и слобода физичких лица, у складу са вредностима демократског друштва. Механизми заштите података о личности треба да буду доступни сваком физичком лицу, а њихова функционалност је претпоставка неопходна за афирмацију права, посебно у окружењу у коме долази до динамичног развоја информационих технологија и њихове све шире примене како у приватном, тако и у јавном сектору, што доводи до повећаног ризика за права појединаца.

Заштита података о личности зајемчена је Уставом Републике Србије, као људско право које се остварује у складу са законом. Устав прописује да се прикупљање, држање, обрада и коришћење података о личности уређују законом, да је забрањена и кажњива употреба података о личности изван сврхе за коју су прикупљени, у складу са законом, осим за потребе вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом и да свако има право да буде обавештен о прикупљеним подацима о својој личности, у складу са законом и право на судску заштиту због њихове злоупотребе.¹

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, утврђује да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке, као и да се јавне власти неће мешати у вршење тог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.²

¹ Члан 42 Устава Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 98/06 и 115/21)

² Члан 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода „Службени лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – исправка и „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 12/10 и 10/15)

Закон о заштити података о личности,³ који тренутно представља основни пропис у области заштите података о личности у Републици Србији, донет је у циљу превазилажења недостатака у области обраде података о личности на које је указивала вишегодишња примена раније важећег Закона о заштити података о личности,⁴ као и у циљу усаглашавања са правом ЕУ и стандардима заштите података о личности. Стога су и решења садржана у Општој уредби о заштити података (ГДПР)⁵ и Полицијској директиви,⁶ као два кључна прописа ЕУ у овој области, унета у правни систем наше земље.

На основу анализа које су до сада спеведене у овој области, а које се пре свега тичу усклађености и примљенљивости Закона о заштити података о личности, произилази да је, због обимности и комплексности материје, као и због разлика у правној природи наведених прописа ЕУ у односу на домаћи закон, изостало потпуно усклађивање, с обзиром на то да поједини нови правни институти преузети из прописа ЕУ, нису прецизно уређени овим законом. Стога, иако Закон о заштити података о личности, обезбеђује бољу заштиту права лица чији се подаци обрађују и прописује већи обим обавеза и одговорности свима који обрађују податке, нејасне одредбе и преузети механизми који не постоје у домаћем правном систему, доводе у питање његову пуну применљивост.⁷

ПРАВО НА ЗАШТИТУ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

Право на заштиту физичких лица у вези са обрадом података о личности и слободни проток таквих података, начела обраде, права лица на које се подаци односе, обавезе руковалаца и обрађивача података о личности, кодекс поступања, пренос података о личности у друге државе и међународне организације, надзор над спровођењем овог закона, правна средства,

³ Закон о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 87/18)

⁴ Закон о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 97/08, 104/09 – др. закон, 68/12 – УС и 107/12)

⁵ Општа уредба о заштити података - ГДПР (енг. GDPR - General Data Protection Regulation), представља уредбу о приватности информација у Европској унији и важна компонента закона

⁶ Полицијска директива (енг. Law Enforcement Directiva) – Директива (ЕУ) 2016/680 Европског парламента и Савета од 27. априла 2016. године, о заштити физичких лица у погледу обраде личних података од стране надлежних органа у сврху спречавања, истраге, откривања или кривичног гоњења кривичних дела или извршења кривичних казни и о слободном кретању таквих података

⁷ Стратегија заштите података о личности за период од 2023. године до 2030. године („Службени гласник РС”, бр. 72 од 31. августа 2023.)

одговорност и казне у случају повреде права физичких лица у вези са обрадом података о личности, као и посебни случајеви обраде, уређени су чланом 1 став 1 Закона о заштити података о личности, док је ставом 2, уређено право на заштиту физичких лица у вези са обрадом података о личности коју врше надлежни органи у сврхе спречавања, истраге и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца кривичних дела или извршења кривичних санкција, укључујући спречавање и заштиту од претњи јавној и националној безбедности, као и слободни проток таквих података.

Имајући у виду значај права на заштиту података о личности као Уставом гарантованог права и људског права препознатог у бројним међународним правним инструментима, укључујући, поред већ поменуте Опште уредбе о заштити података (ГДПР) и Полицијске директиве, као два кључна прописа ЕУ и Конвенцију 108 Савета Европе - Конвенција за заштиту појединаца у вези са аутоматском обрадом личних података, која има велики значај у целокупном систему заштите личних података, као и поменуту Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, у времену свеопште дигитализације и напредних компјутерских технологија, потребно је додатно јачање механизма заштите података, уз обезбеђивање несметаног протока података.⁸

ПОДАТАК О ЛИЧНОСТИ

Податак о личности је сваки податак који се односи на физичко лице чији је идентитет одређен или одредив, непосредно или посредно, посебно на основу ознаке идентитета, као што је име и идентификациони број, података о локацији, идентификатора у електронским комуникационим мрежама или једног, односно више обележја његовог физичког, физиолошког, генетског, менталног, економског, културног и друштвеног идентитета.⁹

Сходно наведеном, податак о личности је, свака информација која нас, као физичка лица, ближе одређује и која се може довести у везу са конкретном особом. То могу бити име и презиме, адреса, ЈМБГ, број телефона, број рачуна у банци и слично, али и сваки други податак који нешто говори о нама. Велики број наших личних података се налази на интернету, попут

⁸ Стратегија заштите података о личности за период од 2023. године до 2030. године („Службени гласник РС”, бр. 72 од 31. августа 2023. године)

⁹ Члан 4 тачка 1 Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 87/18)

ИП адресе, ИМЕИ броја уређаја којим приступамо мрежи, лозинки, наших налога за електронску пошту и друштвене мреже, историје активности са таквих налога (шерови, лајкови, кликови), историје претраге интернета и слично. Иако многи дигитално генерисани подаци на први поглед не делују као подаци о личности, уз помоћ њих се неко лице може посредно идентификовати, у неким случајевима чак и само на основу таквих података или у комбинацији са још неким подацима. Управо могућност идентификације физичког лица и те податке чини личним подацима, са којих разлога категоризација одређеног податка као податка о личности понекад захтева да се у обзир узме целокупан контекст конкретног случаја.

ЛИЦА НА КОЈЕ СЕ ПОДАЦИ О ЛИЧНОСТИ ОДНОСЕ И ПРАВА ТИХ ЛИЦА У ВЕЗИ СА ОБРАДОМ ПОДАТАКА

Физичко лице чији се подаци о личности обрађују и које се уз помоћ таквих података може посредно или непосредно идентификовати, јесте лице на које се подаци односе. При том, подаци о личности су увек само они подаци који се односе на физичко лице, тако да подаци о личности нису подаци који се односе на ентитете попут правних лица, животиња или слично. Међутим, уколико податак о неком правном лицу може да доведе до идентификације неког физичког лица, такав податак се сматра податком о личности.

Што се тиче права лица на које се подаци односе, тј. чији се подаци обрађују, свако физичко лице има право да од руковоаца захтева информацију да ли обрађује податке о њему, које и у коју сврху, приступ тим подацима, предвиђени рок чувања, копију тих података, али и информацију о свим осталим питањима из члана 26 Закона о заштити података о личности – право на приступ. При том, право на приступ може бити ограничено, у целини или делимично, у мери и трајању које је неопходно и сразмерно у демократском друштву, уз поштовање основних права и легитимних интереса лица чији се подаци обрађују, из разлога који су предвиђени чланом 28 Закона о заштити података о личности.

Такође, лице на које се подаци односе има право да захтева исправку његових нетачних података о личности без непотребног одлагања. Уколико су подаци непотпуни, лице има право да своје податке допуни кроз давање додатне изјаве на основу члана 29 Закона о заштити података о личности - право на исправку и допуну.

Свако лице на које се подаци односе има право да се његови подаци о личности избришу од стране руковоаца када више нису неопходни за остваривање сврхе због које су прикупљени или на други начин обрађивани, ако је лице опозвало пристанак на основу кога се обрада вршила или је поднело приговор на обраду, ако су подаци незаконито обрађивани, ако брисање представља извршење законске обавезе руковоаца или ако су подаци о личности претходно прикупљени у вези са коришћењем услуга информационог друштва из члана 16 став 1 Закона о заштити података о личности. Захтев за брисање се подноси руковоацу (члан 30 - право на брисање).

Од осталих права лица на које се подаци односе, Законом о заштити података о личности, предвиђена су и следећа права: право на ограничење обраде - које подразумева да лице на које се подаци односе има право да од руковоаца захтева да се обрада његових података о личности ограничи у случајевима који су предвиђени чланом 31 Закона о заштити података о личности; право на преносивост података - које подразумева да уколико су заједно испуњени услови из члана 36 Закона о заштити података о личности, лице на које се подаци односе има право да претходно достављене податке прими у структурисаном облику од руковоаца као и да их, без његовог ометања, пренесе другом руковоацу; право на прекид обраде (приговор) - које право подразумева да лице на које се подаци односе има право да од руковоаца, у виду приговора на обраду, захтева прекид обраде која се врши у складу са чланом 12 став 1 тачке 5 и 6 Закона о заштити података о личности, укључујући и профилисање које се заснива на тим одредбама. Уколико руковалац није предочио да постоје законски разлози за обраду који претежу над интересима, правима или слободама лица на које се подаци односе или су у вези са подношењем, остваривањем или одбраном правног захтева, биће дужан да прекине за обрадом података о лицу које је поднело приговор.

Поред наведених права, предвиђено је и право против одлучивања искључиво на основу аутоматизоване обраде, које подразумева да на лице, чији се лични подаци обрађују, неће се примењивати одлука донета искључиво на основу аутоматизоване обраде, укључујући и профилисање, уколико та одлука значајно утиче на његов положај или производи правне последице по лице. Законом су предвиђени изузеци од овог правила.¹⁰

¹⁰ Члан 38 Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 87/18)

Како би лице чији се подаци обрађују, остварило неко од наведених права предвиђених законом у вези обраде података о личности, неопходно је да руковоаоцу, поднесе захтев за приступ, исправку и допуну, брисање, ограничење обраде, преносивост података, прекид обраде као и непримењивање одлуке донесене на основу аутоматизоване обраде.

Руковалац је дужан да достави копију података које обрађује лицу на које се подаци односе на његов захтев. Уколико је захтев за копију достављен електронским путем, информације се достављају у уобичајено коришћеном електронском облику, осим ако је лице на које се подаци односе захтевало другачије достављање. Ако руковалац не поступи по захтеву лица на које се подаци односе дужан је да о разлозима за непоступање обавести то лице без одлагања, а најкасније у року од 30 дана од дана пријема захтева, као и о праву на подношење притужбе Поверенику, односно тужбе суду (члан 21 Закона о заштити података о личности).

ОБРАДА ПОДАТАКА

Обрада података о личности је свака (аутоматизована или неаутоматизована) радња која се предузима у вези са подацима о личности, као што су прикупљање, бележење, чување, разврставање, груписање, увид, брисање, уништавање, похрањивање података и многе друге. Иако термин „обрада” указује на активно понашање, под обрадом података се могу сматрати и пасивне радње, попут чувања и складиштења података. Закон о заштити података о личности у члану 4 тачка 3, управо набраја само неке најчешће и типичне радње обраде, док са друге стране, може се рећи, оставља на неки начин, отворен списак радњи, које се могу сматрати радњама обраде података о личности. Стога се може сматрати да свако активно или пасивно понашање у вези са подацима о личности представља њихову обраду и да је тешко замислити ситуацију да је неко дошао у додир са подацима о личности, а да се то не сматра обрадом. Дакле, свака употреба или сваки додир са подацима о личности, без обзира на то колико је таква обрада трајала и какве је врсте била (активна или пасивна), сматраће се обрадом у смислу Закона о заштити података о личности.

ЗАКОНИТОСТ ОБРАДЕ

Када говоримо о законитости обраде личних података, у суштини говоримо о томе да руковалац има право да врши обраду само уколико је она утемељена, заснована на једном од шест расположивих правних основа. Када одреди за коју су сврху подаци потребни, руковалац мора да се одлучи на основу ког правног основа ће се обрада вршити, будући да правила обраде у великој мери од тога зависе. Уколико обрада за жељену сврху не може да се заснује ни на једном од расположивих правних основа, онда је таква обрада недозвољена, односно незаконита. Такође, треба имати у виду да се за основ бира онај који највише одговара конкретној сврси пре почетка обраде. Дакле, како би обрада података била законита, у смислу Закона о заштити података о личности, руковалац треба да се у сваком конкретном случају, определи за онај правни основ обраде који одговара специфичним околностима под којима се обрада врши.

Према нашем Закону о заштити података о личности (члан 12), а у складу са ГДПР, предвиђени правни основи су: пристанак лица на које се подаци односе, закључење и извршење уговора, поштовање правних обавеза, заштита животно важних интереса, обављање послова у јавном интересу и легитимни интерес руковаоца.

ЛЕГИТИМНИ ИНТЕРЕС КАО ПРАВНИ ОСНОВ ЗА ОБРАДУ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

Легитимни интерес руковаоца или треће стране је један од шест могућих правних основа које предвиђа Закон о заштити података о личности, који се, у суштини, огледа у стварној, конкретној и правно допуштеној користи руковаоца или треће стране, за чије остваривање је неопходна обрада одређених података о личности и над којом не претежу интереси или основна права и слободе лица на које се подаци односе.

Наиме, члан 12 став 1 Закона о заштити података о личности, прописује да је обрада законита само ако је испуњен један од услова из тачке 1 до 6 тог става, а између осталог, ако је обрада неопходна у циљу остваривања легитимних интереса руковаоца или треће стране, осим ако су над тим интересима претежнији интереси или основна права и слободе лица на које

се подаци односе који захтевају заштиту података о личности, а посебно ако је лице на које се подаци односе малолетно лице (тачка б).

Из садржине цитиране одредбе Закона о заштити података о личности, произилази да услови који треба да буду испуњени да би легитимни интерес био законит правни основ обраде података о личности, јесу: постојање одређеног легитимног интереса руковоаца или треће стране, неопходност обраде; претежност легитимног интереса над интересима или основним правима и слободама лица на које се подаци односе.

Стога, легитимни интерес не треба аутоматски узимати као правни основ за обраду у ситуацији у којој други правни основ није применљив, нити је за његову примену довољна само констатација да за одређену обраду постоји легитимни интерес руковоаца или треће стране, већ, да би обрада која се заснива на легитимном интересу била законита са становишта Закона о заштити података о личности, потребно је пре отпочињања намераване обраде утврдити да су за ту обраду испуњени наведени законом прописани услови. Наиме, потребно је да руковалац изврши пажљиву процену испуњености услова за примену легитимног интереса као правног основа за обраду и тек након тога донесе одлуку о могућности отпочињања обраде. Када се руковалац одлучи да врши обраду на основу легитимног интереса потребно је да о претходно извршеној процени легитимног интереса сачини писани акт.

Сходно наведеном, руковалац приликом процене испуњености услова за примену легитимног интереса као правног основа за обраду, најпре треба да утврди специфичан циљ који жели да оствари намераваном обрадом, односно позитиван исход који би проистекао као резултат намераване обраде, а који се може огледати у одређеној користи за самог руковоаца, или за трећу страну, тј. за одређеног појединца, организацију, или јавност уопште. При том, појам легитимни интерес, у смислу Закона о заштити података о личности, представља шири појам и односи се на шири смисао или разлог обраде података, и као такав легитимни интерес не треба поистовећивати са појмом сврха обраде.

Осим тога, руковалац треба да утврди неопходност намераване обраде за остваривање циља који је претходно идентификован. Нарочито је потребно проценити да ли обрада заиста омогућава постизање циља, да ли се циљ може остварити без обраде података о личности (нпр. обрадом анонимизованих података) и да ли се циљ може остварити обрадом мањег броја података или

обрадом на мање инвазиван начин. Уколико обрада није нужна за остварење циља, или се циљ обраде може постићи без обраде података о личности или на мање инвазиван начин по приватност лица (нпр. обрадом мање количине података, друге врсте података и сл.), онда намеравана обрада није неопходна и не може се сматрати да је испуњен овај услов из члана 12 став 1 тачка 6 Закона о заштити података о личности.

Такође, како би се на што бољи начин извршила процена испуњености услова за примену легитимног интереса као правног основа за обраду, руковалац даље треба да провери и претежност интереса.

При том, треба имати у виду да, што подаци чија се обрада намерава више задиру у приватност лица на које се односе, већа је вероватноћа да ће њихова обрада подразумевати већи ризик за права и слободе лица, те да ће потреба заштите тих права бити претежнија у односу на корист коју руковалац намерава да оствари.

С тим у вези, руковалац треба да узме у обзир и процени последице које намеравана обрада може да проузрокује по интересе и основна права и слободе лица о чијим је подацима реч. Иако се у суштини интереси и основна права и слободе лица, најпре, тичу права на заштиту података о личности и права на приватност, може се рећи да се тичу и права на слободу изражавања, слободу мисли, савести и вероисповести, слободу кретања, слободу окупљања, забрану дискриминације и других основних људских права и слобода.

Приликом разматрања могућих узрока, тј. могућих извора одређених последица, односно било ког вида штете по интересе, права и слободе лица, до којих би могло доћи услед намераване обраде података о личности, руковалац, треба да у том смислу, узме у обзир могућност да одређени узрок допринесе нпр. отежавању или онемогућавању остваривања права и слобода лица, губитку контроле над подацима, материјалном губитку, настанку било ког вида економске или социјалне дискриминације лица и слично.

Тек након извршене процене последица које намеравана обрада може да проузрокује по интересе и основна права и слободе лица о чијим је подацима реч, руковалац треба да процени да ли је у конкретном случају заштита права лица пропорционална очекиваној користи или штета по права лица превазилази могућу корист, у ком случају легитимни интерес, углавном неће бити адекватан правни основ намераване обраде.

ПРАВНА СРЕДСТВА И ЗАШТИТА ПРАВА ЛИЦА НА КОЈЕ СЕ ПОДАЦИ ОДНОСЕ

Што се тиче заштите права лица на које се, подаци који се обрађују, односе, Закон о заштити података о личности, предвиђа право лица на непосредно правно средство - подношење притужбе Поверенику, ако сматра да је обрада података о његовој личности извршена супротно одредбама Закона, што претходним законом није био случај. У поступку по притужби сходно се примењују одредбе закона којим се уређује инспекцијски надзор у делу који се односи на поступање по представкама. Подношење притужбе Поверенику не утиче на право овог лица да покрене друге поступке управне или судске заштите.¹¹

Уколико Повереник у року од 60 дана од дана подношења притужбе не поступи по притужби или не поступи у складу са чланом 82 став 2 Закона о заштити података о личности, лице на које се подаци односе има право да покрене управни спор (члан 83).

Такође, лице на које се подаци односе има право на судску заштиту, у складу са чланом 84 Закона о заштити података о личности, ако сматра да му је, супротно овом закону, од стране руковоаца или обрађивача радњом обраде његових података о личности повређено право прописано овим законом. Подношење тужбе суду не утиче на право овог лица да покрене друге поступке управне или судске заштите.

ЗАКЉУЧАК

Питање заштите личних података је последњих деценија у центру интересовања опште и стручне јавности, практичара и законодаваца. Потреба за обухватнијим и детаљнијим регулисањем ове материје јавила се управо са дигитализацијом друштва, нарочито са интензивирањем употребе компјутера у јавној управи и правосуђу, али и у приватном сектору. Количина података која се може чувати, те брзина обраде и размене података у електронској форми, неупоредиви су са њиховом дотадашњом стандардном физичком обрадом и чувањем. Исто тако, доношење нових прописа, као и

¹¹ Члан 82 Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 87/18)

измене и допуне постојећих, како на међународном, тако и на домаћем нивоу, условљено је технолошким напретком и променама.

Међутим, поред постојећег правног оквира у области заштите података о личности, потребан је даљи рад на реформским процесима у овој области, којима ће се обезбедити усклађеност са Општом уредбом о заштити података (ГДПР) и Полицијском директивом, а уједно грађанима пружити ефикаснија заштита права и услове за остваривање других друштвених вредности на којима је заснована модерна демократска држава, као што је достојанство личности, слобода мишљења и изражавања, забрана дискриминације итд. Ово пре свега имајући у виду, поменути брз технолошки напредак друштва, који у данашње време подразумева обраду података о личности у све већем обиму. Сведоци смо доба „паметних” уређаја, зграда и аутомобила, алгоритамског одлучивања, система биометријске технологије и других паметних система за препознавање лица, виртуелне стварности, дигиталног учења и слично, где свакодневно људи генеришу све веће количине података кроз своје дигиталне активности. Према досадашњим истраживањима која су спроведена у овој области, најалост, огроман број података о личности најмлађег дела популације који се налазе у интернетском окружењу постављају управо њихови најближи сродници, немајући представу о ризицима којима их на тај начин излажу, а понајмање о њиховом праву на приватност које им несумњиво припада.¹²

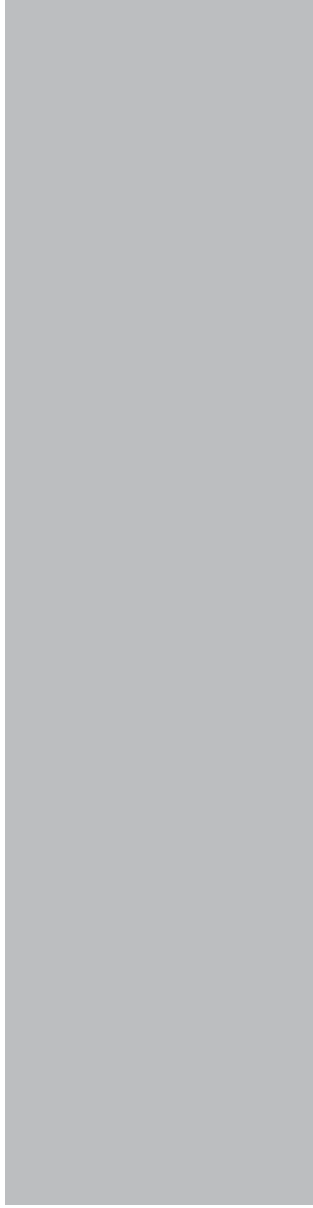
Стога је, препознајући значај овог питања, веома битно да област заштите података о личности, буде још боље, јасније и прецизније дефинисана.

ЛИТЕРАТУРА

1. Закон о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 87/18)
2. *Стратегија заштите података о личности за период од 2023. године до 2030. године* („Службени гласник РС”, бр. 72/2023)
3. Невена Ружић и Ана Тоскић Цветиновић, *Анализа Закона о заштити података о личности у контексту обраде података од стране надлежних органа у посебне сврхе*
4. Ставови и пракса Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, доступна на сајту Повереника: www.poverenik.rs

¹² *Стратегија заштите података о личности за период од 2023. године до 2030. године* („Службени гласник РС”, бр. 72 од 31. августа 2023.)

КРИВИЧНО ПРАВО

*Александар Блануша,
председник Апелационог суда у Крагујевцу*

**СПОРНА ПИТАЊА У ВЕЗИ ЗАБРАНЕ
ВИШЕСТРУКОГ УКИДАЊА ПРВОСТЕПЕНИХ
ОДЛУКА, СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА
УКИДАЊЕ РЕШЕЊА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ
И ПОСТУПКУ ПРИВРЕМЕНОГ ОДУЗИМАЊА
ИМОВИНЕ ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА**

УВОД

**- дозвољеност и забрана укидања првостепених
одлука и процесне последице -**

Настојање законодавца да својом регулативом утиче на трајање судских поступака учињено је изменама процесних одредби у правцу стварања ефикасног кривичног поступка и његовог окончања у разумном року.

Законска измена којој се придаје посебан значај јесте забрана двоструког одн. вишеструког укидања првостепене пресуде¹³, чиме је другостепени суд приморан да сам пресуди (кривично)правну ствар, уместо да у истом предмету по други (трећи...) пут укида простепену пресуду и предмет враћа истом суду (у измењеном или неизмењеном саставу) на поновно суђење.

Од значаја је измена и одредби којима је поједностављена форма поступања у неким кривичним стварима (знатно проширена листа кривичних дела /према прописаној санкцији/ за која се спроводи скраћени кривични поступак, одлагање кривичног гоњења /опортунитет/, споразум о признању кривичног дела и др.).

Такође, другостепеном суду је у битноме смањен обим преиспитивања првостепене одлуке (нарочито код жалбе изјављене против решења), чиме је

¹³ Члан 455 став 2 ЗКП

другостепени (трећестепени) поступак суштински сведен на оцену жалбених навода а не и на испитивање првостепене одлуке по служеној дужности.

Наведеном забраном вишеструког укидања првостепене пресуде другостепеном суду је наложено, уколико је у истом предмету пресуда једном (или више пута по ранијој законској регулативи) већ била укинута, да својом пресудом меритоно одлучи и тиме „стави тачку“ на тај поступак (у делу одлучивања по редовним правним лековима), уместо враћања предмета првостепеном суду на суђење по трећи пут. Правилност овог законског решења није једноставно оценити јер супростављена схватања имају своје прилично чврсте аргументе. Сходно томе, не постоји сагласност ни у упоредном праву уз неспорно битне разлике између држава у виду дозвољености вишеструког укидања пресуде¹⁴ или пак умереног приступа овом питању у виду дозвољености једног укидања¹⁵.

Интересантно је да наш законодавац, дозволивши могућност доношења другостепене одлуке у седници већа али исто тако и на основу одржаног претреса¹⁶, није направио разлику у роковима у којима је другостепени суд у обавези да спеше са својом одлуком врати првостепеном суду (четири месеца, одн. три ако је оптужени у притвору¹⁷). Сходно томе рокови су исти без обзира која процедура претходи доношењу другостепене одлуке. Супротно томе, процесни закони држава које дозвољавају укидање првостепене пресуде махом постављају другостепеном суду много краће рокове одлучивања уколико се одлука доноси у седници већа, одн. када се тај суд одлучи на укидање првостепене пресуде решењем¹⁸, а знатно дуже рокове када другостепени суд држи претрес и тиме меротирно својом пресудом ставља тачку на један поступак.

Овде свакако треба имати у виду да претрес пред другостепеним судим не сме да представља понављање главног претреса одржаног пред првостепеним судом, већ мора да буде усмерен искључиво на спорне чињенице. Но, и такав претрес неспорно подразумева извођење доказа и пред другостепеним судом, што ће поступак у том случају учинити свакако дужим

¹⁴ Нпр. Хрватска, Словенија и Македонија

¹⁵ Нпр. Србија и Црна Гора

¹⁶ Члан 446 став 1 ЗКП

¹⁷ Члан 461 став 2 ЗКП

¹⁸ Нпр. у Македонији 45 одн. 60 дана у сложеним предметима

у односу на доношење одлуке у седници већа, али се трајање овог претреса не може изједначити са главним првостепеним претресом. Код укидања првостепене пресуде потребно је време за израду укидног решења, враћање предмета првостепеном суду, заказивање и држање новог главног претреса, израду нове првостепене пресуде, нови жалбени рок, достављање предмета поново другостепеном суду, ново заказивање седнице већа, доношење нове другостепене одлуке и др. Уместо свега тога, трајање другостепеног поступка своди се, у овом случају, на држање претреса пред другостепеним судом и израду другостепене пресуде (правноснажне или евентуално са правом жалбе суду трећег степена).

Код дилеме да ли је претрес пред другостепеним судом „расправа“ по оптужници (одн. оптужним предлогом) или пак по жалби, треба имати у виду да процесни закон предвиђа да се на претресу пред другостепеним судом чита пресуда одн. њен део на који се односи жалба, а не оптужни акт¹⁹. Одавде би произилазило да се расправљање на претресу има ограничити искључиво на жалбене наводе. Но, треба свакако имати у виду право странака да на претресу предлажу у своју корист и оне доказе који се односе на наводе оптужног акта а нису поменути у жалби²⁰.

Поред наведеног, у пракси се поставило и питање обима поновљеног главног претреса пред првостепеним судом²¹, које питање би се могло превазићи одлуком другостепеног суда у смислу јасног дефинисања тог обима. Но, и овде постоји дилема услед установљеног права странака на „изношење нових доказа“ и „истицање нових чињеница“ на том поновљеном суђењу²².

Све време постојања забране двоструког (одн. вишеструког) укидања првостепене пресуде (али и другостепене у трећестепеној фази одлучивања) егзистира и питање постојања ове забране код одлучивања о жалби изјављеној против решења (сходном применом цитираних одредби које се односе на пресуду).

¹⁹ Члан 450 став 2 ЗКП

²⁰ Члан 450 став 4 ЗКП

²¹ Члан 462 став 1 ЗКП

²² Члан 462 став 2 ЗКП

По једном схватању, опредељење законодавца да недозволи враћање предмета првостепеном суду на поновно суђење, уколико је у истом предмету пресуда једном већ била укинута, има се једнако схватити, тумачити и применити и у другостепеном поступку када је предмет одлучивања жалба изјављена против решења. Ово се схватање заснива, пре свега, на логичком размишљању о ефикасном кривичном поступку и разлозима који утучу на дуго трајање поступка, где свакако своје место има и вишеструко укидање решења у ситуацији када поступак „тапка у месту“ док се не усагласе првостепени и другостепени суд (нпр. код издвајања незаконитих доказа из списка, предлога странака за извођење доказа и др.).

Према другом схватању, забрана вишеструког укидања решења не постоји (дакле нема сходне примене одредби које се односе на пресуду), те се у истом предмету решење може неограничено укидати и упућивати предмет првостепеном суду на поновно одлучивање.²³ Поједини заговорници овог схватања сматрају да није требало чак ни укидање првостепене пресуде ограничити на само једно, указујући на дуже трајање ове (другостепене) фазе поступка када суд мора „сам да пресуди“.²⁴

Посебан проблем, по питању забране или дозвољености вишеструког укидања одлука, постоји код решења донетих у поступку привременог одузимања имовине проистекле из кривичног дела,²⁵ где су се судови својом праксом у битноме разишли по овом питању.

ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

-Одредбе Законика о кривичном поступку-

Одредбом члана 455 став 2 Законика о кривичном поступку (ЗКП)²⁶ прописана је забрана двоструког (вишеструког) укидања првостепене пресуде, формулацијом: „Другостепени суд ће сам пресудити ако је у истом предмету првостепена пресуда већ једанпут укидана“.

²³ У смислу одредбе члана 467 став 4 ЗКП

²⁴ Члан 455 став 2 ЗКП

²⁵ Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела („Службени гласник РС“, бр. 32/2013, 94/2016 и 35/2019)

²⁶ Законик о кривичном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС)

Одредбом члана 464 став 1 ЗКП прописана је сходна примена у трећестепеном поступку одредаба о поступку пред другостепеним судом, формулацијом: „О жалби против другостепене пресуде решава апелациони суд, сходно одредбама овог законика које важе за поступак у другом степену“.

Одредбом члана 468 ЗКП прописана је сходна примена одредаба о жалби против првостепене пресуде у поступку по жалби против решења, формулацијом: „Ако овим закоником није другачије одређено, на поступак по жалби против решења сходно ће се примењивати одредбе члана 434 став 5, члана 435 до 442, члана 445 став 1 и 2, члана 454 и члана 458 став 2 овог законика“.

Овим одредбама, на чију сходну примену ЗКП упућује у поступку по жалби против решења, регулисана су следећа питања:

Одредбама члана 434, укључујући и поменути став 5, регулисано је право жалиоца на одрицање или одустанак од жалбе.

Одредбама члана 435 прописани су обавезни елементи жалбе.

Одредбама члана 436 регулисано је поступање са неуредном жалбом.

Одредбама члана 437 прописани су основи за изјављивање жалбе.

Одредбама члана 438 до 441 конкретизовано је шта подразумева сваки од основа за изјављивање жалбе (битне повреде одредаба кривичног поступка, повреда кривичног закона, погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање и неправилна одлука о кривичној санкцији и другим одлукама).

Одредбом члана 442 прописано је да се жалба подноси суду који је донео ожалбну одлуку, у довољном броју примерака (за суд, противну странку, браниоца и оштећеног).

Одредбама члана 445 став 1 и 2, регулисано је поступање другостепеног суда са списима предмета.

Одредбом члана 454 прописана је привилегија здруживања.

Одредбом члана 458 став 2 дато је право другостепеном суду да наложи првостепеном суду, код укидања првостепене одлуке, поступање у потпуно измењеном саставу већа.

НЕДОУМИЦЕ У СУДСКОЈ ПРАКСИ У ПОСТУПКУ ПО ЖАЛБИ ИЗЈАВЉЕНОЈ ПРОТИВ РЕШЕЊА

- са предлозима за уједначавање судске праксе -

Карактеристичан пример недоумица у погледу дозвољености вишеструког укидања првостепеног решења јасно је исказан у одлуци Апелационог суда у Крагујевцу, Кжр. ас. 7/22 од 3.11.2022. године, донетој поводом сукоба надлежности²⁷ између Вишег суда у Новом Пазару и Основног суда у Сјеници.

Поступак решавања сукоба надлежности покренут је предлогом²⁸ Вишег суда у Новом Пазару, након што се Основни суд у Сјеници огласио стварно ненадлежним²⁹ за поступање по приватној кривичној тужби за кривично дело увреда из члана 170 став 1 Кривичног законика (КЗ) и истовремено одлучио да се по правноснажности тог решења списи доставе на надлежност Вишем суду у Новом Пазару.

Основни суд у Сјеници, након што му је укинута (од стране Вишег суда у Новом Пазару, као другостепеног суда) решење којим је тај суд одбио тужбу приватног тужиоца (налазећи да дело које се окривљеном ставља на терет није кривично дело) и одлучио да се списи упуте првостепеном суду на поновно одлучивање, поново је донео (суштински посматрано) идентично решење о одбијању оптужбе³⁰ на које је поново изјављена жалба коју је другостепени суд поново усвојио и поново укинуо првостепено решење упутивши предмет првостепеном суду на поновно одлучивање.³¹

Добивши такву другостепену одлуку Основни суд у Сјеници стао је на становиште да не може да поступа у поновљеном поступку, те да Виши суд у Новом Пазару, као другостепени, није могао да донесе одлуку којом поново укида првостепено решење. Ово схватање првостепени суд је засновао на одредби члана 455 став 2 ЗКП.

Сходно таквом ставу првостепеног суда, са којим се није сложио суд који је списе добио на надлежност (по правноснажности решења о оглашавању

²⁷ Члан 36 став 1 тачка 1 ЗКП

²⁸ Члан 35 став 1 ЗКП

²⁹ Члан 34 став 1 ЗКП

³⁰ К-143/21 од 22.12.2021. године

³¹ Кж2. 3/22 од 24.01.2022. године

ненадлежним), предмет је доспео пред Апелациони суд у Крагујевцу, као непосредно виши заједнички суд за судове између којих сукоб надлежности постоји.

Апелациони суд у Крагујевцу донео је решење Кжр. ас. 7/22 од 03.11.2022. године, којим се „За вођење кривичног поступка против окр. А.М. из Сјенице, због кривичног дела увреда из члана 170 став 1 КЗ, по приватној тужби приватног тужиоца Н.Н. из Сјенице, као стварно и месно надлежан одређује Основни суд у Сјеници“.

Образлажући овакву одлуку Апелациони суд у Крагујевцу дао је следеће разлоге: „Одредба члана 455 став 2 ЗКП, обавезује другостепени суд да сам пресуди, а услов је да је у истом предмету пресуда већ једанпут укидана. Ова обавеза другостепеног пресуђења поистовећује се са мериторним решавањем предмета. У конкретном случају, када је првостепени суд донео решења К-64/21 од 13.08.2021. године и К-143/21 од 22.12.2021. године, којима је одбио приватну тужбу приватног тужиоца јер је нашао да дело које је окривљеном стављено на терет није кривично дело, а нема места ни за примену мере безбедности, пре одређивања главног претреса или рочишта за изрицање кривичне санкције, није у питању мериторно решавање предмета, а у ситуацији када кривични поступак од стране првостепеног суда није покрнут, у смислу одредбе члана 7 тачка 4 ЗКП“.

Из напред наведеног може се закључити:

-Првостепени суд је стао на становиште да двоструко (одн. вишеструко) укидање првостепеног решења није по закону дозвољено, одн. да је другостепени суд морао, уместо поновног укидања решења, да сам одлучи сходном применом одредби о жалби против пресуде,

-Виши суд (који је списе добио на надлежност) стао је на становиште да је поновно укидање првостепеног решења дозвољено, одн. да се на ову процесну ситуацију не може применити одредба која недозвољава вишеструко укидање пресуде и

-Апелациони суд у Крагујевцу, као непосредно виши суд за оба суда, стао је на становиште које је идентично ставу вишег суда, међутим ова подударност правничког закључивања није апсолутна и општепримењива већ се се односи, сходно датим разлозима, само на конкретну процесну ситуацију.

Наиме, пажљивим читањем разлога које је дао суд који је изазвао сукоб надлежности и разлога које је дао суд надлежан за одлучивање о сукобу надлежности јасно се уочава да Виши суд у Новом Пазару стоји на становишту да је вишеструко укидање решења увек дозвољено (изузев евентуалне забране у неком конкретном случају), а да суд надлежан за одлучивање о сукобу надлежности (Апелациони суд у Крагујевцу) ову дозвољеност цени зависно од тога да ли се предметним решењем „мериторно решава предмет“.

Схватање првостепеног суда (Основни суд у Сјеници) свакако није исправно и на њему се не треба задржавати. Но, нужно се поставља питање правилности разлога које је дао суд надлежан за одлучивање о сукобу надлежности у односу на разлоге којима се руководио суд који је изазвао сукоб надлежности.

Ово питање суштински има веома једноставан одговор до којег се долази простим читањем законског текста и сходно томе захтева образлагање у само једној реченици, уместо писања више страница, одлучивања у више инстанци, непотребног губитка времена и увећања трошкова поступка. Ово стога што је (напред цитирана) одредба која регулише питање сходне примене одредби (у поступку по жалби против решења) сасвим јасна и непротивречна. Њоме је јасно изражена воља законодавца да се другостепеном суду дозволи двоструко (одн. вишеструко) укидање првостепеног решења у кривичном поступку (осим када је то изузетно искључено, о чему ће бити речи у даљем тексту). Дакле, требало је само прочитати и применити јасну одредбу члана 468 ЗКП.

Првостепени суд да је имао у виду ову одредбу не би донео решење које је за собом повукло целокупну ову процедуру и губитак времена, али такође и да је непосредно виши заједнички суд имао у виду ову одредбу, образложење одлуке (у суштинском делу) би садржало само једну реченицу.

Одговор на сва ова питања, одн. та једна реченица која би била довољна (уместо образлагања на три странице и одлучивања у три инстанце), гласи да је одредбом члана 468 ЗКП прописано које се одредбе поступка по жалби на пресуду имају применити у поступку по жалби против решења. Међутим, одредбама једноставно (и сасвим очигледно) нема одредбе члана 455 став 2 ЗКП, сходно чему се та одредба у жалбеном поступку против решења не примењује, па тиме нема ни забране двоструког (одн. вишеструког) укидања

решења. Дакле, није од значаја да ли се предметним првостепеним решењем о нечему мериторно решава.

Од овог општег правила свакако да постоје изузеци (нпр. код жалбе против решења о привременом одузимању имовине проистекле из кривичног дела /о чему ће посебно бити речи у даљем делу овог чланка/, решења која се уподобљују пресуди /нпр. решење којим се изриче мера безбедности као самостална кривична санкција/ и др.), али су ти изузеци (мање или више јасно) прописани законом.

СПОРНА ПИТАЊА КОД УКИДАЊА ПРВОСТЕПЕНОГ РЕШЕЊА О ПРИВРЕМЕНОМ ОДУЗИМАЊУ ИМОВИНЕ ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

У ранијој (не тако давној) судској пракси дилеме у вези одлука које другостепени доноси у овој врсти поступка биле су веома изражене што је резултирало мноштвом различитих одлука. Супростављени, али аргументовани, ставови и недоумице код судија и тужилаца, дакле стручњака за ову област, не могу се приписати чему другом до нејасном и контрадикторном законском тексту.

Из самог назива ове врсте поступка (а тиме и одлука које суд доноси на предлог јавног тужиоца) произилази (макар одузимање било и привремено) да се ради о имовини која је „проистекла“ из кривичног дела, а да при томе у моменту доношења решења о привременом одузимању имовине суд пред собом нема одлуку којом би било утврђено постојање кривичног дела и учиниоца тог дела, а посебно да је кривичним делом прибављена имовина која представља предмет (привременог) одузимања, већ само да постоји нека сумња при чему ни ниво те сумње није јасно дефинисан (основи или основана). Стога је и сам суд изложен одређеном (психичком) притиску, будући да треба одлучити о одузимању (макар и привремено) имовине коју је неко стицао годинама, са сазнањем да у случају коначног окончања поступка у корист власника њему се има вратити сва та имовину на терет буџетских средстава са каматом, накнадом трошкова, изгубљеном добити...

Судови су се, нарочито у ранијој пракси, у многоме разликовали у одговору на питање да ли је дозвољено укидање првостепеног решења, и то не

вишеструко него уопште укидање, што је у битноме довело до неуједначене судске праксе и сходно томе правне несигураности грађана.

Пре изношења става по овом питању ваља указати на одређене специфичности поступка за привремено одузимање имовине проистекле из кривичног дела (у односу на остале поступке у којима суд одлучује решењем), те на одлуке које уопште првостепени суд може да донесе и основне услове за доношење. Ово стога што из специфичности самог поступка одузимања имовине произилази и одговор на питање дозвољености или пак недозвољености укидања првостепеног решења.

Један од услова за привремено одузимање имовине јесте њена вредност, коју је законодавац определио на износ који прелази 1.500.000 динара³². Отуда би произилазило да суд треба решењем да одбије захтев уколико не садржи вредност имовине, одн. уколико је вредност испод ове. Та имовина треба и да је у „очигледној несразмери“³³ са законитим приходима власника, што значи да ће опет суд одбити захтев уколико овај услов за одузимање имовине није испуњен (у вези чега постоје предлози стручне јавности да се утврђивање ове „несразмере“ премести из кривичне у грађанскоправну надлежност, којим се питањем овај чланак сада не бави). Решење (уз још много тога) мора да садржи и поуку о правном леку, уз посебну специфичност (која није правило у кривичним стварима) да жалба не задржава извршење решења.

Рок за изјављивање жалбе је осам дана и о њој одлучује надлежни другостепени суд. У том делу нема одступања од општих правила жалбеног поступка. Међутим, специфичност другостепеног поступка састоји се у одсуству доказних ограничења пред другостепеним судом, који суд (за разлику од првостепеног) држи рочиште на које позива странке³⁴ (власника, браниоца одн. пуномоћника и јавног тужиоца). Дакле, овде је ситуација „наопако постављена“ у односу на општа правила у кривичним поступцима.

Основи побијања првостепеног решења нису прописани Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, те произилази да се

32 Члан 25 став 1 тачка 3 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

33 Члан 3 став 1 тачка 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

34 Члан 30 став 1 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

имају применити општа правила из ЗКП³⁵, одн. решење се може побијати по свим жалбеним основима прописаним одредбама овог законика.

Држање рочишта пред другостепеним судом (у року најкасније од 15 дана од дана подношења жалбе³⁶) нарочита је специфичност овог поступка, будући да држање рочишта пред првостепеним судом није законом предвиђено. Управо у овој специфичности другостепеног поступка крије се основ за закључивање о дозвољености или пак недозвољености укидања првостепеног решења.

Поменути рок од 15 дана сврстава се у инструктивне рокове, будући да за прекорачење рока нису прописане последице. Започето рочиште пред другостепеним судом (у овом или било ком року) одржава се и завршава „по правилу“³⁷ без прекидања и одлагања. Одредница „по правилу“ опет подразумева да не постоје последице другачијег поступања, што би значило да је у пракси прекидање и одлагање могуће.

Имајући у виду да Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела упућује на сходну примену одредби ЗКП (у свему што није овим законом прописано), то произилази да се на другостепени поступак имају применити (пored осталих) одредбе главе XXII ЗКП, које прописују процедуру поступања код одузимања имовинске користи (уколико се стане на становиште да је привремено одузимање имовине заправо један вид одузимања имовинске користи). У тој глави ЗКП садржана је, поред осталих, и одредба члана 542 која даље упућује на сходну примену одредби о жалби против првостепене пресуде. И тако се у коначном стиже до закључка да се на другостепено рочиште за привремено одузимање имовине имају сходно применити одредбе ЗКП о претресу пред другостепеним судом.

Ако је ово закључивање правилно значило би, поред осталог, да се пред другостепеним судом у овој фази поступка може изаћи и са новим доказима, али такође да и суд може применом одредбе члана 15 став 4 ЗКП изузетно изводити доказе и по службеној дужности (уз претходно давање налога странци да предложи допунске доказе).

35 Члан 4 став 4 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

36 Члан 31 став 1 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

37 Члан 31 став 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

У овом делу (извођење доказа) као спорно у пракси се поставило питање које се одредбе (другог закона јер овај закон те одредбе не садржи) имају применити код саслушања (испитивања) власника одн. правног следбеника и трећег лица. Питање се као спорно појавило услед тога што ова лица представљају странке у поступку, али истовремено нису окривљени (у кривичном поступку странке су окривљени и јавни тужилац³⁸), па би на први поглед произилазило да се имају применити одредбе процесног закона којим је регулисана грађанска материја (Закон о парничног поступку /ЗПП/), а не ЗКП. Међутим, Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела не упућује на сходну примену одредаба ЗПП већ искључиво на сходну примену одредаба ЗКП. Сходно томе, једино је логично закључивање да се на извођење доказа у виду саслушања странака имају применити одредбе ЗКП којима је регулисано испитивање сведока, али свакако уз напомену да се овде ради о специфичној врсти сведока будући да, ако је ово схватање правилно, наведена лица сведоче у „сопственој ствари“.

Даље питање, уједно и централно којим се бави овај чланак, јесте које све одлуке може да донесе другостепени суд и да ли међу њима има и оне која би представљала укидање првостепеног решења и упућивање предмета првостепеном суду на поновно одлучивање.

Код одговора на ово питање судска пракса се у претходном периоду, како је већ напоменуто, у битноме разишла.

Пре свега, одредбама члана 32 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела прописано је да ће другостепени суд одбацити жалбу (из формалних разлога), одбити жалбу или пак усвојити жалбу и у целини или делимично укинути привремено одузимање имовине проистекле из кривичног дела, односно у целини или делимично одредити привремено одузимање имовине проистекле из кривичног дела (зависно чија се жалба усваја). Одлуку ће другостепени суд донети у року од осам дана од дана закључења рочишта.³⁹

Дакле, укидање решења и враћање (упућивање) предмета првостепеном суду на поновно одлучивање није овим одредбама предвиђено, будући да код усвајања жалбе суд доноси решење којим преиначава првостепену одлуку, а

³⁸ Члан 2 став 1 тачка 9 ЗКП

³⁹ Члан 32 став 5 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

не и решење којим ту одлуку укида (при чему треба имати у виду разлику између укидања решења и укидања привременог одузимања имовине).

Међутим, одредбом члана 33 истог закона прописано је (и унело велику пометњу) следеће: „Ако је у истом предмету решење већ једанпут укинато, другостепени суд ће у седници већа или након одржаног рочишта донети одлуку, с тим да побијано решење не може укинути и упутити на поновно одлучивање првостепеном суду“.

Код овако формулисане цитиране одредбе поставило се у пракси, сасвим оправдано, питање да ли су наведене одредбе контрадикторне одн. једна другој противречне или се пак нешто друго хтело рећи. Та недоумица довела је до неуједначене судске праксе и мноштва различитих одлука.

Имајући у виду да је законом стриктно одређено које одлуке другостепени суд има право да донесе⁴⁰ (где дефинитивно нема укидања првостепеног решења и упућивања предмета првостепеном суду на поновно одлучивање) то је Врховни касациони суд, на седници Кривичног одељења, дана 16.09.2019. године заузео став да другостепени суд не може да укине првостепено решење и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење. Дакле, другостепени суд мора после одржаног рочишта мериторно да одлучи.

Тиме је највиши суд ставио тачку на ово питање, међутим оно се не ретко поново као спорно јави у многим стручним дискусијама где долази до размене мишљења о одредби члана 33 овог закона и дилеми зашто би само у овој врсти поступка законодавац забранио укидање решења (није забрањено нпр. код притвора и разних других хитних ствари у кривичној материји).

Овде треба имати у виду две ствари које представљају специфичности ове врсте поступка. Пре свега, право странака да пред другостепени суд иступе са новим доказима и друго, обавезу другостепеног (а не првостепеног) суда да држи рочиште пре доношења решења.

Из опредељења законодавца да на овај начин уреди првостепено и другостепено поступање у овој врсти поступка логично произилази (мада је то могло и јасније да буде написано) да је беспредметно враћање предмета првостепеном суду ради извођења доказа у ситуацији када тај суд не држи рочиште (па тиме не може те доказе ни да изведе).

⁴⁰ Члан 32 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

Дакле, из суштине самог закона произилази да укидање првостепеног решења није дозвољено одн. да је упућивање предмета првостепеном суду ради извођења наведених доказа беспредметно (мада је много пута у судској пракси учињено). Но, за нека даља разматрања, дискусије, чланке и реферате остаје питање шта се хтело рећи одредбом која каже „Ако је у истом предмету решење већ једанпут укинато...“.

У вези осталих недоумица, које нису предмет овог чланка, али се односе на овлашћења другостепеног суда, ваља указати и да је Врховни касациони суд, на истој седници Кривичног одељења, заузео став и да другостепени суд не може да донесе одлуку којом меру привременог одузимања имовине замењује мером забране располагања таквом имовином.

ЗАКЉУЧАК

Чланком се хтело, од стране аутора који дуги низ година прати судску праксу и објављује радове на ту тему, указати на недоумице које су у судовима присутне по питању одлука које донеси другостепени суд у поступку по жалби изјављеној против решења.

Ово стога што је уочено да постоје у пракси судова различите одлуке о правно истим стварима, образложене различитим аргументима, али уз позивање на исте законске одредбе, очигледно различито тумачене.

Као и у претходним чланцима, и овде је аутор пред стручну јавност изашао не само са наводима различите судске праксе већ и са конкретним и образложеним ставовима у ком правцу би праксу требало уједначити.

*Радоман Спарих,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

**ЗАСТАРЕЛОСТ КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА
И ЗАСТАРЕЛОСТ ИЗВРШЕЊА
КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА
- СПОРНА ПИТАЊА И СУДСКА ПРАКСА –**

Застарелост је важан институт кривичног права, који је прихваћен како у правној науци тако и у савременом кривичном праву. Иако се ради о институту материјалног кривичног права који је регулисан кривичним законом дејство застарелости је кривичнопроцесно, јер застарелост у кривичном поступку представља околност која трајно искључује кривично гоњење и третира се као битна повреда одредаба кривичног поступка.⁴¹

Застарелост представља законски основ за гашење кривичних санкција услед протекла одређеног времена, што за последицу има престанак права државе да предузме кривично гоњење против учиниоца кривичног дела, односно извршење кривичне санкције изречене учиниоцу кривичног дела. Она настаје услед пропуста државе да преко својих органа предузме кривично гоњење или пак да изврши изречену кривичну санкцију.

У савременом кривичном праву застарелост је прихваћена у начелу као општи и неограничен институт који се може односити на свако кривично дело и сваку изречену кривичну санкцију. Међутим, од тога се одступа у ситуацијама када постоје посебни друштвени и криминално-политички разлози.

Постоје две врсте застарелости у кривичном праву, застарелост кривичног гоњења и застарелост извршења кривичне санкције.

⁴¹ Члан 438 став 1 тачка 1 ЗКП

ЗАСТАРЕЛОСТ КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА

Код застарелости кривичног гоњења држава губи право на кривично гоњење учиниоца кривичног дела услед протекла одређеног времена од извршења кривичног дела, односно рока застарелости. Застарелост кривичног гоњења практично значи да протеклом одређеног времена престаје овлашћење, односно право и дужност надлежних државних органа да предузимају било какве радње у кривичном поступку ради кривичног гоњења учиниоца кривичног дела, односно постоји немогућност изрицања кривичне санкције.

Правно дејство застарелости кривичног гоњења је да се протеклом прописаних рокова против учиниоца кривичног дела не може покренути кривични поступак, односно да се не може наставити ако је застарелост наступила у току кривичног поступка. У таквој ситуацији суд ће применом одредабе члана 422 тачка 3 Законика о кривичном поступку (ЗКП) донети пресуду којом одбија оптужбу због застарелости кривичног гоњења.

Застарелост кривичног гоњења почиње да тече од времена извршења кривичног дела. Одређивање тог времена зависи не само од врсте кривичног дела већ и од чињеничног описа инкриминације у оптужном акту о којем се одлучује.

Према одредби члана 16 став 1 КЗ, која се односи на време извршења кривичног дела, „Кривично дело је извршено у време кад је извршилац радио или био дужан да ради, без обзира кад је последица дела наступила“.

Код кривичних дела нечињења, која у смислу члана 15 став 1 КЗ постоје кад закон пропуштање да се предузме одређено чињење предвиђа као кривично дело, рок застарелости кривичног гоњења почиње се рачунати од престанка дужности на чињење.

Кривични законик у глави десетој (чланови 103-108) која носи назив „Застарелост“ садржи одредбе о застарелости кривичног гоњења и застарелости извршења кривичних санкција.

У члану 103 КЗ регулисана је застарелост кривичног гоњења и рокови за њено наступање, чија дужина зависи од учињеног кривичног дела, односно од врсте и висине казне која је за то дело прописана. Ако је за извршено кривично дело прописано више казни, рок застарелости кривичног гоњења

одређује се према најтежој прописаној казни. Уколико је у питању покушај кривичног дела за који се кажњава, рок застарелости се одређује према казни која је прописана за то свршено дело.

Рок застарелости кривичног гоњења код кривичних дела извршених у стицају, идеалном или реалном, се утврђује посебно за свако кривично дело учињено у стицају. Код кривичних дела квалификованих тежом последицом застарелост се одређује према казни која је прописана за квалификовани облик кривичног дела.

Рокови застарелости одређени су по годинама и рачунају се у календарском времену, тако да рок истиче протеклом оног дана последње године, који по свом броју одговара дану када је рок отпочео, а уколико нема тог дана, рок се завршава последњег дана тог месеца, при чему је правно ирелевантно колико месец има дана и да ли је година преступна, као и да ли рок истиче у недељу или дане државног празника.

Према становишту судске праксе у ситуацији када није могуће тачно утврдити дан и месец извршења кривичног дела већ само годину извршења, тада се као датум извршења сматра онај који је, у погледу наступања застарелости кривичног гоњења, најповољнији за окривљеног, а то је 01. јануар те године (пресуда Врховног касационог суда Кзз 1266/2017 од 13.12.2017. године).⁴²

У вези застарелости кривичног гоњења у поступку према малолетнику на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда (ВКС) заузет је став „Чињеница да се према малолетним учиниоцима кривичних дела може изрећи максимална казна затвора у трајању од 10 година, нема утицаја на наступање апсолутне застарелости кривичног гоњења у поступку који се води према пунолетном лицу које је у време извршења кривичног дела било малолетно, па се она рачуна према одговарајућим одредбама Кривичног законика које се примењују на све учиниоце кривичних дела“.⁴³

Код започињања рока застарелости кривичног гоњења посебне су ситуације код продуженог, трајног и колективног кривичног дела.

⁴² Билтен Врховног касационог суда, број 2/2018

⁴³ Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Кзз 1422/2016 од 29.03.2017. године која је утврђена на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда одржаној 21.09.2017. године, а верификована на седници Кривичног одељења од 12.02.2018. године.

Код продуженог кривичног дела, према теорији кривичног права, застарелост кривичног гоњења почиње тећи од момента када је предузета радња последњег кривичног дела које је обухваћено продуженим кривичним делом, а рок се одређује према квалификацији која је прихваћена за кривично дело.

Међутим, према ставу судске праксе код продуженог кривичног дела време застарелости кривичног гоњења се рачуна засебно за сваку кривичноправну радњу која је ушла у састав продуженог кривичног дела почев од прве предузете противправне радње.⁴⁴ Наведени став је изнет у пресуди ВКС Кзз 309/2016 од 22.04.2016. године. Наиме, ВКС је усвојио захтев за заштиту законитости браниоца окривљеног налазећи да је у односу на поједине радње које су ушле у састав продуженог кривичног дела фалсификовање службене исправе из члана 357 став 3 у вези става 2 и 1 у вези члана 61 КЗ, за које је окривљени оглашен кривим, наступила апсолутна застарелост кривичног гоњења, због чега је преиначио побијане пресуде и из изреке првостепене пресуде из конструкције продуженог кривичног дела изоставио застареле радње.⁴⁵

Другачији је случај код продуженог кривичног дела које обухвата кривична дела чије је битно обележје одређени новчани износ, у ситуацији када суд примењује одредбу члана 61 став 5 КЗ, због чега радње извршења продуженог кривичног дела губе кривичноправну самосталност, када се застарелост кривичног гоњења може ценити само у односу на кривично дело као целину према збиру износа оствареног појединачним делима и одговарајућом квалификацијом у оквиру временског периода извршења кривичног дела па до последње радње, а не посебно у односу на појединачне радње које су ушле у састав продуженог кривичног дела.⁴⁶ О наведеном ставу ВКС се изјаснио у својим пресудама Кзз 419/2019 од 23.04.2019. године и Кзз 964/2019 од 03.10.2019. године.⁴⁷

44 www.vk.sud.rs/sr/ - Одговор Кривичног одељења Врховног касационог суда на спорно правно питање нижестепених судова са седнице одржане 15.04.2014. године

45 <https://www.vk.sud.rs/sr>

46 <https://www.vk.sud.rs/sr> - Став Кривичног одељења Врховног касационог суда око спорног правног питања у вези кога није постигнута сагласност представника апелационих судова (Београд – 06.07.2017. године)

47 <https://www.vk.sud.rs/sr>

У супротном, у ситуацији када код продуженог кривичног дела суд не примени одредбу члана 61 став 5 КЗ, без обзира што продужено кривично дело обухвата кривична дела чије је битно обележје одређени новчани износ, застарелост кривичног гоњења се рачуна засебно за сваку кривичноправну радњу. У таквим случајевима код радње извршења продуженог кривичног дела пореска утаја из члана 229 став 1 КЗ (сада 225 КЗ) ВКС време апсолутне застарелости кривичног гоњења рачуна засебно за сваку кривичноправну радњу (фискалну годину). (Кзз 715/2016 од 15.06.2016. године и Кзз 196/2016 од 14.04.2016. године).⁴⁸

Код трајних кривичних дела радња којом се ствара противправно стање и касније радње којима се то стање одржава предузимају се у одређеном временском периоду. Временом извршења трајног кривичног дела се сматра све време трајања противправног стања, а дело је довршено са престанком радње и одржавања противправног стања, па се застарелост рачуна од дана престанка противправног стања. Када је у питању застарелост ових дела карактеристична је пресуда ВКС Кзз 698/2018 од 12.07.2018. године, у којој се наводи да је окривљени кривично дело недавање издржавања из члана 195 став 1 КЗ извршио у временском периоду од 01.01.2009. године до 31.05.2017. године, да се у конкретном случају ради о континуираној радњи и трајном кривичном делу код кога се радњом извршења сматра све време док траје произведено противправно стање, то и рок застарелости почиње тећи од момента када престане такво стање, па како је противправно стање престало дана 31.05.2017. године, то би апсолутна застарелост кривичног гоњења наступила тек протеком дана 31.05.2023. године. Исти став у вези застарелости кривичног гоњења трајних кривичних дела је изнет у односу на кривично дело уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја из члана 266 став 1 КЗ у предмету ВКС Кзз 190/2017.⁴⁹

Застарелост кривичног гоњења, код колективног кривичног дела, где извршилац континуирано понавља вршење кривичног дела или испољава намеру да се тиме и даље бави, почиње да тече од тренутка када је предузета радња последњег кривичног дела које је обухваћено колективним кривичним делом.

⁴⁸ <https://www.vk.sud.rs/sr>

⁴⁹ *Билтен Врховног касационог суда, број 2/2017*

Од значаја је истаћи да рокови застарелости кривичног гоњења који се примењују на извршиоце кривичних дела важе и за саучеснике (саизвршиоце, подстрекаче и помагаче). Без обзира на акцесорну природу саучесништва, имајући у виду да је одредбом члана 16 став 2 КЗ прописано да је саучесник кривично дело учинио у време када је радио или био дужан да ради, застарелост кривичног гоњења саучесника се рачуна од радње саучесништва сваког од саученика посебно, тако да је за саучесника релевантно оно време када је предузео радњу саучесништва, без обзира на то када је предузета радња извршења.

Дакле, питање застарелости кривичног гоњења може се поставити све до правноснажног окончања кривичног поступка, након чега се евентуално може говорити о застарелости извршења кривичне санкције. У вези тога карактеристична је пресуда ВКС Кзз 14/2017 којом је усвојен захтев за заштиту законитости браниоца окривљеног и према окривљеном одбијена оптужба јер је пре доношења другостепене одлуке у поступку наступила застарелост кривичног гоњења. Наиме, према опису дела из првостепене пресуде, кривично дело из члана 246а став 1 КЗ окривљени је извршио дана 15.11.2010. године, па апсолутна застарелост кривичног гоњења наступа 15.11.2016. године, а другостепени суд је своју одлуку којом је одбио жалбу браниоца окривљеног донео 21.11.2016. године. При томе се другостепени суд није по службеној дужности бавио питањем застарелости, а у жалби исто није ни истицано имајући у виду да у моменту изјављивања жалбе иста није ни била наступила.⁵⁰

На застарелост кривичног гоњења не утиче околност да је ОЈТ након наступања застарелости кривичног гоњења за кривично дело из надлежности основног суда, које је било предмет оптужбе, у завршној речи изменио оптужни акт, тако што је ставио окривљеном на терет теже кривично дело са дужим роком застарелости, а које дело је из надлежности вишег суда, након чега је ВЈТ поднео нову оптужницу вишем суду која се односи на исти догађај. Наиме, након наступања застарелости кривичног гоњења за кривично дело из надлежности основног суда који је био предмет оптужбе, суд је дужан да обустави поступак или донесе пресуду којом се оптужба одбија, у зависности у којој фази поступка је застарелост наступила, јер је застарелост кривичног гоњења околност која трајно искључује кривично гоњење, па је без утицаја

50 Пресуда Врховног касационог суда Кзз 14/2017 од 19.01.2017. године

околност што је јавни тужилац након наступања застарелости кривичног гоњења у завршној речи изменио оптужни акт и ставио на терет окривљеном теже кривично дело, са дужим роком застарелости, а из надлежности вишег суда.⁵¹

У судској пракси поставило се и питање застарелости кривичног гоњења, после доношења правноснажне пресуде којом је окривљени осуђен у одсуству, приликом новог суђења по одредбама члана 479 ЗКП. Према становишту судске праксе, у наведеном случају не може наступити застарелост кривичног гоњења, у вези чега је од Кривичног одељења ВКС заузет став „Процесна ситуација настала од дана правноснажности решења којим је дозвољено понављање поступка у смислу члана 413 ЗКП (сада 479 ЗКП) и за време новог суђења, искључује утицај застарелости кривичног гоњења на исход тог поступка.“⁵²

Питање застарелости кривичног гоњења може се појавити и код пружања међународне правне помоћи. Према ставу ВКС уколико између држава уговорница не постоји уговор о пружању међународне правне помоћи и уколико ово питање није регулисано тим уговором, наступање застарелости кривичног гоњења према законодавству државе молиће представља сметњу за пружање међународне правне помоћи Републике Србије у кривичном поступку који се након преузимања кривичног гоњења води пред судом Републике Србије, а због кривичног дела које је наш држављанин учинио у иностраној држави.⁵³

Одредбама члана 104 КЗ регулисан је ток и прекид застарелости кривичног гоњења. У ставу 1 је наведено да застарелост кривичног гоњења почиње од дана кад је кривично дело извршено, а уколико последица кривичног дела наступи касније, застарелост кривичног гоњења почиње од дана када је последица наступила, што је случај код тзв. темпоралних кривичних дела код којих је радња извршења предузета у једном временском периоду, а последица наступа касније у другом временском периоду.

51 Одговор Врховног касационог суда дат на заједничком радном састанку представника кривичних одељења Врховног касационог суда и апелационих судова, одржаном у Нишу, дана 29.09.2017. године

52 *Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Кзз 9/2011 од 16.02.2011. године која је утврђена на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда одржане 29.03.2011. године*

53 www.vk.sud.rs/sr/ - Одговор Кривичног одељења Врховног касационог суда на спорно правно питање нижестепених судова са седнице одржане 6.12.2018. године

За време док тече рок застарелости кривичног гоњења могуће је да наступе ситуације које имају за последицу продужавање рока застарелости. То је прво **обустава застарелости** кривичног гоњења, која је прописана чланом 104 став 2 КЗ, када у суштини застарелост кривичног гоњења мирује, будући да застарелост престаје да тече за време за које се по закону гоњење не може отпочети или наставити. Обустава застарелости траје све док трају сметње за кривично гоњење и време док оне трају не урачунава се у рок застарелости. Ради се о законским или правним сметњама, као што су душевна болест учиниоца кривичног дела, посланички имунитет учиниоца кривичног дела, давање накнадне сагласности од државе која је одобрила изручење за покретање поступка за друго кривично дело у односу на дело за које је изручење одобрено и сл. Постојање сметњи које обустављају застарелост кривичног гоњења утврђује се за сваки конкретни случај и у односу на сваког учесника у извршењу кривичног дела, тако да трајање рока застарелости може бити различито за саучеснике у истом кривичном делу.

Прекид застарелости кривичног гоњења регулисан је чланом 104 став 3 и 4 КЗ. Код прекида застарелости последица је да време застарелости које је до тада протекло не улази у рок застарелости и тај рок по престанку основа за прекид почиње да тече изнова. Закон предвиђа два основа услед којих наступа прекид застарелости кривичног гоњења. Према првом основу застарелост се прекида сваком процесном радњом која се предузима ради откривања кривичног дела или ради откривања и гоњења учиниоца због учињеног кривичног дела.

Под процесним радњама подразумевају се само оне делатности које предузимају овлашћени органи или лица, као процесни субјекти у циљу откривања кривичних дела или ради откривања и гоњења учиниоца кривичног дела. Дакле, на предузимање процесних радњи овлашћени су процесни субјекти, а то су суд, јавни тужилац, приватни тужилац и оштећени као тужилац. У односу на делатности које у вези кривичног поступка предузима полиција, није спорно да процесне радње које предузима у току истраге на захтев јавног тужиоца, јер је то поступак који иначе спроводи јавни тужилац, прекидају застарелост кривичног гоњења. При томе је став правне теорије да се процесним радњама, па тиме и основом за прекид рока застарелости, не могу сматрати делатности полиције које она предузима пре отпочињања кривичног поступка у циљу откривања кривичног дела и проналажења његовог учиниоца.

Такво становиште је прихваћено и у нашој судској пракси. С тим у вези, у пресуди ВКС Кзз ОК 17/2018 од 29.03.2018. године, се наводи: „Када је реч о расписивању потернице у односу на застарелост кривичног гоњења, њено дејство се састоји у томе да потерница прекида релативну застарелост кривичног гоњења, од када застарелост кривичног гоњења поново почиње да тече на основу члана 104 став 3 КЗ, односно почиње да тече нови рок релативне застарелости, с обзиром да се застарелост кривичног гоњења прекида сваком процесном радњом (само радњом процесних субјеката, а не радњом надлежног државног органа) која се предузима ради откривања кривичног дела или ради откривања и гоњења учиниоца због учињеног кривичног дела“.

Други основ по коме може доћи до прекида застарелости представља извршење новог кривичног дела које је исте тежине као и кривично дело чија се застарелост кривичног гоњења прекида или теже кривично дело. Оцена да ли се ради о исто тешком кривичном делу, односно тежем кривичном делу од ранијег, доноси се на основу упоређивања казни прописаних у кривичном закону за та кривична дела.

Због могућности прекида и обуставе застарелости кривичног гоњења одредбом члана 104 став 6 КЗ, прописана је апсолутна застарелост, према којој застарелост кривичног гоњења настаје у сваком случају кад протекне двоструко време које се по закону тражи за застарелост кривичног гоњења. У том случају држава дефинитивно губи право на кривично гоњење учиниоца тог кривичног дела, без обзира колико је пута долазило до обуставе или прекида застарелости. При томе треба имати у виду да се институтом апсолутне застарелости онемогућава непрестано продужавање рока застарелости кривичног гоњења, чиме се спроводи и начело правне сигурности грађана у кривично законодавство и избегава неизвесност у погледу стварног трајања рока застарелости кривичног гоњења.

ЗАСТАРЕЛОСТ ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Са застарелошћу извршења кривичне санкције престаје овлашћење државних органа на извршење кривичне санкције која је изречена учиниоцу кривичног дела услед протека одређеног времена (рока застарелости). Рок застарелости извршења кривичне санкције почиње да тече од тренутка када је донета правноснажна судска одлука којом је учиниоцу изречена кривична санкција. С обзиром да кривичне санкције представљају средство за

остваривање заштитне функције кривичног права, застарелошћу кривичних санкција настају негативне последице у виду слабљења ефикасности политике сузбијања криминалитета, посебно у погледу генералне превенције, јер сазнање да протеком одређеног времена наступа немогућност извршења изречене санкције може стимулативно да делује на потенцијалне учиниоце кривичних дела. Због тога, могућност наступања застарелости извршења кривичне санкције треба да буде упозорење надлежним државним органима да своје дужности извршавају ефикасно и благовремено.

Одредбом члана 105 КЗ, регулисана је застарелост извршења главних казни. Рокови застарелости за извршење главних казни одређени су према врсти и висини казне која је изречена правноснажном судском одлуком. Наиме, они зависе од висине изречене казне код казне затвора, а код новчане казне, без обзира на њену висину, рок застарелости износи две године. При томе су за рокове застарелости извршења казне без значаја висине прописаних казни за та кривична дела.

Код стицаја кривичних дела застарелост извршења казне се одређује према јединственој казни која је изречена за сва кривична дела учињена у стицају. Ако јединствена казна обухвата главну и споредну казну, за њих се посебно утврђују рокови застарелости применом чланова 105 и 106 КЗ.

У вези рачунања времена застарелости извршења јединствене казне изречене у поступку за изрицање јединствене казне на седници Кривичног одељења ВКС заузет је став да „Појединачне казне из правноснажних пресуда које су узете као утврђене у поступку изрицања јединствене казне изгубиле су самосталну правну егзистенцију, а застарелост извршења тако изречене јединствене казне почиње да тече од дана када је пресуда постала правноснажна“.⁵⁴

Сходно наведеном ставу ВКС је у пресуди Кзз 484/2018 од 24.04.2018. године, уважио захтев за заштиту законитости Републичког јавног тужиоца и утврдио да је повређен члан 105 и 107 КЗ у корист окривљеног, јер је суд раније спојио две казне изречене двома правноснажним пресудама, а касније је решењем утврдио да је наступила апсолутна застарелост извршења једне

⁵⁴ *Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Кзз 918/2016 од 20.09.2016. године, која је утврђена на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда одржане 13.11.2017. године, а верификована на седници Кривичног одељења од 12.02.2018. године.*

од те две казне по једној од пресуда, иако су те казне спајањем изгубиле самосталност.⁵⁵

Исто тако нема места изрицању јединствене казне и спајању казни чије је извршење застарело, јер је неопходан услов за изрицање јединствене казне у смислу одредбе члана 552 став 1 тачка 1 ЗКП у вези са члановима 60 и 62 КЗ постојање две или више казни које се могу извршити (пресуда ВКС Кзз 781/2016).

Застарелост извршења споредне казне и мере безбедности регулисана је у члану 106 КЗ. Према ставу 1 наведеног члана, застарелост извршења новчане казне и одузимања возачке дозволе, ако су изречене као споредне казне, настаје кад протекне две године од дана правноснажности пресуде којом су те казне изречене. Из наведене одредбе произилази да је рок застарелости извршења новчане казне исти као и када је изречена као главна казна и када исто износи две године.

У погледу застарелости извршења мера безбедности закон прави разлику између мера безбедности које се изричу у одређеном и неодређеном трајању.

Тако извршење мера безбедности које се изричу у неодређеном трајању, које су наведене у члану 106 став 2 КЗ, а то су, мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног психијатријског лечења на слободи, обавезног лечења наркомана и обавезног лечења алкохоличара, настаје кад протекне пет година од дана правноснажности одлуке којом су те мере изречене. Исти рок застарелости извршења прописан је и за меру одузимање предмета. У односу на мере безбедности забране вршења позива, делатности и дужности, забране управљања моторним возилом и протеривања странца из земље, рок застарелости изједначен је са временом на које су те мере изречене тако да њихов рок застарелости зависи од времена трајања мере из судске одлуке, који се одређује у оквиру законског распона предвиђеног за ту меру.

У односу на ток и прекид застарелости извршења казне одредбом члана 107 став 1 КЗ, прописано је да застарелост извршења казне почиње од дана кад је пресуда којом је казна изречена постала правноснажна, а ако је условна осуда опозвана - од дана кад је одлука о опозивању постала правноснажна.

55 Билтен Врховног касационог суда, број 2/2018 Интермекс, Београд

Према становишту судске праксе и дан када је пресуда постала правноснажна се урачунава у рок застарелости.⁵⁶ Осим изузетка везаног за условну осуду, исто тако и код опозивања условног отпуста због ново учињеног кривичног дела, застарелост извршења казне почиње тећи од дана правноснажности пресуде којом је опозван условни отпуст и изречена јединствена казна. Одступање од општег правила о почетку рока застарелости извршења казне постоји и у случају бекства осуђеног лица из затвора, када застарелост извршења казне почиње да тече од тренутка када је осуђено лице побегло из затвора. У ситуацији када је против првостепене пресуде изјављена жалба, односно када је испитивана у жалбеном поступку, иста по ставу ВКС постаје правноснажна са доношењем другостепене пресуде, у смислу одредбе члана 275 став 1 ЗКП, па је без значаја за наступање правноснажности пресуде, а самим тим и на застарелост кривичног гоњења, време достављања другостепене пресуде браниоцу и окривљеном (пресуда ВКС Кзз 1501/2016 од 19.01.2017. године).

У вези застарелости извршења казне код понављања кривичног поступка осуђеном у одсуству, према ставу ВКС, „Рок застарелости извршења казне тече од дана када је пресуда којом је окривљени оглашен кривим и осуђен у одсуству постала правноснажна, а не од дана правноснажности пресуде донете у поновљеном поступку.“⁵⁷

Одредбама члана 107 став 2 КЗ је прописано да уколико је актом амнестије или помиловања или одлуком суда по ванредном правном леку изречена казна смањена, време потребно за наступање застарелости одређује се према новој казни, али се рок застарелости рачуна од раније правноснажне пресуде. При томе, према становишту судске праксе, радње предузете ради извршења новоизречене смањене казне могу имати само значај радњи којима се прекида застаривање започето даном правноснажности раније пресуде, јер би у супротном, када би застарелост почела да тече од правноснажности нове пресуде, осуђени дошао, у погледу стеченог права застарелости казне, у неповољнији положај од онога у коме би се нашао да до новог поступка у његову корист није било.

⁵⁶ Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-16/23 од 16.01.2023. године

⁵⁷ Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Кзз 535/2016 од 11.05.2016. године, утврђена на седници Кривичног одељења од 02.12.2019. године)

По налажењу ВКС, не може се применити одредба члана 107 став 2 КЗ и утврдити наступање застарелости извршења казне, у ситуацији када је ранија правноснажна пресуда по ванредном правном леку укинута и предмет враћен на поновно суђење. Наиме, по ставу суда у таквом случају не постоји континуитет са ранијом казном, с обзиром да не постоји одлука суда по ванредном правном леку којом је изречена казна смањена, јер је ранију правноснажну пресуду ВКС усвајајући захтев за заштиту законитости укинуо и предмет вратио на поновно суђење. (пресуда ВКС Кзз 738/2020 од 15.09.2020 године).

Надаље, према одредби члана 107 став 3 КЗ, застарелост не тече за време за које се по закону извршење казне не може предузети. Ради се о **обустави застарелости** извршења казне која има за последицу да време за које обустава траје не улази у рок застарелости већ се исти наставља са својим током тек након што прођу околности због којих је дошло до његове обуставе. Чланом 59 Закона о извршењу кривичних санкција - ЗИКС („Службени гласник РС“, број 55/2014, 35/2019) предвиђени су бројни разлози за одлагање извршења казне који представљају основе за обуставу застарелости.

Према ставу ВКС за време које осуђени проводи на издржавању казне затвора по пресуди која је раније достављена на извршење, не теку рокови релативне застарелости извршења казне затвора по пресуди која је касније достављена на извршење од стране суда извршења, установи у којој казна треба да се изврши. Наиме, становиште је ВКС да Кривични законик не регулише изричито ову ситуацију, али је став Кривичног одељења наведеног суда да је неопходно шире тумачити одредбу члана 107 став 3 КЗ, а којом је прописано да застарелост не тече за време за које се по закону извршење казне не може предузети, те да с обзиром да се према Закону о извршењу кривичних санкција не могу извршавати две пресуде упоредо, дакле у односу на једну се извршење не може предузети те је то разлог због кога релативни рокови застарелости у том периоду не теку, јер ЗИКС не дозвољава да се две пресуде одједном извршавају.⁵⁸

У члану 107 став 4 и 5 КЗ регулисан је **прекид застарелости** извршења казне. Према наведеним одредбама застарелост се прекида сваком радњом надлежног органа која се предузима ради извршења казне, а сваким прекидом

⁵⁸ Усаглашени став на заједничкој седницама представника кривичних одељења апелационих судова (Крагујевац 09.12.2020. године) прихваћен од Кривичног одељења ВКС.

застаревање почиње поново да тече. То су пре свега радње суда који је донео првостепену одлуку, а који није надлежан за упућивање осуђеног на извршење казне затвора, већ извршну одлуку, доставља надлежном суду за упућивање осуђеног на извршење казне, као и радње основног суда који је према пребивалишту, односно боравишту осуђеног у време када је одлука којом је казна изречена постала правноснажна надлежан за упућивање осуђеног на извршење казне затвора, чланови 53 и 54 ЗИКС. До прекида застарелости извршења казне може доћи услед предузимања било које радње надлежног органа ради извршења казне.

У пракси се поставило као спорно питање да ли се радња достављања правноснажне пресуде са клаузулом правноснажности, од стране суда који је пресуду донео, Управи за извршење кривичних санкција, сматра радњом којом се прекида рок застарелости извршења кривичне санкције или до прекида рока застарелости долази само предузимањем радњи надлежног органа, у циљу извршења кривичне санкције, односно радњи које предузима Управа за извршење кривичних санкција директно према осуђеном лицу, као што су позив осуђеном лицу, издавање наредбе за довођење осуђеног лица, потерница и др. Према закључку представника кривичних одељења апелационих судова и судија ВКС, „Радња достављања правноснажне пресуде са клаузулом правноснажности од стране суда који је пресуду донео, Управи која је надлежан орган за извршење кривичне санкције, узима се и третира као радња којом се прекида рок застарелости извршења кривичне санкције.“⁵⁹

У вези прекида застарелости извршења казне у одлуци ВКС КЗЗ 134/2018 од 01.02.2018. године се наводи, да су погрешно примењене одредбе члана 105 тачка 6 и члана 107 став 4 и 5 КЗ, услед неправилног става нижестепених судова да поступање полиције по потерници није радња којом се прекида застарелост извршења казне затвора, будући да је одредбом члана 107 став 4 КЗ јасно одређено да се застарелост извршења казне прекида сваком радњом „надлежног“ органа, те је утврђењем суда да је наступила застарелост повређен закон у корист окривљеног, па је усвојен захтев за заштиту законитости РЈТ као основан.⁶⁰ Наиме, након расписивања

⁵⁹ Закључак са заједничког састанка представника кривичних одељења Врховног касационог суда и апелационих судова, одржаном у Нишу, дана 28.09.2018. године

⁶⁰ Билтен Врховног касационог суд, број 2/2018 Интермекс, Београд

потернице, поступање полиције по тој потерници је континуирано, у смислу да активност полиције почиње од годишњег обнављања потернице које је по закону обавезно па до свакодневних провера у циљу проналажења осуђеног, што прекида ток застарелости, тако да не може доћи до наступања релативне застарелости извршења казне, већ може наступити само апсолутна застарелост извршења казне.

Одредбама члана 107 став 6 и 7 КЗ прописана је апсолутна застарелост извршења казне. Апсолутна застарелост извршења казне настаје у сваком случају кад протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застарелост извршења казне. Ово се односи како на главну, тако и на споредну казну. Апсолутна застарелост може наступити и у току издржавања казне затвора.

Одредбом члана 107 став 8 КЗ предвиђено је да се правила о обустави застаревања извршења и прекиду застарелости која важе за казне, од става 2 до става 5, примењују и на застарелост извршења мера безбедности. Из наведених одредби произилази да се одредбе о апсолутној застарелости извршења казне не односе на мере безбедности из чега следи да апсолутна застарелост мера безбедности није ни предвиђена. Према ставу Кривичног одељења ВКС од 19.05.2021. године, питање застарелости извршења мера безбедности регулисано је одредбом члана 107 КЗ, који не прописује тзв. „апсолутни рок застарелости“ извршења мера безбедности, међутим, одредбом члана 106 став 2 и 3 КЗ, прописан је коначан и непроменљив рок застарелости извршења мера безбедности који наступа у сваком случају.

Правило о застарелости кривичног гоњења и застарелости извршења казни и мера безбедности општег је карактера и код њега је ирелевантно о којем се кривичном делу, учиниоци или кривичној санкцији, ради. Међутим, општеприхваћено је решење у свим савременим кривичноправним системима да кривична дела геноцида и ратних злочина, за разлику од осталих кривичних дела, не застаревају. Наиме, правило да кривично гоњење и извршење казне за наведена кривична дела не застаревају унето је у национална кривична законодавства, а исто тако садрже га многе међународне конвенције.⁶¹ Римски статут међународног кривичног суда у члану 29 прописује да кривична дела

⁶¹ Конвенција о незастаревању ратних злочина и злочина против човечности, усвојена 26. новембра 1968. године у Њујорку - „Службени лист СФРЈ - Међународни уговори и други споразуми“, бр. 50/70

из надлежности суда не застаревају.⁶² Исти је случај и са нашим кривичним законодавством којим је предвиђено да кривично гоњење и извршење казне не застарева за кривична дела из члана 108 КЗ. У наведеној одредби се наводи да се ради о кривичним делима предвиђеним у члану 370 до 375 КЗ⁶³ као и кривичним делима за која по ратификованим међународним уговорима застарелост не може да наступи.

Закон о изменама и допунама Кривичног законика („Сл. гласник РС“, број 35/2019 од 21. маја 2019. године) забрану застарелости кривичног гоњења и извршења казне проширио је на сва кривична дела за која је прописана казна доживотног затвора.

ЛИТЕРАТУРА

1. Проф. др Зоран Стојановић (2019) *Коментар Кривичног законика*, ЈП „Службени гласник“ Београд,
2. Проф. др Љубиша Лазаревић (2006) *Коментар кривичног законика Републике Србије*, НШП „Савремена администрација“ Београд,
3. Пракса Врховног касационог суда, доступна на; www.vk.sud.rs/sr/
4. Пракса Апелационог суда у Крагујевцу, доступна на: <https://sudskapraksa.sud.rs/sudska-praksa>

⁶² Закон о потврђивању римског статута међународног кривичног суда („Службени лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 5/2001)

⁶³ Кривични законик у глави тридесет и четири која се односи на Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом прописује: Геноцид (члан 370), Злочин против човечности (члан 371), Ратни злочин против цивилног становништва (члан 372), Ратни злочин против рањеника и болесника (члан 373) Ратни злочин против ратних заробљеника (члан 374) и Организовање и подстицање на извршење геноцида и ратних злочина (члан 375).

*Др Милан Давидовић,
судија Вишег суда у Краљеву*⁶⁴

ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВА СУДА НА РАЗДВАЈАЊЕ И СПАЈАЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Апстракт

Текст се односи на злоупотребе процесних права у судском кривичном поступку. У пракси у кривичним стварима против већег броја оптужених постоји појава поступања суда раздвајањем и спајањем кривичних поступака у функцији држања главног претреса, суђења. Аутор ове процесне ситуације квалификује као злоупотребу субјективног процесног права суда на раздвајање и злоупотребу субјективног процесног права на спајање поступака. Процесна злоупотреба је незаконитост. Она штоди интересима поступка јер га чини незаконитим, такође, штоди оптуженима јер неминовно узрокује повреду права оптужених на одбрану.

Кључне речи: *Кривични поступак, суд, циљност, злоупотреба процесног права.*

УВОД

Кривични суд има право да више поступака споји у један, јединствени, те право да јединствени поступак раздвоји на више поступака.⁶⁵

Наиме, јединствени кривични поступак ће се по правилу спровести: 1) ако је исто лице окривљено за више кривичних дела (субјективни конекситет); 2) ако је више лица окривљено за једно кривично дело (објективни конекситет); 3) према саучесницима, прикривачима, лицима која су помогла

⁶⁴ E-mail: milan.davidovic@kv.vi.sud.rs

⁶⁵ Рад на овом тексту започет је у току 2020. године, након увида у списе предмета Вишег суда у Смедереву тзв. „Афера индекс“; рад је окончан у току исте године.

Рад је достављен издавачу након што је почетком новембра 2022. године у средствима јавног информисања објављено да је Апелациони суд у Београду одлучио о жалбама на пресуду Вишег суда у Смедереву К. 47/17 од 06.12.2019. године.

учиниоцу после извршења кривичног дела, као и лицима која нису пријавила припремање кривичног дела, извршење кривичног дела или учиниоца; 4) ако је оштећени истовремено учинио кривично дело према окривљеном. Јединствени кривични поступак се може спровести и у случају кад је више лица окривљено за више кривичних дела, али само ако између извршених кривичних дела постоји међусобна веза и ако постоје исти докази (мешовити конекситет).⁶⁶ У свим наведеним случајевима суд је овлашћен (*има право*) да више поступака против истог окривљеног, односно поступке против више лица поводом истог или више кривичних дела, споји у један, јединствени поступак.

Нпр. суд ће спојити поступке када утврди да се против лица пред више судова воде поступци за истоврсна кривична дела.

Правно-технички (материјално) спајање више кривичних поступака у јединствени регулисано је Судским пословником,⁶⁷ с тим што се овде говори о *спајању предмета*. Спајање више кривичних поступака у (један) јединствени подразумева да поступајући суд претходно прибави предмете поступака који се против истог окривљеног воде пред тим или другим судом. Након увида у списе предмета кривичних поступака који се против окривљеног воде пред другим судовима, суд ће утврдити да ли су испуњени услови за спајање кривичних поступака у јединствени и, ако јесу, на наредном рочишту за главни претрес донети одлуку о спајању поступака („Суд доноси: Решење: Кривични поступак који се води пред Основним судом у Краљеву под ознаком К. 123/20 по оптужном предлогу ОЈТ у Краљеву Кт. 120/20, окривљени П.П. из Краљева због кривичног дела крађа из члана 203 Кривичног законика, спаја се са кривичним поступком који се води пред Вишим судом у Краљеву под ознаком К. 112/20 по оптужници ВЈТ у Краљеву Кт. 114/20, окривљени П.П. из Краљева и други због кривичног дела разбојништво из члана 206 став 2 КЗ, ради вођења јединственог кривичног поступка и пресуђења“). По правилу, када се више поступака споји ради заједничког (јединственог) расправљања, онда се предмет по коме је доцније покренут поступак спаја с предметом по коме је поступак покренут раније, водећи рачуна о тежини и сложености предмета који се спаја. На омоту заједничког предмета означава се

66 Члан 30 став 1 и 2 Законика о кривичном поступку

67 „Службени гласник Републике Србије“, бр. 110/2009, 70/2011, 19/2012, 89/2013, 96/2015, 104/2015, 113/2015-исп. 39/2016, 56/2016, 77/2016, 16/2018, 78/2018, 43/2019, 93/2019.

предмет који је спојен ради истовременог поступања, а ако на омоту спојеног предмета постоје какве посебне ознаке, преносе се на омот заједничког предмета. У попис списка, односно електронски попис списка ранијег предмета уноси се спојени предмет под наредним редним бројем пописа списка. Ако су предмети спојени на претресу или рочишту, у попис списка уноси се само записник. У оба случаја у рубрици за примедбе назначаваче се који је предмет (поступак) спојен ради заједничког (јединственог) расправљања.⁶⁸

Против одлуке суда (решења) којим је одређено спајање поступка или којим је одбијен предлог за спајање није дозвољена жалба.⁶⁹

Такође, на предлог странака и браниоца или по службеној дужности, суд [...] може (*има право*) због правичности, целисходности или других важних разлога, до завршетка главног претреса, одлучити да се кривични поступак за поједина кривична дела или против појединих окривљених раздвоји и посебно доврши или преда другом надлежном суду.⁷⁰

Важан разлог може да представља, нпр. тешка болест или тешка повреда једног од оптужених, што указују да он дуже времена неће моћи да учествује у поступку.

Разлог целисходности постојао би, нпр. ако је у јединственом поступку против више лица за више кривичних дела према једном лицу за кривично дело за које је оптужен наступила застарелост кривичног гоњења, а извесно је да ће кривични поступак према осталим оптуженима трајати, суд ће раздвојити поступак против окривљеног за кривично дело за које је наступила застарелост кривичног гоњења и у раздвојеном поступку одлучити пресудом којом се оптужба одбија⁷¹ („Суд доноси: Решење: Из јединственог кривичног поступка који се води пред Вишим судом у Краљеву под ознаком К. 112/20, по оптужници ВЈТ у Краљеву Кт. 114/20, окривљени П.П. из Краљева и други због кривичног дела разбојништво из члана 206 став 2 КЗ, раздваја се поступак против окривљеног М.М. из Краљева због кривичног дела крађа из члана 203 КЗ. Након формирања предмета раздвојеног поступка предмет

68 Члан 221 став 1, 2 и 3 Судског пословника

69 Члан 30 став 4 Законика о кривичном поступку

70 Члан 31 став 1 Законика о кривичном поступку

71 Члан 422 тачка 3 Законика о кривичном поступку

доставити Основном суду у Краљеву, као надлежном, који ће га посебно довршити“).

Или, нпр. ако је у јединственом поступку против више лица за више кривичних дела један од окривљених признао извршење дела и постигао са тужиоцем споразум о томе, суд ће раздвојити поступак против окривљеног за кривично дело које је признао и у раздвојеном поступку одлучити пресудом на основу споразума о признању кривичног дела.⁷²

Правно-технички (материјално) раздвајање јединственог кривичног поступака на више кривичних поступака врши се тако што након рочишта на којем је донета одлука о раздвајању поступка судија издаје наредбу писарници да се формира предмет раздвојеног поступка, односно да се списи предмета јединственог поступка копирају у мери потребној за формирање предмета раздвојеног поступка. Затим се од копираних списа формира предмет раздвојеног поступка. У раздвојени предмет улажу се оверени преписи писмена, која се односе на оба предмета, односно која су потребна само за раздвојени предмет; на омот раздвојеног предмета преносе се и посебне ознаке, које се односе само на тај предмет; исте ознаке прецртавају се на омоту ранијег заједничког предмета; за раздвојени предмет сачињава се нови попис списа.⁷³ Предмет раздвојеног поступка се заводи у „К“ уписник под новим бројем; предмет се затим износи судији, који даље поступа по њему (нпр. као у горњем примеру, у раздвојеном поступку заказује главни претрес на којем суд утврђује да је наступила апсолутна застарелост кривичног гоњења за конкретно кривично дело, те доноси пресуду којом се оптужба одбија).

Против одлуке суда (решења) којом је одређено раздвајање кривичног поступка или је одбијен предлог за раздвајање поступка жалба није дозвољена.⁷⁴

Право да више поступака споји у један јединствени, те право да јединствени поступак раздвоји на више поступака јесу искључиво права

72 Gagula, A. (2016). *Sporazum o priznanju krivnje kod krivičnih dijela homogenog koneksiteta*, *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*, Issue 17, 93-117.

73 Члан 222 став 1, 2 и 3 Судског пословника

74 Члан 31 став 3 Законика о кривичном поступку

суда. Други органи поступка (јавни тужилац) немају ова права. То даље значи да ова права могу да се врше само у судећој фази кривичног поступка.⁷⁵

КРИВИЧНИ ПОСТУПЦИ ПРОТИВ ВИШЕ ОКРИВЉЕНИХ И ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У ПРИСУСТВУ

Једно од основних права окривљеног у кривичном поступку јесте право да му се суди у присуству. Окривљеном који је доступан суду може се судити само у његовом присуству (*in praesentia*); суђење *in absentia* је изузетак и то само када су испуњени законом прописани услови за то.⁷⁶ Ово право је истовремено и дужност окривљеног (*право-дужност*), наиме, окривљени је дужан да се одазове на позив органа поступка, а у функцији ове обавезе дужан је да обавести орган поступка о промени адресе пребивалишта или боравишта, односно о намери да промени ове адресе.⁷⁷

Пред судовима нису ретке кривичне ствари мешовитог конекситета, у којима је тужилац оптужио више лица за извршење више кривичних дела. У поступцима против више окривљених неизоставно се врше злоупотребе одбране права на суђење у присуству. Како смо навели, право на суђење у присуству је право - дужност. Права - дужности се (између осталог) злоупотребљавају нечињењем, неоснованим пропуштањем вршења права. Право окривљеног на суђење у присуству се злоупотребљава његовим неоснованим неприступањем, одсуством са главног претреса. Злоупотреба права окривљеног на суђење у присуству по аутоматизму спречава суд да врши своје право, односно да суди, да одржи главни претрес. Ако је оптужени уредно позван, а не дође на главни претрес нити свој изостанак оправда, суд ће одлучити да се главни претрес не одржи.⁷⁸

75 У Хрватској није тако. Наиме, у хрватској теорији процесног права и раније су постојала мишљења да би, иако кривичнопроцесни закон не садржи одребе о спајању и раздвајању истражних кривичних поступака, јавни тужилац требало у истрази аналогно да примењује одребе ЗКП о спајању и раздвајању кривичног поступка. Вид.: Đurđević, Z. (2009), *Procesna jamstva obrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb)*, vol. 16, broj 2/2009, 783-808. Под утицајем оваквих мишљења, изменом Закона о казненом поступку (Хрватске) из 2013. године, уношењем у члан 25 (новог) става 5 који гласи: „(5) До подизања оптужнице о спајању и раздвајању поступка одлучује државно одвјетништво које је надлежно за провање јединственог поступка,“ дато је право јавном тужиоцу да спаја и раздваја кривичне поступке у току истраге.

76 Члан 13 став 1 Законика о кривичном поступку

77 Члан 70 Законика о кривичном поступку

78 Члан 380 став 1 Законика о кривичном поступку

Када се поступак води против више окривљених ова злоупотреба је вишеструка⁷⁹ и извршена од стране више лица.⁸⁰ Нпр. више окривљених више пута неосновано није приступило на главне претресе, тако што на једно рочиште за главни претрес није приступило првооптужени, али је приступило на друго рочиште, на које није приступило другооптужени, који је приступило на треће рочиште, на које, опет, није приступило првооптужени, због чега су сва рочишта морала да буду одложена. Психички однос свих оптужених према радњама процесне злоупотребе је исти: свест о томе да у њиховом одсуству рочишта за главни претрес морају да буду одложена, чиме остварују заједнички недозвољени интерес: одуговлачење трајања кривичног поступка; заједничка је и воља да се таква последица постигне, све у циљу постизања бенефиције наступања застарелости кривичног гоњења.

У овој злоупотреби окривљенима често *помажу* браниоци адвокати сопственим неприступањем на претрес,⁸¹ правдајући то најчешће фингиралим

79 Юдин, А.В. (2005), *Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве*. СПб.: Издательский Дом С.-Петерб. гос. ун-та. Издательство юридического факультета С.-Петерб. гос. ун-та, 128-132.; вид. такође: Давидовић, М. (2019), *Злоупотребе процесних права у кривичном поступку, докторска дисертација, Правни факултет у Крагујевцу*, 288 и даље.

80 Даровских, О.И. (2013), *Классификация злоупотребления правами в уголовном судопроизводстве*, журнал „Проблемы права“ № 1 (39)/2013, 156-157; вид.: Давидовић, М., *Ibid.* 293.

81 Квалификовање процесне радње као „помагања у злоупотреби“, или „процесне злоупотребе у помагању“, по нашем мишљењу, зависи од тога како се у конкретном случају посматрају, квалификују повреде субјективних процесних дужности извршене од стране разних учесника у поступку. Сматрамо да их у одређеним процесним ситуацијама, уколико су испуњени услови за то, треба посматрати као радње помагања у злоупотреби, а не као повреде процесне дужности, јер су учињене у циљу помагања да се оствари процесни интерес извршиоца злоупотребе (неодржавање, одлагање рочишта за главни претрес, одуговлачење кривичног поступка), а не као нечињење по процесној дужности.

Нпр. између више оптужених и њихових бранилаца постоји договор о опструисању поступка одуговлачењем. По овом договору на рочиште за главни претрес није приступило први оптужени, на је суђење из тог разлога одложено. На следеће рочиште дошао је првооптужени, али није дошао другооптужени, на је суђење поново одложено из тог разлога. На треће рочиште, из разлога да избегавање оптужених да дођу на суђење не буде очигледно (што је основ, могућност да против њих буде одређен притвор) приступила су оба оптужена, али, по договору, није приступило један од њихових бранилаца, наводно, због заузетости у другом поступку, а стварно, реално, да би се спречило уверење тужиоца и суда да је реч о очигледној процесној злоупотреби права на суђење у присуству од стране оптужених, те је суђење поново одложено; на следеће рочиште за главни претрес приступила су оба браниоца, али није приступило првооптужени, и тако унедоглед, док не наступи застарелост кривичног гоњења.

У овом случају неприступање браниоца на главни претрес није (само) непоступање по процесној дужности, већ, пре свега, помагање у процесној злоупотреби, односно, злоупотреба субјективног процесног права на суђење у присуству у помагању.

Вид.: Давидовић, М. *Ibid.* 294 и даље.

извињавајућим околностима,⁸² опет, све у (заједничком) циљу (интересу) да се главни претрес не одржи, да се одложи, да се поступак одуговлачи.

У неким случајевима овакво поступање одбране, због броја окривљених и бранилаца укључених у радњу злоупотребе, може да доведе до тога да суђење не почне, односно да се главни претрес не одржи годинама.

Санкције за процесне злоупотребе одбране јесу одређивање притвора против оптуженог који очигледно избегава да дође на главни претрес (односно, очигледно злоупотребљава право на суђење у присуству),⁸³ а кажњавање новчаном казном браниоца који је неоправдано изостао, није приступио на главни претрес, такође, обавезивање браниоца да другим учесницима у поступку плати штету коју су имали због одлагања главног претреса његовом кривицом.⁸⁴

Међутим, судије не практикују одређивање притвора против оптужених који очигледно избегавају да дођу на главни претрес; више је разлога за то, најбитнији је да се у стварима у којима је (су) оптужени у притвору захтева хитно поступање суда. Такође, суд врло ретко новчано кажњава браниоце, опет, више је разлога за то, навешћено само један: у току поступка нису пожељне тензије у односу суд – формална одбрана (види текст фуноте 29.).

82 Veljković, J., Jovanović, N. (05. јун 2020.) „Doktor za falsifikate: Zoran Gojković zloupotrebio pečat svog kolege“

...
„Dr Zoran Gojković, specijalista ortopedije u Kliničkom centru Vojvodine ... sačinio je u decembru 2011. godine lekarski izveštaj o pregledu koji nije obavio, utvrdivši pritom povrede koje nikada nisu zadobijene i to kod osobe koja nije ni bila u njegovoj ordinaciji. Na kraju je takav lažni izveštaj overio pečatom svog kolege specijaliste ortopedije bez njegovog znanja, falsifikujući čak i njegov potpis, otkriva BIRN.

Lažni lekarski izveštaj dr Gojković je predao svom prijatelju, novosadskom advokatu Nemanji Aleksiću, koji je taj falsifikovani nalaz upotrebio u jednom parničnom postupku pred Osnovnim sudom u Novom Sadu, čime je direktno uticao na ishod tog postupka, pokazuju dokumenta do kojih je došao BIRN.

To je utvrdila novosadska policija koja je 14. maja 2013. podnela krivičnu prijavu protiv Gojkovića, Aleksića i još dvoje advokata. Tri meseca kasnije Osnovno javno tužilaštvo u Novom Sadu je slučaj rešilo primenom instituta oportuniteta ...“

Ceo članak vidi na <https://birn.rs/doktor-za-falsifikate-zoran-gojkovic-zloupotrebio-pecat-svog-kolege/>, pristup 01.08.2022.

83 Члан 211 став 1 тачка 1 Законика о кривичном поступку

84 Члан 382 став 3 Законика о кривичном поступку

ПРОТИВ-ЗЛОУПОТРЕБА СУДА: ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВА НА РАЗДВАЈАЊЕ И СПАЈАЊЕ ПОСТУПКА

Дакле, шта чине кривични судови у описаним процесним ситуацијама?

*Да би одржао главни претрес, да би одржао суђење, суд на почетку рочишта, након што је утврдио ко од окривљених и бранилаца јесте, а ко није приступио на претрес, доноси одлуку (решење) да се поступак против окривљених који из било којег разлога нису приступили *раздвоји* у односу на поступак против окривљених који јесу приступили на рочиште. Затим суд држи главни претрес са присутним окривљенима и браниоцима, узима одбране окривљених, изводи доказе.*

Међутим, ово раздвајање поступака завршава се на *форми*, само на формалној одлуци, решењу суда да се поступак раздваја. Не прати га, изостаје наредба суда писарници да се формирају, нити се формирају посебни предмети раздвојених поступака.⁸⁵ Цела кривична ствар (и јединствени и раздвојени поступаци) остаје у списима предмета јединственог поступка.

На следећем рочишту за главни претрес, опет – *да би одржао суђење* – након што је утврдио ко је од окривљених и бранилаца приступио на рочиште, суд доноси одлуку да се поступак против окривљених који су сада приступили, а према којима је поступак на претходном рочишту раздвојен, *споји* са поступком против присутних окривљених, истовремено, поново доноси одлуку да се поступак против окривљених (и оних који су на претходном рочишту били присутни) који сада из било којег разлога нису приступили *раздвоји* у односу на поступак против окривљених који јесу приступили на рочиште. Затим суд држи главни претрес са присутним окривљенима, узима одбране окривљених који нису саслушани, упознаје их са садржином доказа који су изведени на претходном рочишту, изводи друге доказе.

Међутим, опет све остаје на *форми*, на формалним решењима о спајању поступака и раздвајању поступака; одлуци о спајању предмета не претходи

⁸⁵ *Истини за вољу, треба рећи да је по овом питању пракса различита.*

У неким судовима, опет, у неким поступцима, у предметима са мањим бројем оптужених, односно, у предметима у којима раздвајање и спајање поступка није начин, модел вођења кривичног поступка од стране суда, у овим процесним ситуацијама формирају се списи раздвојених предмета (у највећем броју случајева чини их само оптужни акт), предмет се омотира и заводи у „К“ уписник, добија нови број, али се затим враћа суду који је раздвојио поступке, у списе предмета јединственог поступка. Тако да следећа реченица овог текста ипак има смисла.

прибављање предмета поступака који се спајају у јединствени; поново изостаје наредба суда писарници да по новој одлуци о раздвајању поступака формира посебне предмете раздвојених поступака. Цела кривична ствар и јединствени и раздвојени поступаци и даље остаје у списима предмета јединственог поступка.

Опет, на следећем рочишту за главни претрес – *да би одржао суђење* – након што је утврдио ко је од окривљених и бранилаца приступио на рочиште, суд доноси одлуку да се поступак против окривљених који су сада приступили, а према којима је поступак на претходном рочишту раздвојен, *споји* са поступком против присутних окривљених, истовремено, поново доноси одлуку да се поступак против окривљених (и оних који су на претходном рочишту били присутни) који сада из било ког разлога нису приступили *раздвоји* у односу на поступак против окривљених који јесу приступили на рочиште. Затим, суд држи главни претрес са присутним окривљенима, упознаје окривљене који нису били присутни на претходним рочиштима са садржином доказа изведеним на тим рочиштима, изводи друге доказе.

И тако до краја главног претреса.

Поставља се питање да ли има много кривичних поступака који су вођени од стране суда на овакав начин? Мислимо да има. Довољно је извршити увид у електронску штампу, у чланке који обавештавају о дешавањима у судницама у за јавност интересантним поступцима или о интересантним окривљенима; чланци су пуни извештавања да је суд на рочишту на које није приступио један од оптужених, који се налази на лечењу, донео одлуку да се поступак према њему раздвоји до даљег. У штампи, новинарским чланцима овакво поступање суда назива се „привремено раздвајање поступака“.⁸⁶ Такође, велики је број

⁸⁶ Čarnić, D. (17. novembar 2015.) „Suđenje bez Miškovića”

„Sudsko veće privremeno razdvojilo postupak protiv vlasnika „Delta holdinga” koji je na bolničkom lečenju. Veće Specijalnog suda odlučilo je da razdvoji postupak protiv Miroslava Miškovića, vlasnika „Delta holdinga” i da proces protiv ostalih optuženih nastavi u njegovom odsustvu. S obzirom na to da je Mišković na bolničkom lečenju, veće je odlučilo da tokom ove sedmice počne saslušavanje sudskih veštaka. Pošto je dala reč tužbi i odbrani, sudija Maja Ilić je saopštila odluku veća na koju, kako je navela, niko nema pravo žalbe. – Razdvaja se postupak protiv Miroslava Miškovića a spisi tog predmeta dobiće novi broj. Ovaj postupak već nedopustivo dugo traje – kazala je sudija.

Ona je naglasila da se nalazi veštaka koji će biti saslušani narednih dana najviše odnose na odgovornost prvooptuženog Mila Đuraškovića, vlasnika „Nibens grupe”. Ipak, sud je odlučio da odstupi od pravila i odobri Miškovićevim braniocima Zdenku Tomanoviću i Nenadu Popoviću da prisustvuju njihovom saslušanju i postavljaju im pitanja. Miškoviću će, dodala je sudija, biti omogućen uvid u iskaze veštaka i, ukoliko bude bilo potrebno, biće ponovo pozvani.”

Ceo članak vidi na: <http://ts366544v061.moji.oblaci.rs/sr/clanak/343691/Hronika/Sudjenje-bez-Miskovica>, pristup 01.08.2022.

чланака у којима се наводи да је суд донео одлуку да се поступак против оптуженог, који је раније био раздвојен од поступка против осталих оптужених, споји са тим поступком (против осталих оптужених) јер се оптужени вратио са лечења и приступио на претрес;⁸⁷ затим да се поново раздвоји итд.^{88, 89}

87 Čarnić, D. (03. decembar 2015.) „Mišković: U sudnici sam izgubio zdravlje”

...

„Miroslav Mišković, vlasnik „Delta holdinga”, došao je na suđenje u Specijalnom sudu posle više izostanka sa procesa tokom novembra zbog pogoršanog zdravstvenog stanja. On je izjavio da je izgubio zdravlje u sudnici, ali da je odlučio da dođe i pored saveta lekara.

...

Sudija Maja Ilić pozvala je Miškovića za govornicu.

– Šta god vi mislili o nama, meni je drago da vas danas vidim ovdje. Dobila sam dopis od vaših branilaca, koji pored svojih privatnih i poslovnih obaveza navode i vaše zdravlje kao razlog da se postupak protiv vas ne spoji. Dostavljen je i nalaz lekara na latinskom jeziku, ali se u njemu nigde ne navodi da je potrebno da budete pošteđeni od suđenja – kazala je sudija.

...

– Hvala lepo, onda ćemo da radimo – izjavio je Mišković.

Sudija je zatim upozнала Miškovića sa nalazima veštaka Gradskog zavoda za veštačenje u vezi sa poslovanjem Fabrike maziva Kruševac, koji je predstavljen na suđenjima u novembru, kada Mišković nije prisustvovao. “Ceo članak vidi na: <https://www.politika.rs/sr/clanak/344685/Miskovic-U-sudnici-sam-izgubio-zdravlje>, pristup 01.08.2022.

88 Mondo/Agencije (09. decembar 2015.) „Miroslav Mišković stigao u Urgentni centar po nalogu Specijalnog suda u Beogradu za medicinskim veštačenjem zdravstvenog stanja radi nastavka postupka u slučaju putarskih preduzeća” „Zbog toga je današnje suđenje odloženo za sutra, a Mišković je upućen u stručnu ustanovu, radi obavljanja neophodnih medicinskih pregleda na osnovu određenog veštačenja, navodi se u saopštenju suda.

Mišković je popodne primljen na pregled u Urgentni centar KSC.

Sudsko veće sudije Maje Ilić je, kako se navodi, donelo naredbu o medicinskom veštačenju uzimajući da se Mišković tokom jučerašnjeg suđenja požalio da svoje zdravstveno stanje.

Mišković je prošle sedmice samoinicijativno došao na suđenje iako je postupak protiv njega bio privremeno razdvojen od procesa protiv ostalih optuženih za oštećenje putarskih preduzeća i Fabrike maziva iz Kruševca, jer je sredinom novembra bio hospitalizovan zbog kardio-vaskularnih problema.

Sud je tada takom pregleda medicinske dokumentacije ponovo spojio postupak protiv njega i pored insistiranja njegovih branilaca da to ne čini do okončanja svih lekarskih pregleda.

Ceo članak vidi na: <https://mondo.rs/Info/Drustvo/a855413/Miroslav-Miskovic-na-medicinskom-vestacenju.html>, pristup 01.08.2022.

89 Čarnić D. (10. decembar 2015.) „Miškoviću ponovo razdvojeno suđenje”

„Sud još nije dobio mišljenje lekara, ali je izvesno da njegovo zdravlje zahteva detaljniju analizu

Suđenje vlasniku „Delta holdinga” Miroslavu Miškoviću ponovo je razdvojeno juče u Specijalnom sudu zbog njegovog lošeg zdravstvenog stanja. Sud još nije dobio nalaz i mišljenje lekara, ali je obavešten da stanje optuženog zahteva detaljniju analizu.

Sudija Maja Ilić saopštila je da je Mišković zadržan na odeljenju kardiologije Kliničkog centra, prekjučje, posle pregleda komisije lekara od kojih je sud tražio veštačenje. Ona je dodala da Miškoviću nije dobro i da je nezvesno kada će biti u mogućnosti da prisustvuje suđenju. Zbog toga je odlučeno da se sa suđenjem nastavi tako što će proces protiv Miškovića biti privremeno razdvojen. Podsećamo, sud je već jednom razdvojio, pa spojio, postupak protiv Miškovića, kada je vlasnik „Delta holdinga” primljen u bolnicu zbog pogoršanog zdravlja.

...

Smatrajući da je u ovom procesu već izgubljeno mnogo vremena, sudija Ilić saopštila je da se postupak ipak razdvaja i da će Miškoviću, kada se vrati, biti omogućeno da se izjasni na dokaze izvedene u njegovom odsustvu. Miškovićeви advokati tada su napustili sudnicu ...”

Ceo članak vidi na: <http://ts366544v061.moji.oblaci.rs/sr/clanak/345104/Hronika/Miskovicu-ponovo-razdvojeno-sudenje>, pristup 01.08.2022.

Међутим, у поступцима који се воде против велоког броја оптужених редовно се дешава да се цео поступак пред првостепеним судом перманентно води на описани начин.

Кривични поступак који је од стране суда вођен на овакав начин јесте предмет Вишег суда у Смедереву тзв. „Афера индекс“. Оптужница у овом предмету подигнута је 2007. године, допуњена је 2008. и 2010. године против укупно 94 лица, међу којима су професори Правног факултета у Крагујевцу. Осумњичени су за продаје испита у замену за новац и/или скупе поклоне (кривична дела фалсификовање службене исправе из члана 357 Кривичног законика, злоупотреба службеног положаја из члана 359 КЗ, кривична дела примање мита из члана 367 КЗ, давање мита из члана 368 КЗ). Првостепени суд је до краја суђења (28.11.2019.) одржао преко 300 рочишта за главни претрес; свако одржано рочиште почело је на начин како смо објаснили, дакле, утврђивањем од стране суда ко од окривљених и њихових бранилаца јесте, а ко није приступио на главни претрес, затим доношењем формалног решења о раздвајању поступака против окривљених који из било којег разлога нису присутни у судници, а затим доношењем формалног решења о спајању поступака против окривљених против којих је поступак раније раздвојен, а сада јесу приступили на главни претрес са браниоцима. Поступак је окончан у првом степену пресудом К. 47/17 од 06.12.2019. године којом је 17 оптужених оглашено кривима и осуђено на ефективне казне затвора, док је пет оптужених ослобођено од оптужбе јер није доказано да су учинили дела за која су оптужени.

Сматрамо да описано поступање, вођење претреса, суђења на описани начин није карактеристично само за кривичне судове Србије.^{90, 91}

90 Пре свега, треба рећи да уочена појава, предмет анализе овог рада, описано процесно поступање суда – није „од јуче“ и није карактеристично само за српске кривичне судове.

На описани начин судило се деценијама, али и сада се суди у кривичним поступцима у бившим републикама раније Југославије, сада сувереним државама.

Ствар је у томе да су правила о спајању и раздвајању кривичних поступака, члан 30 и 31 Законика о кривичном поступку (Србије, „Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014) преузета из чланова 33 и 34 Законика о кривичном поступку (СРЈ, „Службени лист СРЈ“, бр. 70/2001, 68/2002 и „Службени гласник РС“, бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 46/2006 (др. Закон), 49/2007, 122/2007, 20/2009 и 72/2009), а ови из чланова 32 и 33 Закона о кривичном поступку (СФРЈ, „Службени лист СФРЈ“, бр. 4/77, 36/77, 14/85, 26/86, 74/87, 57/89, 3/90 и „Службени лист СФРЈ“, бр. 27/92, 24/94 13/01) *итд.*

Дакле, поступање суда које је предмет проучавања сеже у времена судских процесних закона бивше СФРЈ; југословенско процесно законодавство је било савезно (федерално) законодавство, заједничко за све републике чланице федерације.

Ради информисања о начину поступања суда у кривичним поступцима мешовитог контекста у другим државама, раније републикама СФРЈ, довољно је преко претраживача глобалне електронске мреже наћи електронске чланке у којима се говори о спајањима и раздвајањима кривичних поступака.

91 Један од ретких стручних чланка на тему спајања и раздвајања поступака у кривичном поступку јесте рад Лазара Нанева, Спојување и развојување на постапката како претпоставки за успешно раководење со постапката, Македонска ревија за казнено право и криминологија бр. 2-2007.

Л. Нанев каже: „Често сам као судија размишљао о филозофији оптужених и њихових адвоката и њиховим негативним креацијама и перцепцијама које стварају да би одговорачили поступак. Нпр., замислимо претпостављену ситуацију у кривичном предмету у којем се води поступак против десет окривљених са истим бројем бранилаца, где се, по сопственом уверењу и филозофији размишљања да одговорачењем поступка могу постићи за њих очекиване ефекте (застарелост предмета, промене из одређених ситуација у друштвеном животу које су им повољне и сл.) међусобно договоре да на сваком главном претресу из непознатих разлога изостане по један окривљени, а затим ће сваки редом тражити одлагање због болести и сл.

Међутим, колико год да су овакве негативне креације окривљених у циљу заштите сопствених интереса у кривичном поступку импресивне, сматрам да управо спајање и раздвајање поступка даје могућност трансформације негативних творевина окривљених од стране судије у ефикасан и функционалан судски систем.

...

Из разлога целисходности, зашта је корисно да се поступци у свим случајевима, када су испуњени услови, раздвоје, посебно са аспекта брзине, ефикасности и економичности поступка, управо је то суштина ове одредбе ЗКП, која судијама даје могућност, у сваком тренутку када оцене да окривљени или браниоци злоупотребавају одредбе ЗКП у циљу одговорачења поступак, у истинском смислу речи „да менаџирају предметом, те да судија као господар поступка, у складу са одредбама и принципима ЗКП, на брз, ефикасан и економичан начин заврши поступак и не дозволи да се поступак одговорачи на штету неких од окривљених и на штету општег јавног интереса.“

Дакле, Л. Нанев злоупотребу одбране права на суђење у присуству подводи под разлоге целисходности због којих је суду дозвољено раздвајање поступака. Л. Нанев у тексту не говори о формалном и материјалном раздвајању и спајању кривичних поступака, нити о формалној, материјалној и стварној законитости, међутим, очигледно је да говори управо о предмету анализе овог рада, уз озбиљан прекор македонским кривичним судовима што у поступцима мешовитог контекста не користе у већој мери описано поступање у циљу осујећења процесних злоупотреба одбране и окончања поступака у разумном року.

Међутим, поставала се питање: да ли суд, поступајући у конкретним ситуацијама на описани начин, *стварно* врши право на раздвајање поступка, односно право на спајање поступака?

Мислимо да не врши. Суд *стварно* не раздваја поступке. Не издаје наредбе писарници да се копирају списи предмета у мери потребној за формирање предмета раздвојених поступака; не формира предмете раздвојених поступака да би се посебно довршили или предали другом надлежном суду. Суд само, позивајући се на *објективно право*, а да би *одржао главни претрес*, у конкретним случајевима *игнорише злоупотребу права појединих окривљених на суђење у присуству, њихово одсуство у судници*, правдајући ово игнорисање *формалном одлуком* да је против тих окривљених раздвојио поступак, да би затим, када ови окривљени приступе на наредни главни претрес, одлучио да се поступак против њих споји са поступком из којег је раније раздвојен.

Ако се ствари пажљиво сагледају може се утврдити да је и одлука о спајању поступака само *формална*; суд у конкретном случају не спаја *стварно* два или више поступака у један, јер поступак против окривљених није *стварно* ни био раздвојен, већ је све време егзистирао, постојао само један, јединствени поступак. И одлуке суда о раздвајању поступака и одлуке о спајању поступака су само „празна форма“, садржајно, стварно нема ни раздвајања јединственог поступка на више, нити спајања више поступака у јединствени.

Суд, дакле, у конкретним случајевима не врши право на раздвајање и право на спајање поступака, не раздваја и не спаја кривичне поступке. А шта врши? Суд у конкретним процесним ситуацијама врши *злоупотребу права на раздвајање поступака* и *злоупотребу права на спајање поступака*.

Другим речима, суд злоупотребљава могућност да јединствени кривични поступак раздвоји на више поступака, те могућност да више кривичних поступака споји у један, јединствени – ради тога (у циљу) да одржи главни претрес, суђење.

Могло би се рећи да је овакво поступање суда у кривичном поступку својеврсна против-злоупотреба на злоупотребу одбране права на суђење у

присуству.⁹² Другим речима, злоупотреба права суда на раздвајање поступака и злоупотреба права на спајање поступака условљене су, врше се као одговор на злоупотребу одбране права на суђење у присуству.

Описане процесне злоупотребе суда су *противвициљне*, јер се права не врше у циљу, интересу којем су дата, којем су намењена, већ у другом циљу, интересу, да би се одржало суђење.

Међутим, ове злоупотребе суда су и *непримерене*,⁹³ јер суд њима, поступајући на описани начин, повређује право окривљених на одбрану.

Ова тврдња је била предмет приговора упућеног суду од стране одбране у поступку „Афера Индекс“:

⁹² Термин *против-злоупотреба* (рус.: контр-злоупотребления) налазимо код А. В. Юдина, који под овим појмом подразумева процесну злоупотребу учесника у поступку која се врши као одговор на злоупотребу процесног права коју је учинио други учесник у поступку. Нпр., као одговор на подношење суду неосноване (неистините) тужбе и тужбеног захтева, тужени подноси своје неосноване предлоге, или чак неосновану противтужбу.

Против-злоупотребе процесних права имају карактер укупне узајамно зависне процесне злоупотребе једне стране према другој. Понекад ове радње имају карактер „огледала“. Нпр. као одговор на предлог странке за саслушање сведока, друга странка почиње и сама да предлаже позивање бескорисних сведока пред суд, не са циљем да се добију доказне чињенице, већ само са намером да не заостане у доказним предлозима за својим противником. Профилактика против-злоупотребама процесног права је адекватно понашање суда у односу на страну која је прва злоупотребила право (вид.: А. В. Юдин, Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве. СПб.: Издательский Дом С.-Петерб. гос. ун-та. Издательство юридического факультета С.-Петерб. гос. ун-та, 2005., 128-132).

Очигледно, против-злоупотребе су реално могуће и у кривичном поступку.

Појава је карактеристична, пре свега, за кривичне поступке који се воде по приватној иницијативи, нпр. по приватној кривичној тужби за кривично дело увреда, и узвраћена увреда, која се утужује противтужбом која може бити понета до краја главног претреса по тужби. У пракси је честа појава да, уколико су наводи приватне кривичне тужбе за увреду делимично или у потпуности неосновани (неистинити), тада је често и кривична противтужба за узвраћену увреду заснована на неистини и неистинитим доказима (лажни сведоци). Међутим, то је често случај и када је тужба за увреду основана, управо из разлога што материјални кривични закон у случају узвраћене увреде прописује могућност ослобођења од казне обе или једне стране.

У кривичном поступку посебну тежину имају против-злоупотребе на релацији суд – формална одбрана, јер могу да доведу до „ефекта блокаде“ начина вршења процесних радњи браниоца предузетих у одбрани оптуженог, што цео кривични поступак може да учини неправичним. У вези тога вид.: Одлука Европског суда за људска права у предмету Panovits v. Cyprus, представка број 4268/04, 11. децембар 2008. године, објављено у: Mekbrajd Dž. (2009), Ljudska prava i krivičnom postupku: praksa Evropskog suda za ljudska prava, Savet Evrope, Kancelarija u Beogradu, Beograd, 240-241.

⁹³ „Непримереност као критеријум злоупотребе карактерише начин на који се врши субјективно право. Овое [...] није допуштен начин на који се врши јер потпуно дискредитује право другог [...]“. Вид.: Давидовић М. (2019), Злоупотребе процесних права у кривичном поступку, докторска дисертација, Правни факултет у Крагујевцу, 235 и даље.

„Бранилац опт. П.С, адв. С.Н. осим тога наглашава: Примена одредаба члана 31. и члана 30. ЗКП, на основу којих се поступак најпре раздваја у односу на окривљене који нису приступили на главни претрес онога дана када се исти одржава, а такође и спајање поступка у односу на окривљене који нису присуствовали оних дана када је у односу на њих главни претрес био раздвајан *драстично повређује и вређа право на одбрану* (курзив М.Д.). Ово се не може правдати начелом целисходности, односно разлогом целисходности, или начелом суђења у разумном року, јер се тиме барем занемарује право на правично суђење, чији саставни део представља суђење у разумном року. Све ово због тога што су до сада, а очито да ће тако бити и убудуће, главни претреси одржавани, на њима извођени одређени докази, а да при том окривљенима који нису приступили на тај главни претрес није омогућено да учествују у поступку тиме што ће постављати питања, стављати примедбе или изјашњавати се о доказима који су извођени у њиховом одсуству. Ово значи да ниједан од тих доказа који је изведен у одсуству некога од окривљених не може бити прочитан на спојеном главном претресу, или коначно код окончања доказног поступка, већ се тим недошавшим окривљенима у односу на које је раздвојен поступак мора омогућити право да постављају питања и изјашњавају се о доказима који су извођени у њиховом одсуству. Дакле, не може се без њихове сагласности ни по одлуци председника већа тај доказ прочитати, већ им се мора омогућити по начелу непосредности да тај доказ буде изведен у њиховом присуству.“⁹⁴

Другим речима, право на одбрану је повређено наметањем посредног извођења доказа у односу на окривљене који нису били присутни на главном претресу на којем су докази изведени непосредно, те их је са садржином изведених доказа упознао председник већа на неком од наредних рочишта за главни претрес на који су приступили, на којем су били присутни; због оваквог начина упознавања са садржином доказа ови окривљени су спречени да непосредно и активно учествују у њиховом извођењу, да постављају питања саоптуженима, сведоцима, вештацима, да расправљају, претресају кривичну ствар, да се делотворно бране.

⁹⁴ *Записник о главном претресу Вишег суда у Смедереву К. 94/2016, од 24.01.2017. године; вид.: стиси предмета Вишег суда у Смедереву К. 47/17.*

ПОСЛЕДИЦЕ ЗЛОУПОТРЕБЕ

Стварна законитост правног акта претпоставља његову формалну и материјалну законитост. Правни акт је стварно законит само ако је законит и формално и материјално.⁹⁵

Кривичнопроцесна злоупотреба је радња вршења субјективног процесног права која је формално-правно законита, формално је усклађена са нормом објективног процесног права којом је право додељено титулару. Међутим, садржином, са материјалног аспекта, није у складу са истим тим законом јер јој недостаје један или више елемената садржине (материје) субјективног процесног права (у конкретном случају то су захтев циљности и захтев примерности).

*Кривичнопроцесна злоупотреба је материјална незаконитост процесне радње вршења кривичнопроцесног права. Једном речју, радња процесне злоупотребе је незаконита процесна радња.*⁹⁶ Она је привид законитости, јер се извршилац радње злоупотребе *формално* ослања на норму правног поретка из које вуче, црпи право, али суштински, материјално он поступа без права, противно правној норми, незаконито.

Радња процесне злоупотребе није *стварно законит* правни акт, јер не садржи материјалну (супстанцијалну) законитост. Садржајно је незаконита. *Abusus non est usus, sed corruptela* (злоупотреба није употреба, него поквареност).

Процесна злоупотреба представља посебан вид незаконитог понашања, и као таква повлачи одговорност.⁹⁷

Правне последице процесне злоупотребе су шкођење интересу поступка и шкођење и/или причињавање штете другим учесницима у поступку. Свака процесна злоупотреба, као незаконитост, шкоди интересу поступка, јер самим својим присуством контаминира поступак незаконитошћу, чини га незаконитим, делимично (парцијално, местимично) или у потпуности. С друге стране, шкођење конкретне процесне злоупотребе интересима

⁹⁵ Лукић, Р.Д., Коцићуић, Б.П., Митровић, Д.М., (2001), *Увод у право*, Београд, 448-449.

⁹⁶ Давидовић, М. (2019), *Злоупотребе процесних права у кривичном поступку*, Докторска дисертација, Правни факултет у Крагујевцу, 2019., 211-213.

⁹⁷ Dimitrijević, P. (1995), *Zloupotreba vlasti i subjektivna javna prava*, *Pravni život*, broj 9/1995, *Knjiga 418*, 789-808.

оптужених је очигледно: процесне злоупотребе суда повређују право на одбрану оптужених и онемогућавају их да се делотворно бране. И шкођење интересима оптужених може бити делимично (парцијално, местимично) уколико су злоупотребе вршене повремено, местимично, према поједином оптуженом, или у потпуности, уколико су злоупотребе вршене *in perpetua*, стално, непрекидно, у току целог главног претреса из рочишта у рочиште.

Злоупотреба права уопште, па тако и злоупотреба процесних права је забрањена. У кривичном судском поступку ова забрана садржана је у одредби у којој је наведено: суд је дужан да [...] онемогући сваку злоупотребу права усмерену на одуговлачење поступка.⁹⁸ Дакле, суду је дато у дужност да спречи, онемогући сваку злоупотребу процесног права, било по приговору странке, било по службеној дужности.

Да, али шта учинити када процесну злоупотребу чини управо суд, када суд врши злоупотребу процесног права?

Једина адекватна правна реакција на описано незаконито поступање суда јесте приговор странке, односно браниоца. Међутим, пракса готово никада није, односно, врло је тешко успела да утврди и изричито квалификује

⁹⁸ Питање процесних злоупотреба у кривичном поступку појавило се са јачањем акузаторских елемената у поступку. Након новеле бившег југословенског Закона о кривичном поступку из 1967. године ојачана су процесна права окривљеног, а конструкција кривичног поступка приближена је страначкој концепцији парничног поступка. Средином седамдесетих година XX века појавили су се захтеви да се пропише општа дужност суда да спречи опструктивне радње одбране усмерене, углавном, на одуговлачење поступка. Иако је већ југословенски Закон о кривичном поступку из 1967. године садржао прописе чија је сврха била да се спрече таква поступања, њиме није била прописана општа забрана злоупотребе процесних права у облику процесног принципа.

Зато је приликом реформе југословенског кривичнопроцесног закона из 1977. године у његов текст унета одредба члана 14 која је гласила: „Суд је дужан да настоји да се поступак спроведе без одуговлачења и да онемогући сваку злоупотребу права која припадају лицима која учествују у поступку“. Овим је у југословенском кривичнопроцесном законодавству изричито прописан принцип забране злоупотребе процесних права учесника у кривичном поступку. Тако како је конципиран односно се на све учеснике и на све злоупотребе права у поступку.

Одредба је непромењена преузета у све касније новеле бившег савезног југословенског Законика о кривичном поступку, а потом и у нова кривичнопроцесна законодавства свих република које су чиниле југословенску федерацију (Србија, Хрватска, Словенија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Македонија). Кривичнопроцесни закони ових држава, дакле, садрже у својим уводним одредбама, међу правилима која представљају основне принципе, норме које, формулисане на исти или сличан начин, обавезују орган поступка, односно кривични суд да онемогући сваку злоупотребу права лица која учествују у кривичном поступку. Једини изузетак међу њима је важећи српски Законик о кривичном поступку из 2011. године, који је у ову одредбу унео новину, тако што је повезао злоупотребу права учесника у кривичном поступку са одуговлачењем поступка, на који начин је, неспретно, вероватно несвесно, нехотице, поштоватио радњу извршења злоупотребе права учесника у кривичном поступку и (само) једну од њених процесних последица (цивева).

конкретну процесну радњу као злоупотребу процесног права у кривичном поступку.⁹⁹ Пракса препознаје процесну злоупотребу као процесну радњу која је „несавесна“, „ненормална“, „неразумна“, или је описује на други начин, уз предочавање последица злоупотребе.

Сматрамо да је за приговор на овакво, незаконито поступање суда довољно и описно предочавање суду процесне злоупотребе.

Већ смо навели да је у поступку „Афера индекс“ одбрана изјавила, предочила суду да начин на који примењује одредабе чланова 31 и 30 ЗКП, на основу којих поступак најпре раздваја у односу на окривљене који нису приступили на главни претрес, а затим спаја поступке према окривљенима према којима је поступак био раније раздвојен, а сада су приступили на главни претрес – драстично повређује право на одбрану окривљених – при том је објашњено на који начин долази до повреде права окривљених.

На овај начин одбрана је ставила до знања, обзнанила (суду) да у поступању, у процесним радњама суда постоје неправилности. То што овакво поступање суда није квалификовала као злоупотребу процесних права, односно, није навела да је овакво поступање незаконитост – нема утицаја на квалитет приговора.

Међутим, овај приговор није имао ефекта у поступку пред првостепеним судом; и након што је примио приговор на записник, суд је наставио са дотадашњом праксом „раздвајања“ и „спајања“ поступака и на наредним рочиштима, до краја главног претреса.

Вођење кривичног поступка, каже Д. Кос, не сме да представља неорганизовано и личном вољом вођено поступање учесника у поступку. Одређена законом прописана правила искључију могућност самовоље учесника у кривичном поступку, првенствено самовоље суда. Непоштовање ових правила некада доводи, а некада само може довести до таквих повреда права странака у кривичном поступку да постане упитна и сама законитост донете судске одлуке.¹⁰⁰

99 Davidović, M. (2021), *Abuses of subjective proceeding right of attorney*, International Scientific Conference „Archibald Reiss Days 2021“, University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade, 193-202.

100 Kos, D. (2008), *Neke bitne povrede kaznenog postupka na koje drugostupanjski sud pazi po službenoj dužnosti*, Inženjerski biro „Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva – 2008“, 322-357.
Члан 438 став 2 Законика о кривичном поступку

Дакле, основно питање које се поставља на овом месту јесте: ако је поступак који јој је претходио у потпуности незаконит, ако је у току тако спроведеног поступка перманентно повређивано право на одбрану свих окривљених – која је природа пресуде донете након тако спроведеног поступка? Да ли је законита? Или је незаконита?

Као жалбени основ процесна злоупотреба је релативно битна повреда одредаба кривичног поступка.¹⁰¹ Конкретно, реч је о томе да је суд у току главног претреса неправилно применио одредбе чланова 30 и 31 Законика о кривичном поступку, а то је било од одлучног утицаја на доношење законите и правилне пресуде.¹⁰²

Да ли је у конкретном случају неправилна (незаконита) примена чланова 30 и 31 кривичнопроцесног закона била од одлучног утицаја на доношење законите и правилне пресуде?

Мислимо да је од значаја за одговор на ово питање околност количине, квантитета контаминације поступка процесном злоупотребом. Уколико је процесна злоупотреба суда учињена повремено, местимично, према једном од оптужених, њен утицај на доношење законите и правилне пресуде је релативан. Међутим, уколико је незаконитост чињена перманентно, ако је била стално присутна на сваком рочишту за главни претрес и, самим тим, перманентно повређивала право на одбрану свих окривљених, може се рећи да је била од одлучног утицаја на доношење законите и правилне пресуде.¹⁰³

Једини начин санкционисања процесних злоупотреба суда учињених у току првостепеног поступка јесте позивање суда у жалби на пресуду на процесну одговорност за извршене злоупотребе, а затим укидање пресуде донете након тако спроведеног поступка.

Да ли ће то бити учињено зависи од опредељења другостепеног суда у сваком конкретном случају.

101 Члан 438 став 2 Законика о кривичном поступку

102 Члан 438 став 2 тачка 3 Законика о кривичном поступку

103 Cora L. (2019), *Gradacja nadżycia prawa w procesie karnym (zarys teoretyczny)*, *Studia prawnicze*, 2019 nr 1 (217), 113–138.

ЗАКЉУЧЦИ

У судском кривичном поступку против више лица због више кривичних дела, као против-злоупотреба суда на злоупотребе права одбране на суђење у присуству, могуће су злоупотреба субјективног процесног права суда на раздвајање поступка и злоупотреба субјективног процесног права суда на спајање више поступака у јединствени.

Злоупотреба се чини тако што суд, да би одржао суђење, на почетку рочишта, након што је утврдио ко је од окривљених и бранилаца приступио, а ко није приступио на претрес, доноси формалну одлуку да се поступак против окривљених који из било којег разлога нису приступили раздвоји у односу на поступак против окривљених који јесу приступили на рочиште; затим суд држи главни претрес са присутним окривљенима и браниоцима. На следећем рочишту за главни претрес – да би одржао суђење – након што је утврдио ко је од окривљених и бранилаца приступио на рочиште, суд доноси формалну одлуку да се поступак против окривљених који су приступили, а према којима је поступак на претходном рочишту раздвојен, сада споји са поступком против присутних окривљених, истовремено, поново доноси формалну одлуку да се поступак против окривљених који сада из било којег разлога нису приступили раздвоји у односу на поступак против окривљених који јесу приступили на рочиште; затим суд држи главни претрес са присутним окривљенима, узима одбране окривљених који нису саслушани, упознаје их са садржином доказа који су изведени на претходном рочишту, изводи друге доказе. На описани начин суд поступа до краја главног претреса.

Описане процесне злоупотребе суда су противциљне, јер се права на раздвајање и спајање поступака не врше у циљу (интересу) којем су намењена, већ у другом циљу, да би се одржало суђење. Међутим, ове злоупотребе су и непримерене, јер суд њима, поступајући на описани начин, повређује право окривљених на одбрану. Право на одбрану окривљених је повређено наметањем посредног извођења доказа у односу на окривљене који нису били присутни на главном претресу на којем су докази изведени непосредно.

Злоупотреба процесног права у судском поступку је незаконитост.

Правне последице ове процесне злоупотребе су шкођење интересу поступка и шкођење интересима окривљених. Свака процесна злоупотреба, као незаконитост, шкоди интересу поступка, јер својим присуством

контаминира поступак незаконитошћу, чини га незаконитим. С друге стране, процесне злоупотребе суда повређују право на одбрану оптужених и онемогућавају их да се делотворно бране.

Санкционисање процесних злоупотреба суда учињених у току првостепеног поступка врши се позивањем тог суда у жалби на пресуду на процесну одговорност за извршене злоупотребе, затим укидањем пресуде донете након тако спроведеног поступка од стране другостепеног суда. Међутим, с обзиром да је процесна злоупотреба, као жалбени основ, релативно битна повреда одредаба кривичног поступка, околност да ли ће пресуда бити укинута зависи од опредељења другостепеног суда у сваком конкретном случају.

ЛИТЕРАТУРА

1. Cora L. (2019), *Gradacija nadužycia prava w procesie karnym (zarys teoretyczny)*, Studia prawnicze, 2019 nr 1 (217), 113–138.
2. Давидовић, М. (2019), *Злоупотребе процесних права у кривичном поступку*, докторска дисертација, Правни факултет у Крагујевцу.
3. Davidović, M. (2021), *Abuses of subjective proceeding right of attorney*, International Scientific Conference „Archibald Reiss Days 2021“, University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade, 193-202.
4. Даровских, О.И. (2013), *Класификация злоупотребления правами в уголовном судопроизводстве*, журнал „Проблемы права“ № 1 (39), 156-157.
5. Dimitrijević, P. (1995), *Zloupotreba vlasti i subjektivna javna prava*, Pravni život, broj 9/1995, Knjiga 418, 789-808.
6. Đurđević, Z. (2009), *Procesna jamstva obrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 16, broj 2/2009, 783-808.
7. Gagula, A. (2016), *Sporazum o priznanju krivnje kod krivičnih dijela homogenog koneksiteta*, Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici, Issue 17, 93-117.
8. Юдин, А.В. (2005), *Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве*. СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та. Издательство юридического факультета С.-Петербур. гос. ун-та.
9. Kos, D. (2008), *Neke bitne povrede kaznenog postupka na koje drugostupanjski sud pazi po službenoj dužnosti*, Inženjerski biro „Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva – 2008“, 322-357.

10. Mekbrajd, Dž. (2009), *Ljudska prava u krivičnom postupku: praksa Evropskog suda za ljudska prava*, Savet Evrope, Kancelarija u Beogradu, Beograd.
11. Нанев, Л. (2007), *Спојување и раздвојување на постапката како претпоставки за успешно раководење со постапката*, Македонска ревија за казнено право и криминологија бр. 2-2007.

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ

1. Čarnić, D. (17. novembar 2015.) „Suđenje bez Miškovića”, dostupno na <http://ts366544v061.moji.oblaci.rs/sr/clanak/343691/Hronika/Sudenje-bez-Miskovica>, pristup 01.08.2022.
2. Čarnić, D. (03. decembar 2015.) „Mišković: U sudnici sam izgubio zdravlje”, dostupno na <https://www.politika.rs/sr/clanak/344685/Miskovic-U-sudnici-sam-izgubio-zdravlje>, pristup 01.08.2022.
3. Mondo/Agencije (09. decembar 2015.) „Miroslav Mišković stigao u Urgentni centar po nalogu Specijalnog suda u Beogradu za medicinskim veštačenjem zdravstvenog stanja radi nastavka postupka u slučaju putarskih preduzeća”, dostupno na <https://mondo.rs/Info/Drustvo/a855413/Miroslav-Miskovic-na-medicinskom-vestacenju.html>, pristup 01.08.2022.
4. Čarnić D. (10. decembar 2015.) „Miškoviću ponovo razdvojeno suđenje”, dostupno na <http://ts366544v061.moji.oblaci.rs/sr/clanak/345104/Hronika/Miskovicu-ponovo-razdvojeno-sudenje>, pristup 01.08.2022.
5. Veljković, J., Jovanović, N. (05. јун 2020.) „Doktor za falsifikate: Zoran Gojković zloupotrebio pečat svog kolege”, dostupno na <https://birn.rs/doktor-za-falsifikate-zoran-gojkovic-zloupotrebio-pecat-svog-kolege/>, pristup 01.08.2022.

*PhD Milan Davidović,
PhD, Judge of the Higher Court Kraljevo*¹⁰⁴

ABUSE OF THE COURT'S RIGHT TO SEPARATION AND JOINING CRIMINAL PROCEEDINGS

Abstract

The text refers to the abuse of procedural rights in court criminal proceedings. In practice, in criminal matters against a large number of defendants, there is a phenomenon of the court proceeding by separating and joining criminal proceedings in the function of holding the main hearing, the trial. The author qualifies this procedural situation as an abuse of the subjective procedural right of the court to separate and abuse of the subjective procedural right to join proceedings. An abuse of process is an illegality. It harms the interests of the procedure because it makes it illegal, it also harms the defendants because it inevitably causes a violation of defendants right to defense.

Key words: Criminal procedure, court, targeting, abuse of procedural law.

¹⁰⁴ E-mail: milan.davidovic@kv.vi.sud.rs

*Др Предраг Ђетковић,
Јавни тужилац за организовани криминал*

КОРУПЦИЈА У ЗДРАВСТВУ

-ПОЈМОВНА ОДРЕЂЕЊА-

Да бисмо могли успешно да разумемо корупцију у здравству, први корак би представљала јасна појмовна спознаја како корупције, тако и здравства.

Језички говорећи, реч корупција потиче од латинске речи *corruptio*, чија су значења поквареност, кварност, изопаченост, разврат; поткупљивање, подмићивање, поткупљење, подмићење; кварење, укваривање, труљење, распадање; кривотворење.¹⁰⁵ У пракси се оперише различитим дефиницијама корупције, од најкраћих које гласе да је корупција злоупотреба јавних овлашћења за приватну корист, до свеобухватнијих од којих смо изабрали следећу:

„Корупција је злоупотреба службеног положаја у циљу стицања личне користи, како онога ко је носилац тог положаја, тако и са њим повезаног приватно-правног или јавно-правног субјекта који учествује у радњи која се сматра корупцијом.“¹⁰⁶

У ширем правном значењу, корупцију представљају сви облици злоупотребе службених положаја и овлашћења из користољубља (подмићивање, злоупотреба положаја и овлашћења, давање и коришћење привилегија, противуслуге, примање провизија и поклона), а у ужем смислу – деликт давања и примања мита.¹⁰⁷

Што се тиче страних аутора, Вито Танци сматра да корупција постоји уколико дође до намерног нарушавања принципа непристрасности при

¹⁰⁵ Милан Вујаклија, Нови Вујаклија – Лексикон страних речи и израза, Штампар Макарије Београд и Октош Подгорица, Београд 2011, 580.

¹⁰⁶ Јован Ђирић и др. Корупција – проблеми и превазилажење проблема, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд 2010, 8-9.

¹⁰⁷ Мило Бошковић, Криминалошки лексикон, Матица српска, Нови Сад 2015, 218.

одлучивању у циљу присвајања неке погодности.¹⁰⁸ Занимљиву описну дефиницију корупције даје Роберт Клитгард, када каже: Корупција = монопол + дискреција – (јавна) одговорност.¹⁰⁹

Када је у питању законска регулатива појма корупције, може се користити дефиниција дата у Закону о спречавању корупције,¹¹⁰ где у члану 2 ставу 1 закона стоји да је корупција однос који настаје коришћењем службеног или друштвеног положаја или утицаја ради стицања недозвољене користи за себе или другог. Нешто другачију дефиницију корупције познавао је ранији Закон о Агенцији за борбу против корупције,¹¹¹ који је престао да важи доношењем претходно поменутог Закона о спречавању корупције. Закон о Агенцији за борбу против корупције предвиђао је у члану 2 ставу 1 да је корупција однос који се заснива злоупотребом службеног, односно друштвеног положаја или утицаја у јавном или приватном сектору, у циљу стицања личне користи или користи за другог.

Везано за питање дефинисања појма „здравство“ у Републици Србији, могле би се користити норме Закона о здравственој заштити Републике Србије¹¹². Тако члан 2 став 1 закона прописује да је здравствена заштита организована и свеобухватна делатност друштва, са циљем остваривања највишег могућег нивоа очувања и унапређења здравља грађана. Члан 5 став 1 закона прописује да је здравствена делатност она делатност којом се обезбеђује здравствена заштита грађана, а која се спроводи кроз систем здравствене заштите. На крају, члан 6 закона прописује да систем здравствене заштите у Републици Србији чине здравствене установе, високошколске установе које изводе акредитоване студијске програме за стицање одговарајућих знања и вештина за обављање послова у области здравствене заштите и друга правна лица за која је посебним законом предвиђено да обављају и послове здравствене делатности, приватна пракса, здравствени радници и здравствени сарадници, као и организација и финансирање здравствене заштите.

108 Цитирано према Немања Ненадић, Појам и узроци корупције (Зборник радова Корупција – основни појмови и механизми за борбу, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2007, приредио Горан П. Илић), 17.

109 *Ibidem*.

110 „Службени гласник РС“ бр. 35/2019, 88/2019, 11/2021 – аутентично тумачење, 94/2021 и 14/2022.

111 „Службени гласник РС“ бр. 97/2008, 53/2010, 66/2011 – Одлука УС, 67/2013 – Одлука УС, 112/2013 – аутентично тумачење, 8/2015 – Одлука УС и 88/2019.

112 „Службени гласник РС“ бр. 25/2019.

Ради лакшег разумевања појма корупције у здравству, требало би дати једну синтетичку дефиницију свега напред приказаног, која би при том морала бити и поједностављење наведених дефиниција корупције и здравства.

Сходно томе, корупцију у здравству могли бисмо да означимо као коришћење службеног или друштвеног положаја или утицаја ради стицања недозвољене користи за себе или другог у систему здравствене заштите као организоване и свеобухватне делатности друштва. Закон о здравственој заштити у члану 234 ставу 1 корупцију дефинише као однос који се заснива злоупотребом обављања здравствене делатности, односно послова здравствене заштите, у циљу стицања личне користи или користи за другог. Тиме бисмо закључили појмовно одређење корупције у здравству као предуслова за даљу анализу овог друштвеног феномена.

ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

Приликом приказа законске регулативе која се тиче корупције у здравственом систему, сматрали смо да би било целисходно приказати кратку генезу те регулативе искључиво на подручју Републике Србије, односно раније Савезне Републике Југославије, без ширења приказа на поље међународног регулисања ове појаве.

Детаљније регулисање корупције у нашем кривичноправном законодавству почело је пре нешто више од две деценије, након доношења Закона о потврђивању Кривичноправне конвенције о корупцији.¹¹³ Рагификацијом наведене Конвенције, тадашња Савезна Република Југославија преузела је на себе низ обавеза у циљу инкриминисања подмићивања домаћих државних службеника, чланова домаћих јавних скупштина, страних државних службеника, чланова страних јавних скупштина, као и инкриминисања подмићивања у приватном сектору, затим подмићивања службеника међународних организација, чланова међународних парламентарних скупштина, судија и службеника међународних судова, те низ других обавеза предвиђених овом Конвенцијом.

На пољу кривичног законодавства Републике Србије значајно је указати на „пакет“ нових кривичних дела која су унета у тадашњи Кривични закон

¹¹³ „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“ број 2/2002 и „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“ бр. 18/2005.

Републике Србије.¹¹⁴ Наиме, изменама закона из 2002. године¹¹⁵ унето је у закон читаво ново поглавље које је носило назив „Кривична дела против корупције“. Занимљиво је да је законодавац инкриминисао коруптивна понашања у различитим друштвеним областима и то корупцију у органима управе, у јавним набавкама, у поступку приватизације, у правосудју, у просвети, али и у здравству. Мишљења смо да је оваквим поступањем законописац покушао да кроз кривичне норме заштити поједине области друштва које је сматрао посебно рањивим када је корупција у питању, а као што смо напоменули, једна од тих области била је и здравство.

Кривично дело корупције у здравству из члана 255Ж Кривичног закона вршио би здравствени радник у установи здравствене заштите чији је оснивач Република Србија који би условио пружање здравствене услуге или искористио свој положај у установи да би пружио приватне здравствене услуге и на тај начин прибавио корист за себе или другог. Квалификовани облици овог кривичног дела предвиђали су прибављање имовинске користи која прелази 200 000 динара (став 2), односно 600 000 динара (став 3), а ставом 4 било је предвиђено кажњавање здравственог радника у установи здравствене заштите чији је оснивач Република Србија који у вези са пружањем здравствене услуге прибави какву корист за себе или другога.

Важење наведене инкриминације престало је са доношењем Кривичног законика Републике Србије,¹¹⁶ који је почео да се примењује од 01.01.2006. године. Карактеристика овог Кривичног законика јесте да више не садржи посебно кривично дело које би се односило на корупцију у здравству, већ у себи садржи низ кривичних дела која би се могла означити као коруптивна и која су општег карактера, а која се по потреби могу применити и на коруптивне радње у здравству.

Као општи оријентир која бисмо кривична дела могли сматрати коруптивним, може да послужи одредба члана 2 тачке 3 и 4 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог

114 „Службени гласник СРС“, бр. 26/1977, 28/1977, 20/1979, 24/1984, 39/1986, 51/1987, 6/1989, 42/1989, 21/1990 и „Службени гласник РС“, бр. 16/1990, 49/1992, 23/1993, 67/1993, 47/1994, 17/1995, 44/1998, 10/2002, 11/2002 и 80/2002.

115 „Службени гласник РС“, бр. 10/2002.

116 „Службени гласник РС“, бр. 83/2005, 88/2005 – испр. 107/2005 – испр. 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

криминала, тероризма и корупције,¹¹⁷ који наводи кривична дела против службене дужности и против привреде, која се налазе у надлежности посебних одељења за борбу против корупције при вишим тужилаштвима у Београду, Новом Саду, Нишу и Краљеву, а делом и Јавног тужилаштва за организовани криминал.

Од наведених кривичних дела у области корупције здравства најчешће се могу јавити Злоупотреба положаја одговорног лица из члана 227 КЗ, злоупотреба у вези са јавном набавком из члана 228 КЗ, недозвољена трговина из члана 235 КЗ, злоупотреба службеног положаја из члана 359 КЗ, трговина утицајем из члана 366 КЗ, примање мита из члана 367 КЗ и давање мита из члана 368 КЗ.

Свакако најчешћа коруптивна кривична дела која се могу срести у области здравства јесу кривична дела примања и давања мита. Оно што је посебно карактеристично за ову врсту корупције у здравству јесте „слаба преговарачка позиција“ коруптора, који у пракси мора да учини све што може како би обезбедио да добије најквалитетнију лекарску услугу.¹¹⁸ Када говоримо о ситној корупцији, она најчешће није иницирана од стране здравствених радника, већ је плод једне дубоко укореењене традиције да је потребно да се докторима и осталом медицинском особљу чине пригодни поклони.¹¹⁹ О томе ће речи бити и приликом анализе случаја корупције у пракси.

За одређивање тога шта у пракси може представљати мито у здравственој делатности, а шта не може, важне су одредбе члана 234 Закона о здравственој заштити. У ставу 5 поменутог члана стоји да здравствени радник и здравствени радник који обавља здравствену делатност, односно послове здравствене заштите у здравственој установи у јавној својини, члан органа, односно стручних органа у здравственој установи у јавној својини, као и чланова њихових ужих породица, не смеју тражити, нити примити новац, поклон, услугу или било какву другу корист за себе, чланове своје уже породице или физичка и правна лица која се оправдано могу сматрати интересно повезаним, а који могу утицати на непристрасност или професионално

¹¹⁷ „Службени гласник РС“, бр. 94/2016, 87/2018 – др. закон и 10/2023.

¹¹⁸ Александар Стевановић и Драгана Милошевић, *Корупција у здравству – правни и криминолошки осврт*, Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања бр. 3/2019, 140.

¹¹⁹ *Ibidem*.

обављање дужности, односно који се могу сматрати наградом у вези са вршењем дужности и обављањем здравствене делатности.

У члану 234 ставу 6 Закона о здравственој заштити прописано је да изузетно од става 5 овог члана, исказивање захвалности у виду поклона мање вредности, односно рекламног материјала и узорака, који није изражен у новцу или хартијама од вредности и чија појединачна вредност не прелази 5%, а укупна вредност не прелази износ једне просечне месечне плате без пореза и доприноса у Републици Србији, не сматра се корупцијом, сукобом интереса, односно приватним интересом, у складу са законом.

Претходно цитирани члан 234 став 6 Закона о здравственој заштити изазвао је буру у јавности приликом доношења овог закона, јер је у пракси било мишљења да се на овај начин легализује корупција до одређеног нивоа. Има мишљења да је ова законска одредба у колизији и са другим прописима,¹²⁰ попут члана 21 Кодекса медицинске етике Лекарске коморе Србије.¹²¹

Поменути члан Кодекса медицинске етике има рубрум „Супротстављање корупцији у здравству“ и предвиђа да у вршењу своје професије лекар не сме да се руководи мотивима личне користи. Даље стоји да је лекар дужан да се активно бори против корупције у здравству, уз подршку и ангажовање Коморе и надлежних државних и других органа и организација. На концу прописано је да је за лекара нечасна свака злоупотреба јавних овлашћења и средстава за лично богаћење.

Исто тако, Етички кодекс Коморе медицинских сестара и здравствених техничара Србије¹²² у оквиру VIII принципа прописује да медицинске сестре и здравствени техничари свој статус не смеју користити у сврху промовисања комерцијалних производа и услуга, са намером остваривања личних и материјалних интереса, као и да материјални разлози не смеју утицати на њихово стручно усавршавање. Такође су обавезни да одбију сваки поклон или услугу која би се могла протумачити као покушај стицања личних повластица или користи.

¹²⁰ Видети Филип Мирић, Нови правни режим поклона из захвалности пацијената здравственим радницима у Републици Србији, Темида бр. 1/2020, 128.

¹²¹ „Службени гласник РС“, бр. 104/2016.

¹²² „Службени гласник РС“, бр. 67/2007.

Узимајући у обзир одредбе два цитирана етичка кодекса, оправдано се мора поставити питање колико је целисходно дозволити кроз Закон о здравственој заштити давање поклона мање вредности, који би представљали *sui generis* основ искључења противправности за здравствене раднике и даваоце поклона код кривичних дела примања и давања мита, али истовремено од здравствених радника тражити да „у вршењу професије не смеју да се руководе мотивима личне користи“, односно да „су обавезни да одбију сваки поклон или услугу која би се могла протумачити као покушај стицања личних повластица или користи“.

Ако не свесно, оно сигурно подсвесно је врло тешко да здравствени радници исто гледају на особе које су им учиниле неки поклон и на оне које то нису, па би ипак боље законско решење било да није дозвољено примање било каквих поклона од стране здравствених радника. Тиме би се избегла било каква неуједначеност у пружању здравствених услуга пацијентима, а што и јесте један од циљева приликом пружања здравствене заштите. Увек треба имати на уму стару латинску изреку *Munera pervetunt leges, decreta fefellunt evacuant patrum iura rigore suo*,¹²³ јер се тешко може објективно гледати на онога ко доноси поклоне, пошто је људска природа таква да носи са собом субјективност коју примање поклона узрокује.

ПРИМЕРИ ИЗ ПРАКСЕ

Као што је претходно наведено, кривична дела примање мита из члана 367 КЗ и давање мита из члана 368 КЗ су најчешћа кривична дела која се јављају приликом обављања послова здравствене заштите, а практично су и најједноставнија за извршење, јер се као даваоци мита најчешће налазе пацијенти или њима блиска лица, која давањем поклона здравственим радницима покушавају себи да обезбеде повољнији положај приликом пружања услуга здравствене заштите. Треба напоменути да се потреба за вршењем овог кривичног дела готово без изузетка јавља код пружања услуга здравствене заштите у јавним установама, јер у приватној пракси нема потребе за оваком врстом протекције пацијената код здравствених радника. Цене здравствених услуга у установама приватне праксе су такве да нити

¹²³ *Поклони преврћу законе, укидају наредбе, уништавају очинска права свом снагом. Драган Јовашевић, Кривична дела корупције, „Службени гласник РС“, Београд 2009, 79.*

здравствени радници очекују било какве поклоне, нити пацијенти осећају потребу да додатно плаћају услуге у тој врсти установа.

Пример који бисмо издвојили у нашој анализи јесте правоснажна пресуда Вишег суда у Београду, Посебног одељења за сузбијање корупције СПК По4 бр. 36/20 од 15.06.2020. године. Наведеном пресудом је Ђ.М., који је до тренутка покретања кривичног поступка против њега обављао дужност начелника на једној клиници Војномедицинске академије у Београду, оглашен кривим за извршење продуженог кривичног дела примање мита из члана 367 став 1 у вези са чланом 61 КЗ.

Више јавно тужилаштво у Београду, Посебно одељење за сузбијање корупције теретило је Ђ.М. да је у више наврата током прве половине 2020. године примио новац, у различитим износима, од пет различитих особа, како би током лечења њих или њима блиских лица тим пацијентима обезбедио повољнији третман при лечењу.

Оно што је поражавајуће јесте чињеница да су четворо од петоро давалаца мита новац осуђеном лекару дали иако им он новац није тражио, већ су му самоиницијативно новац донели и предали у ординацији, при чему је лекар новац узео, иако то није смео да учини. Из наведеног се види да се и у пракси потврђује претходно поменути тврдња да пацијенти доносе лекарима и другом особљу у здравству поклоне и када они то не затраже, било експлицитно или имплицитно, већ сматрају да се тако нешто подразумева или очекује од стране особља здравствених установа.

Сви даваоци мита Д.П., Г.Н., М.В., Р.Р. и Е.А. су признали током истраге извршење кривичног дела давање мита из члана 368 КЗ и сви су (изузев Р.Р. који је преминуо пре доношења пресуде) осуђени због наведеног кривичног дела пред надлежним судом. Оно што је било индикативно јесте да су се неки од њих и лично осећали кривим сматрајући да су они довели осуђеног лекара у незгодну ситуацију тиме што су му предали мито, не схватајући да је била дужност тог лекара (и законска и етичка) да одбије новац који му је понуђен, а што он није учинио, због чега је и осуђен за извршење кривичног дела примање мита из члана 367 КЗ. Само код једног од давалаца мита постојала је ситуација у којој му је осуђени лекар затражио мито како би његовом оцу обезбедио боље услове лечења на Војномедицинској академији, због чега му је тај давалац мита у три наврата предао укупно 1000 евра.

У наведеној ситуацији пацијенти или њима блиска лица давали су новац осуђеном лекару без икаквог конкретног тражења неке услуге, сматрајући да ће само давање новца утицати на лекара да више пажње посвети лечењу пацијената за које је дат новац, што је управо пракса коју би сваки савестан лекар морао да избегне. Судска пракса већ дуже време стоји на становишту израженом у одлуци Окружног суда у Београду Кж 2216/2004 у којој се наводи да је окривљени извршио кривично дело давање мита када је службеном лицу, које одлучује о његовим правима, дао новац и поред тога што од службеног лица није тражио ништа заузврат.¹²⁴

Овде се враћамо на претходно изнету констатацију која доводи у питање оправданост изузетка од примања поклона предвиђеног чланом 234 ставом 6 Закона о здравственој заштити. Ако је у потпуности здравственим радницима законом забрањено примити поклон у новцу, зашто би се дозволило да примају неновчане поклоне мање вредности, односно због чега они немају утицај на рад здравствених радника, док новчани поклони утичу да другачије гледају на пацијенте? Посебно у ситуацијама када је поклон предат без тражења неке конкретне противуслуге, што је најчешћи случај. У оваквој ситуацији се прећутно подразумева да давалац поклона очекује бољи третман због датог поклона, док прималац поклона самим пријемом поклона прећутно даје сигнал даваоцу поклона да ће бити тако.

Иако је изнети пример најбоља илустрација корупције која се одвија свакодневно на релацији здравствено особље – пацијенти, треба имати у виду да се у пракси корупција у здравству одвија и у другим различитим ситуацијама, које не подразумевају директно узимање новца од пацијената, па смо у том правцу хтели да укажемо и на друге ситуације у којима је могуће да дође до корупције у оквиру здравственог система. Стога су у наставку у кратким цртама представљене још неке судске одлуке које се односе на коруптивно поступање у здравству.

Пресудом Другог општинског суда у Београду К 898/99 од 14.12.2001. године, осуђен је због злоупотребе службеног положаја окривљени који је злоупотребио службени положај шефа одсека неге гинеколошко-акушерске клинике да би другоокривљеној прибавио корист, тиме што јој је омогућио усвајање туђег новорођеног детета и уверио њену породицу да је дете она

¹²⁴ Драгољуб Симоновић, *Кривична дела у српској легислативи*, „Службени гласник РС“, Београд 2010, 747.

родила, а природној мајци нанео штету, тако што је без њене сагласности предао дете другоокривљеној (која га је на то подстакла).¹²⁵

Пресудом Другог општинског суда у Београду К 1482/02 од 11.07.2003. године, осуђена је због злоупотребе службеног положаја окривљена која је као шалтерска службеница клиничког центра издала лажне рачуне за трошкове лечења на име окривљене која их је однела и предала осигуравајућем заводу у Немачкој, иако своје лечење није платила, с обзиром на то да је имала уредно оверену здравствену књижицу.¹²⁶

Пресудом Трећег општинског суда у Београду К бр. 202/04 од 11.10.2004. године, оглашени су кривим због злоупотребе службеног положаја лекар и медицински техничар запослени у клиничком центру који су невршењем своје службене дужности нанели штету тој установи, на тај начин што су указали лекарску помоћ лицу које је задобило прострелну рану руке, пропустивши да то евидентирају у службеном протоколу и да извршена услуга буде наплаћена.¹²⁷

Пресудом Другог општинског суда у Београду К 1284/03 од 12.07.2005. године, осуђен је лекар због извршења кривичног дела корупција у здравству које је прописано у члану 255е ставу 4 у вези са ставом 1 Кривичног закона РС, пошто је прибавио имовинску корист за себе тако што је за пријем пацијента у болницу примио новац од њега.¹²⁸

Поред индивидуалних случајева корупције у здравству, који се чешће јављају у пракси, има и ситуација организованог коруптивног деловања, које представља још малигнију форму корупције која се јавља у области здравства. Тако је пресудом Вишег суда у Београду, Посебног одељења за организовани криминал СПК По1 бр. 18/22 од 23.05.2022. године лекарка М.М. осуђена због извршења кривичних дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346 став 4 у вези са ставом 2 КЗ и продужено кривично дело злоупотреба службеног положаја из члана 359 ставом 1 у вези

125 Илија Симић и Александар Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, V књига, „Службени гласник РС“, Београд 2004, 16.*

126 Илија Симић и Александар Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, VI књига, „Службени гласник РС“, Београд 2005, 187.*

127 Илија Симић и Александар Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, VII књига, „Службени гласник РС“, Београд 2006, 188.*

128 Илија Симић и Александар Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, VIII књига, „Службени гласник РС“, Београд 2008, 216-217.*

са чланом 61 КЗ, док је лекар М.К. осуђен пресудом Вишег суда у Београду, Посебног одељења за организовани криминал СПК По1 бр. 48/22 од 21.07.2022. године због извршења кривичних дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346 став 4 у вези са ставом 2 КЗ и продужено кривично дело злоупотреба службеног положаја у помагању из члана 359 ставом 1 у вези са члановима 35 и 61 КЗ. Оба лекара су осуђена због тога што су писала електронске рецепте за лекове пацијентима којима ти лекови нису били потребни, нити су пацијенти знали да им се рецепти прописују. Након тога су електронски рецепти слати у апотеке по Србији, где је одређени број фармацеута по апотекама, на основу личних података за пацијенте којима су писани рецепти, подизао лекове и давао лекове особама на којима лекови нису били прописани, ради коришћења тих лекова од стране особа којима нису били прописани.

Због незаконитог подизања лекова без знања пацијената и њиховог предавања особама којима лекови нису били преписани, пресудом Вишег суда у Београду, Посебног одељења за организовани криминал СПК По1 бр. 69/23 од 17.07.2023. године осуђен је фармацеут А.С. због извршења кривичних дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346 став 4 у вези са ставом 2 КЗ и продуженог кривичног дела злоупотреба положаја одговорног лица из члана 227 став 1 у вези са чланом 61 КЗ, пресудом Вишег суда у Београду, Посебног одељења за организовани криминал СПК По1 бр. 13/23 од 20.02.2023. године осуђен је фармацеут М.Ф. због извршења кривичних дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346 став 4 у вези са ставом 2 КЗ и продуженог кривичног дела злоупотреба положаја одговорног лица из члана 227 став 1 у вези са чланом 61 КЗ, пресудом Вишег суда у Београду, Посебног одељења за организовани криминал СПК По1 бр. 82/23 од 14.09.2023. године осуђен је фармацеут Д.Ц. због извршења кривичних дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346 став 4 у вези са ставом 2 КЗ и продуженог кривичног дела злоупотреба положаја одговорног лица из члана 227 став 1 у вези са чланом 61 КЗ, а пресудом Вишег суда у Београду, Посебног одељења за организовани криминал СПК По1 бр. 78/22 од 29.12.2022. године осуђен је фармацеут Ј.П. због извршења кривичних дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346 став 4 у вези са ставом 2 КЗ и продуженог кривичног дела злоупотреба положаја одговорног лица из члана 227 став 1 у вези са чланом 61 КЗ.

Наведене пресуде требало би да покажу да постојање корупције у здравству не подразумева нужно и увек постојање неког новца или друге материјалне вредности која би била директна надокнада за одређену услугу лекара, већ то могу бити и разне друге свесне повреде прописа од стране здравствених радника са циљем да се трећем лицу прибави нека корист, или кроз које нека здравствена установа бива оштећена или буду оштећена нека трећа лица или чак и кумулативно дође до наношења штете, односно прибављања користи учесницима у неком животном догађају. Зато је најбоља предохрана од учествовања у било каквим коруптивним радњама за сваког здравственог радника управо перманентно придржавање прописа који регулишу њихову делатност и одбијање пријема било каквих поклона који би могли да доведу у сумњу њихово објективно поступање према пацијентима на чијој здравственој заштити раде.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Здравствени радници морали би стално да имају у виду чињеницу да ситуација у којој пацијент није у позицији да слободно одлучује, пошто је у питању његов здравље, не може да се посматра као добровољна размена у којој се као актери појављују особа која жели да даје мито и особа која жели да прими мито, већ се овакав однос пре може окарактерисати као изнуђивање. За разлику од корупције у другим јавним секторима, корупција у здравству има посебну тежину због:

1. Злоупотребе положаја надређености који лекари имају према пацијентима;
2. Злоупотребе поверења које пацијенти имају према лекарима;
3. Злоупотребе болести, патње, немоћи и бола ради стицања материјалне користи и
4. Злоупотребе датог друштвеног поверења.¹²⁹

У старом веку је заклетва била врло значајна код оцене датих исказа у судском поступку, па је само одбијање да се положи заклетва представљало доказ кривице.¹³⁰ Данас заклетва не представља доказно средство ни у једној

¹²⁹ Ф. Мирић, *op.cit.*, 130.

¹³⁰ Стојан Мишовић, *Ирационална доказна средства, Анали Правног факултета у Београду бр. 1/2009, 311.*

врсти судског поступка у Републици Србији, али би значај заклетве и даље морао да буде барем моралног карактера. Полажући Хипократову заклетву, здравствени радници се, између осталог, обавезују да ће свој позив обављати савесно и достојанствено и да ће им највећа брига бити здравље њихових болесника.

Било каквим коруптивним деловањем руше се темељи Хипократове заклетве и нарушава се ионако пољуљано поверење јавности у здравствени сектор. То су чињенице које би здравствени радници морали да имају у виду и да своје деловање усмере ка томе да се ситуација у здравственом сектору промени на боље, пошто резултати испитивања јавног мњења о перцепцији корупције у том сектору нису за похвалу.

Истраживања спроведена везано за корупцију у здравству показала су да 52% испитаника међу радницима у здравству види лекаре као најкорумпираније, док су на другом месту са 29% виђени као корумпирани радници у Републичком фонду за здравствено осигурање. Истраживања су показала да што је степен услуга који здравствена установа пружа комплекснији, виши је и степен корупције у тим установама. Тако је 45% испитаних грађана сматрало да је највиши степен корупције у клиничким центрима, затим су ту опште болнице са 36% гласова грађана и на крају рехабилитациони центри и установе примарне здравствене заштите.¹³¹

Било какве измене законских прописа не могу зауставити корупцију ни у једном сектору, па тако ни у сектору здравствених услуга. Као што је то са правом некада говорио чувени италијански криминолог из XIX и са почетка XX века Енрико Фери, закони вреде онолико колико вреде људи који су позвани да их примењују.¹³² Иако се ова Феријева изјава односила пре свега на судије, тужиоце и друге особе професионално усмерене да се баве применом закона, суштински се може применити на све грађане, јер практично свако од нас примењује законе када је упознат са њиховом садржином и када их поштује.

Мада, примена закона, а посебно кривичних закона, морала би да буде *ultima ratio* у борби против корупције, како у здравству, тако и у свим другим

¹³¹ Ф. Мирић, *op.cit.*, 126.

¹³² Станко Бејатовић, Ефикасност кривичног поступка као међународни правни стандард и реформа кривичног процесног законодавства Србије (норма и пракса), *Журнал за криминалистику и право бр. 2/2015*, 46.

сферама људског деловања. Пре свега би етика морала да буде јасан путоказ здравственим радницима да ли је неки поступак коруптивног карактера или није. Одредбе етичких кодекса које су претходно наведене не представљају флоскулирање, јер би однос здравствених радника према пацијентима морао да буде управо у складу са овим одредбама и без претње било каквим санкцијама, посебно санкцијама кривичноправног карактера. Ако неко не осећа потребу да посао здравственог радника свакодневно обавља уз саосећање са пацијентима и здравственим проблемима са којима се суочавају, без потребе да такво стање пацијената користи, не постоји слово закона које га може усмерити ка томе.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бејатовић, Станко, *Ефикасност кривичног поступка као међународни правни стандард и реформа кривичног процесног законодавства Србије (норма и пракса)*, Журнал за криминалистику и право бр. 2/2015
2. Бошковић, Мило, *Криминолошки лексикон*, Матица српска, Нови Сад 2015
3. Вујаклија, Милан, *Нови Вујаклија – Лексикон страних речи и израза*, Штампар Макарије Београд и Октоих Подгорица, Београд 2011
4. Јовашевић, Драган, *Кривична дела корупције*, „Службени гласник РС“, Београд 2009
5. Мирић, Филип, *Нови правни режим поклона из захвалности пацијената здравственим радницима у Републици Србији*, Темида бр. 1/2020
6. Мићовић, Стојан, *Ирационална доказна средства*, Анали Правног факултета у Београду бр. 1/2009
7. Ненадић, Немања, *Појам и узроци корупције* (Зборник радова *Корупција – основни појмови и механизми за борбу*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2007, приредио Горан П. Илић)
8. Симић, Илија и Трешњев, Александар, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*, V књига, „Службени гласник РС“, Београд 2004
9. Симић, Илија и Трешњев, Александар, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*, VI књига, „Службени гласник РС“, Београд 2005
10. Симић, Илија и Трешњев, Александар, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*, VII књига, „Службени гласник РС“, Београд 2006
11. Симић, Илија и Трешњев, Александар, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*, VIII књига, „Службени гласник РС“, Београд 2008

12. Симоновић, Драгољуб, *Кривична дела у српској легислативи*, „Службени гласник РС“, Београд 2010
13. Стевановић, Александар и Милошевић, Драгана, *Корупција у здравству – правни и криминолошки осврт*, Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања бр. 3/2019
14. Пирић, Јован и др. *Корупција – проблеми и превазилажење проблема*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд 2010

ПРОПИСИ

- Етички кодекс Коморе медицинских сестара и здравствених техничара Србије („Службени гласник РС“, бр. 67/2007)
- Закон о Агенцији за борбу против корупције („Службени гласник РС“, бр. 97/2008, 53/2010, 66/2011 – Одлука УС, 67/2013 – Одлука УС, 112/2013 – аутентично тумачење, 8/2015 – Одлука УС и 88/2019)
- Закон о здравственој заштити Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 25/2019)
- Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције („Службени гласник РС“, бр. 94/2016 и 87/2018)
- Закон о потврђивању Кривичноправне конвенције о корупцији („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 2/2002 и „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 18/2005)
- Закон о спречавању корупције („Службени гласник РС“, бр. 35/2019, 88/2019, 11/2021 – аутентично тумачење, 94/2021 и 14/2022)
- Кодекс медицинске етике Лекарске коморе Србије („Службени гласник РС“, бр. 104/2016)
- Кривични закон Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 26/1977, 28/1977, 20/1979, 24/1984, 39/1986, 51/1987, 6/1989, 42/1989, 21/1990 и „Службени гласник РС“, бр. 16/1990, 49/1992, 23/1993, 67/1993, 47/1994, 17/1995, 44/1998, 10/2002, 11/2002 и 80/2002)
- Кривични законик Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 – испр. 107/2005 – испр. 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

*Др Вељко Турањанин,
ванредни професор,
Правни факултет Универзитета у Крагујевцу*

ОБАВЕЗНА ОДБРАНА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА И ПРИСУСТВО БРАНИОЦА У ПОЛИЦИЈСКОЈ СТАНИЦИ

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Криминалитет малолетника из године у годину постаје све израженији европски проблем,¹³³ а према водећим схватањима, криминалитет малолетника данас одређује криминалитет једног друштва у будућности.¹³⁴ У данашње време представља посебан тип криминалитета, будући да кључну одредницу у овом пољу представља малолетство као животна фаза у којој су психофизички развој и социјализација још увек у току, те су специфичности малолетничког криминалитета повезане са биолошким и психосоцијалним карактеристикама личности малолетника и с тим у вези, са посебним местом које малолетна лица имају у правном систему.¹³⁵ Иначе, шансе за поправљање малолетника далеко су веће него када су у питању пунолетни учиниоци кривичних дела, те се услед тога сматра да су за њих примереније васпитне мере уз обазриво поступање у кривичном поступку.¹³⁶ Стога се у теорији сматра да ће највећи број малолетника да напусти криминалне активности крајем адолесцентског периода, али ће ипак мањи број наставити да врше кривична дела.¹³⁷

133 R. Kochanczyk, D. Stachelek, *Prevention of Juvenile Delinquency as one of the Tasks of the Polish Police*, *Ревија за криминологију и кривично право*, 56(3), 2018, 117.

134 С. Соковић, *Малолетнички криминалитет и рецидивизам: правила и/или изузетак? Ревија за криминологију и кривично право*, 51(3), 2013, 24.

135 В. Николић-Ристановић, *Криминалитет малолетника или малолетничка делинквенција: појмовно одређење и његов значај*, *Ревија за криминологију и кривично право*, 50(1-2), 2012, 184.

136 *Ibid.*, 184.

137 А. Луковић, *Превенција малолетничке делинквенције*, у С. Бејатовић, *Организација правосуђа и ефикасност судске заштите (Европски стандарди и стање у Србији) - кривичноправни аспект*, *Златибор: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу*, 2018, 535.

Посматрано у целини, у савременом кривичном законодавству кривичноправна питања у вези са малолетничком делинквенцијом регулисана су на различит начин у односу на пунолетна лица, те се ова питања регулишу или посебним законским текстом или у оквиру посебне главе у кривичном закону.¹³⁸ Њима се изричу и посебне кривичне санкције, које се у различитим правним системима другачије називају (васпитне санкције, васпитне мере, мере безбедности и сл.).¹³⁹ Стога се у литератури истиче да су бројни разлози који говоре у прилог посебном малолетничком законодавству, иако ни тада нису елиминисане тешкоће које се појављују.¹⁴⁰ Правосудни систем за малолетнике створен је у западним државама - САД, Великој Британији и Аустралији на прелазу из XX у XXI век. Ови нови одвојени системи правде за децу и омладину заснивали су се на правној доктрини *parens patriae*, односно, држава је крајњи чувар деце.¹⁴¹ Држава је била овлашћена да врши свој ауторитет над родитељским овлашћењима када најбољи интерес детета захтева државну интервенцију, а до сличних тенденција дошло је у ово време у скандинавским земљама, укидањем надлежности кривичног суда за одрасле за малолетне преступнике и стварањем општинских одбора за социјални рад уместо судова за малолетнике.¹⁴² Током развоја кривичноправног положаја малолетних лица искристалисала су се два основна модела малолетничког правосуђа: модел заштите или благостања (*welfare model*) и модел правде или судски (правосудни модел (*justice model*)), а постоји и трећи, мешовити модел, који суштински у себи обједињује наведена два модела.¹⁴³ За модерно кривично законодавство је, пак, битно да се поштује начело најбољег интереса детета у кривичном поступку. Иако овај стандард није изричито наведен у важећем Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела и

138 С. Соковић, С. Бејатовић, *Малолетничко кривично право*. Крагујевац, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, 2009, 15.

139 Е. Ђоровић, *Систем кривичних санкција Републике Србије*, Нови Пазар, Државни универзитет у Новом Пазару, 2015, 240.

140 О. Перић, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Београд, „Службени гласник“, 2006, 18.

141 A. Platt, *The Child Savers: The Invention of Delinquency*, Chicago, University of Chicago Press, 1977; E. L. Jensen, J. Jepsen, *Introduction*, у E. L. Jensen, J. Jepsen, *Juvenile Law Violators, Human Rights, and the Development of New Juvenile Justice Systems*, Oxford and Portland: Hart publishing, 2006, 1-12.

142 E. L. Jensen, J. Jepsen, *op. cit.*, 2.

143 Е. Ђоровић, *Неке правнотеоријске дилеме у вези са кажњавањем малолетника*, *Ревизија за криминологију и кривично право*, 51(1), 2013, 50-51; М. Шкулић, *Малолетничко кривично право*, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду, 2011, 98-108; С. Соковић, В. Турањанин, *Малолетничко кривично право*, Крагујевац, 2024, 91.

кривичноправној заштити малолетних оштећених лица, о истом итекако треба водити рачуна узимајући у обзир међународна правна правила, са којима законодавство Републике Србије треба да се хармонизује, односно да имплементира минимална права садржана у пресудама и тумачењима Европског суда за људска права.

НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

У теорији се сматра да је принцип најбољег интереса детета уведен у законодавства преваходно Конвенцијом о правима детета (у даљем тексту: Конвенција),¹⁴⁴ а потом разрађен многобројним правним актима, а између осталог и у кривичном праву. Конвенцију о правима детета су донеле Уједињене нације 1989. године, а била је потписана од стране свих држава, осим две, у целом свету (САД и Сомалија). Но, пре тога треба напоменути да је сам термин „дете” први пут уведен Декларацијом о правима детета из 1924. године (Ћорић, 2019, 32). Први пут у историји створен је свеобухватан корпус права детета и то усвајањем Којнвенције о правима детета.¹⁴⁵ Представља основни институт за промоцију права детета, која умногоме представљају основ за побољшање положаја малолетника у кривичном поступку.¹⁴⁶

Конвенција се користи као главни оквир Данског института за људска права и других организација, укључујући УНИЦЕФ и *Penal Reform International*, приликом помагања државама да развију хумани систем малолетничког

144 Концепт најбољег интереса детета се јавља готово два века пре доношења Конвенције о правима детета, иако терминологија није коришћена доследно, те се срећу концепти најбољих интереса деце, добробити детета, супериорног интереса детета и сл. Видети у G. Douglas, *An Introduction to Family Law*, Oxford, Oxford University Press, 2004, 161; J. Palacio Sánchez Izquierdo, *El principio del superior interés del menor*, Surgam, 2000; E. a. López Martín, *Ejecución de las medidas no privativas de libertad*. In *Justicia de menores e intervención socioeducativa*, Murcia, 2001; J. M. Castañón, *El principio del «interés del menor» en derecho penal: una visión crítica*, *Revista de Derecho Penal y Criminología*, 2013, 3.

145 В. Турањанин, А. Ивановић, *ЕУ интеграције и имплементација људских права нове генерације у правни систем Републике Српске, Источно Ново Сарајево, 2021.*

146 Т. Бугарски, С. Самарџић, *Малолетници у кривичном поступку, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1/2012, 355.*

правосуђа заснован на људским правима.¹⁴⁷ Конвенцијом је прописано да ће, у свим активностима које се тичу деце, без обзира да ли их предузимају јавне или приватне институције социјалног старања, судови, административни органи или законодавна тела, најбољи интереси детета бити од првенственог значаја. Детету се мора обезбедити таква заштита и брига која је неопходна за његову добробит, узимајући у обзир права и обавезе његових родитеља, законских старатеља или других појединаца који су правно одговорни за дете и у том циљу ће предузети све одговарајуће законодавне и административне мере (члан 3 Конвенције). Као што видимо, познавање најбољег интереса детета више није искључива привилегија родитеља, при чему се дете не посматра само као члан породице већ и знатно шире, а у овом процесу основни тумач наведеног принципа прелази са родитеља на државу.¹⁴⁸

147 Основни принципи који су развијени Конвенцијом могу да се сумирају: најбољи интерес детета треба да буде примарна брига; државе потписнице ће предузети све одговарајуће мере да заштите дете од свих облика физичког или менталног насиља, повреда или зlostављања, занемаривања или немарног лечења, зlostављања или експлоатације, укључујући сексуално зlostављање; ниједно дете не сме бити поврнуто мучењу или другом окрутном, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању; ни смртна казна ни доживотни затвор без могућности пуштања на слободу неће се изрећи за кривична дела која су учинила лица млађа од осамнаест година; хапшење, притварање или затварање детета мора бити у складу са законом и користеће се само као крајња мера и у најкраћем одговарајућем временском периоду; свако дете лишено слободе биће одвојено од одраслих, осим ако се не сматра да је то у његовом најбољем интересу; свако дете лишено слободе имаће право на брзи приступ правној и другој одговарајућој помоћи, као и право на оспоравање законитости лишења слободе; право да се сматра невиним док не докаже кривица у складу са законом; право да буде одмах и директно обавештен о оптужбама против њега или ње; право на правну или другу одговарајућу помоћ у припреми и изношењу своје одбране; право да не буде приморан на сведочење или на признање кривице; право на испитивање сведока супротне стране и остваривање учешћа и испитивања сведока у његово или њено име; ако се сматра да је прекршио кривични закон, да ову одлуку и све мере које су због ње изречене преиспита виши надлежни, независни и непристрасни орган или судско тело; право на потпуно поштовање његове приватности у свим фазама поступка; успостављање минималне старости испод које ће се претпоставити да деца нису способна да крише кривични закон; на располагању ће бити различита располагања како би се обезбедило да се са децом поступа на начин који одговара њиховој добробити и соразмерно њиховим околностима и преступу (United Nations, Bringing International Human Rights Law Home: Judicial Colloquium on the Domestic Application of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women and the Convention on the Rights of the Child, New York, United Nations, 2000, 275-300; Jensen & Jepsen, op. cit., 4-5).

148 На овом пољу је свакако неизбежна литература књига Алис Милер *For Your Own Good*, у којој се јасно описује родитељско насиље над децом под паролом да је то за њихово добро (видети више у: E. Fattah, *Victimizing the Helpless: Assaulting Children as a Corrective Measure*, у E. Fattah, S. Parnentier, *Victim Policies and Criminal Justice on the Road to Restorative Justice*, Leuven, Leuven University Press, 2001, 19). Васпитање и образовање деце јесте комплексан процес (Е. Торовић, *Спорни облици дисциплинског кажњавања деце: да ли је реч о основу искључења противправности кривичних дела или насиља над децом*, *Crimen*, 3(2), 2012, 211), али који ни у ком случају не сме да укључи насиље. Z. Поњаевић, *Приватизација породице и породичног права*, Београд, Службени гласник, 2009, 17; М. Ј. Комар, *Расправа о принципима породичног права*, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду, 2008, 25; О. Јанчић, *Породично право*, Нови Сао, Правни факултет у Новом Саду, 2009, 247; В. Влашковић, *Проблем одређивања садржине "најбољег интереса детета"*, *Анали Правног факултета у Београду*, 60(1), 2012, 351.

У свом општем коментару на члан 3(1), Комитет за права детета изразио је мишљење да се принцип примењује на децу погођену ситуацијом њихових родитеља у сукобу са законом „и указао је да, по његовом мишљењу, упућивање на „суд“ протеже се на кривично-судске поступке са директним или индиректним најбољим интересима погођеног детета или деце“.¹⁴⁹ Комитет је такође назначио да када родитељ или неговатељ изврше кривично дело, алтернативе притварању треба размотрити од случаја до случаја уз пуно разматрање вероватних утицаја различитих казни на најбољи интерес погођеног детета или деце.¹⁵⁰ Истовремено, у Општем коментару број 10. Комитет је скренуо пажњу на диверзионе мере, које не треба искључиво да буду везане за децу која први пут изврше неко кривично дело, као ни на ситније преступе, будући да имају велики домаћај и значај.¹⁵¹

Потом, за потребе рада је неопходно анализирати и члан 40 Конвенције. Наиме, државе треба да признају право сваком детету за које се тврди, које је оптужено или за које је утврђено да је прекршило кривични закон, на поступак усклађен са унапређивањем дететовог осећаја достојанства и вредности, који њега/њу подстиче на поштовање људских права и основних слобода других и који узима у обзир узраст детета и чињеницу да је пожељно залагати се за његову/њену реинтеграцију и преузимање конструктивне улоге у друштву. У том циљу и имајући у виду све битне одредбе међународних инструмената, стране уговорнице ће посебно обезбедити:

- а) да се ни за једно дете неће тврдити, нити ће бити оптужено или утврђено да је прекршило кривични закон, чињењем или пропуштањем који у време извршења нису били забрањени унутрашњим или међународним правом;
- б) да се сваком детету које је осумњичено или оптужено да је прекршило кривични закон, гарантује најмање: (1) претпоставка невиности док се кривица не докаже по закону; (2) да буде одмах и непосредно обавештено о оптужбама против њега/ње, а ако је примерено преко његових/њених родитеља или законских старатеља, и да има правну

149 Коментар број 14 од 29. маја 2013. године.

150 *Ibid.*; H. A. Millar, Y. Dandurand, *The Best Interests of the Child and the Sentencing of Offenders with Parental Responsibilities*, *Criminal Law Forum*, 29(2), 2018, 240.

151 И. Церовић, К. Брашић, *Искусства пилотирања васпитних налога као диверзионих механизма у Србији у контексту међународног права*, у С. Бејатовић ур., *Европске интеграције и казнено законодавство (Поглавље 23 - норма, пракса и мере хармонизације)*, Златибор: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, 2016, 613.

или другу одговарајућу помоћ у припреми и изношењу своје одбране; (3) да надлежан, независан и непристрасан орган или судско тело без одуговлачења донесе одлуку, у правичном поступку у складу са законом, уз присуство правног или другог одговарајућег заступника и његових/њених родитеља или законских старатеља, осим уколико се не сматра да то није у најбољем интересу детета, посебно узимајући у обзир његове године или положај; (4) да не буде присиљено да сведочи или да призна кривицу; да оно испита или да буду испитани сведоци друге стране и да се обезбеди учешће и саслушање његових/њених сведока под једнаким условима; (5) да, уколико се сматра да је прекршило кривични закон, такву одлуку и сваку досуђену меру која из тога произилази, поново разматра виши, надлежни, независни и непристрасни орган или судско тело у складу са законом; (6) да има бесплатну помоћ преводиоца уколико дете не може да разуме или не говори језик који се користи; (7) да се поштује његова приватност у свим фазама поступка.

Државе треба да настоје да подстичу стварање закона, поступака, органа и установа који се изричито односе на децу и баве децом за коју се тврди, која су оптужена или за коју је утврђено да су прекршила кривични закон, а посебно: (а) – утврђивање најниже старосне границе испод које деца не могу бити сматрана способном за кршење кривичног закона; (б) – доношење мера, кад год је могуће и пожељно, за поступање са таквом децом, без прибегавања судском поступку, с тим да буду у потпуности поштована људска права и законска заштита. Биће стављен на располагање широк спектар мера, као што су брига, усмеравање, надзор, правна помоћ, условно кажњавање, прихват, образовање и програми стручне обуке и друге алтернативе институционалној бризи како би се обезбедило да се с децом поступа на начин који одговара њиховој добробити и који је сразмеран како околностима тако и учињеном делу.

На овом месту важно је споменути и Стратегију Савета Европе за права детета (2016-2021),¹⁵² у којој се наводи да ће према Конвенцији Уједињених нација о правима детета, деца ће бити пружена могућност да буду саслушана у свим судским и управним поступцима који се тичу њих и да имају приступ надлежним, независним и непристрасним жалбеним механизмима када су

¹⁵² [http://arhiva.mup.gov.rs/cms_cir/decaipolicija.nsf/Strategija_Saveta_Evrope_o_pravima_deteta_\(2016-2021\).pdf](http://arhiva.mup.gov.rs/cms_cir/decaipolicija.nsf/Strategija_Saveta_Evrope_o_pravima_deteta_(2016-2021).pdf), *пpиступн: јануар 2024. године.*

њихова права прекршена, а осим тога, државе потписнице признају право сваког детета у сукобу са законом да се третира на начин који је у складу са промоцијом дечијег смисла за достојанство и узимајући у обзир доб детета и циљ његове интеграције у друштво. У свим активностима које се тичу деце, без обзира да ли их предузимају јавне или приватне установе социјалне заштите, судови, административни органи или законодавна тела, најбољи интерес детета мора бити првенствено узет у разматрање.¹⁵³

Наведеном Стратегијом Савета Европе о правима детета подсећа се на четири општа начела Конвенције о правима детета (недискриминација, најбољи интерес детета, право на живот, опстанак и развој и право детета да буде саслушано). У тачки 52, приликом разматрања правосуђа по мери детета, наводи се да у свим мерама које се тичу деце, било да их предузимају јавне или приватне институције социјалне заштите, судови, управни органи или законодавна тела, најбољи интерес детета треба да буде од примарног значаја. Такође, важно је и одређење да ће у периоду на који се односи Стратегија Савет Европе подстицати примену својих стандарда у породичном праву, укључујући измене Европске конвенције о усвајању деце и Препоруке Комитета министара о породичној медијацији, о политици у циљу пружања подршке позитивном родитељству, спречавању и решавању спорова о пресељењу детета. Потом, Савет Европе ће предузети мере о најбољем интересу детета у контексту нових облика породице и биоетике, посебно што се тиче сурогат материнства и родитељства и биомедицински потпомогнуте оплодње. Посебна пажња ће се поклонити процени поступка најбољих интереса детета у породичним питањима, а истражиће се како државе чланице могу да уведу нове законе, прописе и поступке којима се обезбеђује да најбољи интереси детета буду од првенственог значаја приликом одлучивања о одузимању родитељског старања, смештању детета у неки облик заштите и спајању породице.

Поред Конвенције, за принцип најбољег интереса детета важна су и Пекиншка правила, Смернице из Ријада, Хаванска правила, Токијска правила, као и Европска правила о друштвеним санкцијама и мерама. Између осталог, значајне су и препоруке Савета Европе (Препорука Р (87) 20 о друштвеном

¹⁵³ Љ. Митровић, Ј. Купрешанин, *Значај социјалних анамнеза у малољетничком правосуђу*, у *Кривично законодавство и функционисање правне државе*, Требиње, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, 2018, 119.

реаговању на делинквенцију малолетника, Препорука Р (88) 6 о друштвеном реаговању на делинквентно понашање младих који потичу из мигрантских породица, Препорука (2003) 20 Савета Европе земљама чланицама о новим начинима третирања малолетничког преступништва и о улози малолетничког правосуђа.¹⁵⁴ Тако рецимо, Стандардна минимална правила Уједињених нација за малолетничко правосуђе (Пекиншка правила) имају шест делова, којим су регулисани општи принципи, истрага и кривично гоњење, суђење и одлучивање, ванинституционалне мере, поступак у институцијама и истраживање, планирање и утврђивање политике и евалуације. Међу циљевима посебно је наглашено да систем малолетничког правосуђа истиче принцип добробити детета.¹⁵⁵

Потом, за хармонизацију законодавства Србије са законодавством Европске уније потребно је посебну пажњу обратити на Директиву (ЕУ) 2016/800 о процесним гаранцијама за децу која су осумњичена или оптужена у кривичним поступцима од 11. маја 2016. године. Директива се примењује на децу која су осумњичена или оптужена у кривичном поступку, до доношења одлуке о томе да ли су учинила кривично дело, укључујући, где је то примењиво, изрицање пресуде и решавање по жалбама. Почетак примене Директиве је везан за тренутак хапшења, ако дете подлеже поступку по Европском налогу за хапшење. Такође, прописана је и примена Директиве или њених појединих одредаба у ситуацији када је против детета покренут кривични поступак, али у међувремену наврши 18 година ако је примена Директиве или неких њених одредаба прикладна, с обзиром на околности предмета, укључујући зрелост и рањивост детета. Ипак, државе чланице могу да не примењују Директиву када дете напуни 21 годину живота. Директива се примењује и на децу која нису била осумњичена или оптужена, али су то постала током полицијског испитивања или испитивања неког другог органа. Када је у питању моменат наступања кривичне одговорности, Директива не утиче на национална законодавства, осим што је одређено да се под дететом

154 Више у: Ц. Селман, Љ. Митровић, Д. Улетиловић, Н. Мирковић, Д. Шаин, *Поступање са дјецом и малолетницима у кривичном поступку*. Бања Лука: Министарство правде Републике Српске, 2010, 10; Ј. Ракић, *Кривичноправни статус млађих пунолетних училаца кривичних дела у Европи с освртом на Републику Србију*; Ревизија за криминологију и кривично право, 57(1), 2019, 13.

155 Е. Ђоровић, *Систем кривичних санкција Републике Србије*, Нови Пазар, Државни универзитет у Новом Пазару, 2015, 238.

сматра лице млађе од 18 година.¹⁵⁶ Не доводећи у питање право на правично суђење, у погледу лакших кривичних дела, ако је законодавством државе чланице предвиђено да санкцију изриче орган које није суд који је надлежан за кривичне ствари, а на изрицање такве санкције може се уложити жалба или ју је могуће упутити на такав суд; или ако се лишавање слободе не може изрећи као санкција, Директива се примењује само на поступке пред судом надлежним за кривичне ствари. У сваком случају, Директива се примењује у потпуности када је дете лишено слободе, без обзира на фазу кривичног поступка.¹⁵⁷ За разлику од претходних решења, примена ове Директиве је загарантована од момента када је дете постало осумњичено за извршење неког кривичног дела, пре формалног обавештавања о тој чињеници, што је у сваком погледу боље решење.¹⁵⁸

Према члану 3 Директиве, као што смо рекли, дете је свако лице млађе од 18 година. Потом, носилац родитељске одговорности је свако лице које има родитељску одговорност према детету, при чему родитељска одговорност представља права и обавезе које се односе на дете или његову имовину, која су физичком или правном лицу додељена судском одлуком, применом законодавства или споразумом с правним учинком и права на контакт с дететом. Као и у Директиви која уређује положај жртве, ако се сумња да је у питању дете, а не зна се да ли има 18 година, узима се да се ради о детету.¹⁵⁹

И кроз ову Директиву протеже се идеја правичности поступка, колико год да се ради о оспораваном појму.¹⁶⁰ На првом месту, деца морају бити обавештена о њиховим правима у складу са Директивом 2012/13/ЕУ и о општим аспектима вођења поступка, када буду обавештена о чињеници да су осумњичена/оптужена лица. Постоје три момента пружања информација. На првом месту, наведене информације се пружају одмах када се дете обавести да је осумњичено/оптужено, с обзиром на право да носилац родитељске

¹⁵⁶ *Сврха Директиве је у суштини утврђивање процесних гаранција којима ће се осигурати да деца која су осумњичена или оптужена у кривичном поступку могу разумети и пратити поступак, те остварити право на правично суђење и спречити децу да не понове кривично дело, као и подстаћи њихова друштвена интеракција.*

¹⁵⁷ *Члан 2 Директиве (ЕУ) 2016/800.*

¹⁵⁸ *I. Radić, Right of the Child to Information according to the Directive 2016/800/EU on Procedural Safeguards for Children Who Are Suspects or Accused Persons in Criminal Proceedings, EU and Comparative Law Issues and Challenges Series, 2 (2), 2018, 473.*

¹⁵⁹ *Члан 3 Директиве (ЕУ) 2016/800.*

¹⁶⁰ *R. E. Kostoris, Fairness, Criminal Proceedings, European Law: Notes of a Civil Law Scholar, Journal of Eastern-European Criminal Law, 2, 2016, 13.*

одговорности буде обавештен у складу са чланом 5, право на помоћ браниоца према члану 6, право на заштиту приватности према члану 14 и право на пратњу носиоца родитељске одговорности током фаза поступка које нису саслушања пред судом, према члану 15, те право на правну помоћ у складу са чланом 18 Директиве. Друго, у најранијој прикладној фази поступка пружају се информације о праву на појединачну процену, према члану 7, праву на лекарски преглед, укључујући и право на лекарску помоћ, према члану 8, праву на ограничење лишења слободе и коришћење алтернативних мера, укључујући право на периодично преиспитивање притвора, како је предвиђено у члановима 10 и 11, праву на пратњу носиоца родитељске одговорности током саслушања пред судом, према члану 15 ставу 1, праву личног присуствовања суђењу, према члану 16 и о праву на ефективне правне лекове према члану 19 Директиве. На трећем месту, након лишења слободе, има право на посебан третман за време лишења слободе, према члану 12 Директиве. Ове информације се дају у писменом, усменом или у оба облика, на једноставном и приступачном језику, те се такве информације записнички констатују у складу са националним законодавством. У случају када се деци доставља писмо о правима у складу с Директивом 2012/13/EУ, државе чланице осигуравају да такво писмо укључује упућивање на њихова права из ове Директиве.¹⁶¹

Државе чланице осигуравају да носилац родитељске одговорности у најкраћем могућем року добије информације које дете има право да прими у складу с претходно описаним чланом. Ове информације се пружају другом одговарајућем одраслом лицу које је одредило дете и које је као такво прихватио надлежни орган, ако пружање наведених информација носиоцу родитељске одговорности није у најбољем интересу детета или није могуће, јер ниједан носилац родитељске одговорности није доступан или његов идентитет није познат или може на основу објективних и чињеничних околности знатно угрозити кривични поступак. Ако дете није именовало друго одговарајуће одрасло лице или ако је дете именовало лице која није прихватљиво надлежном органу, потоњи орган, узимајући у обзир најбољи интерес детета, одређује и пружа информације другом лицу, које може бити и представник органа или друге институције надлежне за заштиту и добробит деце. Ако околности које су довеле до примене ових одредаба престану да

¹⁶¹ Члан 4 Директиве (EУ) 2016/800. Видети *отицрнје* у Pleić & Radić, 2019.

постоје, све информације које дете добије и које су и даље важне за поступак пружају се носиоцу родитељске одговорности.¹⁶²

Изузетно је важна помоћ браниоца, која је предвиђена чланом 6 Директиве. Наиме, деца која су осумњичена или оптужена имају право на приступ браниоцу у складу с Директивом 2013/48/ЕУ, а ништа што је садржано у Директиви не сме да угрожава прописано право. Државе чланице осигуравају да деци помаже бранилац како би им се омогућило делотворно коришћење права на одбрану. Основно право било ког лица које је оптужено за кршење закона да на суду буде заступано од стране браниоца, па би стога и млади преступници требало да буду у контакту са адвокатима. Правна помоћ у свакој фази судског поступка је изузетно важна, јер је често једини начин да се информишу о својим правима и да се поштују, а улога адвоката може захтевати познавање више вештина од пуког правничког знања. Када се баве малолетничким криминалитетом, браниоци морају да имају у виду најбољи интерес детета као најважнији циљ који треба постићи.¹⁶³ Од тренутка кад су сазнала да су осумњичена/оптужена за извршено кривично дело, државе чланице деци осигуравају помоћ браниоца без непотребног одлагања. У сваком случају, деца имају право на помоћ браниоца од било којег од следећих тренутака, у зависности од тога који је од њих најранији: пре испитивања од стране полиције или другог органа надлежног за извршавање законодавства или правосудног органа, по извршењу истражне радње или радње прикупљања доказа од стране истражних или других надлежних органа, без непотребног одлагања након одузимања слободе или ако су позвана на суд надлежан за кривичне ствари, благовремено пре него што се појаве пред тим судом. Према члану 5 Директиве 2013/48/ЕУ, осумњичена или оптужена лица која су лишена слободе имају право да најмање једно лице, као што су сродник или послодавац, које сами именују, буде обавештено о лишењу слободе, без непотребног одлагања ако тако желе. Ако је осумњичено или оптужено лице дете, носилац родитељске одговорности за дете што је пре могуће мора бити обавештен о лишењу слободе и о припадајућим разлозима, осим ако би то било противно најбољим интересима детета, у ком случају се обавештава друго одговарајуће одрасло лице. Стандардно, лице млађе од 18 је дете.

¹⁶² Члан 5 Директиве (ЕУ) 2016/800 (Valcu, 2016: 85).

¹⁶³ K. Silval, *Juvenile Justice in Nepal: An Overview*, у E. L. Jensen, J. Jepsen, *Juvenile Law Violators, Human Rights, and the Development of New Juvenile Justice Systems*, Oxford and Portland, Hart Publishing, 2006, 275.

Државе чланице могу привремено одступити од примене ових одредаба ако је то оправдано, с обзиром на посебне околности случаја, ако постоји хитна потреба за спречавањем озбиљних штетних последица по живот, слободу или физички интегритет лица или ако постоји хитна потреба за спречавањем ситуације у којој би кривични поступак могао бити озбиљно угрожен. Ако државе чланице привремено одступе од примене одредбе које важе за осумњичено/оптужено дете, оне осигуравају да надлежни орган одговоран за заштиту добробити детета буде обавештен без непотребног одлагања о лишењу слободе детета.¹⁶⁴ Помоћ браниоца укључује да деца имају право на приватни састанак и комуникацију с браниоцем који их заступа, укључујући пре испитивања од стране полиције или другог органа за извршавање законодавства или правосудног органа; да деца имају право на помоћ браниоца током испитивања и да му је на делотворан начин омогућено учествовање у испитивању. Такво учествовање се спроводи у складу с поступцима утврђенима националним законодавством, под условом да такви поступци не доводе у питање делотворно остварење или основу тог права. Ако бранилац учествује у испитивању, чињеница да се такво учествовање догодило записнички се констатује; да деца имају, као минимум, право да њихов бранилац присуствује истражним радњама или радњама прикупљања доказа, ако су те радње предвиђене националним законодавством и ако се од осумњиченог или оптуженог захтева или му је допуштено да присуствује доказним радњама препознавања, суочењима и реконструкцији кривичног догађаја.¹⁶⁵

Мора да се поштује поверљивост комуникације између деце и њиховог браниоца у остваривању права на приступ браниоцу. Комуникација укључује састанке, дописивање, телефонске разговоре и друге облике комуникације допуштене националним законодавством. Важна је и одредба којом се предвиђа могућност одступања од права на браниоца. Под условом да је то у складу са правом на правично суђење, државе чланице могу да одступе од става 3, ако помоћ браниоца није сразмерна у светлу околности предмета, узимајући у обзир тежину наводног кривичног дела, сложеност предмета и мере које би се могле предузети у погледу таквог дела, с тим да се подразумева

¹⁶⁴ Члан 5 Директиве 2013/48/EУ (D. D. Vocht, M. Panzavolta, M. Vanderhallen, M. V. Oosterhout, *Procedural Safeguards for Juvenile Suspects in Interrogations: A Look at the Commission's Proposal in Light of an EU Comparative Study*, *New Journal of European Criminal Law*, 5 (4), 2014, 499.

¹⁶⁵ Члан 6 ставови 1-3 Директиве (ЕУ) 2016/800.

да је најбољи интерес детета увек на првом месту. У сваком случају, државе чланице детету осигуравају помоћ браниоца када је дете позвано пред надлежни суд или судију како би се одлучило о притвору у било којој фази поступка у оквиру ове Директиве и током трајања притвора.¹⁶⁶ Државе чланице такође осигуравају да се лишење слободе не изриче као кривична пресуда ако дете није имало помоћ браниоца у смислу да је детету омогућено да остварује право на одбрану на делотворан начин и, у сваком случају, током претреса. Када детету треба помоћ браниоца, а бранилац није присутан, надлежни орган одлаже испитивање детета или друге истражне радње или радње прикупљања доказа за разуман временски период, како би омогућила долазак браниоца или ако га дете није ангажовало, како би детету ангажовали браниоца. У изузетним околностима и само током фазе која претходи судском поступку, државе чланице могу привремено да одступе од примене правила из става 3, у мери у којој је то оправдано, с обзиром на посебне околности предмета и на основу једног од следећих разлога: ако постоји хитна потреба за спречавањем озбиљних штетних последица по живот, слободу или телесни интегритет лица или ако је предузимање тренутног деловања истражних органа нужно за спречавање битних опасности за поступак у вези с тешким кривичним делом. Ипак, државе чланице осигуравају да приликом примене овог става надлежни органи у обзир узимају најбољи интерес детета. Одлуку о наставку испитивања у одсуству браниоца на основу овог става и искључиво на основу појединачног случаја може да донесе правосудни орган или други надлежни орган, под условом да одлука може бити предмет судског преиспитивања.¹⁶⁷

166 На овом месту морамо да скренемо пажњу на чињеницу да се јављају и појединци који сматрају да је понекада најбољи интерес детета да остане у притвору (више о томе: A. Stapleton, *Regional Co-operation and the Spread of New Ideas and Practices*, у E. L. Jensen, J. Jepsen, *Juvenile Law Violators, Human Rights, and the Development of New Juvenile Justice Systems*, Oxford and Portland: Hart Publishing, 2006, 61).

167 Члан 6 ставови 4-8 Директиве (ЕУ) 2016/800. И ово право је, као и много друга постојећа додатно је проширено овом Директивом. Видети L. Stanila, A. Stan, *Protection of Minor's Rights in the Romanian Criminal Trial*, *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 1, 2018, 32. О осталим одредбама Директиве, међународним актима којима је регулисан најбољи интерес детета, те о пракси Европског суда за људска права видети опширније у уџбенику С. Соковић, В. Турањанин, *Малолетничко кривично право*, Крагујевац, 2024.

ОБАВЕЗНА ОДБРАНА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ПОЛОЖАЈ МАЛОЛЕТНИХ УЧИНИЛАЦА КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Према Законику о кривичном поступку, окривљеног може да брани само адвокат. Законом о адвокатури је прописано да је адвокат лице које је уписано у именик адвоката и положило адвокатску заклетву и бави се адвокатуром, а адвокатура је обављање адвокатске службе (члан 4 Закона о адвокатури: у даљем тексту: ЗОА).¹⁶⁸ Адвокатура је независна и самостална служба пружања правне помоћи физичким и правним лицима, а остварује се самосталним и независним обављањем адвокатуре, правом странке на слободан избор адвоката, организовањем адвоката у Адвокатску комору Србије и адвокатске коморе у њеном саставу, као самостално и независне организације адвоката, доношењем општих аката од стране адвокатских комора и одлучивањем о пријему у адвокатуру и о престанку права на бављење адвокатуром (члан 2 ЗОА). Пружање правне помоћи обухвата: 1) давање усмених и писмених правних савета и мишљења; 2) састављање тужби, захтева, предлога, молби, правних лекова, представки и других поднесака; 3) састављање уговора, завештања, поравнања, изјава, општих и појединачних аката и других исправа; 4) заступање и одбрану физичких и правних лица; 5) посредовање у циљу закључења правног посла или мирног решавања спорова и спорних односа и 6) обављање других послова правне помоћи у име и за рачун домаћег или страног физичког или правног лица, на основу којих се остварују права или штите слободе и други интереси (члан 3 ЗОА).

Дакле, бранилац у кривичном поступку може бити само адвокат. Узевши у обзир карактеристике учинилаца и кривичног поступка, законодавац је одредио у којим случајевима лице мора да има браниоца (обавезна одбрана), а када не (факултативна одбрана). Окривљени мора имати браниоца:

- 1) ако је нем, глув, слеп или неспособан да се сам успешно брани - од првог саслушања, па до правноснажног окончања кривичног поступка;
- 2) ако се поступак води због кривичног дела за које је прописана казна затвора од осам година или тежа казна - од првог саслушања, па до правноснажног окончања кривичног поступка;

¹⁶⁸ „Службени гласник РС”, бр. 31/11 и 24/12.

- 3) ако је задржан или му је забрањено да напушта стан или је притворен - од лишења слободе, па до правноснажности решења о укидању мере;
- 4) ако му се суди у одсуству - од доношења решења о суђењу у одсуству, па док суђење у одсуству траје;
- 5) ако се главни претрес одржава у његовој одсутности због неспособности коју је сам проузроковао - од доношења решења да се главни претрес одржи у његовој одсутности, па до правноснажности решења којим суд утврђује престанак неспособности за учествовање на главном претресу;
- 6) ако је због нарушавања реда удаљен из суднице до завршетка доказног поступка или завршетка главног претреса - од доношења наредбе о удаљењу, па до повратка у судницу или до саопштавања пресуде;
- 7) ако се против њега води поступак за изрицање мере безбедности обавезног психијатријског лечења - од подношења предлога за изрицање такве мере, па до доношења одбијајуће или ослобађајуће пресуде, односно решења о обустави кривичног поступка или до правноснажности решења о изрицању мере безбедности обавезног психијатријског лечења;
- 8) од почетка преговора са јавним тужиоцем о закључењу споразума о признању кривичног дела и споразума о сведочењу окривљеног и осуђеног, па до доношења одлуке суда о споразуму;
- 9) ако се претрес одржава у његовој одсутности - од доношења решења да се претрес одржи у његовој одсутности, па до доношења одлуке суда о жалби на пресуду (члан 74 ЗКП).

Наведеним разлозима ЗМУКД придружује још један – ако се суди малолетнику. Наиме, чланом 49 прописано је да малолетник мора имати браниоца приликом првог саслушања, као и током читавог поступка. У прекршајном поступку, такође, малолетник мора имати браниоца приликом првог саслушања, као и током читавог поступка.¹⁶⁹

Закоником о кривичном поступку је даље прописано да једног или више бранилаца може изабрати и пуномоћјем овластити окривљени сам или његов законски заступник, брачни друг, сродник по крви у правој линији, усвојитељ, усвојеник, брат, сестра, хранитељ и лице са којим окривљени

¹⁶⁹ *Решење Прекршајног апелационог суда, Одељење у Новом Саду III-304 Пржм бр. 173/21 од 06.07.2021. године.*

живи у ванбрачној или каквој другој трајној заједници живота, осим ако се томе окривљени изричито противи. Окривљени може дати браниоцу и усмено пуномоћје изјавом на записник код органа поступка (члан 75 ЗКП). Дакле, чињеница да окривљени (без обзира да ли малолетан или пунолетан) није унапред дао одређеном браниоцу пуномоћје не сме утицати на могућност да му је да писмено или усмено и у самом органу који води поступак. Ако сам малолетник, његов законски заступник или сродници не узму браниоца, њега ће по службеној дужности поставити судија за малолетнике. При том, бранилац малолетника може бити само адвокат који је стекао посебна знања из области права детета и преступништва младих (члан 49).¹⁷⁰ Чињеница да је у преткривичној фази поступка надлежни орган МУП донео решење о постављењу браниоца по службеној дужности, не обавезује суд да малолетнику постави истог браниоца након подношења захтева за покретање припремног поступка.¹⁷¹

Према ставу израженом у судској пракси, није повређено право малолетног учиниоца кривичног дела на одбрану и ангажовање изабраног браниоца ако су против њега вођена два кривична поступка, где је у једном имао изабраног браниоца, а у другом браниоца постављеног по службеној дужности, након чега је дошло до спајања ова два поступка у јединствени поступак за оба кривична дела, када је на главни претрес у том спојеном поступку позван бранилац по службеној дужности, а не изабрани бранилац, те је у присуству тог браниоца главни претрес и одржан и донето решење којим је малолетнику изречена васпитна мера.¹⁷² Но, овај став је упитан узевши у обзир ставове Европског суда за људска права.

За разлику од изабраног браниоца, браниоца по службеној дужности поставља орган поступка. Треба да разликујемо две ситуације: у првој законодавац прописује обавезну одбрану, а окривљени не узме браниоца или

¹⁷⁰ Генерално, о потреби специјализације субјеката у поступку према малолетницима је дуго писано. Видети и Н. Милошевић, *Нове одредбе о кривичном поступку према малолетницима и досадашња искуства у њиховој примени*, у зборнику *Нова решења у кривичном законодавству...*, 441-462.

¹⁷¹ *Решење Апелационог суда у Београду Кжм2 бр. 48/22 од 30. августа 2022. године и решење Вишег суда у Београду Одељења за малолетнике Ким бр. 160/22 од 20. јула 2022. године*, сентенцу приредили судија А. Степановић, судија В. Софреновић, судија А. Трешињев, судија С. Николић Гаротић, самостални саветник Д. Марковић, самостални саветник А. Барбарез, самостални саветник Т. Матић, самостални саветник С. Радојичић, из *Билтена Вишег суда у Београду*, Број 93/2022, Интермекс, Београд.

¹⁷² *Решење Апелационог суда у Крагујевцу*, Кжм1 14/2020 од 25.05.2020. године, аутор сентенце А. Блануша, председник Апелационог суда у Крагујевцу.

током поступка остане без браниоца, а у другој орган поступка закључи да бранилац који брани више саокривљених то не може да чини, а да не штети интересима одбране, при чему се ради о обавезној одбрани (а да се орган поступка није споразумео са саокривљенима о браниоцу или окривљени не изабере другог браниоца). У наведеним случајевима јавни тужилац или председник суда пред којим се води поступак ће му за даљи ток поступка решењем поставити браниоца по службеној дужности, по редоследу са списка адвоката који доставља надлежна адвокатска комора. Адвокатска комора је дужна да у списку наведе датум уписа адвоката у именик адвоката и да приликом састављања списка води рачуна о томе да практични или стручни рад адвоката у области кривичног права даје основа за претпоставку да ће одбрана бити делотворна. Бранилац постављен по службеној дужности може тражити да буде разрешен само из оправданих разлога. Списак се објављује на интернет страници и огласној табли надлежне адвокатске коморе и суда (члан 76 ЗКП). Будући да се адвокати позивају по редоследу путем кол центра, на интернет страници Адвокатске коморе Србије се могу погледати дневни извештаји Кол центра Адвокатске коморе Србије за постављање бранилаца по службеној дужности о редоследу позивања – последње позваном адвокату, по органима и листама (листа за пунолетна лица и листа за малолетнике).¹⁷³

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА И ПРАВО НА БРАНИОЦА

Европски суд за људска права се у више пресуда бавио установљавањем стандарда у вези са кривичним поступцима како према пунолетним тако и према малолетним лицима. Нарочито је инсистирао на обавези државе да обезбеди браниоца окривљеном у почетним фазама поступка, наглашавајући да „како би остварио своје право на одбрану, оптуженом обично треба омогућити да има ефективну корист од помоћи браниоца у почетним фазама поступка, јер национални закони могу довести до таквих последица по оптуженог у почетним фазама полицијског испитивања које ће бити одлучујуће по изгледе одбране у свакој наредној фази кривичног поступка”.¹⁷⁴

¹⁷³ <https://aks.org.rs/cir/%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8-%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98-%D0%BA%D0%BE%D0%BB-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0-11/>, приступ новембар 2023. године.

¹⁷⁴ *Salduz v. Turkey*, Application no. 36391/02, 27 November 2008, § 52..

ЕСЉП је, такође, препознао и чињеницу да се оптужени често налази у посебно рањивом положају у тој фази поступка, а то се у већини случајева може адекватно надокнадити само уз помоћ браниоца, чији је задатак, између осталог, да помогне у обезбеђивању поштовања права оптуженог да се не инкриминише.¹⁷⁵

У таквим околностима, ЕСЉП сматра важним да од почетне фазе поступка лице оптужено за кривично дело које не жели да се лично брани мора имати могућност да прибегне правној помоћи коју сам изабере.¹⁷⁶ Ово произилази из саме формулације члана 6, став 3 (ц), која гарантује да „[свако] свако ко је оптужен за кривично дело има следећа минимална права: ... да се брани ... уз помоћ браниоца по сопственом избору ...”. Ово правило је препознато у међународним стандардима људских права као механизам за обезбеђивање ефикасне одбране оптуженог. ЕСЉП наглашава и да правичност поступка захтева да оптужени буде у могућности да добије читав низ услуга које су посебно повезане са правном помоћи.¹⁷⁷ Наглашава се да је право сваког ко је оптужен за кривично дело да га ефикасно брани адвокат, који по потреби може да му буде службено додељен, те да ово право осликава једно од основних обележја правичног поступка.¹⁷⁸

У познатој пресуди *Beuze v. Belgium*, ЕСЉП је објаснио да циљеви којима се тежи правом на приступ браниоцу укључује следеће:

- Спречавање неостварења правде и, пре свега, испуњење циљева члана 6 Конвенције, посебно једнакости оружја између истражних органа или органа гоњења и оптуженог;
- Противтежу рањивости осумњичених у полицијском притвору;
- Основну заштита од принуде и злостављања осумњичених од стране полиције;
- Обезбеђивање поштовања права оптуженог да се не инкриминише и да ћути, што може – као и право на приступ адвокату као таквом – бити загарантовано само ако је он или она на одговарајући начин обавештен о овим правима. С тим у вези, према суду, непосредан приступ адвокату

¹⁷⁵ *Ibid.*, § 54; *Pavlenko v. Russia*, Application no. 42371/02, 1 April 2010, § 101.

¹⁷⁶ ЕСЉП је детаљну аргументацију дао у пресуди *Martin v. Estonia*, Application no. 35985/09, 30 May 2013, §§ 90 и 93.

¹⁷⁷ *Dayanan v. Turkey*, no. 7377/03, 13 October 2009, § 32.

¹⁷⁸ *Salduz v. Turkey*, § 51; *Ibrahim and Others v. the United Kingdom [GC]*, 2016, § 255.

који може да пружи информације о процесним правима вероватно ће спречити неправедност која проистиче из недостатка одговарајућих информација о правима.¹⁷⁹

У истој пресуди, суд је разрадио и садржај права на приступ браниоцу. У њему се разликују два минимална услова: (1) право на контакт и консултације са браниоцем пре саслушања, што такође укључује право да се браниоцу дају поверљиве инструкције и (2) физичко присуство браниоца на почетку саслушања и током сваког другог саслушања током предистражног поступка. Такво присуство мора да обезбеди правну помоћ која је делотворна и практична.¹⁸⁰ У суштини, овде се инсистира на делотворној и практичној правној помоћи, при чему одговорност лежи и на браниоцу да такву помоћ и пружи.

Управо у вези са овим захтевом, ЕСЉП је у пресуди у вези са последњим минималним захтевом, треба напоменути да је у предмету *Soytemiz v. Turkey*, нагласио да право на помоћ браниоца захтева не само да је браниоцу дозвољено присуство, већ и да му је дозвољено да активно помаже осумњиченом током, између осталог, саслушања од стране полиције и да интервенише ради осигурања поштовања права осумњиченог. Право на помоћ браниоца важи за све време и до краја саслушања у полицији, укључујући и период када се прочитају дати искази и затражи од осумњиченог да их потврди и потпише, јер је помоћ адвоката подједнако важна и код овог тренутка испитивања. Дакле, полиција је, у принципу, дужна да се уздржи од или да одложи саслушање, у случају да се осумњичени позива на право на помоћ браниоца током саслушања све док се не обезбеди присуство браниоца и обезбеди могућност да помогне осумњиченом. Иста разматрања такође важе ако бранилац мора – или се од њега тражи – да оде пре завршетка саслушања полиције и пре читања и потписивања датих изјава.¹⁸¹

ЕСЉП, пак, није конзистентан у својим ставовима. Наиме, у појединим случајевима је заузео став да ово право није апсолутно. Тако, у предмету *Doyle v. Ireland*, у ком је подносиоцу представке било дозвољено да га заступа бранилац, али коме није било дозвољено да учествује у полицијском разговору као резултат релевантне полицијске праксе која је тада примењивана, суд није

179 *Beuze v. Belgium [GC]*, 2018, §§ 125-130.

180 *Beuze v. Belgium [GC]*, 2018, §§ 133-134.

181 *Soytemiz v. Turkey*, 2018, §§ 44-64.

утврдио повреду члана 6 став 1 и 3 (ц) Конвенције. Сматрао је да, без обзира на оспорено ограничење права подносиоца представке на приступ браниоцу током полицијског испитивања, у околностима предметног случаја, општа правичност поступка није била неповратно нарушена.¹⁸²

Без обзира на важност односа поверења између браниоца и клијента, ово право није апсолутно. Оно нужно подлеже одређеним ограничењима када је у питању бесплатна правна помоћ, као и када је на судовима да одлуче да ли интереси правде захтевају да оптуженог брани бранилац којег они именују.¹⁸³ ЕСЉП је доследно сматрао да национални органи морају узети у обзир жеље окривљеног у погледу избора правног заступника, али могу да надјачају те жеље када постоје релевантни и довољни разлози да сматрају да је то неопходно у интересу правде.¹⁸⁴ Тамо где такви разлози недостају, ограничење слободног избора браниоца би довело до повреде члана 6 став 1 заједно са ставом 3 (ц) Конвенције, ако би негативно утицало на одбрану подносиоца представке, узевши у обзир кривични поступак у целини.¹⁸⁵

Да би право на правично суђење остало „практично и делотворно“, чланом 6 ставом 1 Конвенције захтева да се, по правилу, приступ браниоцу треба обезбедити од првог саслушања осумњиченог од стране полиције, осим ако се у светлу посебних околности сваког случаја покаже да постоје убедљиви разлози да се ово право ограничи. Чак и када убедљиви разлози могу изузетно оправдати ускраћивање приступа браниоцу, такво ограничење – без обзира на његово оправдање – не сме неоправдано да угрози права оптуженог према члану 6. Права одбране ће у принципу бити неповратно угрожена када се дају инкриминишуће изјаве током полицијског испитивања без присуства адвоката, а које могу да се користе за осуду.¹⁸⁶ Овај стандард се истовремено примењује и на данашњу неправилну праксу у појединим полицијским станицама у Србији, у којима се осумњичени позива у својству

¹⁸² *Doyle v. Ireland*, 2019, §§ 81-103.

¹⁸³ *Croissant v. Germany*, Application no. 13611/88 (European Court of Human Rights, September 25, 1992), § 29.

¹⁸⁴ *Croissant v. Germany*, § 29; *видему макође Meflah and Others v. France [GC]*, Applications nos. 32911/96 and 2 others, ECHR 2002-VII, § 45; *Mayzit v. Russia*, Application no. 63378/00, 20 January 2005, § 66; *Klimentyev v. Russia*, Application no. 46503/99, 16 November 2006, § 116; *Vitan v. Romania*, Application no. 42084/02, 25 March 2008, § 59; *Pavlenko*, § 98; *Zagorodniy v. Ukraine*, Application no. 27004/06, 24 November 2011, § 52; and *Martin*, § 90.

¹⁸⁵ *Croissant*, § 31; *видему Meflah and Others*, §§ 46-47; *Vitan*, §§ 58-64; *Zagorodniy*, §§ 53-55; *Martin*, §§ 90-97.

¹⁸⁶ *Salduz*, § 55-57; *видему Panovits v. Cyprus*, Application no. 4268/04, 11 December 2008, § 66.

грађанина, а адвокату се забрањује приступ овој врсти саслушања, чиме се суштински нарушавају људска права.

За разлику од предмета *Salduz*, где је оптуженом, који је држан у притвору, ускраћен приступ адвокату током полицијског испитивања, случај *Dvorski* се односи на ситуацију у којој је подносиоцу представке омогућен приступ браниоцу од његовог првог испитивања, али не – према његовим наводима – браниоцу по сопственом избору. Дакле, у овом предмету ЕСЉП није разматрао потпуно ускраћивање приступа браниоцу, него мање озбиљно питање „ускраћивања избора“ (*denial of choice*) из „релевантних и довољних“ разлога. У таквим случајевима задатак ЕСЉП је да процени да ли су, у светлу поступка у целини, права одбране „штетно погођена” до те мере да наруше њихову општу правичност.¹⁸⁷ Како би се наведено проценило, први корак треба да буде процена да ли је у светлу конкретних околности сваког случаја доказано да су постојали релевантни и довољни разлози за превазилажење или ометање жеље окривљеног у погледу избора правног заступника. Када такви разлози не постоје, ЕСЉП треба да приступи оцени укупне правичности кривичног поступка. Приликом процене, ЕСЉП може узети у обзир низ фактора, укључујући природу поступка и примену одређених професионалних захтева,¹⁸⁸ околности у вези са одређивањем браниоца и постојање могућности да се исто оспори,¹⁸⁹ делотворност помоћи браниоца,¹⁹⁰ да ли је поштована привилегија оптуженог да се не самооптужује,¹⁹¹ старост оптуженог,¹⁹² те употребу било које изјаве оптуженог од стране првостепеног суда у релевантном тренутку.¹⁹³ Надаље, треба имати на уму да Конвенција има за циљ да гарантује права која су практична и ефикасна, а не теоријска и илузорна¹⁹⁴ и да се приликом утврђивања права из Конвенције често мора

187 *Dvorski v. Croatia*. Application no. 25703/11 (European Court of Human Rights, September 20, 2015) § 81; *Croissant*, § 31; *Klimentyev*, §§ 117-18; *Martin*, §§ 96-97.

188 *Mefiah and Others*, §§ 45-48; *Martin*, § 90.

189 *Martin*, §§ 90-97.

190 *Croissant*, § 31, *Vitan*, §§ 58-64.

191 *Martin*, § 90.

192 *Martin*, § 92.

193 *Croissant*, § 31; *Klimentyev*, §§ 117-18; *Martin*, §§ 94-95.

194 На пример *видети*, *Airey v. Ireland*. Application no. 6289/73 (European Court of Human Rights, October 09, 1979), § 24; *Imbrioscia v. Switzerland*, 24 November 1993, Series A no. 275, § 38; *Goddi v. Italy*. Application no. 8966/80 (European Court of Human Rights, April 09, 1984) § 30; *Salduz*, § 55.

гледати даље и концентrirати се на стварност ситуације.¹⁹⁵ У случајевима у којима оптужени није имао правног заступника, ЕСЉП такође узима у обзир могућност дату оптуженом да оспори аутентичност доказа и да се успротиви његовој употреби,¹⁹⁶ да ли је окривљени био у притвору,¹⁹⁷ као и да ли такве изјаве представљају значајан елемент на коме је заснована осуда и јачину других доказа у предмету.¹⁹⁸

Предмет *Dvorski* је кључан због чињенице да ЕСЉП установљава захтев да жеља малолетног окривљеног за избором конкретног браниоца треба да буде испоштована у недостатку важних разлога због којих би орган поступка могао да поступи другачије. ЕСЉП наглашава да је право на браниоца основно право међу онима која чине појам правичног суђења и које осигурава делотворност осталих гаранција наведених у члану 6 Конвенције. Представља пример оних права која захтевају посебну заштиту стандарда „свесног и интелигентног одрицања“ утврђеног у судској пракси.¹⁹⁹ Такав стандард се примењује на избор браниоца подносиоца представке у овом случају. Подносилац представке је желео да ангажује другог браниоца, али је у полицијској станици потписао пуномоћје адвокату којег је полиција хтела да му додели. Подносилац представке није знао да је бранилац кога су родитељи упутили да га заступа, дошао у полицијску станицу да га види. У овим околностима, ЕСЉП сматра да се не може тврдити да се, потписивањем пуномоћја и давањем изјаве полицији, подносилац представке недвосмислено одрекао, било прећутно или изричито, било каквог права које је имао по члану 6 Конвенције да га заступа адвокат по сопственом информисаном избору.²⁰⁰ Дакле, суштински, ЕСЉП је утврдио да полиција подносиоца представке није обавестила о доступности браниоца ког је малолетник желео да ангажује, те да га обавести о присуству истог браниоца у полицијској станици. Процењујући правичност поступка у целини ЕСЉП је утврдио да је подносилац представке, током полицијског испитивања, признао кривична дела за која је окривљен и да је то признање прихваћено као доказ на његовом

¹⁹⁵ *Између осталог погледати, Delcourt v. Belgium, 17 January 1970, Series A no. 11, § 31; De Jong, Baljet and Van den Brink v. the Netherlands, 22 May 1984, Series A no. 77, § 48; Pavlenko, § 112; Erkapic v. Croatia, Application no. 51198/08, §§ 80-82, 25 April 2013.*

¹⁹⁶ *Panovits, § 82.*

¹⁹⁷ *Salduz, § 60.*

¹⁹⁸ *Salduz, § 57, Panovits, §§ 76 u 82.*

¹⁹⁹ *Pishchalnikov v. Russia, no. 7025/04, 24 September 2009, §§ 77-79.*

²⁰⁰ *Dvorski v. Croatia, § 102.*

суђењу и да се национални судови нису на одговарајући начин позабавили овим питањем и, посебно, нису предузели адекватне корективне мере како би осигурали правичност. Ови фактори, узети кумулативно, неповратно су угрозили права подносиоца представке на одбрану и угрозили правичност поступка у целини.

ЗАКЉУЧАК

Иако Република Србија још увек није чланица Европске уније, јесте чланица Савета Европе и ратификацијом Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода обавезала се на имплементацију свих одлука Европског суда за људска права, донетих не само против ње него и других држава. У суштини, Конвенција прописује минимална права која држава треба да поштује. При том, државу ништа не спречава да гарантује и већи степен права, што ЕСЉП поздравља. С тим у вези, орган поступка треба да иде, уколико то специфичности кривичног предмета дозвољавају, изван националних закона, те да примењују директно правила Конвенције и судску праксу суда, у овом случају у погледу права малолетника на браниоца, водећи рачуна о његовом најбољем интересу.

Јанко Муњић,²⁰¹

Судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу

ЧЛАН 55А КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА: ГЕНЕЗА, МЕЂУНАРОДНА ПОРЕЂЕЊА И ПОТРЕБА ЗА ИЗМЕНАМА

Апстракт

Одредбом члана 55а Кривичног законика у домаћем кривичном законодавству је поново озакоњен институт вишеструког поврата. У вези са тим, након што је претходно неколико пута био дерогиран, институт вишеструког поврата је у позитивно кривично законодавство Републике Србије изнова инкорпорисан Законом о изменама и допунама Кривичног законика, са интенцијом да се умишљајни извршиоци кривичних дела за која је забрањена казна затвора, који су претходно бар два пута правноснажно осуђени за кривична дела учињена са умишљајем на затвор од најмање годину дана, строже казне и онемогуће да у будућности наставе са вршењем кривичних дела. У поређењу са ранијим законским решењем, одредба члана 55а Кривичног законика, премда наизглед слично формулисана, суштински је знатно другачија, и по мишљењу аутора представља одраз јачања репресивне казнене политике на тлу Републике Србије, које оснажење не почива на чврстим темељима и отвара бројна дискутабилна питања на која јуриспруденција још увек није изнашла дефинитивне одговоре. Анализа опсервиране одредбе извршена је превасходно кроз призму рационалности, оправданости и целисходности актуелног нормативног решења, у оквиру које је аутор настојао да, уз позивање на примере из судске праксе, пружи одговоре на питања која би се могла појавити као спорна. Закључак спроведеног истраживања је да, уколико постојећа законска формулација института вишеструког поврата остане неизмењена, постоји велика вероватноћа да ће исти поново бити дерогиран, те да би требало размотрити модификацију актуелне законске формулације.

201 E-mail: munjicjanko@gmail.com

Кључне речи: поврат, вишеструки поврат, казнена политика, одмеравање казне, поопштравање казне, закон “три ударца”.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

У позитивноправном кривичном законодавству Републике Србије званично постоје две врсте поврата: „обичан“ поврат прописан одредбом члана 55 Кривичног законика (у даљем тексту „КЗ“)²⁰² и вишеструки поврат прописан одредбом члана 55а КЗ.²⁰³ Поред наведених официјелних форми поврата,²⁰⁴ у КЗ је садржан и „специјални“ поврат (у питању је термин који се искристалисао у правној литератури, док у законском тексту не наилазимо на његову употребу), који је регулисан у оквиру одредбе члана 57 став 3 КЗ,²⁰⁵ која се односи на границе ублажавања казне, прецизније као један од законских разлога који искључују могућност ублажавања казне.²⁰⁶

Први циљ рада се манифестује у приказу генезе одредбе члана 55а КЗ, односно указивању на друштвене факторе који су утицали на поновно озакоњење института вишеструког поврата који је предметном одредбом регулисан. У том смислу, указано је на чињеницу да одредба члана 55а КЗ не одражава правни континуитет са концепцијом вишеструког поврата из југословенског КЗ, односно других ранијих кривичних законика на домаћем правном подручју.

202 Кривични законик („Службени гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 - испр. 107/2005 - испр. 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).

203 Одредбом члана 55а КЗ је прописано да ће суд за кривично дело учињено са умишљајем, за које је прописана казна затвора, изрећи казну изнад половине распона прописане казне, под следећим условима: 1) ако је учинилац раније два пута осуђен за кривична дела учињена са умишљајем на затвор од најмање једну годину; 2) ако од дана отпуштања учиниоца са издржавања изречене казне до извршења новог кривичног дела није протекло пет година.

204 Одредбом члана 55 КЗ је прописано: (1) Ако је учинилац кривичног дела учињеног са умишљајем раније осуђен за умишљајно кривично дело, суд ће ту околност узети као отежавајућу, ако од раније осуде или издржане казне није протекло пет година; (2) У случају из става 1 овог члана, суд не може изрећи казну испод границе прописане законом или блажу врсту казне, изузев ако закон предвиђа да се казна може ублажити или ако закон предвиђа да се учинилац може ослободити од казне, а суд га не ослободи од казне.

205 Одредбом члана 57 став 3 КЗ је прописано да се, изузетно од одредбе члана 57 став 1 КЗ, не може ублажити казна учиниоцу кривичног дела који је раније осуђиван за исто или истоврсно кривично дело.

206 Више видети: Munjić J. R., *A Critical Review of the Institute of Multiple Recidivism in the Modern Criminal Law of the Republic of Serbia: The Controversy of the Current Legal Solution and Possible Solutions*, Kutafin Law Review, Kutafin Moscow State Law University, vol. 10, no. 4., 2023, str. 788-816.

Други циљ рада се огледа у сумарном приказу нормативних решења у упоредним законодавствима која су донекле слична домаћем. У сврху реализације тог циља, приказана су решења садржана у црногорском, мађарском, чешком и руском кривичном законодавству, док је укратко објашњено решење садржано у калифорнијском кривичном законодавству, као репрезента америчког “*three-strikes laws*” концепта.

Трећи циљ рада је да укажемо на поједине проблеме са којима се, и поред тога што су делимично обрађени у правној литератури, судска пракса и даље учестало сусреће. У том смислу, став аутора је да је неопходно извршити извесне модификације *de lege lata* формулације одредбе члана 55а КЗ, с обзиром на то да постојеће нормативно решење карактерише неоправдано екстензиван опсег примене, уз занемаривање особености сваког појединачног случаја. У вези са тим, научни допринос рада се огледа у презентовању алтернативних решења у правцу евентуалне модификације актуелне законске одредбе, од којих би једно било факултативно, док би друго имало облигаторни карактер.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

У раду су коришћени нормативно-догматски метод, историјски, упоредноправни, социолошки и аксиолошки метод. Како је институт вишеструког поврата прописан Кривичним закоником, круцијална је примена нормативно-догматског метода, чијим коришћењем су анализиране све релевантне норме које су у корелацији са овим институтом. Догматски метод је коришћен у циљу утврђивања правог значења правне норме којом је регулисан институт вишеструког поврата, и то тумачењем и правних јединица (речи, појмова) унутар правне норме и тумачењем правне норме као целине. Применом нормативног метода дата норма је тумачена и анализирана са аспекта функције коју остварује у друштву. Ради свеобухватности анализе, историјски метод, као метод помоћу кога се посматрају појаве у њиховом кретању, коришћен је приликом приказивања различитог значаја који се институту вишеструког поврата придавао у различитим временским раздобљима, као и разлика у начину на који је исти био нормативно регулисан. Упоредо са историјским методом, коришћен је и социолошки метод у циљу анализе друштвених фактора који су утицали на настанак и развој кривичноправних норми којима је предметни институт

регулисан. Поред наведених, у раду је коришћен и упоредноправни метод у циљу истраживања појединих правних система у којима су садржана слична нормативна решења, а у циљу анализе битних обележја опсервираног правног института, у светлу уочених разлика у другим правним системима, те пружања одговора на питање да ли би и због чега нека од тих решења требало имплементирати у домаћи правни систем. Коначно, примена аксиолошког метода је била релевантна у оцени постојећег нормативног регулисања института вишеструког поврата, а све у циљу његовог вредновања и давања предлога *de lege ferenda*.

ИСТОРИЈСКИ ОСВРТ

На одређене зачетке опсервираног института наилазимо још у §52 југословенског Кривичног законика од 1929. године, којим је било прописано да ће „за лице које је у скитиничењу, просјачењу или блудничењу учинило у поврату ма које кривично дело за које се гони по службеној дужности, суд пресудом изрећи да се после издржавања изречене му казне има упутити у завод за рад као опасно за јавну безбедност, ако *нађе да је склоно вршењу кривичних дела* (подвукао Ј.М.) а способно за рад“, при чему је повратницима, сходно члану §58 истог законика, могла бити изречена мера безбедности забране вршења позива или заната „за свагда“.²⁰⁷ Ипак, институт вишеструког поврата је први пут уведен у домаће кривично право 1959. године, и то новелама КЗ из 1951. године, под насловом „Одмеравање казне у случају вишеструког поврата“. Том, изворном одредбом је било прописано да суд учиниоцу који је најмање два пута осуђиван за кривична дела учињена са умишљајем на казну строгог затвора или на казну преко три месеца и који показује склоност да и даље врши кривична дела, може за ново кривично дело учињено са умишљајем за које је прописана казна затвора или строгог затвора, изрећи строжу казну од прописане.²⁰⁸ При том,

207 Гавриловић Б., *Мере безбедности према југословенском Кривичном закоником од 1929. године, Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, књ. 9, 2021, стр. 35-43.*

208 *Тада важећим КЗ-ом био је прописан битно другачији систем кривичних санкција у односу на позитивноправни, у оквиру кога су се, поред осталог, разликовале казна затвора и казна строгог затвора. У том смислу, одредбом члана 28 КЗ из 1951. године било је прописано да казна строгог затвора не може бити краћа од шест месеци ни дужа од двадесет година, док је одредбом члана 30 став 1 истог законика било прописано да казна затвора не може бити краћа од три дана ни дужа од пет година. Кривични законик („Службени лист ФНРЈ”, бр. 13/51); Cf. Члан 28 и 30 КЗ ФНРЈ и члан 45 КЗ.*

строжа казна није могла прећи двоструку меру прописане казне затвора или строгог затвора, нити највећу меру изречене врсте казне. Са друге стране, уколико је у конкретном случају за кривично дело била прописана казна затвора до три године, уместо ове казне могла се изрећи казна затвора до пет година. Поред тога, било је прописано да ће суд при оцени да ли ће изрећи строжу казну нарочито узети у обзир сродност учињених кривичних дела, побуде из којих су учињена, околности под којима су учињена, ранији живот учиниоца, његове испољене склоности и могућности да се у таквом случају оствари сврха кажњавања. Строжа казна се није могла изрећи ако је од дана отпуштања учиниоца са издржавања раније казне до поновног извршења кривичног дела протекло више од пет година.²⁰⁹ Дакле, одмеравање казне применом вишеструког поврата било је условљено објективним и субјективним критеријумима. Објективни критеријуми су се односили на постојање две или више осуда за кривично дело учињено са умишљајем и то на казну затвора у трајању од најмање три месеца и да од дана отпуштања учиниоца са издржавања раније казне, па до извршења новог кривичног дела није протекло пет година. Субјективни критеријум био је одређен склоношћу учиниоца да и даље врши кривична дела.²¹⁰

У светлу претходно наведеног, посебно истичемо одредбу члана 46 КЗ СРЈ,²¹¹ којом је било прописано да суд за кривично дело учињено са умишљајем за које је прописана казна затвора, може изрећи строжу казну од прописане под условом да је учинилац раније био два или више пута осуђен за кривична дела учињена са умишљајем на затвор од најмање једну годину и да показује склоност за вршење кривичних дела, као и ако до дана отпуштања учиниоца са издржавања раније изречене казне до извршења новог кривичног дела није протекло пет година. Такође је било прописано да строжа казна не сме прећи двоструку меру прописане казне ни петнаест година затвора, а ако је прописана казна затвора од четрдесет година не сме прећи четрдесет година. Поред тога, цитираном одредбом је било прописано да ће суд при оцени да ли ће изрећи казну строжу од прописане нарочито узети у обзир сродност

209 Миладиновић В., *Поврат у нашем кривичном законодавству, Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 1983, стр. 221-222.

210 Воштинић М., *Вишеструки поврат у позитивном кривичном законодавству, Гласник права, година XIII, бр. 2/2022, 2022, стр. 27-28.*

211 *Кривични закон Савезне Републике Југославије („Службени лист СФРЈ”, бр. 44/76, 36/77 – испр. 34/84, 37/84, 74/87, 37/89, 3/90, 45/90 – испр. и 54/90 и „Службени лист СРЈ”, бр. 35/92, 16/93, 31/93, 37/93, 41/93, 50/93, 24/94 и 61/2001).*

учињених кривичних дела, побуде из којих су учињена, околности под којима су учињена, као и потребу да се ради остваривања сврхе кажњавања изрекне таква казна. Анализом наведене одредбе закључујемо да су се објективни критеријуми односили на постојање две или више осуда за кривично дело учињено са умишљајем и то на казну затвора у трајању од најмање једну годину и да од дана отпуштања учиниоца са издржавања раније казне, па до извршења новог кривичног дела није протекло пет година, док је субјективни критеријум био одређен склоношћу учиниоца да и даље врши кривична дела.

Иначе, известен број аутора је већ обрадио историјат института поврата и његових варијација, као и разлике у нормативном уређењу кроз године и деценије, тако да на овом месту нећемо улазити у дубљу хронолошку анализу опсервираног института.²¹² Ипак, истичемо да је мали број аутора, и то при специфичним околностима, био благонаклоњен његовом опстанку у позитивним прописима, о чему сведочи чињеница да се институт вишеструког поврата апсолутно није примењивао у пракси,²¹³ као и да је, пре недавне реafirмације, више пута био (са разлогом) дерогиран.

Златарић указује да је, зависно од одређених варијабли и параметара посматрања (разлике у дефиницији поврата, различите методе прикупљања података, веће или мање тачности статистика, различита стопа поврата у зависности од врсте кривичних дела), у науци кривичног права готово општеприхваћено становиште да преко половине укупног криминалитета отпада на повратнике.²¹⁴ Наведени податак оправдава глобалну потребу за посебном и интензивнијом друштвеном реакцијом према повратницима, јер су они у начелу за друштво опаснији од осталих делинквената, те претпостављамо да се тиме водило и Министарство унутрашњих послова при подношењу иницијативе за измену и допуну КЗ,²¹⁵ која је исходовала тиме да је, деценију и по раније напуштена идеја о потреби строжег кажњавања

212 Више видети: Ђокић И., *Историјски осврт на институт поврата у српском (југословенском) кривичном праву, Казнена реакција у Србији: тематска монографија, део IX*, 2019, стр. 308-326.; Миладиновић В., *Историјски осврт на институт поврата, Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 22, 1982, стр. 291-309.; Јоцић Д., *Поврат као околност код одмеравања казне, Билтен Апелационог суда у Нишу, Paragraf Lex d.o.o*, 2019, стр. 23-40.

213 Коларић Д., *Условна осуда са заштитним надзором и друге алтернативне кривичне санкције у Кривичном законнику Србије, Алтернативне кривичне санкције: (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, 2018, стр. 82.

214 Златарић Б., *Легални аспект поврата, Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, год. 6, бр. 4, 1968, стр. 585-592.

215 *Закон о изменама и допунама Кривичног законика* („Службени гласник РС“, бр. 35/2019)

мултирецидивиста, у нешто измењеном облику „васкрсла“, при чему су те, на први поглед маргиналне модификације, биле повод жустрих расправа које још увек трају.

Као нарочито споран јавља се *ratio legis* поменутих новела КЗ, превасходно у погледу инкорпорације „новог“ члана 55а којим је у домаће законодавство (поново) уведен институт вишеструког поврата, додуше заоденут у ново рухо, налик „новом оделу старог човека“, које је спорно како са аспекта интенције законодавца приликом реафирмације предметног института, тако и у погледу његове нормативне структуре. Када је реч о првом аспекту, законодавац је, вероватно вођен ненаучним ставовима јавног мњења и опште друштвено-политичке климе, нашао за потребно да домаћа казнена политика добије изражену репресивну компоненту, поред осталог и у виду пооштреног кажњавања повратника и учинилаца кривичних дела из навике.²¹⁶ Међутим, поновно озакоњење института вишеструког поврата суштински не представља континуитет са претходно презентованим решењима у нашем ранијем законодавству, када је овај институт представљао факултативну пооштравајућу околност. Напротив, сходно одредби члана 55а КЗ, ради се о обавезној отежавајућој околности, с обзиром на то да је суд окривљеном који је испунио кумулативно прописане услове из поменуте одредбе, у обавези да одмери и изрекне казну изнад половине прописаног казног распона. У том смислу, кривично законодавство Републике Србије је Законом о изменама и допунама Кривичног законика од 21.05.2019. године без ваљалног основа „обогаћено“ давно напуштеним институтом, који се у пракси није примењивао ни када је, по мишљењима многих, био правичније конципиран, и то по угледу на амерички „систем три ударца“ (енг. „*Three strikes approach*“).²¹⁷

Овакав приступ законодавца споран је са више основа. Прво, поставља се питање да ли стоже кажњавање, на првом месту у погледу дугогодишњег лишења слободе, нужно гарантује смањење стопе криминалитета у друштву? Бројни су примери из историје, почев од античких законодавстава, који недвосмислено указују да наглашен ретрибутивни приступ и драконске казне у пракси не дају очекиване резултате, што је разлог због чега су у савременом

216 Видети: *Munjić J.R.*, *op. cit.*, str. 791-792.

217 Више видети: Шкулић М., *Вишеструки поврат у Кривичном законикау Србије, КоПра: континентално право: часопис за одржив и складан развој права, год. 4, бр. 4, 2020, стр. 20-37.*

добу већински напуштени, а што важи и за „систем три ударца“ који се примењује у малом броју законодавстава на тлу Сједињених Америчких Држава где је иницијално настао, са тенденцијом да у блиској будућности буде потпуно изопштен.²¹⁸ У том смислу, својеврсни вид друштвене одмазде према окривљеном код кога је присутан већи степен конфликта према основама правног поретка, у смислу да окривљени за сваки нови деликт заслужује строжу казну у односу на претходни, те да ће га страх од строже инкриминације „спречити“ и драстично тежа казна од претходне „излечити“, можемо уподобити са компарацијом по којој би давање далеко јаче терапије пацијенту у односу на првобитно преписану или благо појачану по правилу исходovalo његовим исцељењем од болести, што свакако није случај. Стога, са основом се поставља питање да ли је кривичном законодавству Републике Србије заиста било неопходно увођење института који у крајњем води „доживотном склањању са улице“ мултирецидивиста. Сматрамо да није, те да је неправично све учиниоце кривичних дела „стављати у исти кош“, што, уосталом противречи и сврси кажњавања из члана 42 тачка 4 КЗ, већ да је потребно изнаћи солуцију која ће моћи да одговори на захтеве сваког конкретного случаја (што, наравно, не значи да за одређене категорије учинилаца кривичних дела мере неодређеног трајања у пенитенцијарним установама нису нужне).²¹⁹

ПРИМЕРИ ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

У прилог тврдњи да одредба члана 55а КЗ неретко противречи принципу праведности и сразмерности, могли бисмо да наведено велики број примера из судске праксе, у којима су суду биле „везане руке“, јер, имајући у виду *де леге лата* формулацију одредбе члана 55а КЗ, објективно није био у могућности да окривљеном одмери и изрекне казну која би одговарала тежини учињеног кривичног дела и степену кривице окривљеног.²²⁰ Примера ради, пресудом Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-527/23 од 10.10.2023.

218 Шкулић је у више радова апострофирао штетност „система три ударца“, које су исходовале тиме да овај институт драстично поопштеног кажњавања повратника и учинилаца кривичних дела из навике практично буде напуштен, чак и на матичном тлу. Видети: Шкулић М., *Имају ли будућност међународно кривично право и Међународни кривични суд?, Казнена реакција у Србији: тематска монографија, X део, 2020, стр. 38.*

219 Мишић Ј. Р., *op. cit.*, стр. 795-801.

220 Видети: Воштинић М, *op. cit.*, стр. 32-33.

године,²²¹ усвојена је жалба јавног тужиоца Основног јавног тужилаштва у Јагодини, те је преиначена пресуда Основног суда у Јагодини К.бр. 159/23 од 14.07.2023. године,²²² само у погледу одлуке о кривичној санкцији – казни затвора, тако што је Апелациони суд у Крагујевцу, окривљеног А.А, због кривичног дела разбојничка крађа из члана 205 став 1 КЗ у покушају у вези члана 30 КЗ, за које је првостепеном пресудом оглашен кривим, осудио на казну затвора у трајању од 5 (пет) година и 7 (седам) месеци, за коју казну затвора је одређено се има извршити у заводу за извршење казне затвора, а у коју казну је окривљеном, сходно члану 63 КЗ урачунато време које је провео у притвору по овом предмету, у периоду од 29.10.2022. године до 31.10.2022. године, као и од 29.12.2022. године, па до упућивања окривљеног у установу за извршење кривичних санкција, док је жалба браниоца окривљеног А.А. одбијена као неоснована, а првостепена пресуда у непреиначеном делу потврђена.

Хронологија поступка је текла тако што је пресудом Основног суда у Јагодини К.бр. 159/23 од 14.07.2023. године, окривљени А.А. оглашен кривим због кривичног дела разбојничка крађа из члана 205 став 1 КЗ и осуђен на казну затвора у трајању од 4 (четири) године и 7 (седам) месеци, за коју је одређено да ће је окривљени издржати по правноснажности пресуде, када буде лишен слободе, а у коју казну му се има урачунати време проведено у притвору по овом предмету, и то од 29.10.2022. године до 31.10.2022. године, као и од 29.12.2022. године, па до упућивања окривљеног у установу за извршење кривичних санкција. Истом пресудом је одређено да трошкови кривичног поступка падају на терет окривљеног. Против првостепене пресуде жалбе су благовремено изјавили јавни тужилац Основног јавног тужилаштва у Јагодини, због неправилне одлуке о кривичној санкцији, са предлогом да Апелациони суд у Крагујевцу преиначи побијану пресуду и окривљеног осуди на казну затвора у дужем трајању, као и бранилац окривљеног А.А, због свих законом прописаних жалбених основа, са предлогом да Апелациони суд у Крагујевцу преиначи побијану пресуду и окривљеног ослободи одговорности за предметно кривично дело, или да укине побијану пресуду и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење.

²²¹ Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-527/23 од 10.10.2023. године (необјављена).

²²² Пресуда Основног суда у Јагодини К.бр. 159/23 од 14.07.2023. године (необјављена).

У конкретном случају окривљени А.А. је са рафа кинеске робне куће узео кутију на којој је писало „Cshide 20-200А“ и на којој се налазила слика апарата за заваривање црно-црвене боје и исту је ставио у потрошачку корпу, те је са истом ушао у кабину за пресвлачење, уносећи притом и ранац у кабину. Током поступка је утврђено да је окривљени критичном приликом у кабини за пресвлачење апарат из кутије, вредности од око 10.000,00 динара, ставио у ранац, те је по изласку из кабине за пресвлачење потрошачку корпу у којој се налазила празна кутија од апарата спустио поред излаза из радње, да би се, када се аларм на излазу огласио, трчећим кораком удаљио из кинеске робне куће. Међутим, окривљеног је критичном приликом сустигао власник кинеске робне куће, те је окривљени према истом применио силу у намери да задржи украдену ствар, којом приликом је оштећени задобио лаку телесну повреду. Ипак, окривљени је, приметивши да није у могућности да савлада отпор оштећеног, са себе одбацио ранац у коме се налазио украдени апарат за заваривање и побегао са лица места, а због чега је оптужним актом јавног тужиоца окривљеном на терет стављено кривично дело разбојничка крађа из члана 205 став 1 КЗ у покушају у вези члана 30 КЗ. Имајући у виду да се радило о вишеструком повратнику, првостепени суд је окривљеног, применом одредбе члана 55а КЗ осудио на казну затвора у трајању од 4 (четири) године и 7 (седам) месеци. У жалби против првостепене пресуде, јавни тужилац је истакао да је првостепени суд превише значаја придао олакшавајућим околностима, притом не дајући конкретне разлоге због којих одређене чињенице цени као олакшавајуће, као и да суд при одмеравању казне није са потребном појачаном пажњом ценио околности из члана 55а КЗ, те чињеницу да се ради о специјалном повратнику у вршењу кривичних дела против имовине, на кога раније изречене кривичне санкције нису превентивно деловале да не врши кривична дела, услед чега је, по налажењу јавног тужиоца, у конкретном случају нужно строже кажњавање. Другостепени суд је усвојио жалбу јавног тужиоца, те је преиначио првостепену пресуду тако што је окривљеног осудио на казну затвора у трајању од 5 (пет) година и 7 (седам) месеци, констатујући у образложењу пресуде да је правилно првостепени суд, узимајући у обзир ранију осуђиваност окривљеног, утврдио да су у предметном случају испуњени сви услови за примену института вишеструког поврата из члана 55а КЗ, и то чињеницу да је окривљени раније два пута осуђиван за кривична дела учињена са умишљајем на казну затвора у трајању од најмање једну годину, да је предметно кривично дело извршено са умишљајем, као и да није протекло пет година од дана отпуштања учиниоца са издржавања изречене

казне затвора до извршења новог кривичног дела. Међутим, а имајући у виду све околности које су од значаја за одмеравање казне у конкретном случају (ближе наведене на страни 11. образложења ожалбене пресуде), основано се жалбом јавног тужиоца указује да првостепени суд није на правилан начин одмерио казну затвора у предметном случају. Ово стога што је првостепени суд био у обавези да окривљеном одмери и изрекне казну изнад половине распона прописане казне за кривично дело разбојничка крађа из члана 205 став 1 КЗ у покушају у вези члана 30 КЗ, за које кривично дело је прописана казна затвора у трајању од 1 (једне) до 10 (десет) година. Стога је, по оцени другостепеног суда, казну затвора на коју је окривљени осуђен првостепеном пресудом било нужно повисити, те је Апелациони суд у Крагујевцу, сходно члану 451 став 2 ЗКП, преиначио одлуку о кривичној санкцији, тако што је окривљеног осудио на казну затвора у трајању од 5 (пет) година и 7 (седам) месеци, налазећи да је иста сразмерна тежини учињеног кривичног дела и утврђеном степену кривице окривљеног, па је као таква нужна и довољна да се у потпуности оствари сврха кажњавања из члана 42 КЗ у оквиру опште сврхе кривичних санкција из члана 4 став 2 КЗ.

Дакле, у конкретном случају се кривично дело окривљеног са аспекта друштвене опасности може подвести под средњи, или чак багателни криминалитет,²²³ док је исти осуђен на казну затвора у трајању од чак 5 (пет) година и 7 (седам) месеци. Очигледно је да казна затвора на коју је окривљени осуђен анализираним пресудом никако не може одговарати принципу праведности и сразмерности, те на овом примеру јасно можемо уочити неправичност опсервираног института, тј. да исти у битној мери ограничава начела слободног судијског уверења и слободне оцене доказа, при чему је судија објективно онемогућен да поступа „по правичном и добром“ и донесе одлуку која би бар донекле одговарала конкретном стању ствари.

223 *Треба имати у виду чињеницу да је предметни апарат за заваривање био вредности од око 10.000,00 динара. Став аутора је да би, имајући у виду инфлацију вредности новца, а и чињеницу да се као вишеструки повратници у пракси учестало јављају учиниоци кривичних дела против имовине, требало озбиљно размотрити граничне вредности за постојање основних и квалификованих облика појединих кривичних дела. Тако, објективни услов за постојање кривичног дела ситна крађа, утаја и превара из члана 210 КЗ је остварен ако вредност украдене или утајене ствари, односно штета проузрокована преваром не прелази износ од 5.000,00 динара. Сматрамо да је наведени износ, имајући у виду претходно наведене околности исувисше низак, те да би, имајући у виду чињеницу да је за предметно кривично дело раније као објективни услов био предвиђен износ од 8.000,00 динара, односно 15.000,00 динара, исти требало прилагодити постојећој друштвено-политичкој клими.*

УПОРЕДНО ПРАВО

На овом месту следи приказ нормативних решења у упоредним законодавствима која су донекле слична домаћем. У том смислу, приказана су решења садржана у црногорском, мађарском и чешком законодавству, као и у појединим америчким савезним државама.

Одредбом члана 44 Кривичног законика Црне Горе,²²⁴ која је насловљена „вишеструки поврат“, прописано је:²²⁵

1. За кривично ђело учињено са умишљајем за које је прописана казна затвора суд може изрећи строжу казну од прописане, под следећим условима:
 - ако је учинилац раније био два или више пута осуђиван за кривична ђела са умишљајем на казну затвора од најмање једну годину и показује склоност за вршење кривичних ђела;
 - ко од дана отпуштања учиниоца са издржавања раније изречене казне до извршења новог кривичног ђела није протекло пет година.
2. Строжа казна не смије прећи двоструку мјеру прописане казне ни двадесет година затвора.
3. При оцјени да ли ће изрећи казну строжу од прописане суд ће нарочито узети у обзир број ранијих осуда, сродност учињених кривичних ђела, побуде из којих су учињена, околности под којим су учињена, као и потребу да се ради остваривања сврхе кажњавања изрекне таква казна.²²⁶

224 Кривични законик Црне Горе („Службени лист РЦГ“, бр. 70/2003, 13/2004, 47/2006 и „Службени лист ЦГ“, бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - други закон, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015 - други закон, 44/2017, 49/2018, 3/2020, 26/2021 - исправка, 144/2021 и 145/2021 и 110/2023)

225 У рудименталном црногорском кривичном законодавству можемо наићи на одредбе које су садржале призвуче „система три ударца“. Тако, чланом 78 Законика Данила првог књаза и господара слободне Црне горе и брдах, установљеном 1855. године на Цетињу, било је прописано: „Који се лупеж... по трећи пут увати у крађи, тај се има осудити на смрт“.

226 Приметно је да је садашње решење у црногорском законодавству у многоме слично некадашњем југословенском, док се у битноме разликује у односу на оно садржано у КЗ Републике Србије.

Одредбом члана 59 Кривичног законика Републике Чешке, која је насловљена „ванредно повећање казне затвора”, прописано је:²²⁷

1. Суд може окривљеном који је извршио посебно тешко кривично дело из члана 14 став 3 Кривичног законика Републике Чешке,²²⁸ ако је раније већ осуђиван за посебно тешко кривично дело, изрећи казну у горњој половини казненог распона прописаног Кривичним закоником Републике Чешке, при чему ће се посебни максимум прописане казне повисити за једну трећину ако је тежина посебно тешког кривичног дела нарочито висока у смислу поновног извршења истог кривичног дела и других околности конкретног случаја, или је могућност поправљања преступника ниска.
2. Горња граница изречене казне затвора може премашити 20 година уколико су испуњени услови из става 1 овог члана. Ипак, приликом осуде на изузетну казну затвора у трајању од преко 20 година, горња граница изречене казне не може премашити 30 година затвора.

Надаље, у Кривичном закоником Републике Мађарске нарочита пажња је посвећена питању рецидива.²²⁹ У том смислу, посебним одељком мађарског КЗ, који је насловљен „Одредбе које се односе на преступнике из навике,

227 *Section 59 Extraordinary Increase of a Sentence of Imprisonment*

(1) *To an offender who has repeatedly committed an especially serious felony (Section 14 (3)), though he/she has already been sentenced for an especially serious felony, may the court impose a sentence in the upper half of the term of imprisonment stipulated by the Criminal Code, the upper limit of which shall be raised by one third, if the seriousness of the especially serious felony is high with regard to such re-commission and to other circumstances of the case or the possibility of reformation of the offender is low.*

(2) *The upper limit of the term of imprisonment may exceed twenty years after the increase referred to in Sub-section (1). When imposing an exceptional sentence of imprisonment beyond twenty years up to thirty, the upper limit may not exceed thirty years.*

Criminal Code of the Czech Republic (Law No. 40/2009) of 08.01.2009.

228 *Одредбом члана 14 став 3 Кривичног законика Републике Чешке прописано је да су посебно тешка кривична дела (енг. especially serious felonies) она кривична дела која су извршена са умишљајем и чију посебни максимум износи најмање 10 година.*

229 *Act C of 2012 on the Criminal Code (доступно на: https://thb.kormany.hu/download/a/46/11000/Btk_EN.pdf, приступљено дана 20.02.2024. године).*

поновљене преступнике и поновљене преступнике са историјом насиља“,²³⁰ прописано је:

Члан 89

1. За учиниоце кривичних дела из навике и повратнике - ако овим Законом није другачије одређено – посебни максимум прописане казне ће се повисити за једну половину у случају да је за извршено кривично дело прописана казна затвора, међутим, највиша мера изречене казне не може прећи двадесет пет година затвора. У погледу кумулативних казни и у погледу одрицања од права на суђење, казне утврђене у ставу 3 члана 81 и у ставовима 1 и 2 члана 83, биће увећане за половину.²³¹
2. Казна учиниоцима кривичних дела из навике и повратницима може се ублажити на основу става 1 члана 82 само у случајевима који заслужују посебну пажњу.
3. Теже правне последице из става 1 овог члана не примењују се ако је посебним делом овог Закона прописано да се околност да се ради о учиниоцу кривичног дела из навике има сматрати отежавајућом околношћу.

230 Provisions Relating to Habitual and Repeat Offenders, and Repeat Offenders with a History of Violence Section 89

(1) In respect of habitual and repeat offenders - unless this Act provides otherwise - the maximum penalty applicable to another criminal offense committed shall increase by half in the case of imprisonment, however, it may not exceed twenty-five years. In respect of cumulative sentences and in respect of the waiver of the right to trial, the penalty set out in Subsection (3) of Section 81 and in Subsections (1)-(2) of Section 83, respectively, shall be increased by one half.

(2) The punishment of habitual and repeat offenders may be reduced on the basis of Subsection (1) of Section 82 only in cases deserving special consideration.

(3) The more severe legal consequences set out in Subsection (1) shall not apply if the Special Part of this Act prescribes sentencing for habitual recidivists to consider such as an aggravating circumstance.

Section 90

(1) Subsection (4) of Section 33 shall not apply to repeat offenders with a history of violence.

(2) The minimum sentence for violent crimes against the person, if committed by repeat offenders with a history of violence and if carrying a higher sentence, the maximum penalty prescribed for such crimes, if punishable by imprisonment, shall be doubled. If the maximum penalty increased as per the above would exceed twenty years, or if either of the said offenses carry a maximum sentence of life imprisonment, the perpetrator in question must be sentenced to life imprisonment.

(3) The punishment of repeat offenders with a history of violence: a) shall not be reduced under Subsection (1) of Section 82; b) may be reduced without limitation where this is permitted under the General Part of this Act.

- 231 У одредби члана 459 тачка 31 мађарског КЗ дате су дефиниције појединих типова рецидивиста. Опште узев, „повратником“ (енг. recidivist/repeat offender) се сматра учинилац кривичног дела са умисањем, који је раније осуђиван на казну затвора за кривично дело учињено са умисањем, а још нису протекле три године од отпуштања са издржавања казне затвора. Надаље, под „повратником из навике“ (енг. habitual recidivist) се подразумева рецидивиста који поново учини исто или истоврсно кривично дело, док се под „повратником са историјом насиља“ (енг. repeat offender with history of violence) подразумева повратник који је претходно три пута осуђиван за кривична дела са елементима насиља.

Члан 90

1. Став 4 члана 33 овог законика неће се примјењивати на повратнике са историјом насиља.
2. За кривична дела са елементима насиља почињена од стране поновљених преступника са историјом насиља, посебни минимум казне се удвостручује. Додатно, ако се ради о кривичним делима за која је прописана казна затвора, и посебни максимум запрећене казне се има удвостручити. Међутим, ако би ово удвостручавање резултирало казном затвора дужом од двадесет година или ако је за кривично дело прописана казна доживотног затвора, окривљени мора бити осуђен на доживотни затвор.²³²
3. Казна повратника са историјом насиља:
 - а) Не може се ублажити применом става 1 члана 82 законика;
 - б) може се неограничено ублажити ако је то дозвољено одредбама општег дела законика.

У светлу наведеног, вредна помена је и одредба члана 97 раније важећег мађарског КЗ,²³³ која је била насловљена „одредбе везане за специјалне и вишеструке повратнике“,²³⁴ а којом је било прописано:

1. За починиоце и починиоце понављања - ако овим законом није другачије одређено – посебни максимум казне прописане за ново кривично дело увећава се за једну половину, међутим највиша мера изречене казне не може прећи двадесет година затвора. У погледу кумулативних казни и

232 Упоређујући позитивноправно и раније мађарско кривично законодавство, можемо уочити да је и мађарски КЗ обогаћен елементима „система три ударца“.

233 Act IV of 1978 on the Criminal Code (доступно на: https://ihb.kormany.hu/accessibility/download/6/ec/a0000/01_Act%20IV%20of%201978%20on%20the%20Criminal%20Code.pdf приступљено дана 21.02.2024. године)

234 Provisions Relating to Habitual and Repeat Offenders, and Repeat Offenders with a History of Violence Engaged in Violent Conduct Section 97.

(1) In respect of habitual and repeat offenders - unless this Act provides otherwise - the upper limit of the sentence prescribed for a new act of crime shall increase by half in case of imprisonment, however, it may not exceed twenty years. In respect of cumulative sentences and in respect of the waiver of right to trial, the term of punishment set out in Subsection (2) of Section 85 and in Section 87/C, respectively, shall be increased by one-half.

(2) The punishment of habitual and repeat offenders may be mitigated on the basis of Subsection (2) of Section 87 only in cases deserving special consideration.

(3) The more severe legal consequences set out in Subsection (1) shall not be applied if the Special Part of this Act prescribes sentencing for habitual recidivists to consider such as an aggravating circumstance.

у погледу одрицања од права на суђење, казне утврђене у ставу 2 члана 85 и у члану 87/Ц, биће увећане за половину.

2. Казна учиниоцима кривичних дела из навике и повратницима може се ублажити на основу става 2 члана 87 само у случајевима који заслужују посебну пажњу.
3. Теже правне последице из става 1 овог члана не примењују се ако је посебним делом овог законика прописано да се околност да се ради о учиниоцу кривичног дела из навике има сматрати отежавајућом околношћу.

Надаље, одредбом члана 68 Кривичног законика Руске федерације,²³⁵ која је насловљена „изрицање казне у случају поврата“, прописано је:²³⁶

1. Приликом изрицања казне у случају поврата, опасног поврата или посебно опасног поврата, узимаће се у обзир природа и степен друштвене опасности раније извршених кривичних дела, околности због којих се показало да је корективни утицај претходне казне недовољан, као и природа и степен друштвене опасности нових извршених кривичних дела.²³⁷
2. Трајање казне у случају било ког од наведених облика поврата не може бити краће од једне трећине максималног трајања најстроже прописане казне за извршено кривично дело, али унутар граница санкције одговарајућег члана Посебног дела овог законика.

235 *The Criminal Code of the Russian Federation No. 63-FZ of 13 June 1996, in force from 1 January 1997. (доступно на: https://www.imolin.org/doc/amlid/Russian_Federation_Criminal_Code.pdf; нприсутно њено дана 25.02.2024. године).*

236 *Article 68 of the Russian Criminal Code:*

(1) *When imposing punishment in a case of recidivism, dangerous recidivism or especially dangerous recidivism, account shall be taken of the nature and degree of the social danger of the crimes committed earlier; the circumstances by virtue of which corrective influence of the previous punishment has proved to be insufficient, and also the nature and degree of the social danger of the newly committed crimes.*

(2) *The term of punishment in a case of any recidivism may not be less than one third of the maximum term of the most severe penalty prescribed for the crime committed, but within the limits of the sanction of the appropriate article of the Special Part of this Code.*

(3) *In the event of any recidivism of crimes where a court of law establishes the mitigating circumstances provided for by Art. 61 of this Code, the term of imposed punishment may be less than one third of the maximum term of the most severe penalty provided for committing the crime but within the sanction of the appropriate article of the Special Part of this Code, while in the presence of exceptional circumstances, provided for by Art. 64 of this Code, a more lenient punishment than the one stipulated for a given crime may be imposed.*

237 *У члану 18 руског КЗ дат је појам поврата, при чему се може уочити класификација рецидивизма на „поврат“ (енг. recidivism), „опасан поврат“ (енг. dangerous recidivism) и „посебно опасан поврат“ (енг. especially dangerous recidivism).*

3. У случају било ког од наведених облика поврата кривичних дела, уколико суд утврди постојање олакшавајућих околности предвиђених чланом 61 овог законика, трајање изречене казне може бити краће од једне трећине максималног трајања најстроже прописане казне за извршено кривично дело, али унутар санкције одговарајућег члана Посебног дела овог законика, док у присуству изузетних околности, предвиђених чланом 64 овог законика, може се изрећи блажа казна од оне предвиђене за дато кривично дело.

Но, као што смо рекли, позитивноправно решење у српском законодавству одражава правни дисконтинуитет са ранијом концепцијом института вишеструког поврата, с обзиром на то да садржи значајне примесе „система три ударца“.²³⁸ У Сједињеним Америчким Државама постоји концепт „*three-strikes laws*” (закони о три ударца) који се примењују у неким савезним државама и на федералном нивоу. Ови закони обично прописују строже казне за осуђене који почине трећи тежак злочин, често без могућности условног отпуста или са минималном казном која је знатно дужа од уобичајене.²³⁹ У том циљу, на крају овог одељка представљамо један оригинерни закон ове врсте. Реч је о члану 667 Кривичног законика Калифорније,²⁴⁰ којим је прописана казну затвора од 25 година, па до доживотног затвора оптуженима који су осуђени за треће насилно кривично дело или тешко кривично дело, при чему примена наведене одредбе удвостручује затворску казну за „други ударац“ осуђенима за друго насилно кривично дело или тешко кривично

238 Примена овог система неминовно доводи до проблема масовног затварања (енг. *mass incarceration*), а који изазива осетне последице по друштво и државу. Видети: Jubiana C., *Three strikes, you're out: mass incarceration and the tough on crime rhetoric*, The Kenan Institute for Ethics, 2019. (доступно на: <https://kenan.ethics.duke.edu/three-strikes-youre-our-mass-incarceration-and-the-tough-on-crime-rhetoric-february/>, приступљено дана 12.02.2024. године).

239 Игњатовић истиче да је модел „три греишке и ван игре си“ први пут уведен у држави Вашингтон, како би се лицу које се трећи пут осуђује за насилничко кривично дело могла изрећи казна доживотног затвора. Исти аутор наводи да се наведени модел касније проширио и на половину држава и федерално законодавство, као и да је Врховни суд обдацио захтев за укидање овог решења, јер је нашао да не представља пример „окрутног и неуобичајеног кажњавања“. Занимљив је и податак да је до 2001. године у Сједињеним Америчким Државама по овим законима осуђено више од 50.000 лица. Видети: Игњатовић Ђ., *Условни отпуст – правна и пенолошка анализа, Анали Правног факултета у Београду*, година LXIV, бр. 1/2016, 2016, стр. 41.

240 *The Penal Code of California* (доступно на: <https://leginfo.ca.gov/faces/codesTOCSelected.xhtml?tocCode=PEN&tocTitle=+Penal+Code+-+PEN>, приступљено дана 22.02.2024. године)

дело.²⁴¹ Закон о „Три ударца и готово“ (енг. *3-Strikes and You're Out Law*) у Калифорнији је ступио на снагу 7. марта 1994. године. Овај закон има за циљ значајно поштравање казне на коју се имају осудити лица окривљена за тешка кривична дела, а која су претходно осуђивана за једно или више „тешких“ или „насилних“ кривичних дела. Интенција је да се таквим лицима даје снажна порука да ће бити суочена са озбиљним последицама уколико понове злочин и да ће бити подвргнута знатно тежим казнама у случају рецидивизма. Закон је постао познат по својој „три ударца и готово“ филозофији, где окривљени који се огласи кривим за треће „тешко“ или „насилно“ кривично дело аутоматски бива осуђен на знатно дужу казну затвора, често и „капиталну“ кривичну санкцију, у виду казне доживотног затвора и то без могућности условног отпуста или ублажавања казне.^{242, 243}

ПОТРЕБА ЗА МОДИФИКАЦИЈОМ *DE LEGE LATA* ФОРМУЛАЦИЈЕ ЧЛАНА 55А КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА

Како је у првом делу текста наведено, новелама КЗ из 2019. године је, на таласима тзв. пеналног популизма, у кривично законодавство РС је реинкорпорисан „ново-стари“ институт вишеструког поврата, при чему је *de lege lata* формулација члана 55а КЗ крајње неправична, непотпуна и недовољно одређена.²⁴⁴ У прилог наведеној констатацији наводимо неколико аргумената. Прво, законодавац је направио нелогичну транзицију од

241 О примерима из судске праксе везаних за примену члана 667 Кривичног законика Калифорније, видети: <https://esfandilawfirm.com/crimes/california-three-strikes-pc-667-ca/#description>, приступљено дана 22.02.2024. године

242 Ibid.

243 Институт „три ударца“ примењује се и на Новом Зеланду, као и у Немачкој, али само за поједина кривична дела. Видети: Петровић А, „Три ударца“ за криминалце по угледу на амерички фудбал, Политика, 2019. (доступно на: <https://www.politika.rs/scc/clanak/439180/Tri-udarca-za-kriminalce-pogledu-na-americki-fudbal>, приступљено дана 22.02.2024. године).

244 Члан 55а КЗ: „За кривично дело учињено са умишљајем, за које је прописана казна затвора, суд ће изрећи казну изнад половине распона прописане казне, под следећим условима: 1) ако је учинилац раније два пута осуђен за кривична дела учињена са умишљајем на затвор од најмање једну годину; 2) ако од дана отпуштања учиниоца са издржавања изречене казне до извршења новог кривичног дела није протекло пет година.“; дакле, услови за постојање овог института наизглед су постављени на врло сличан начин као у нашем ранијем законодавству. То су услови који се односе на раније осуде, на ново кривично дело и на протек одређеног времена од дана издржане казне за раније кривично дело до дана извршења новог кривичног дела. Приметно је да се више не тражи услов да учинилац показује склоност за вршење кривичних дела, при чему поменути услови морају бити кумулативно испуњени, а у којој ситуацији суд мора да одмери казну која ће бити изнад половине прописаног казног распона. Видети: Стојановић З. Коментар Кривичног законика: Десето допуњено издање, Службени гласник, 2020, стр. 283.

факултативне поопштравајуће околности (која се донекле може оправдати у случају „обичног“ поврата) до архаичног облигаторног механизма који судијама драстично „везује руке“, ради стварања услова за строже кажњавање. Истина, судијама никада нису ни биле потпуно „одрешене руке“, јер би експесивна дискрециона овлашћења водила у арбитрерност и произвољно тумачење права. Оквирне границе, како по питању казних распона, тако и по питању процесних овлашћења судија се морају знати, у супротном је анархија неизбежна. Ипак, сматрамо да се на овај начин у битној мери ограничавају начела слободног судијског уверења и слободне оцене доказа, при чему је судија објективно онемогућен да поступа *ex aequo et bono* и донесе одлуку која би одговарала конкретном стању ствари.²⁴⁵ Очигледно је законодавац посредно исказао неповерење према судијама у домену казнене политике, тиме што је законодавну казнену политику у одређеној мери наметнуо судској казненој политици.²⁴⁶ Друго, требало би размотрити могућност измештања специјалног поврата из члана 57 став 3 КЗ, тј. одредаба које се тичу граница ублажавања казне у одредбе које регулишу институт поврата или бар неки вид интерпенетрације специјалног и вишеструког поврата, у смислу сужавања круга учинилаца на које би се одредба члана 55а КЗ могла применити, тако што би се захтевало да је учинилац раније био осуђиван за исто или истоврсно кривично дело. Исто тако, субјективни услов да учинилац показује склоност ка вршењу кривичних дела. Треће, нејасно је зашто у члану 55а КЗ није садржан део који се односи на искључење могућности судског ублажавања казне.²⁴⁷ Четврто, као спорно се може јавити питање односа „осуде за кривично дело учињено са умишљајем на затвор од најмање једну годину“ са институтом стицаја у смислу члана 60

245 *Када се ради о недостацима домаћег кривичног законодавства, неадекватно бављење проблематиком рецидивизма није изоловани случај. О томе видети: Муњић Ј., Споразум о трошковима кривичног поступка – појам, спорна питања и могуће процесне злоупотребе, Гласник права, год. XIV, бр. 2/2023, 2023, стр. 3-21.*

246 *Цветковић Б. Измене и допуне Кривичног законика, Билтен Врховног касационог суда, бр. 2/2019, InterTex, Београд, 2019, стр. 47.*

247 *Јоцић Д. Поврат као околност код одмеравања казне, Билтен Апелационог суда у Нишу, 2019, стр. 40.*

КЗ,^{248, 249} са одредбом којом је регулисано одмеравање казне осуђеном лицу у смислу члана 62 КЗ, као и са поступком за изрицање јединствене казне у смислу чланова 552-556 ЗКП.²⁵⁰ Пето, у пракси се као нарочито спорно јавља питање који се моменат узима као релевантан за почетак рачунања петогодишњег рока из тачке 2 члана 55а КЗ, односно како тумачити формулацију „отпуштање учиниоца са издржавања изречене казне“,^{251, 252} као и да ли се њено значење може поистоветити са синтагмом „издржане казне“ у смислу члана 55 КЗ. Мишљења смо да би целисходно било као релевантно узети отпуштање учиниоца са издржавања последње (друге по реду или касније) у низу казни која испуњава услове из тачке 1 члана 55а

248 *Ibidem*, стр. 29-36.

Спорна ситуација би се могла јавити уколико би лице, које је отпуштено са издржавања раније изречене казне затвора у трајању дужином од једне године за умишљајно кривично дело, у кратком интервалу извршило више умишљајних и нехатних кривичних дела, те му се, сходно члану 60 став 1 КЗ, суди истовремено за сва дела. У првом случају су лицу одмерене казне за једно умишљајно кривично дело у трајању од девет месеци, за једно умишљајно кривично дело у трајању од четири месеца и за једно нехатно кривично дело у трајању од два месеца затвора, те му је изречена јединствена казна затвора у трајању од једне године и три месеца. У другом случају су лицу одмерене казне за једно умишљајно кривично дело у трајању од три месеца и два нехатна кривична дела у трајању од по шест месеци, те му је изречена јединствена казна затвора у трајању од једне године и три месеца. Да ли су услови из тачке 1 члана 55а КЗ испуњени само у првом случају (с обзиром да део јединствено изречене казне који се односи на умишљајно учињена кривична дела превазилази једну годину затвора) или у оба случаја (уколико се узме да је релевантно који постотак јединствено изречене казне отпада на умишљајно а који на нехатно учињена кривична дела, већ је релевантно искључиво да укупно одмерено трајање јединствене казне износи бар годину дана затвора), односно намеће се питање да ли би (у оквиру изречене јединствене казне затвора) у обзир требало узети само кривична дела учињена са умишљајем, под условом да њихов збир прелази праг од једне године затвора, или и умишљајна и нехатна кривична дела. Мишљења смо да би требало разматрати искључиво умишљајну компоненту јединствене казне, али се као отежавајућа околност намеће оптерећујући посао који би судиле морале да врше у сваком конкретном случају, у погледу неопходности увида у изводе из других пресуда, будући да у изводу из казнене евиденције нема података о појединим делима унутар јединствене казне.

249 „Ако је учинилац за више радњи учинио више кривичних дела за која му се истовремено суди, испуњење услова неопходна за постојање вишеструког поврата се утврђује посебно за свако кривично дело.“
Сентенца из пресуде Апелационог суда у Крагујевцу Кж1. 555/2023 од 03.10.2023. године (доступно у електронској бази Paragraph lex, приступљено дана 25.02.2024. године)

250 Да је институт поврата инкомпатибилан са поступком за изрицање јединствене казне, недвосмислено произилази из сентенце из пресуде Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-483/2020 од 04.08.2020. године: „Одредбе члана 55 и 55а Кривичног законика се примењују приликом одмеравања појединачних казни затвора, али не и код спајања казни одн. у поступку за изрицање јединствене казне“.

251 Сентенца из пресуде Вишег суда у Београду Кж1-234/21 од 11.05.2021. године: „Нису испуњени услови да се окривљеном изрекне казна затвора изнад половине распона прописане казне када је окривљени кривична дела извршио током издржавања казне затвора, а не након издржане затворске казне“.

252 *Ibidem*, стр. 35.

КЗ.^{253, 254} Шесто, у литератури се апострофира да су смислени како третирање поврата као обавезне отежавајуће околности, тако и прописивање забране судског ублажавања казне, али да је ексцесивно и неоправдано да оба дејства коегзистирају у оквиру одредбе члана 55 КЗ, те да би било принципијелније да се законодавац определио за једно од њих, уместо што их је кумулирао унутар исте одредбе.^{255, 256} Седмо, правним ставом Врховног касационог суда

- 253 При тренутном нормативном решењу може се јавити више спорних ситуација. *Exempli causa*, уколико би се учиниоу који је отпуштен са издржавања казне која испуњава услове из тачке 1 изрекла јединствена казна од годину дана затвора за два готово багателна кривична дела учињена са умисљајем пре него што је ступио на издржавања казне (применом правила о стицају или у посебној поступку за изрицање јединствене казне), при чему он у року од пар дана по отпуштању изврши тривијалан вид кривичног дела тешка крађа тако што на дрзак начин из нечије ташине отме новчаник чија вредност премашује износ од 5.000,00 динара (уколико би се утврдило да вредност новчаника износи мање од 5.000,00 динара или да је учинилац ишао за тим да прибави малу имовинску корист, радило би се о кривичном делу ситна крађа, утаја и превара из члана 210 КЗ за које је прописана знатно блажа казна, те би учинилац у крајњем случају могао бити осуђен на казну затвора у трајању од шест месеци, с обзиром на запрећену казну за предметно кривично дело) он би био осуђен на вишедеценијску казну.
- Поред тога, део „отпуштање учиниоца са издржавања изречене казне“ делује недефинисано, будући да није децидирано наведено о којој казни се ради. Примера ради, учинилац који је претходно издржао две казне затвора у трајању од по годину дана за умисљајно учињена кривична дела, након четири године не плати новчану казну у износу од 5.000,00 динара, те му уста буде супституирана са пет дана затвора. Узмимо да након три године изврши горе наведену тривијалну тешку крађу. Да ли се петогодишњи рок рачуна од отпуштања са издржавања казне која испуњава услове из тачке 1 или од отпуштања са издржавања било које казне која му је изречена након што је претходно испунио услове из тачке 1? Сматрамо да би прво решење више одговарало начелима праведности и сразмерности.
- 254 Врховни суд је само донекле пружио одговор на ово спорно правно питање: „Одмеравање казне затвора предвиђено чланом 55а Кривичног законика примењује се ако је учинилац пре извршења кривичног дела за које му сада суди два пута осуђен за кривична дела учињена са умисљајем на казну затвора у трајању од најмање 1 године и ако потом од дана отпуштања са издржавања те изречене казне од најмање 1 године до извршења новог кривичног дела за које се суди, није потекло 5 година.“ Ставови Врховног суда заузети на седници Кривичног одељења од 03.07.2023. године (доступно у електронској бази *Рагаgraph lex*, приступљено дана 25.02.2024. године).
- 255 Више видети: Ђоровић Е., Поврат у Кривичном законик у Србије: Критички осврт на његово нормативно уређење, *Ревизја за криминологију и кривично право*, год. 58, бр. 1/2, 2020, стр. 9-27.
- 256 Шкулић истиче да су правила одмеравања казна и уопште изрицања кривичних санкција у КЗ могла бити далеко радикалније и много лошије модификована, односно да је домаће кривично законодавство могло бити додатно „искрварено“ увођењем концизних смерница за избор кривичне санкције и одмеравање казне (eng. *sentencing guidelines*), у виду „бодовног система“, у оквиру којих законодавац утврђује максимално наведен списак околности које се могу узети као олакшавајуће или отежавајуће, остављајући судији улогу „математичара“ са задатком да изврши одговарајуће „сабирање и одузимање“ и формално изрекне казну која произилази из таквих „рачунских операција“. У том смислу, наша држава је „добро прошла“, с обзиром на то да је сличан систем једно време био у примени и у Македоници, све док *lex specialis* Закон о одређивању врсте и одмеравању висине казне одлуком Уставног суда Македоније није укинут као противустанован. Наведено према: Шкулић М., Пресуда македонског Уставног суда 169/2016-0-1 о Закону о одређивању врсте и одмеравању висине казне – са коментаром, *Континентално право: часопис за одржив и складан развој права: КоПра*, бр. 2/2018, Београд, 2018, стр. 45-54.

утврђеним на седници Кривичног одељења одржаној дана 11.07.2022. године је одговорено на питање како се израчунава казниени распон, односно шта представља половину распона прописане казне,²⁵⁷ али се у судској пракси у вези са тим и даље јављају спорна питања и недоумице како би казну у појединим ситуацијама требало одмерити.²⁵⁸

Имајући у виду приказане мањкавости актуелне законске формулације, предлажемо неколико корекција. Наиме, став аутора је да постојеће законско решење у погледу вишеструког поврата може бити одрживо, али само као опционо и са суженим пољем примене и то у односу на окривљене склоне вршењу истих или истоврсних кривичних дела (на које други вид третмана није остварио жељена специјално превентивна дејства) који неретко имају и развијен *modus operandi*, као и да би у наведену одредбу требало инкорпорисати део који се односи на искључење могућности судског ублажавања казне. У том смислу, аутор сматра да би овако измењена одредба члана 55а КЗ требало да гласи:

„За кривично дело учињено са умишљајем, за које је прописана казна затвора, суд *може* изрећи казну изнад половине распона прописане казне, под следећим условима: 1) ако је учинилац раније два пута осуђен за *иста или истоврсна* кривична дела учињена са умишљајем на затвор од најмање једну годину и показује склоност ка вршењу кривичних дела; 2) ако од дана отпуштања учиниоца са издржавања *друге по реду или касније изречене казне која испуњава услове из тачке 1*²⁵⁹ до извршења новог кривичног дела није протекло пет година.“

Или алтернативно

„За кривично дело учињено са умишљајем, за које је прописана казна затвора, суд *ће* изрећи казну изнад половине распона прописане казне, *изузев ако закон предвиђа да се казна може ублажити или ако закон предвиђа да се учинилац може ослободити од казне, а суд га не ослободи од казне*, под следећим условима: 1) ако је учинилац раније два пута осуђен за *иста*

257 Видети: Правни став о израчунавању половине распона прописане казне из члана 55а КЗ (доступно на: <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Pravni%20stav%20o%20izracunavanju%20polovine%20raspona%20propisane%20kazne%20iz%20clana%2055a%20KZ.pdf>, приступљено дана 12.02.2024. године).

258 Видети: Минјić J.R., *op. cit.*, 807-810.

259 Мисли се на услов да је учинилац два или више пута осуђиван за *иста или истоврсна* кривична дела учињена са умишљајем на казну затвора у трајању од најмање једне године.

или истоврсна кривична дела учињена са умишљајем на затвор од најмање једну годину и показује склоност ка вршењу кривичних дела; 2) ако од дана отпуштања учиниоца са издржавања *друге по реду или касније изречене казне која испуњава услове из тачке 1* до извршења новог кривичног дела није протекло пет година.“, зависно од тога да ли би се овако рестриктивно конципирани институт вишеструког поврата третирао као факултативна или облигаторна околност.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Реафирмација института вишеструког поврата у домаће кривично законодавство путем одредбе члана 55а КЗ, отворила је многа питања која су предмет, сада већ, вишегодишњих расправа. Када се сва та спорна питања размотре, упитно је да ли је кривичном законодавству Републике Србије уопште било потребно увођење института који суштински подразумева да се учиниоци кривичних дела строже кажњавају због криминалне прошлости, а уз осетно занемаривање особености сваког конкретног случаја. Посматрано *de lege ferenda*, сматрамо да би номотворац, имајући у виду озбиљност приговора који би се основано могли упутити опсервираном институту, односно начину на који је тренутно конципиран, требало да размотри корениту модификацију одредбе члана 55а КЗ, јер у супротном, уколико иста остане неизмењена, са свим горе предоченим мањкавостима, сматрамо да ће се „историја поновити“, односно да постоји велика вероватноћа да ће, имајући у виду савремене криминалнополитичке трендове, предметна одредба поново бити изопштена из домаћег кривичног законодавства.

ЛИТЕРАТУРА

Монографије и чланци

1. Воштинић М., *Вишеструки поврат у позитивном кривичном законодавству*, Гласник права, година XIII, бр. 2/2022, 2022.
2. Гавриловић Б., *Мере безбедности према југословенском Кривичном закону од 1929. године*, Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, књ. 9, 2021.

3. Ђокић И., *Историјски осврт на институт поврата у српском (југословенском) кривичном праву*, Казнена реакција у Србији: тематска монографија, део IX, 2019.
4. Златарић Б., *Легални аспект поврата*, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, год. 6, бр. 4, 1968.
5. Игњатовић Ђ., *Условни отпуст – правна и пенолошка анализа*, *Анали Правног факултета у Београду*, година LXIV, бр. 1/2016, 2016.
6. Јоцић Д., *Поврат као околност код одмеравања казне*, *Билтен Апелационог суда у Нишу*, Paragraph Lex d.o.o, 2019.
7. Коларић Д., *Условна осуда са заштитним надзором и друге алтернативне кривичне санкције у Кривичном законнику Србије*, *Алтернативне кривичне санкције: (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, 2018.
8. Миладиновић, В., *Историјски осврт на институт поврата*, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 22, 1982.
9. Миладиновић В., *Поврат у нашем кривичном законодавству*, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 23, 1983.
10. Мунђић Ј. R., *A Critical Review of the Institute of Multiple Recidivism in the Modern Criminal Law of the Republic of Serbia: The Controversy of the Current Legal Solution and Possible Solutions*, *Kutafin Law Review*, *Kutafin Moscow State Law University*, vol. 10, no. 4., 2023.
11. Муњић Ј., *Споразум о трошковима кривичног поступка – појам, спорна питања и могуће процесне злоупотребе*, *Гласник права*, год. XIV, бр. 2/2023, 2023.
12. Стојановић З., *Коментар Кривичног законика: Десето допуњено издање*, *Службени гласник*, 2020.
13. Ђоровић Е., *Поврат у Кривичном законнику Србије: Критички осврт на његово нормативно уређење*, *Ревиија за криминологију и кривично право*, год. 58, бр. 1/2, 2020.
14. Цветковић Б., *Измене и допуне Кривичног законика*, *Билтен Врховног касационог суда*, бр. 2/2019, *Intermex*, Београд, 2019.

15. Шкулић М., *Вишеструки поврат у Кривичном законнику Србије*, КоПра: континентално право: часопис за одржив и складан развој права, год. 4, бр. 4, 2020.
16. Шкулић М., *Имају ли будућност међународно кривично право и Међународни кривични суд?*, Казнена реакција у Србији: тематска монографија, X део, 2020.
17. Шкулић М., *Пресуда македонског Уставног суда 169/2016-0-1 о Закону о одређивању врсте и одмеравању висине казне – са коментаром*, Континентално право: часопис за одржив и складан развој права: КоПра, бр. 2/2018, Београд, 2018.

ПРАВНИ ИЗВОРИ

- Act C of 2012 on the Criminal Code
- Act IV of 1978 on the Criminal Code
- Закон о изменама и допунама Кривичног законика („Службени гласник РС“, бр. 35/2019)
- Законик Данила првог књаза и господара слободне Црне горе и брдах, установљен 1855. године на Цетињу
- Кривични законик („Службени гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 - испр. 107/2005 - испр. 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)
- Кривични законик („Службени лист ФНРЈ“, бр. 13/51)
- Кривични законик Црне Горе („Службени лист РЦГ“, бр. 70/2003, 13/2004, 47/2006 и „Службени лист ЦГ“, бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 – др. закон, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015 – др. закон, 44/2017, 49/2018, 3/2020, 26/2021 – исп. 144/2021 и 145/2021 и 110/2023)
- Кривични закон Савезне Републике Југославије („Службени лист СФРЈ“, бр. 44/76, 36/77 – испр. 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 45/90 – испр. и 54/90 и „Службени лист СРЈ“, бр. 35/92, 16/93, 31/93, 37/93, 41/93, 50/93, 24/94 и 61/2001)
- Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-527/23 од 10.10.2023. године (необјављена)
- Пресуда Основног суда у Јагодини К.бр. 159/23 од 14.07.2023. године (необјављена)

- Сентенца из пресуде Апелационог суда у Крагујевцу Кж1 555/2023 од 03.10.2023. године
- Сентенца из пресуде Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-483/2020 од 04.08.2020. године
- Сентенца из пресуде Вишег суда у Београду Кж1-234/21 од 11.05.2021. године
- Ставови Врховног суда заузети на седници Кривичног одељења од 03.07.2023. године (доступно у електронској бази Paragraph lex, приступљено дана 25.02.2024. године)
- The Penal Code of California
- The Criminal Code of the Russian Federation No. 63-FZ of 13 June 1996, in force from 1 January 1997.
- Criminal Code of the Czech Republic (Law No. 40/2009) of 08.01.2009.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

1. Jubitana C., *Three strikes, you're out: mass incarceration and the tough on crime rhetoric*, The Kenan Institute for Ethics, 2019. (доступно на: <https://kenan.ethics.duke.edu/three-strikes-youre-out-mass-incarceration-and-the-tough-on-crime-rhetoric-february/>, приступљено дана 12.02.2024. године)
2. Петровић А., „Три ударца“ за криминалце по угледу на амерички фудбал, Политика, 2019. (доступно на: <https://www.politika.rs/scc/clanak/439180/Tri-udarca-za-kriminalce-po-ugledu-na-americki-fudbal>, приступљено дана 22.02.2024. године)
3. *Правни став о израчунавању половине распона прописане казне из члана 55а КЗ* (доступно на: <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Pravni%20stav%20o%20izracunavanju%20polovine%20raspona%20propisane%20kazne%20iz%20clana%2055a%20KZ.pdf>, 12.02.2024. године)
<https://esfandilawfirm.com/crimes/california-three-strikes-pc-667-ca/#description>, приступљено дана 22.02.2024. године

ПРАВНИ СТАВОВИ, ЗАКЉУЧЦИ И ОДГОВОРИ НА СПОРНА ПРАВНА ПИТАЊА

ЗАКЉУЧЦИ СА ЗАЈЕДНИЧКИХ РАДНИХ САСТАНАКА КРИВИЧНИХ ОДЕЉЕЊА ВРХОВНОГ СУДА И АПЕЛАЦИОНИХ СУДОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ОДРЖАНИХ У ЦИЉУ УЈЕДНАЧАВАЊА СУДСКЕ ПРАКСЕ у току 2023. године (БЕОГРАД, март 2023. године)

I

Од стране Врховног суда на постављена спорна правна питања у вези којих апелациони судови нису постигли сагласност дати су следећи одговори:

1. Питање: „У ситуацији када је окривљени извршио кривично дело у току времена проверавања по раније изреченој условној осуди, за чије опозивање није истекао рок, а против првостепене пресуде жалбу изјави јавни тужилац само због одлуке о кривичној санкцији, са предлогом да се окривљеном изрекне казне затвора у дужем трајању, а без предлога да се опозове условна осуда, да ли је другостепени суд овлашћен, да у случају усвајања жалбе јавног тужиоца и оцене да окривљеном за предметно кривично дело треба одмерити казну у трајању од 2 године или дужем, да опозове условну осуду?“

Одговор: Када јавни тужилац у изјављеној жалби због одлуке у кривичној санкцији није предложио опозивање условне осуде, другостепени суд је на основу члана 67 став 1 КЗ и члана 441 став 1 ЗКП овлашћен да у случају усвајања жалбе јавног тужиоца и осуде окривљеног на казну затвора у трајању од 2 године или дуже опозове раније изречену условну одлуку, с обзиром на члан 67 став 1 КЗ, јер се ради о обавезном опозивању условне осуде.

2. Питање: „Да ли се истицање мејл адресе у заглављу изјављене жалбе, поред адресе канцеларије и броја телефона има сматрати сагласношћу

браниоца за доставу обавештења и седници већа преко електронске поште у смислу члана 242 став 3 ЗКП?“

Одговор: Истицање мејл адресе у заглављу изјављене жалбе поред адресе канцеларије и броја телефона, не може се сматрати сагласношћу браниоца за доставу обавештења о седници већа преко електронске поште у смислу члана 242 став 3 ЗКП, без његове изричите сагласности за овакав вид достављања.

3. Питање: „Да ли се окривљеном против кога је донета пресуда на основу закљученог споразума о признању кривичног дела може дозволити понављање кривичног поступка, тзв. право понављање поступка, било да је пресуду донео судија за претходни поступак или председник већа?“

Одговор: Дозвољено је понављање кривичног поступка против пресуде којом је прихваћен споразум о признању кривичног дела уколико су испуњени законски услови за понављање кривичног поступка.

4. Питање: „Да ли се услови за примену члана 55а Кривичног закона наведеног члана имају ценити кумулативно или не; конкретно, да ли период од 5 година који треба да протекне од дана отпуштања учиниоца са издржавања казне до извршења новог кривичног дела треба ценити у односу на кривична дела за које је осуђен на казну затвора од најмање једне године, што је први услов за примену овог члана, или се односи на друге осуде и да ли се ранија осуђиваност учиниоца односи на правноснажне пресуде донете пре извршеног кривичног дела за које му се тренутно суди или на раније осуде донете пре пресуђења?“

Одговор: Одмеравање казне затвора предвиђено чланом 55а КЗ примењује се ако је учинилац пре извршења кривичног дела за које му се сада суди два пута осуђен за кривична дела учињена са умишљајем на казну затвора у трајању од најмање једне године и ако потом од дана отпуштања са издржавања те изречене казне до извршења дела за које му се суди није протекло пет година. У обзир се узима казна затвора од најмање једне године и да је осуђиван два пута на те казне и да од те казне није протекло пет година до извршења новог кривичног дела, а не до суђења.

5. Питање: „Када је записник о саслушању окривљеног издвојен из списка предмета, као незаконит доказ у смислу одредбе члана 85 став 5 у вези са чланом 84 ЗКП, а у таквом записнику је окривљени указао и открио

идентитет другог окривљеног, да ли ће се у том случају из списка предмета издвојити као незаконити докази и записник о саслушању окривљеног, као и сви докази који се односе на другог окривљеног, налаз и мишљење вештака, потврда о одузимању предмета, записник о вађењу букалног бриса итд. с обзиром да се за његов идентитет сазнало на основу незаконитог доказа?“

Одговор: На ово питање се не може дати изричит одговор, већ у сваком конкретном предмету треба процењивати да ли се ради о незаконитим доказима, при чему ће основни критеријум за одлуку бити чињеница да ли је искључиво на основу исказа окривљеног као незаконитог доказа, утврђен идентитет другог окривљеног.

6. Питање: „Да ли се у случају приватне тужбе као доказ у поступку може користити снимак разговора који је снимљен без наредбе суда?“

Одговор: Снимак разговора који је снимљен без наредбе суда може се користити као доказ у поступку, осим ако се у конкретној ситуацији не ради о извршењу кривичног дела из члана 143 и 144 Кривичног законика.

7. Питање: „Да ли је могућ покушај извршења кривичног дела преваре у осигурању из члана 223а став 3 и 4 у вези става 1 Кривичног законика, а по одредби члана 30 став 1 Кривичног законика - по запрећеној казни, у ситуацији где основни облик дела фактички нема покушај, јер је дело свршено пријављивањем штете, а не прибављањем противправне имовинске користи?“

Одговор: Одговор на то питање је већ објављен у билтену Врховног касационог суда, па питање није поново разматрано.

II

Врховни суд је размотрио усаглашене ставове апелационих судова на питање:

1. Питање: „У процесној ситуацији када је изјављена жалба само од стране браниоца окривљеног па другостепени суд усваја жалбу изјављену због повреде кривичног закона и налази да се ради о једном кривичном делу, а не о два кривична дела како је првостепени суд окривљеног огласио кривим, да ли другостепени суд приликом одлучивања о казни може да оптуженог осуди и на казну која је у висини јединствене казне коју је дао првостепени

суд или мора да оптуженог осуди на казну највише у висини утврђене казне за једно кривично дело?“

Врховни касациони суд је прихватио **усаглашен** став апелационих судова који гласи:

У датој процесној ситуацији, другостепени суд може оптуженог да осуди на казну која је у висини јединствене казне или на блажу казну.

(НИШ, септембар 2023. године)

I

Од стране Врховног суда на постављена спорна правна питања у вези којих апелациони судови нису постигли сагласност дати су следећи одговори:

1. Питање: „Да ли у случају када су у радњама учиниоца истовремено остварена обележја кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 КЗ, у виду неовлашћеног стављања у промет опојних дрога и кривичног дела из члана 246 став 7 КЗ, у виду неовлашћеног поседовања материјала за које је окривљени знао да је намењен за производњу опојних дрога, а с обзиром да кривично дело из члана 246 став 1 КЗ као теже увек конзумира кривично дело из члана 246 став 7 КЗ као лакше дело, постоји само кривично дело из члана 246 став 1 КЗ?“

Одговор: Не може постојати стицај кривичних дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 КЗ и кривичног дела из члана 246 став 7 КЗ и учинилац неће бити оглашен кривим за оба кривична дела већ за једно дело из члана 246 став 1 КЗ, у ситуацији када је својим радњама остварио сва обележја кривичног дела из члана 246 став 1 КЗ, а поред тога, поседује и супстанцу која је намењена за производњу сасвим друге опојне дроге од оне која је предмет кривичног дела из члана 246 став 1 КЗ.

2. Питање: „Да ли је судија који је одлучивао о потврђивању оптужнице, било да одлучује у првом или другом степену, изузет у поступању у истом предмету у коме треба одлучивати о притвору и доношењу других одлука као што су јемство, издвајање доказа и слично?“

Одговор: Судија који је одлучивао о потврђивању оптужнице, било да одлучује у првом или другом степену, изузет је од поступања у истом предмету у коме треба одлучивати о притвору и доношењу других одлука као што су јемство, издвајање доказа и слично, сходно одредби члана 37 став 1 тачка 4 ЗКП.

*Приредила: судија Милевка Миленковић,
председник Кривичног одељења
Апелационог суда у Крагујевцу*

ОДГОВОРИ АПЕЛАЦИОНОГ СУДА У КРАГУЈЕВЦУ НА СПОРНА ПРАВНА ПИТАЊА ВИШИХ СУДОВА СА ЊЕГОВОГ ПОДРУЧЈА

ЗАКЉУЧЦИ

Усвојени на седници Кривичног одељења
Апелационог суда у Крагујевцу
одржаној дана 19.09.2023. године и 04.10.2023. године

I

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу усвојило је **одговоре** на спорна правна питања око којих се **кривична одељења виших судова са подручја овог суда нису усагласила:**

1. „У ситуацији када је донета одлука о условном отпусту у присуству странака, а у одсуству уредно позваног представника завода где осуђени издржава предметну казну, а потом је та одлука од стране другостепеног суда укинута, да ли је нужно да се на седницу већа приликом поновног одлучивања позива представник завода?“

Став Кривичног одељења Апелационог суда у Крагујевцу дат **једногласно:**

Приликом поновног одлучивања о условном отпусту потребно је позвати представника завода где осуђено лице издржава казну затвора, обзиром да се ради о новом поступку и да у складу са одредбом члана 565 став 2 ЗКП, суд има обавезу да позове представника завода.

2. „Да ли судија који је учествовао у доношењу првостепене одлуке или у доношењу одлуке која је у поступку за изрицање јединствене казне затвора изречена у смислу одредбе члана 556 ЗКП, може да одлучује у поступку да се осуђени условно отпусти?“

Став Кривичног одељења Апелационог суда у Крагујевцу дат **једногласно**:

Постоји сметња да судија који је учествовао у доношењу првостепене одлуке или у доношењу одлуке која је у поступку за изрицање јединствене казне затвора изречене у смислу одредбе члана 556 ЗКП, учествује и одлучује у поступку да се осуђени условно отпусти, јер је реч о законном предвиђеном разлогу за обавезно изузеће судије од вршења судијске дужности у том предмету, у смислу члана 37 став 1 тачка 4 ЗКП, јер се у конкретном случају учешће судије у раду на предмету има посматрати као једна целина у односу на окривљеног.

3. „Да ли малолетни оштећени, кога је заступао изабрани пуномоћник, има право на накнаду трошкова кривичног поступка на терет буџетских средстава суда, када је окривљени правноснажно ослобођен од оптужбе?“

Став Кривичног одељења Апелационог суда у Крагујевцу дат **једногласно**:

У описаној ситуацији малолетни оштећени нема право на накнаду трошкова на терет буџетских средстава суда, које обухватају издатке и награду изабраног пуномоћника, јер се примењује општа одредба којом је регулисано који трошкови се исплаћују из буџета суда када је донета ослобађајућа пресуда.

4. „Да ли оштећени има право на накнаду трошкова кривичног поступка из буџетских средстава суда (нужни трошкови оштећеног и нужни трошкови и награда пуномоћника) када је окривљеном због извршења противправног дела у закону одређеног као кривично дело, изречена мера безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи из члана 81 Кривичног законика или обавезно психијатријско лечење на слободи из члана 82 Кривичног законика?“

Став Кривичног одељења Апелационог суда у Крагујевцу дат **једногласно**:

У датој ситуацији оштећени нема право на накнаду трошкова кривичног поступка из буџетских средстава суда (нужни трошкови оштећеног и нужни трошкови и награда пуномоћника).

5. а) „Да ли сведок, који је у тренутку испитивања пред судом имао својство привилегованог сведока и који се користио својим правом прописаним чланом 94 став 1 тачке 1 и 2 ЗКП, може бити поново испитан на предлог тужиоца уколико током истог поступка, услед промене околности, изгуби наведено својство (престанак брачне заједнице, ванбрачне заједнице, трајније заједнице живота)?“

б) „Да ли сведок, који у тренутку испитивања пред судом није имао својство привилегованог сведока из члана 94 став 1 тачке 1 и 2 ЗКП и који је дао исказ, може бити поново испитан уколико током истог поступка, услед промене околности, стекне својство привилегованог сведока из наведеног члана (заснивање брачне заједнице, ванбрачне заједнице, трајније заједнице живота)?“

Став Кривичног одељења Апелационог суда у Крагујевцу дат **једногласно:**

У ситуацијама описаним под а) и б), сведок може бити поново испитан.

6. „Када је за одређено кривично дело алтернативно прописана новчана казна или казна затвора, а има услова да се примени члан 55а Кривичног законика, да ли суд окривљеног може да осуди и на новчану казну или је нужно осудити га на казну затвора?“

Став Кривичног одељења Апелационог суда у Крагујевцу дат **једногласно:**

У ситуацији када су испуњени услови из члана 55а КЗ за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора, имају се применити законске одредбе које се односе на изрицање казне затвора, а не оне које се односе на новчану казну.

7. „Питање оцене доказа приложених уз оптужни предлог, како би се установило да ли постоји оправдана сумња, као услов за покретање кривичног поступка?“

Став Кривичног одељења Апелационог суда у Крагујевцу дат **једногласно:**

Суд би, сагласно члану 503 став 1 ЗКП, у вези са чланом 338 став 1 тачка 3 ЗКП, требало да преиспита постојање доказа за оправдану сумњу да је окривљени учинио дело које је предмет оптужбе.

II

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу **НИЈЕ САГЛАСНО** са **усаглашеним ставовима кривичних одељења виших судова** са подручја овог суда по следећим правним питањима:

1. „Да ли у случају судске рехабилитације из члана 100 Кривичног законика, када молбу поднесе лице које је више пута осуђивано на појединачне казне затвора испод пет година, при чему је, према наведеном лицу у смислу одредбе члана 556 Законика о кривичном поступку, преиначењем у погледу одлуке о казни изречена јединствена казна затвора у трајању дужем од пет година, такав захтев треба одбацити или у конкретном случају, ако појединачне осуде испуњавају услове из члана 100 у вези члана 98 и члана 99 Кривичног законика, треба дати судску рехабилитацију?“

Усаглашени став виших судова:

„У датој ситуацији не може се дати судска рехабилитација“.

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу **једногласно** није прихватило наведени став, те је заузело следећи став:

„У ситуацији када молбу за судску рехабилитацију из члана 100 КЗ, поднесе лице које је више пута осуђивано на појединачне казне затвора испод пет година, при чему је, према наведеном лицу у смислу одредбе члана 556 ЗКП, преиначењем у погледу одлуке о казни, изречена јединствена казна затвора у трајању дужем од пет година, суд испитује да ли су испуњени услови из члана 98 и члана 99 КЗ у погледу сваког кривичног дела за које је осуђено.“

2. „Да ли се одредбе члана 55а Кривичног законика примењују када окривљени буде осуђен на новчану казну за извршење кривичног дела за које је прописана новчана казна или казна затвора (кривично дело крађа из члана 203 КЗ, кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а став 1 КЗ)?“

Усаглашени став виших судова:

„Наведене одредбе не морају се применити када суд окривљеног осуди на новчану казну. Из законске формулације одредбе члана 55а КЗ, проистиче да се наведено примењује само ако се суд определи за казну затвора и у оном

случају када су за кривично део алтернативно прописане новчана казна или казна затвора, што значи да постоји могућност да окривљени узимајући у обзир околности из члана 54 КЗ, буде осуђен за конкретна кривична дела на новчану казну и у најмањем одређеном износу од 100.000,00 динара, на основу члана 50 став 3 тачка 5 КЗ, којом је прописано да се новчана казна као главна казна изриче у износу од најмање сто хиљада динара за кривична дела за које се може изрећи казна затвора до три године.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу **једногласно** није прихватило наведени став, те је заузело следећи став:

„У ситуацији када су испуњени услови из члана 55а КЗ за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора, имају се применити законске одредбе које се односе на изрицање казне затвора, а не оне које се односе на новчану казну.“

III

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу **САГЛАСНО ЈЕ** са **усаглашеним ставовима кривичних одељења виших судова** са подручја овог суда по следећим правним питањима:

1. „Да ли судија за извршење у поступку по молби за извршење казне затвора у просторијама у којима станује осуђено лице може да, сходно одредби члана 41а Закона о извршењу кривичних санкција (ЗИКС), одредити да осуђени коме је новчана казна замењена казном затвора исту издржава у просторијама у којима станује?“

Усаглашен став виших судова:

„У датој ситуацији не може се одредити да осуђени предметну новчану казну која је замењена казном затвора издржава у просторијама у којима станује, будући да се у конкретном случају ради о суплеторном затвору.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

2. „Да ли је приликом примене института вишеструког поврата у смислу члана 55а Кривичног законика довољно да је учинилац раније два пута осуђен за кривична дела учињена са умишљајем на затвор од најмање једне

године или је потребно да наведене осуде буду за истоврсна кривична дела као и предметно кривично дело за које му се суди?“

Усаглашен став виших судова:

„Довољно је да учинилац буде два пута осуђен за кривична дела учињена са умишљајем на затвор од најмање једну годину, без обзира на природу ранијих кривичних дела.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

3. „Да ли је суд дужан да по службеној дужности прибавља извештај о раније издржаним казнама окривљеног у сврху примене одредбе члана 55а Кривичног законика или је у том погледу везан предлогом тужиоца?“

Усаглашен став виших судова:

„Суд је дужан да по службеној дужности и без предлога јавног тужиоца прибави извештај о раније издржаним казнама окривљеног, односно суд је у обавези да примени законске одредбе које регулишу вишеструки поврат када се стекну услови за примену члана 55а Кривичног законика, уколико се наведене чињенице не могу утврдити из списка предмета.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

4. „Да ли је од утицаја на доказну снагу извештај центра за социјални рад и исказ представника центра околност да су службена лица центра приликом сачињавања извештаја обавила разговор само са лицем које у поступку пред судом има својство оштећеног, а не и са окривљеним?“

Усаглашен став виших судова:

„Наведено нема утицај на доказну вредност извештаја.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

5. „Да ли се у кривичном поступку према пунолетном извршиоцу кривичног дела упознавање са исказом малолетника, коме је због извршења истог кривичног дела изречена васпитна мера или казна малолетничког

затвора или је поступак још увек у току, врши примена члана 406 став 1 тачка 5 ЗКП или је малолетника нужно испитати у својству сведока?“

Усаглашен став виших судова:

„У конкретном случају треба применити члан 406 став 1 тачка 5 ЗКП, односно малолетник се не испитује у својству сведока, у кривичном поступку који се води против пунолетног саизвршиоца.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

6. „Имајући у виду правни став утврђен на седници Кривичног одељења ВКС одржаног дана 11.07.2022. године о увећању половине распона прописане казне из члана 55а Кривичног законика, спорно је због чега се на разлику која је добијена половином распона казне прописане за одређено дело додаје минимум казне за то дело?“

Усаглашен став виших судова:

„Наведени правни став заузет на седници Кривичног одељења ВКС дана 11.07.2022. године, се има применити у сваком конкретном случају, као и да веће овог суда није овлашћено да даје разлоге поводом заузетог става ВСС.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

7. „Када је за одређена кривична дела прописана кумулативно казна затвора и новчана казна да ли окривљени може бити осуђен на новчану казну у износима предвиђеним чланом 50 став 2 Кривичног законика или се мора применити одредба члана 50 став 3 тачке 1-6 Кривичног законика ради утврђивања износа новчане казне?“

Усаглашен став виших судова:

„У ситуацији када је за одређено кривично дело прописана казна затвора као главна казна онда се новчана казна појављује као споредна казна у којој ситуацији се иста изриче према законом прописаном општем минимуму. У ситуацији када није изречена казна затвора већ евентуално мера упозорења онда је новчана казна главна казна чија висина не може бити мања од 100.000,00 динара, тако да је по ставу овог

одељења погрешно у тој ситуацији позивање на одредбу члана 50 став 2 КЗ.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

8. „Код кривичних дела насиље у породици из члана 194 став 1 Кривичног законика, када је оштећена супруга окривљеног, која пред судом одлучи да искористи, као привилеговани сведок, своје право да не сведочи, а других доказа сем њеног сведочења и извештаја центра за социјални рад нема, може ли се користити извештај центра за социјални рад као законит и дозвољен доказ?“

Усаглашен став виших судова:

„Извештај - мишљење стручног тима центра за социјални рад представља законит доказ, узимајући у обзир одредбу члана 2 став 1 тачка 26 ЗКП.“

9. „Код поступка за изрицање јединствене казне затвора покренутог на захтев осуђеног и његовог браниоца (члан 552-556 Законика о кривичном поступку), уколико је осуђени појединачним пресудама чије се преиначење тражи поред казне затвора изречена и новчана казна, да ли је приликом изрицања јединствене казне потребно преиначавати пресуде и у погледу одлуке о споредној - новчаној казни применом принципа кумулације новчаних казни?“

Усаглашен став виших судова:

„Потребно је изрећи и јединствену новчану казну по правилима које закон прописује односно сабирањем износа појединачних пресуда будући да појединачне пресуде, по којима је осуђени тражио изрицање јединствене казне, доношењем пресуде у поступку неправог понављања поступка изрицањем јединствене казне затвора губе самосталност, тако да се не може оставити на снази део раније пресуде само у погледу новчане казне, већ се и у том делу мора изрећи јединствена казна.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

10. „Да ли се осуђени може обавезати да плати трошкове кривичног поступка који су настали у поступку извршења неплаћене новчане казне, када се решење о замени новчане казне казном затвора, мора доставити осуђеном преко огласне табле суда, а нема браниоца (члан 246 став 3 ЗКП), па се у тој ситуацији осуђеном постави бранилац по службеној дужности, коме се уручи решење о замени новчане казне - казном затвора. Предметни трошкови настали су у тренутку када је кривични поступак против тог лица правноснажно окончан сходно одредби члана 261 став 1 ЗКП, те ти трошкови очигледно не могу представљати трошкове кривичног поступка?“

Усаглашен став виших судова:

„У наведеној ситуацији окривљеног треба обавезати да сноси трошкове поступка који су настали у поступку замене новчане казне, казном затвора.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

11. „Да ли у погледу кривичног дела грађење без грађевинске дозволе из члана 219а став 3 КЗ, решење о забрани градње, донето од стране грађевинског инспектора, подразумева испуњеност елемента бића кривичног дела „обустава радова“?“

Усаглашен став виших судова:

„Ради се о терминолошкој разлици, а не о суштинској, те да када у изреци решења грађевинског инспектора стоји да се забрањује даље градња, испуњени су елементи бића предметног кривичног дела.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

12. „Када је новчана казна већа од 180.000,00 динара, замењена у казну затвора од шест месеци, а потом новчана казна делимично плаћена тако да је преостали део новчане казне и даље већи од 180.000,00 динара, како и на који начин казну затвора треба умањити, односно шта подразумева сразмерну замену новчане казне у казну затвора у смислу члана 51 став 3 КЗ?“

Усаглашен став виших судова:

„У ситуацији када је осуђени осуђен на новчану казну у износу већем од 180.000,00 динара, па исти новчану казну не плати у одређеном року, због чега новчана казна буде замењена у казну затвора у трајању од шест месеци и када након тога осуђени плати део новчане казне, треба вршити обуставу извршења прво новчане казне у износу преко 180,000,00 динара, па тек у ситуацији када буде плаћен у потпуности износ преко износа од 180.000,00 динара (значи износ који није замењен у казну затвора), тек након тога, уколико буде наредних плаћања од стране окривљеног, треба вршити обуставу замењене новчане казне у казну затвора, из разлога што је циљ суплаторног затвора пре свега исплата изречене новчане казне у целости. Изречени суплаторни затвор не треба умањивати све док окривљени не исплати у целости износ већи од 180.000, 00 динара.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

13. „Када у чињеничном опису оптужбе није садржан умишљај као елемент кривице из члана 22 КЗ, да ли наведени елемент „намера“ подразумева директни умишљај као елемент кривице код кривичног дела превара из члана 208 КЗ?“

Усаглашен став виших судова:

„Кривично дело превара из члана 208 КЗ, се по својој правној природи и начину како је биће кривичног дела одређено у закону, може извршити само са директним умишљајем, због тога што код кривичних дела код којих се као елемент кривичног дела појављује намера, умишљај постоји само у облику директног умишљаја, услед чега и постојање директног умишљаја из члана 25 КЗ у изреци пресуде проистиче из чињенице да је деловано у намери прибављања противправне имовинске користи, што свакако чини неопходне елементе кривице.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је **једногласно** прихватило усаглашен став виших судова.

14. „Како применити одредбу везану за вишеструки поврат из члана 55а КЗ, када је предвиђена новчана казна?“

Усаглашен став виших судова:

„Одредба о вишеструком поврату се не може применити када је предвиђена новчана казна јер из одредбе члана 55а КЗ јасно произилази да ће суд изрећи казну изнад половине распона прописане казне, под кумулативно постављеним законским условима, за кривично дело учињено са умишљајем, за које је прописана казна затвора.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је једногласно прихватило усаглашен став виших судова.

15. „Да ли је суд дужан да изводи доказе по службеној дужности, у случају да странке извођење таквих доказа не предлажу?“

Усаглашен став виших судова:

„Суду је, одредбом члана 15 став 4 ЗКП, дата могућност да наложи странци да предложи допунске доказе или да изузетно сам одреди да се такви докази изведу, ако оцени да су изведени докази противречни или нејасни и да је то неопходно да би се предмет доказивања свестрано расправио, док је са друге стране, првостепени суд дужан, у складу са одредбом члана 462 став 3 ЗКП, да изведе све процесне радње и расправи сва спорна питања на која је указао другостепени суд у својој одлуци.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је једногласно прихватило усаглашен став виших судова.

16. „Питање примене начела *ne bis in idem*?“

Усаглашен став виших судова:

„Од сваког конкретног случаја зависи да ли је дошло до повреде поменутог начела, те да је приликом оцене навода да се ради о пресуђеној ствари, потребно утврдити да ли су оба поступка која су вођена против неког лица вођена за дело које по својој природи представља кажњиво дело, односно да ли су казне по својој природи биле казненоравне, као и да ли су дела због којих се неко лице казнено гони иста (*idem*) и да ли је постојала двострукост поступка (*bis*).“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је једногласно прихватило усаглашен став виших судова.

17. „Питање поступања суда у случају када се покрене поступак по службеној дужности за одређено кривично дело, а у току поступка се утврди да је у питању кривично дело које се гони по приватној тужби?“

Усаглашен став виших судова:

„Оштећено лице током поступка има својство потенцијалног овлашћеног тужиоца, за случај одустанка јавног тужиоца од кривичног гоњења или ако се током поступка утврди да се ради о кривичном делу за које се гони по приватној тужби, те стога, уколико оштећено лице поднесе кривичну пријаву против окривљеног лица у року предвиђеном за подношење приватне тужбе и изјави да се придружује кривичном гоњењу, тиме се стичу услови да поступак настави по приватној тужби.“

Кривично одељење Апелационог суда у Крагујевцу је једногласно прихватило усаглашен став виших судова.

НАПОМЕНА: Одговори кривичног одељења Апелационог суда у Крагујевцу под **I, редни број 2, 3, 4 и 6**, потом под **II, редни број 1 и 2**, као и под **III, редни број 7 и 12**, су оспорени од стране осталих апелационих судова и постављена питања су кандидована као спорна правна питања на заједничком састанку апелационих судова и Врховни суд одржаном 31.01.2024. године. У време закључења билтена Врховни суд није дао одговоре на питања у вези којих није постигнута сагласност апелационих судова.

*Приредила: судија Милевка Миленковић,
председник Кривичног одељења
Апелационог суда у Крагујевцу*

СЕНТЕНЦЕ ИЗ ОДЛУКА СУДОВА**МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО****КРИВИЧНО ДЕЛО ЗЛОУПОТРЕБА СЛУЖБЕНОГ ПОЛОЖАЈА
(члан 359 став 1 Кривичног законика)**

Одавањем службених података и сазнања о активностима полицијских службеника о контроли теретних моторних возила и места на коме ће се контрола обавити физичком лицу, као оснивачу и одговорном лицу у привредном друштву и уједно предузетнику, од стране службеног лица, прибавља се физичком лицу каква корист као елемент бића кривичног дела из члана 359 став 1 Кривичног законика.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције К-По4-56/21 од 24.05.2022. године, изреком под I, између осталог, окривљени А.А. је оглашен кривим да је радњама описаним под тачком 1 извршио кривично дело примање мита из члана 367 став 1 КЗ, за које му је утврђена казна затвора у трајању од 7 (седам) месеци, а радњама под тачкама 2 и 3 да је учинио продужено кривично дело злоупотреба службеног положаја из члана 359 став 1 у вези члана 61 КЗ, за које му је утврђена казна затвора од 6 (шест) месеци, па је осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 1 (једне) године, у коју му се урачунава време проведено у притвору, које ће издржавати у просторијама у којима станује уз примену мере електронског надзора.

Основано се жалбом јавног тужиоца указује у погледу радње која је описана под тачком 4 измењене оптужнице (радња у саставу продуженог кривичног дела злоупотреба службеног положаја из члана 359 став 1 КЗ у вези члана 61 КЗ), да је погрешан закључак првостепеног суда да није доказано да је окр. А.А. одајући службене податке о активностима полицијских службеника Б.Б. прибавио корист.

По оцени Апелационог суда, као другостепеног, имајући у виду исказ сведока Б.Б. и транскрипте снимљених разговора окривљеног А.А. на дан 28.09.2018. године, утврђује се да је искоришћавањем свог службеног положаја и овлашћења и прекорачујући границе службеног овлашћења окр. А.А, Б.Б. одао службене податке и сазнања о активностима полицијских службеника ПУ Крагујевац о контроли теретних возила који врше полицијски службеници у близини фабрике „Књаз Милош“ у Аранђеловцу и тако му прибавио корист, будући да овакве активности полицијских службеника представљају службену тајну тако да осим полицијских службеника који поступају по конкретном службеном задатку грађанима није дозвољено да буду упознати са таквим службеним подацима, да је био свестан да искоришћава свој службени положај и прекорачује границе службеног овлашћења и да другом прибавља корист, што је и хтео, па је кривично дело извршио са умишљајем, у урачуњљивом стању и свестан забрањености дела.

Под појмом „корист“ у смислу кривичног дела предвиђеног чланом 359 став 1 КЗ сматра се било каква корист како имовинске, тако и неимовинске природе којом се ствара повољнији положај за одређено лице у било којој сфери друштвеног живота, као што је у конкретном случају одавање службене тајне и неовлашћено упознавање трећег лица са активностима полицијских службеника које нема основа у нормативним актима којима је регулисан рад полицијских службеника и за које Б.Б. као власник радње која се бави аутопревозом не би требало да зна, будући да се његови камиони крећу на територији целе Србије и исти има интереса да располаже таквом информацијом, чиме му је прибављена корист, тако да је погрешан закључак првостепеног суда да добијање сазнања да се на једном месту налази патрола саобраћајне полиције не представља прибављање користи у смислу обележја кривичног дела из члана 359 КЗ.

*(пресуда Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције
К-По4-56/21 од 24.05.2022. године и пресуда Апелационог суда
у Крагујевцу Кж1-По1-13/22 од 03.11.2022. године)*

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

КРИВИЧНО ДЕЛО ПРИМАЊЕ МИТА (члан 367 став 1 Кривичног законика)

Полицијски службеник распоређен на пословима помоћника вође дежурне смене који самоиницијативно изврши контролу саобраћаја и уочи прекршај који не документује и не процесуира возача за извршени прекршај већ прими мито у виду новца од возача како би исти избегао процесуирање за извршени прекршај у саобраћају, чини кривично дело примање мита из члана 367 став 1 КЗ.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције К-По4-56/21 од 24.05.2022. године, између осталог, изреком под I, окривљени А.А. је оглашен кривим да је радњама описаним под тачком I извршио кривично дело примање мита из члана 367 став 1 КЗ, за које му је утврђена казна затвора у трајању од 7 (седам) месеци, а радњама под тачкама 2 и 3 да је учинио продужено кривично дело злоупотреба службеног положаја из члана 359 став 1 у вези члана 61 КЗ, за које му је утврђена казна затвора од 6 (шест) месеци, па је осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 1 (једне) године, уз урачунато време проведено у притвору, коју ће издржавати у просторијама у којима станује уз примену мере електронског надзора.

Жалбом браниоца окривљеног А.А. се, између осталог, указује да радња извршења кривичног дела за које је оглашен кривим извршена дана 04.10.2018. године, није кривично дело примање мита из разлога што окривљени тог дана није имао службена овлашћења да врши контролу саобраћаја већ је наведеног дана био распоређен на пословима помоћника вође дежурне смене у периоду од 07,00 до 19,00 часова, који као полицијски службеник на пословима вође смене није имао овлашћења да врши контролу саобраћаја што је потврдио његов непосредни руководиоца Љубиша Цвијовић. С обзиром да окривљени није имао службена овлашћења да врши контролу саобраћаја, али је противно својим службеним овлашћењима помоћника вође смене изашао и извршио контролу саобраћаја, то наведена околност може указати да је он прекорачио границе својих овлашћења, а не да је у оквиру свог службеног овлашћења примио поклон да не изврши службену радњу.

Насупрот наводима жалбе браниоца окривљеног А.А, Апелациони суд, као другостепени, налази да је правилан закључак првостепеног суда да

су у радњама окривљеног А.А. описаним у изреци пресуде под I тачка 1 остварени сви објективни и субјективни елементи кривичног дела примањем мита из члана 367 став 1 КЗ.

Наиме, Правилником о начину вршења контроле и непосредног регулисања саобраћаја на путевима и вођењу обавезних евиденција о примени посебних мера и овлашћења („Службени гласник РС“, бр. 69/2010, 78/2011, 31/2013, 37/2013-испр, 85/2014, 98/2016 – одлука УС) и то одредбом члана 6 је прописано да приликом обављања послова контроле саобраћаја полицијски службеници примењују полицијска овлашћења на начин прописан законом и подзаконским актима и предузимају мере и радње у вези са другим полицијским пословима.

Законом о полицији у члану 30 су прописане врсте полицијских послова, те да су исти у смислу овог закона, између осталог, откривање и расветљавање прекршаја и привредних преступа (члан 30 став 3 тачка 3), а у глави VII су прописана полицијска овлашћења и заједничке одредбе о полицијским овлашћењима, а одредбом члана 64 врсте полицијских овлашћења, те у ставу 2 тачка 9 заустављање и прегледање лица, предмета и саобраћајних средстава. Одредбом члана 65 су прописани услови за примену полицијских овлашћења, те ставом 2 да полицијски службеник примењује полицијска овлашћења по сопственој иницијативи, по наређењу надређеног службеника, по налогу јавног тужиоца или другог надлежног органа и за то у складу са другим посебним законом.

Следствено томе, имајући у виду одредбе Закона о полицији и подзаконског акта у смислу цитираног Правилника који су полицијски службеници примењивали приликом контроле саобраћаја, до очигледности је јасно да је окривљени имао овлашћење и да по сопственој иницијативи у оквиру свог службеног овлашћења и у вези са својим службеним овлашћењима изврши контролу саобраћаја, иако је налогом за извршење радног задатка био распоређен на другим задацима критичног дана. Чињеница је да је окривљени приликом самоиницијативног вршења контроле учесника у саобраћају уочио извршени прекршај из члана 332а став 1 тачка 3 Закона о безбедности саобраћаја на путевима, за који је предвиђена новчана казна у износу од 10.000,00 динара, што је правилно утврђено у првостепеном поступку и о чему су дати јасни и за овај суд прихватљиви разлози, али мотив његовог поступања није било документовање и процесуирање возача за извршени

прекршај већ примање мита у виду новца који је и примио од возача како би исти избегао процесуирање за извршени прекршај у саобраћају, то је правилан закључак суда да су оваквим поступањем окривљеног остварени елементи предметног кривичног дела, па је жалба браниоца окривљеног којом се износи сопствено правно сагледавање изведених доказа оцењена као неоснована.

(пресуда Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције К-По4-56/21 од 24.05.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-По1-13/22 од 03.11.2022. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

НОШЕЊЕ ЕКСПЛОЗИВНОГ СРЕДСТВА (члан 348 став 4 у вези става 2 Кривичног законика)

Ношење експлозивног средства велике убојите моћи чије држање и ношење није дозвољено грађанима као конститутивног елемента кривичног дела из члана 348 став 4 у вези става 2 Кривичног законика је остварено када је окривљени манифестовао власт над експлозивним средством и држао га и носио као своје.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Јагодини К.бр. 41/19 од 29.03.2023. године, између осталог, у изреци под II, окривљени А.А. је, на основу члана 423 тачка 2 ЗКП, ослобођен од оптужбе да је извршио кривично дело недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348 став 4 у вези става 2 КЗ.

Насупрот наводима жалбе јавног тужиоца, Апелациони суд налази да је првостепени суд правилно нашао да није доказано да је окривљени А.А. извршио кривично дело недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348 став 4 у вези става 2 КЗ, па га је, на основу члана 423 тачка 2 ЗКП, правилно ослободио од оптужбе за исто кривично дело. Наиме, чињеничним описом кривичног дела датим у јавној тужби, окривљеном је стављено на терет да је ручну бомбу носио са собом око

120 метара од места догађаја, где је иста и пронађена од стране полицијских службеника ПС Ћуприја (а не 150 до 200 метара како се то у жалби истиче), сведок Б.Б, инспектор за сузбијање општег криминала у ПС Ћуприја је потврдио да им је окривљени објаснио где је бомбу одложио у старој „Робној кући“ и показао где се налази када су је изузели са лица места, а истог су затекли на лицу места где је сачекао долазак полиције коју је позвао власник локала „***“, сведок В.В, па је правилан закључак првостепеног суда да није доказано да је окривљени свесно и вољно носио експлозивно средство велике убојите моћи чије држање и ношење није дозвољено грађанима, односно да је манифестовао власт над оружјем и држао га и носио као своје, већ је исто у кратком временском периоду након критичног догађаја и на краткој удаљености од места догађаја оставио у напуштеном објекту и о томе обавестио полицијске службенике, тако да свест и воља окривљеног нису управљени на извршење кривичног дела.

Наводима жалбе јавног тужиоца да је окривљени могао са поменутом експлозивним средством да поступи и на другачији начин у циљу очувања безбедности грађана, не доводи у сумњу закључак првостепеног суда да нису доказани субјективни елементи бића предметног кривичног дела већ да је реакција окривљеног била изнуђена, а уследила је убрзо након одузимања бомбе из руке оштећеног, у ком делу се чињенично стање не оспорава изјављеном жалбом, па је жалба јавног тужиоца оцењена као неоснована.

(пресуда Вишег суда у Јагодини К.бр. 41/19 од 29.03.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-614/23 од 22.11.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

ПОВРАТ **(члан 55 Кривичног законика)**

Учиниоцу кривичног дела учињеног са умишљајем који је раније осуђен за умишљајно кривично дело, при чему од раније осуде није протекло пет година, може се изрећи казна испод границе прописане законом уколико је кривично дело остало у покушају.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Краљеву 1К-14/23 од 21.07.2023. године, окривљени А.А. је оглашен кривим да је извршио кривично дело убиство у покушају из члана 113 у вези члана 30 КЗ и осуђен је на казну затвора у трајању од 5 (пет) година и 6 (шест) месеци, у коју му је урачунато време проведено у притвору и на издржавању мере забране напуштања стана.

Апелациони суд у Крагујевцу је делимичним усвајањем жалби окривљеног и његовог браниоца, између осталог, преиначио првостепену пресуду и окривљеног А.А. осудио на казну затвора у трајању од 4 (четири) године, уз урачунавање времена проведеног у притвору и на издржавању мере забране напуштања стана.

Основано се жалбом браниоца окривљеног А.А. указује да је изречена казна затвора у трајању од 5 (пет) година и 6 (шест) месеци непотребно тежа по окривљеног за постизање сврхе кажњавања, имајући у виду да је кривично дело остало у покушају и да одредба члана 55 став 2 КЗ не забрањује да се окривљеном казна може ублажити, с обзиром да сам закон, у члану 30 КЗ, предвиђа да се казна може ублажити. По оцени Апелационог суда, казном затвора у трајању од 4 (четири) године, уз урачунавање времена проведеног у притвору и на издржавању мере забране напуштања стана, сходно члану 63 КЗ, се у потпуности може остварити сврха кажњавања у оквиру опште сврхе изрицања и прописивања кривичних санкција, сходно члану 4 и 42 КЗ и иста је адекватна тежини кривичног дела и степену кривице окривљеног, будући да у конкретном случају има места ублажавању казне испод законом прописаног минимума, применом одредбе члана 56 тачка 1 КЗ у вези члана 57 став 1 тачка 2 КЗ, имајући у виду да Кривични законик у члану 30 предвиђа могућност изрицања ублажене казне за покушај кривичног дела, па је Апелациони суд, делимичним усвајањем жалбе окривљеног и његовог браниоца, преиначио првостепену пресуду у погледу одлуке о казни, на начин као у изреци ове пресуде.

(пресуда Вишег суда у Краљеву 1К-14/23 од 21.07.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-575/23 од 07.11.2023. године)

***Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу***

**КРИВИЧНО ДЕЛО НЕПРИЈАВЉИВАЊЕ
ПРИПРЕМАЊА КРИВИЧНОГ ДЕЛА
(члан 331 став 1 Кривичног законика)**

Нису остварени елементи кривичног дела из члана 331 став 1 Кривичног законика уколико окривљени сазна за кривично дело за које је по закону могуће изрећи пет година затвора или тежу казну у време његовог извршења, када више не постоји могућност спречавања његовог извршења.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Новом Пазару, Судска јединица у Тутину 15К.бр. 838/22 од 01.12.2023. године, између осталог, окривљени А.А. и Б.Б. су оглашени кривим да су извршили кривично дело непријављивање припремања кривичног дела из члана 331 став 1 у вези члана 33 КЗ и осуђени су на казне затвора у трајању од по 2 (два) месеца, које ће се извршити тако што ће их издржавати у просторијама у којима станују.

По оцени Апелационог суда, основано се жалбом браниоца окривљеног А.А. указује да дело за које је окривљени оглашен кривим није кривично дело.

Наиме, окривљени А.А. (и окривљени Б.Б.) оглашени су кривим да су неутврђеног дана па до 04.11.2022. године у месту „***“, општина Тутин, у стању урачуљивости, свесни свог дела чије извршење су хтели, уз истовремену свест о забрањености свога дела, знали да се припрема извршење кривичног дела за које је по закону могуће изрећи пет година казне затвора или теже казне, па у време када је још било могуће спречити његово извршење то нису пријавили, а дело је извршено, на тај начин што су им њихови другови, окривљени В.В. и окривљени Г.Г. испричали да неовлашћено узгајају стабљике из којих се добија опојна дрога, а који су знајући за то у више наврата ишли на место где се узгајају опојне дроге па то нису пријавили надлежним полицијским службеницима, знајући да је то кривично дело и да су дужни да исто пријаве и да дају изјаве везано за сазнање како о припремању, тако и самом извршењу кривичног дела, па су немарећи за то тако једног од обилазака места где се узгаја опојна дрога „cannabis“ дана 04.11.2022. године од стране полицијских службеника затечени у шуми

у месту „****“, где је узгајана опојна дрога cannabis, заједно са окривљеним В.В. и Г.Г. који је угледавши полицијске службенике дао се у бекство.

Одредбом члана 331 став 1 КЗ је прописано непријављивање припремања кривичног дела, те ко зна да се припрема извршење кривичног дела за које се по закону може изрећи пет година затвора или тежа казна, па у међувремену када је било могуће спречити његово извршење то не пријави, а дело буде покушано или извршено, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

Из изреке пресуде произилази да сазнање окривљених за извршење кривичног дела настаје када су им њихови другови, окривљени В.В. и окривљени Г.Г, испричали да неовлашћено узгајају стабљике из којих се добија опојна дрога, што даље значи да сазнање ових окривљених настаје у време извршења кривичног дела за које су окривљени В.В. и Г.Г. оглашени окривим када више није било могуће спречити његово извршење, па по оцени другостепеног суда у радњама окривљених описаним у диспозитиву оптужног акта нису садржана објективна и субјективна обележја кривичног дела непријављивање припремања кривичног дела у саизвршилаштву из члана 331 став 1 КЗ у вези члана 33 КЗ.

Следствено томе, Апелациони суд, као другостепени, је применом одредбе члана 454 ЗКП, која регулише привилегију здруживања, утврдио поводом жалбе браниоца окривљеног А.А, да су разлози због којих је донео одлуку у корист овог оптуженог од користи и за саоптуженог Б.Б. који није изјавио жалбу и поступио по службеној дужности као да таква жалба постоји, па је првостепену пресуду преиначио, на основу члана 423 тачка 1 ЗКП и окривљене ослободио од оптужбе да су извршили кривично дело непријављивање припремања кривичног дела у саизвршилаштву из члана 331 став 1 КЗ у вези члана 33 КЗ, јер дело за које су оптужени по закону није кривично дело, а нема услова за примену мере безбедности.

*(пресуда Основног суда у Новом Пазару, Судска јединица у Тутину
15К.бр. 838/22 од 01.12.2023. године и пресуда Апелационог
суда у Крагујевцу Кж1-117/24 од 22.02.2024. године)*

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

**КРИВИЧНО ДЕЛО НЕПРУЖАЊЕ ПОМОЋИ ЛИЦУ
ПОВРЕЂЕНОМ У САОБРАЋАЈНОЈ НЕЗГОДИ
(члан 296 став 3 у вези става 1 Кривичног законика)**

За постојање квалификованог облика кривичног дела из члана 296 Кривичног законика прописаног ставом 3 потребно је да постоји узрочно последична веза између непружања помоћи и наступања смрти лица повређеног у саобраћајној незгоди.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Крагујевцу К-23/22 од 01.11.2023. године, окривљени А.А. је оглашен кривим да је извршио кривично дело тешко дело против безбедности јавног саобраћаја из члана 297 став 2 у вези члана 289 став 1 КЗ, за које му је утврђена казна затвора у трајању од 4 (четири) године и кривично дело непружање помоћи лицу повређеном у саобраћајној незгоди из члана 296 став 3 у вези става 1 КЗ, за које му је утврђена казна затвора од 2 (две) године и 6 (шест) месеци, па је, применом члана 60 КЗ, осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 6 (шест) година, у коју му се урачунава време проведено у притвору и на мери забрана напуштања стана.

Жалбом браниоца окривљеног се указује између осталог, да је остало нејасно услед чега је уствари оштећени преминуо, тј. шта је узрок смрти код оштећеног, да ли тешке телесне повреде опасне по живот настале услед контакта возила са оштећеним или чињенице да му није пружена помоћ, при чему у списима предмета нема ниједног доказа да је смрт оштећеног узрочно последично везана за непружање помоћи лицу повређеном у саобраћајној незгоди. У обдукционом налазу се наводи да је смрт настала као последица повреда задобијених у истој, вештак медицинске струке, специјалиста за судску медицину такође утврђује да су узрок смрти повреде, а чињеница да је смрт наступила као последица непружања помоћи није ни утврђивана јер за тим није било потребе, будући да ниједна чињеница није указивала на овакву могућност.

По оцени Апелационог суда, као другостепеног, основано се жалбом браниоца окривљеног указује да првостепена пресуда у овом делу уопште не садржи разлоге о узрочно последичној вези између непружања помоћи лицу повређеном у саобраћајној незгоди и наступања теже последице у виду смрти повређеног лица, што је квалификаторна околност за постојање

тежег облика кривичног дела које је окривљеном стављено на терет, нити су извођени докази на околност да ли би смртни исход био спречен да је пружена помоћ.

(пресуда Вишег суда у Крагујевцу К-23/22 од 01.11.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-33/24 од 13.02.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

КРИВИЧНО ДЕЛО НАПАД НА СЛУЖБЕНО ЛИЦЕ У ВРШЕЊУ СЛУЖБЕНЕ ДУЖНОСТИ (члан 323 став 2 у вези става 1 Кривичног законика)

Физичким нападом службеног лица запосленог на пословима службе за обезбеђење у Казнено поправном заводу, у тренутку када је спроводио процедуру око примопредаје смене и ношењем лаких телесних повреда истом лицу, остварују се елементи кривичног дела из члана 323 став 2 у вези става 1 Кривичног законика, а не елементи кривичног дела из члана 23 Закона о јавном реду и миру.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Крагујевцу 9К-320/23 од 31.01.2024. године, окривљени А.А. је оглашен кривим да је извршио кривично дело напад на службено лице у вршењу службене дужности из члана 323 став 2 у вези става 1 КЗ и осуђен на казну затвора у трајању од 2 (две) године.

Жалба браниоца окривљеног изјављена по основу повреде кривичног закона у којој се указује да се у радњама окривљеног стичу елементи кривичног дела из члана 23 Закона о јавном реду и миру, оцењена је као неоснована.

Наиме, одредбом члана 23 Закона о јавном реду и миру („Службени гласник РС“, бр. 6/2016 и 24/2018), којом је регулисано ометање службеног лица у вршењу службене дужности у ставу 1 је прописано да ко прети да ће напасти, покуша да нападне или нападне или на други начин омета службено лице надлежних органа из члана 2 овог закона у вршењу службене дужности,

казниће се затвором од 6 месеци до 2 године, а ако је приликом извршења дела из става 1 овог члана учинилац службеном лицу прети употребом оружја или се маши за оружје или му нанесе лаку телесну повреду казниће се затвором од 1 до 5 година (став 2). У члану 2 Закона о јавном реду и миру је прописано да су надлежни органи за одржавање јавног реда и мира Министарство унутрашњих послова, комунална полиција, инспекцијски органи и други надлежни органи у складу са законом утврђени делокругом. Одредба члана 3 став 1 тачка 1 регулише значење израза, па је прописано да израз јавни ред и мир има следеће значење – усклађено стање међусобних односа грађана настало њиховим понашањем на јавном месту и деловањем органа и организација у јавном животу ради обезбеђења једнаких услова за остваривање људских и мањинских права и слобода грађана зајемчених Уставом.

Имајући у виду све цитиране одредбе Закона о јавном реду и миру, до очигледности је јасно да критичном приликом оштећени Б.Б, запослен у Казнено поправном заводу у Крагујевцу на пословима службе за обезбеђење, није имао својство службеног лица у надлежном органу за одржавање јавног реда и мира, нити је предузимао службену радњу која се односи на одржавање јавног реда и мира, већ је спроводио процедуру око примопредаје смене у Казнено поправном заводу, па је, насупротив наводима жалбе браниоца окривљеног, правилан закључак првостепеног суда да је окривљени извршио кривично дело напад на службено лице у вршењу службене дужности из члана 323 став 2 у вези става 1 КЗ.

(пресуда Основног суда у Крагујевцу 9К-320/23 од 31.01.2024. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-184/24 од 20.03.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

КРИВИЧНО ДЕЛО ТРГОВИНА ЉУДИМА (члан 388 став 3 у вези става 1 Кривичног законика)

Кривично дело је свршено врбовањем мал. оштећене, злоупотребом занимања полицијског службеника, најпре наговарањем и захтевањем да се бави проституцијом и за његов рачун и да му пружа бесплатне сексуалне услуге када он пожели и претњама да ће уколико не прихвати његову понуду завршити у затвору или поправном дому, а није од утицаја што није дошло до стицања противправне имовинске користи за окривљеног као циља бављења проституцијом за његов рачун.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Јагодини К.бр. 6/22 од 25.10.2022. године, окривљени А.А. је оглашен кривим да је извршио кривично дело трговина људима у покушају из члана 388 став 3 у вези става 1 КЗ у вези члана 30 и осуђен је на казну затвора у трајању од 5 (пет) година, у коју му је урачунато време проведено у притвору.

Апелациони суд у Крагујевцу је након одржаног претреса донео пресуду Кж1-30/23 од 11.01.2023. године, којом је делимичним усвајањем жалбе Вишег јавног тужиоца у Јагодини и браниоца окривљеног, преиначио пресуду Вишег суда у Јагодини К.бр. 6/22 од 25.10.2022. године и окривљеног А.А. огласио кривим да је извршио кривично дело трговина људима из члана 388 став 3 у вези става 1 КЗ и осудио га на казну затвора у трајању од 5 (пет) година, уз урачунавање времена проведеног у притвору.

Основано се жалбом јавног тужиоца указује да је на правилно утврђено чињенично стање првостепени суд извео погрешан закључак да је радња врбовања оштећене на бављење проституцијом у циљу стицања противправне имовинске користи за њега остала у покушају, као и да речи које је окривљени упутио оштећеној не представљају претњу по објективним и субјективним мерилима, односно да се не ради о озбиљној претњи, те да је очигледно да иста код оштећене није створила осећај страха да прихвати понуду окривљеног да се убудуће проституцијом бави и за њега, односно да је погрешан закључак првостепеног суда да је кривично дело остало у покушају, чиме је повредио кривични закон у корист окривљеног.

Врбовање у смислу члана 388 КЗ представља навођење одређеног лица да постане пасивни субјект кривичног дела указивањем на позитивне стране бављења проституцијом и иста радња представља подстицање пасивног субјекта на бављење проституцијом у смислу доношења одређене одлуке или у смислу учвршћења донете одлуке, па се у кривичноправном смислу врбовање поклапа са појмом подстрекавања које може бити остварено било којом радњом подобном да се код пасивног субјекта – овде оштећене створи или учврсти одговарајућа одлука. У конкретном случају окривљени је врбовање малолетне оштећене злоупотребом занимања полицијског службеника предузео најпре наговарањем и захтевањем од тада мал. оштећене да се бави проституцијом и за његов рачун и захтевањем да му пружа бесплатно сексуалне услуге када он пожели, као и претњама да ће уколико не прихвати његову понуду завршити у затвору или поправном дому, говорећи јој „да за њу то неће бити добро, да добро размисли о свему“, што очигледно, обзиром да је код ње у стан дошао обучен у униформу полицајца и представио се као полицијски службеник, може да створи осећај страха. Начин извршења овог кривичног дела који представља механизам покоравања може бити суптилнији и не тако насилан, тако да пријављивање оштећене за кривично дело или прекршај, стављање у изглед зла „да неће добро да прође ако не пристане“ и да ће завршити у затвору или поправном дому и према међународним стандардима имају карактер претње као једног од начина извршења једне од алтернативних радњи овог кривичног дела, а све у циљу експлоатације.

Чланом 4а Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима („Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори“, бр. 19/09) је, између осталог, прописано да експлоатација, у најмању руку, укључује искоришћавање проституције других лица.

У првостепеном поступку је правилно утврђено да је окривљени деловао у тој намери поступајући као полицијски службеник и злоупотребљавајући своје занимање полицијског службеника, што је код оштећене која је тада била малолетна, живела сама у изнајмљеном стану у Јагодини и сама се бринула о својим потребама, могло изазвати страх и исти је изазвало, будући да је оштећена након разговора са окривљеним променила број телефона и једно време није избацивала огласе, како то произилази из њеног исказа, а према резултатима доказног поступка спроведеног на отвореном претресу пред другостепеним судом, исти није доведен у сумњу, будући да оцена

изведених доказа пред другостепеним судом није довела до другачијих чињеничних утврђења.

(пресуда Вишег суда у Јагодини К.бр. 6/22 од 25.10.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-30/23 од 11.04.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

ДЕЛО МАЛОГ ЗНАЧАЈА (члан 18 Кривичног законика)

Неовлашћено држање опојне дроге Cannabis, нето масе 0,04 грама за сопствену употребу, иако садржи обележја кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а став 1 Кривичног законика, представља дело малог значаја.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Ужицу Кж1-208/23 од 06.11.2023. године, донетој након одржаног претреса, делимичним усвајањем жалбе Основног јавног тужиоца у Пријепољу, преиначена је пресуда Основног суда у Пријепољу ЗК.бр. 28/23 од 07.07.2023. године, па је окривљени А.А. оглашен кривим да је учинио кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а став 1 КЗ и изречена му је условна осуда тако што је утврђена казна затвора у трајању од 3 (три) месеца и истовремено одређено да се казна неће извршити ако окривљени у року од 1 (једне) године по правноснажности пресуде не учини ново кривично дело.

Апелациони суд, као суд трећег степена, је усвајањем жалбе браниоца окривљеног преиначио другостепену пресуду тако што је окривљеног, применом одредбе члана 423 тачка 1 ЗКП, ослободио од оптужбе да је извршио кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а став 1 КЗ.

У овом случају због конкретних карактеристика окривљеног и околности самог догађаја, степен кривице окривљеног је низак, штетне последице су одсутне, односно незнатне, а општа сврха кривичних санкција не захтева

изрицање кривичне санкције. Ово посебно ако се има у виду да се ради о неосуђиваном лицу, младој особи рођеној 2001. године, студенту рачунарског факултета у Београду, коме је од стране Института за ментално здравље у Београду дијагностикован анксиозно депресивни поремећај неуротског квалитета и карактера и прописан му је као терапија лек „ханах“ (алпразолан), потом да количина од 0,04 грама опојне дроге „cannabis“ која се налазила на металној дробилици као траг раније употребе опојне дроге представља незнатну количину опојне дроге далеко испод уобичајене количине за једнократну употребу која износи око 1 грама марихуане, према налазу и мишљењу вештака др Добривоја Благојевића, која не угрожава заштитни објект предметног кривичног дела (здравље људи) у мери која оправдава изрицање кривичне санкције, тим пре што и Кривични законик у члану 246а став 1 прописује могућност ослобођења од казне. Набројане субјективне и објективне околности конкретног случаја чине ово дело делом малог значаја у смислу члана 18 КЗ.

(пресуда Вишег суда у Ужицу Кж1-208/23 од 06.11.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж3-22/23 од 26.12.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

ПРИВИДНИ ИДЕАЛНИ СТИЦАЈ

У ситуацији када се ради о једној временско-просторној целини предузетих делатности окривљеног, неће постојати реални стицај између кривичних дела насилничко понашање у саизвршилаштву из члана 344 став 2 у вези става 1 Кривичног законика у вези члана 33 Кривичног законика и тешка телесна повреда из члана 121 став 1 Кривичног законика, већ само кривично дело тешка телесна повреда из члана 121 став 1 Кривичног законика, које консумира ово друго дело.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Новом Пазару 6К-590/21 од 01.03.2023. године, окривљени А.А. и Б.Б. (коме се суди у одсуству), обојица из Новог Пазара, на основу члана 423 тачка 2 ЗКП, ослобођени су од оптужбе да су извршили

и то, окр. А.А. кривична дела насилничко понашање у саизвршилаштву из члана 344 став 2 у вези става 1 КЗ у вези члана 33 КЗ и тешка телесна повреда из члана 121 став 1 КЗ, а окр. Б.Б. кривично дело насилничко понашање у саизвршилаштву из члана 344 став 2 у вези става 1 КЗ у вези члана 33 КЗ, док је оштећени В.В. из Новог Пазара упућен на парнични поступак ради остваривања имовинскоправног захтева, те одлучено да трошкови поступка падају на терет буџетских средстава суда.

Пресудом Вишег суда у Новом Пазару Кж1-91/23 од 30.11.2023. године, донетом након одржаног претреса пред другостепеним судом, усвајањем жалбе јавног тужиоца Основног јавног тужилаштва у Новом Пазару, преиначена је пресуда Основног суда у Новом Пазару 6К-590/21 од 01.03.2023. године и окр. А.А. оглашен кривим за кривична дела насилничко понашање у саизвршилаштву из члана 344 став 2 у вези става 1 КЗ у вези члана 33 КЗ и тешка телесна повреда из члана 121 став 1 КЗ, за која су му утврђене казне затвора у трајању од по 6 (шест) месеци, те осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 10 (десет) месеци, а окр. Б.Б. оглашен кривим за кривично дело насилничко понашање у саизвршилаштву из члана 344 став 2 у вези става 1 КЗ у вези члана 33 КЗ, за које је осуђен на казну затвора у трајању од 6 (шест) месеци, те обавезани да носе трошкове кривичног поступка.

Међутим, када је реч о кривичним делима за која је окр. А.А. оглашен кривим, по оцени Апелационог суда, као суда трећег степена, с обзиром да из утврђеног чињеничног стања произилази да се у суштини ради о једном догађају, односно о једној временско-просторној целини предузетих делатности, будући да је окр. А.А. оштећеног најпре ударио затвореном шаком десне руке у пределу главе – јагодичне регије услед чега је задобио прелом левог јагодично-вилничног комплекса са дислокацијом, од које је оштећени пао на асфалт и изгубио свест, а одмах након тога окривљени наставио да га шутира у пределу главе, док је оштећени лежао непомично без свести на асфалту, то се у конкретном случају не ради о реалном стицају два кривична дела – насилничко понашање у саизвршилаштву из члана 344 став 2 у вези става 1 КЗ у вези члана 33 КЗ и тешка телесна повреда из члана 121 став 1 КЗ, за које је осуђен другостепеном пресудом, већ о привидном идеалном стицају, односно само о кривичном делу тешка телесна повреда из члана 121 став 1 КЗ, за које је оглашен кривим изреком ове пресуде, а које консумира дело из члана 344 став 2 у вези става 1 КЗ, па је, следствено

томе, другостепена пресуда, делимичним усвајањем жалбе браниоца тог окривљеног, преиначена у погледу правне оцене дела и окр. А.А. оглашен кривим за кривично дело тешка телесна повреда из члана 121 став 1 КЗ.

(пресуда Вишег суда у Новом Пазару Кж1-91/23 од 30.11.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж3-3/24 од 07.02.2024. године)

*Сентенцу приредио: Никола Станојевић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

СПОЈЕНЕ КАЗНЕ КОД ПРИМЕНЕ ИНСТИТУТА ВИШЕСТРУКОГ ПОВРАТА (члан 55а Кривичног законика)

Окривљени коме су раније осуде обухваћене јединственом казном затвора сматра се лицем које је више пута осуђивано, приликом примене одредбе члана 55а Кривичног законика.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Ужицу К-3/23 од 18.10.2023. године, окривљени А.А. из Пљеваља, оглашен је кривим да је извршио кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 КЗ, за које је осуђен на казну затвора у трајању од 8 (осам) година, у коју му се урачунава време проведено у притвору почев од 10.01.2023. године па надаље. Истом пресудом, окривљеном је изречена мера безбедности одузимање предмета и то, опојне дроге cannabis, нето масе 2.904,96 грама и опојне дроге кокаин, нето масе 89,47 грама и исти обавезан да сноси трошкове кривичног поступка.

Бранилац, поред осталог, истиче у жалби да је суд повредио кривични закон на штету окривљеног приликом изрицања казне, будући да је окривљени правноснажно осуђен само једном пресудом и то, пресудом Вишег суда у Крушевцу Кв-175/14 од 09.09.2014. године, којом су преиначене у погледу одлуке о казни правноснажне пресуде Вишег суда у Крушевцу Спк-8/14 од 30.07.2014. године и Вишег суда у Београду К-99/11 од 10.06.2011. године, што значи да се формалноправно ради о једној, а не две пресуде.

Међутим, по оцени Апелационог суда, правилно је првостепени суд у конкретном случају применио одредбу члана 55а КЗ, будући да је окривљени раније два пута осуђиван на казне затвора преко годину дана за кривична дела учињена са умишљајем и то, пресудом Вишег суда у Београду К-99/11 од 10.06.2011. године, због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога у саизвршилаштву из члана 246 став 1 КЗ у вези члана 33 КЗ, на казну затвора у трајању од 4 (четири) године, као и пресудом Вишег суда у Крушевцу Спк-8/14 (К-35/14) од 30.07.2014. године, због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 КЗ, на казну затвора у трајању од 4 (четири) године, које пресуде су затим преиначене у погледу одлуке о казни пресудом Вишег суда у Крушевцу Кв-175/14 од 09.09.2014. године. Поред тога, окривљени је отпуштен са издржавања казне затвора дана 10.10.2019. године по пресуди Вишег суда у Крушевцу Кв-175/14 од 09.09.2014. године, док је предметно кривично дело извршио дана 09.01.2023. године, тако да је испуњен и други услов, прописан овим законским чланом, тј. да од дана отпуштања учиниоца са издржавања изречене казне до извршења кривичног дела није протекло пет година.

По налажењу Апелационог суда, а како то правилно наводи и првостепени суд у образложењу побијане пресуде, окривљени коме су раније осуде обухваћене јединственом казном затвора, као у овом случају, сматра се лицем које је више пута осуђивано, приликом примене одредбе члана 55а КЗ, па не стоји жалбени навод браниоца да је овде реч о само једној осуди.

(пресуда Вишег суда у Ужицу К-3/23 од 18.10.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-717/23 од 22.12.2023. године)

**Сентенцу приредио: Никола Станојевић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу**

НЕМОГУЋНОСТ ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ ЗАТВОРА У ПРОСТОРИЈАМА У КОЈИМА ОСУЂЕНИ СТАНУЈЕ

Нису испуњени законски услови да се издржавање казне затвора по правноснажној пресуди државе молиље, коју би осуђени издржавао у просторијама у којима станује, замени у погледу начина извршења, тако што би је осуђени издржавао у заводу за извршење казне затвора, а у ситуацији када осуђени, који није држављанин Републике Србије, нема пријављено пребивалиште, нити боравиште на територији државе молиље и када је одбијена замолница суда државе молиље за извршење кривичне пресуде.

Из образложења:

Изреком побијаног решења, првостепени суд је одредио да осуђени, казну затвора у трајању од 6 (шест) месеци на коју је осуђен правноснажном пресудом Вишег суда у Новом Пазару К-43/22 од 14.10.2022. године и за коју је одређено да ће се извршити тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује уз примену мере електронског надзора, има издржати у Казнено – поправном заводу у Републици Србији.

У разлозима датим у образложењу, првостепени суд се позива на одредбу члана 76 став 2 Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, као и на одредбу члана 21 став 2 Уговора између Црне Горе и Републике Србије о међусобном извршењу судских одлука у кривичним стварима, уз наводе да је решењем Вишег суда у Бијелом Пољу Кв-497/23 од 10.10.2023. године, одбијена замолница тог суда за признање и извршење правноснажне пресуде Вишег суда у Новом Пазару К-43/22 од 14.10.2022. године, а будући да, како произилази из наведеног решења, извршење кривичног дела из изреке пресуде по законодавству Црне Горе не садржи елементе кривичног дела већ је радња описаног дела, у конкретном случају, прекршај. Првостепени суд цитира при томе и одредбу члана 278 став 2 ЗКП, која прописује да ако се у току извршења појави сумња у погледу тумачења судске одлуке, о томе одлучује суд који је донео правноснажну одлуку, а након тога изводи закључак да је „веће првостепеног суда у смислу члана 278 став 2 ЗКП одредило да окривљени казну затвора у трајању од 6 месеци има издржати у одговарајућем казнено поправном заводу“.

Одредбом члана 45 став 3 КЗ, између осталог, прописано је да ако учиниоцу кривичног дела изрекне казну затвора до једне године, суд може истовремено одредити да ће се она извршити тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује, док је одредбом става 4 истог члана, прописано да осуђени којем је одређено извршење казне затвора на начин предвиђен у ставу 3 овог члана не сме напуштати просторије у којима станује, осим у случајевима прописаним законом који уређује извршење кривичних санкција, а уколико осуђени једном у трајању преко шест часова или два пута у трајању до шест часова самовољно напусти просторије у којима станује, суд ће одредити да остатак казне затвора издржи у заводу за извршење казне затвора.

Одредбом члана 29 став 1 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, прописано је да у случају да осуђени самовољно напусти просторије у којима станује једном у трајању преко шест часова или два пута у трајању до шест часова, повереничка служба о томе без одлагања обавештава суд који је донео првостепену пресуду, док је ставом 2 истог члана прописано да ће по пријему тог обавештења судија појединац суда који је донео првостепену пресуду без одлагања, а најкасније у року од 24 часа донети решење да осуђени остатак казне затвора издржи у заводу за извршење казне затвора и наређује издавање потернице.

С тим у вези, по налажењу овог суда, потпуно су нејасни разлози побијаног решења којим одређује да осуђени казну затвора у трајању од шест месеци по правноснажној пресуди Вишег суда у Новом Пазару К-43/22 од 14.10.2022. године, издржава у казнено – поправном заводу у Републици Србији, позивањем на одредбу члана 278 став 2 ЗКП, а из разлога што је Виши суд у Бијелом Пољу одбио признање и извршење наведене правноснажне пресуде. Такво овлашћење прописано је одредбом члана 29 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, под условима ближе наведеним у том члану, односно да је осуђени самовољно напустио просторије у којима станује једном у трајању преко шест часова или два пута у трајању до шест часова, из чега произилази да је потребно да је ступио на издржавање казне у просторијама у којима станује, што у конкретној ствари није случај.

Сходно наведеном, то се не може прихватити као правилна одлука првостепеног да су се стекли законски услови за замену начина издржавања изречене казне, у смислу да осуђени, у односу на којег је решењем Вишег

суда у Бијелом Пољу Кв-497/23 од 10.10.2023. године одбијена замолница тог суда за признање и извршење правноснажне пресуде Вишег суда у Новом Пазару К-43/22 од 14.10.2022. године и који нема пријављено пребивалиште, нити боравиште на територији Републике Србије, наведену казну затвора, издржава у одговарајућем казниено – поправном заводу у Републици Србији, како то наводи првостепени суд.

(решење Вишег суда у Новом Пазару Кв-1/24 од 09.01.2024. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-98/24 од 19.02.2024. године)

*Сентенцу приредила: Драгана Максимовић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**НЕРАЗУМЉИВОСТ ИЗРЕКЕ РЕШЕЊА О ИЗРИЦАЊУ МЕРЕ
БЕЗБЕДНОСТИ ОБАВЕЗНО ПСИХИЈАТРИЈСКО ЛЕЧЕЊЕ И
ЧУВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНОЈ УСТАНОВИ
(члан 81 Кривичног законика)**

Окривљеном коме је примењена мера безбедности обавезно психијатријско лечење на слободи суд решењем може само да изрекне меру безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, а не да у изреци том мером „замени“ меру безбедности обавезно психијатријско лечење на слободи.

Из образложења:

Решењем Основног суда у Краљеву Кв-606/23 од 15.12.2023. године, окривљеном А.А. из Врњачке Бање „замене“ мера безбедности обавезно психијатријско лечење на слободи, изречена правноснажним решењем Основног суда у Краљеву 48К-19/23 од 03.07.2023. године, мером безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи.

По налажењу Апелационог суда, основано се жалбом браниоца окривљеног, између осталог, указује да је изрека побијаног решења неразумљива, те је исто захваћено битном повредом одредаба кривичног поступка из члана 438 став 1 тачка 11 ЗКП.

Наиме, одредбом члана 532 став 1 ЗКП прописано је да суд може по службеној дужности или на предлог здравствене установе у којој се окривљени лечи или је требало да се лечи изрећи меру безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи окривљеном према коме је примењена мера безбедности обавезно психијатријско лечење на слободи.

С тим у вези, по оцени овог суда, основано се указује жалбом браниоца окривљеног да првостепени суд није могао у смислу цитиране одредбе да једну меру безбедности „замени“ другом, већ је једино могао да решењем изрекне меру безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, а што изреку побијаног решења чини неразумљивом, па је уважавањем жалбе првостепено решење морало бити укинута и предмет упућен првостепеном суду на поновно одлучивање.

(решење Основног суда у Краљеву Кв-606/23 од 15.12.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-20/24 од 16.01.2024. године)

*Сентенцу приредио: Никола Станојевић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ЗЛОУПОТРЕБА СЛУЖБЕНОГ ПОЛОЖАЈА (члан 359 Кривичног законика)

Окривљени, који су на основу закључених уговора о извођењу наставе и полагању испита са директором средње школе, били ангажовани као наставници и потписали неистините записнике о полагању испита из тачно одређених предмета, односно, неистините записнике о полагању матурског испита за ученицу те школе, немају својство службеног лица у смислу члана 112 став 3 тачка 3 Кривичног законика.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Краљеву-Посебно одељење за сузбијање корупције К-По4-35/23 од 21.09.2023. године, окривљени А.А, Б.Б, В.В, Г.Г, Д.Д, Ђ.Ђ, Е.Е, Ж.Ж, З.З. и И.И, на основу члана 423 став 1 тачка 2 Законика о кривичном поступку, ослобођени су од оптужбе да су извршили по једно кривично дело,

злоупотреба службеног положаја из члана 359 став 1 Кривичног законика, јер није доказано да су извршили дело за које су оптужени.

Против наведене пресуде жалбу је изјавио јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Краљеву-Посебно одељење за сузбијање корупције, указујући, да су сви окривљени на основу закључених уговора о извођењу наставе и полагању испита са директором средње школе, били ангажовани као наставници у школи и њихова права, обавеза и овлашћења су јасно и децидно прописана и наведена. Сви окривљени су у овом случају, потписали или неистините записнике о полагању испита из тачно наведених предмета за ученицу Ј.Ј. или су потписали неистините записнике о полагању матурског испита за ученицу Ј.Ј, а коју чињеницу је као неспорну суд утврдио, с тим да су окривљени пре него што су неистините записнике потписали у записнике унели, односно потписали појединачне оцене за сваки испит, дакле наставници су претходно извршили проверу знања за ученицу из сваког испита, на који начин су окривљени као лица која су овлашћена да остварују и спроводе наставни план и програм у средњој школи и као лица која су активно учествовала у оцењивању и полагању испита, одлучивали о праву Ј.Ј. на образовање и васпитање и о праву на додатно образовање, а како би иста стекла додатно знање и звање у предметној средњој школи.

Код утврђивања одлучне чињенице и законског обележја кривичног дела, злоупотреба службеног положаја из члана 359 став 1 КЗ, поставља се питање да ли наставник у средњој школи има својство службеног лица, уколико се ради о извршењу кривичног дела, где је он активни субјект.

Одредбом члана 112 став 3 тачка 3 Кривичног законика прописано је да се службеним лицима између осталог сматра лице у установи, предузећу или другом субјекту, коме је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима и обавезама и интересима физичких и правних лица или о јавном интересу.

Дакле, први услов да би се одређено лице сматрало службеним лицем у смислу цитиране законске одредбе је да се ради о лицу у установи, предузећу или другом субјекту коме је поверено вршење јавних овлашћења. У конкретном случају, окривљени су запослени као наставници у средњој школи. Како је одредбом члана 1 Закона о јавним службама („Службени гласник РС“, бр. 42/91...21/16) прописано да се јавном службом у смислу тог закона сматрају установе, предузећа и други облици организовања утврђени законом, који

обављају делатности, односно послове којима се обезбеђује остваривање права грађана, односно задовољава потребе права грађана и организација као и остваривање другог закона утврђеног интереса у одређеним областима, то у смислу цитиране одредбе наведена установа представља јавну службу, која обавља делатност образовања и васпитања прописану чланом 13 став 1 Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 88/17...6/20).

Према одредби члана 3 став 1 Закона о јавним службама одређене су области у којима се оснивају установе ради обезбеђивања права утврђених законом и остваривање другог законом утврђеног интереса, па је између осталих наведена област образовања, а ставом 2 истог члана прописано је да се делатности, односно послови у областима из става 1 којима се не обезбеђује остваривање законом утврђених права и другог законом утврђеног интереса не обављају као јавне службе у смислу тог закона. Имајући у виду цитирану одредбу, то је наведена установа у којој су окривљени запослени као наставници, установа којој је поверено вршење јавних овлашћења везаних за обављање делатности образовања и васпитања, којом се уређује средње образовање и васпитање, као део јединственог система образовања и васпитања.

Поред тога, у смислу одредбе члана 112 став 3 тачка 3 КЗ, као трећи услов прописано је да се службеним лицем сматра само оно лице које у установи којој је поверено вршење јавних овлашћења, одлучује о правима и обавезама и интересима физичких или правних лица или о јавном интересу.

Одредбом члана 126 став 4 тачка 18 Закона о основама система образовања и васпитања, прописано је да директор одлучује о правима, обавезама и одговорностима ученика и запослених, у складу са овим законом и другим законом.

Такође, одредбом члана 48 ставом 1 Закона о средњем образовању и васпитању прописано је, између осталог, да се оцењивањем у школи процењује оствареност прописаних исхода и стандарда постигнућа.

У конкретном случају из чињеничног описа радње извршења кривичног дела наведеног у диспозитиву оптужног акта произилази да су окривљени радњама извршења, потписали или неистините записнике о полагању испита из тачно наведених предмета за ученицу Ј.Ј. или су потписали неистините

записнике о полагању матурског испита за ученицу Ј.Ј, на тај начин што су уписали појединачне оцене за сваки испит, а да претходно нису извршили проверу знања за ученицу из сваког испита.

Следствено изнетом, окривљени су у конкретном случају оцењивањем у школи, процењивали оствареност прописаних исхода и стандарда постигнућа, на начин како је то описано у оптужном акту, које радње, (би евентуално могле да имају обележје неког другог кривичног дела), по налажењу овог суда, не представљају одлучивање „о праву ученице Ј.Ј. на образовање и васпитање и о праву на додатно образовање“, како се то неосновано жалбом јавног тужиоца указује, јер исти немају овлашћења да одлучују о правима, обавезама или интересима физичких и правних лица, те у том смислу, јавном тужбом није доказано да су окривљени као наставници имали својство службених лица, у смислу члана 112 став 3 тачка 3 КЗ.

(пресуда Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције К-По4-35/23 од 21.09.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-По1-31/23 од 24.01.2024. године)

*Сентенцу приредио: Јовица Илић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

НАМЕРА ИЗБЕГАВАЊА ПЛАЋАЊА ПОРЕЗА

Намера избегавања плаћања пореза, као субјективно битно обележје кривичног дела пореска утаја из члана 225 КЗ, утврђује на основу конкретних објективних околности, између осталог: дужине временског периода у којем је трајало противправно стање, учесталости понављања радњи извршења, а потом и личних одлика окривљеног.

Из образложења:

Основни суд у Параћину пресудом 4К-39/20 од 06.04.2023. године, окривљеног М.С, огласио је кривим да је извршио кривично дело пореска утаја из члана 225 став 2 у вези става 1 Кривичног законика (КЗ) и осудио га на казну затвора у трајању од 2 године и 6 месеци, и на новчану казну у одређеном износу од 150.000,00 динара, коју је окривљени дужан да плати у року од 3 месеца по правноснажности пресуде.

Бранилац окривљеног је у жалби изјављеној на напред наведену пресуду указао да окривљени никако није могао бити упознат са његовим обавезама, због чега је становиште првостепеног суда погрешно, те да је неспорно да постоји обавеза окривљеног да утврђени износ пореза на доходак грађана плати држави, али не може постојати кривично дело јер код окривљеног нема умишљаја да дело учини.

Апелациони суд је наведене жалбене наводе оценио неоснованим налазећи да је правилно првостепени суд насупрот жалбеним наводима браниоца, ценио одбрану окривљеног у делу где је навео да му намера није била да избегне плаћање пореске обавезе већ је сматрао да није дужан да поднесе пореску пријаву и да такву обавезу нема, с обзиром да се намера избегавања плаћања пореза, као субјективно битно обележје кривичног дела пореска утаја из члана 225 КЗ, утврђује на основу конкретних објективних околности, између осталог: дужине временског периода у којем је трајало противправно стање, учесталост понављања радњи извршења, а потом и личних одлика окривљеног. Када се има у виду наведено, те дужина временског периода (1 година), број предузетих радњи и чињеница да је окривљени више пута правноснажно осуђиван за исто кривично дело, то је по оцени овог суда правилно првостепени суд утврдио постојање намере окривљеног да избегне плаћање пореза на доходак грађана.

(пресуда Основног суда у Параћину К.бр. 39/20 од 06.04.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-447/23 од 31.07.2023. године)

*Сентенцу приредила: Јелена Дванајичак,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

КРИВИЧНО ДЕЛО РАЗБОЈНИШТВО (члан 206 став 1 Кривичног законика)

Кривично дело разбојништво може постојати и када су окривљене примениле силу према оштећеној са неком другом намером, а не ради прибављања противправне имовинске користи, ако су услед примене силе, физички савладале оштећену, обориле је на тло и ту ситуацију искористили да од ње одузму ствари – новац, који су на тај начин противправно присвојиле.

Из образложења:

Основни јавни тужилац у Крушевцу је окривљенима А.А. и Б.Б. оптужницом ставио на терет да су извршиле кривично дело разбојништво у саизвршилаштву из члана 206 став 1 у вези члана 33 Кривичног законика. Пресудом Основног суда у Крушевцу 4К бр. 531/20 од 29.11.2022. године, окривљене А.А. и Б.Б. оглашене су кривим да су радњама ближе означеним изреком првостепене пресуде извршиле кривично дело крађа у саизвршилаштву из члана 203 став 1 у вези члана 33 КЗ, за које им је изречена условна осуда, тако што су им утврђене казне затвора у трајању од по 6 (шест) месеци и истовремено одређено да се казне затвора неће извршити ако окривљене у року од 2 (две) године по правноснажности пресуде, не учине ново кривично дело.

Основано се жалбама јавног тужиоца и браниоца окривљених указује да су у побијаној пресуди разлози о одлучним чињеницама нејасни и у знатној мери противречни, а изведени докази посебно исказ оштећене и одбране окривљених нејасно оцењени, чиме су за сада неприхватљиви чињенични и правни закључци првостепеног суда да су окривљене А.А. и Б.Б. извршиле кривично дело крађа у саизвршилаштву из члана 203 став 1 у вези члана 33 КЗ.

Правостепени суд у побијаној пресуди, како то основано истиче јавни тужилац, предметни догађај раздваја у два дела, иако се ради о јединственом и недељивом догађају. Наиме, суд као једну целину посматра део догађаја када окривљене нападају оштећену, одузимају јој ранац, отварају исти и не налазе у њему мобилни телефон, док као другу целину посматра део догађаја када окривљене из торбе оштећене одузимају и присвајају новац и суд ове радње окривљених правно квалификује као кривично дело крађа у саизвршилаштву из члана 203 став 1 у вези члана 33 КЗ.

Као разлоге за овакву правну квалификацију радњи окривљених, суд у образложењу пресуде наводи да је прихватио одбрану окривљених да су тукле оштећену због љубоморе, те да су од ње одузеле ранац у намери да пронађу телефон и изврше увид у комуникацију између оштећене и емотивних партнера окривљених В.В. и Г.Г, те је став суда да није доказано да су окривљене употребиле силу према оштећеној као средство за прибављање противправне имовинске користи, нити је код њих постојала намера за

прибављање противправне имовинске користи у тренутку употребе силе према оштећеној.

Међутим, по оцени Апелационог суда предметни догађај се не може посматрати одвојено како је то учинио првостепени суд. Наиме, без обзира што су окривљене пресреле и примениле силу према оштећеној са намером да је можда само телесно повреди или од ње противправно одузму мобилни телефон ради читања садржине порука, у конкретном случају након примене силе према оштећеној, окривљене су одузеле и однеле ранац оштећене и непосредно након тога, дакле у временски јединственом догађају, одузеле новац из ранца који су поделиле. Суд испушта из вида чињеницу да су окривљене засновале притежање над покретним стварима оштећене, на начин што су примениле силе и услед ње савладале отпор оштећене, што су искористиле да од ње одузму ствари које су на тај начин присвојиле, а не на начин који би се могао подвести под формулацију - одузимање туђе покретне ствари, односно кривично дело крађа из члана 203 КЗ.

Како је за извршење кривичног дела разбојништво потребно да је примењена сила ради савладавања отпора оштећене, а да је покретна ствар одузета применом силе, нејасно је зашто првостепени суд налази да је било неопходно да су окривљене у тренутку употребе силе према оштећеној морале да имају намеру да од ње одузму новац, будући да умишљај може бити и ситуациони, формиран у тренутку. Све и да је мотив обрачуна са оштећеном био љубомора, то нужно не искључује умишљај за кривично дело разбојништво који је формиран касније у време извршења дела. Са изнетих разлога, побијана пресуда је укинута и предмет упућен првостепеном суду на поновно суђење.

(пресуда Основног суда у Крушевицу 4К бр. 531/20 од 29.11.2022. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-178/23 од 27.03.2023. године)

**Сентенцу приредио: Слободан Даковић,
полазник Правосудне академије**

КРИВИЧНО ДЕЛО УЦЕНА **(члан 215 став 1 Кривичног законика)**

Покушај квалификованих облика кривичног дела уцена из члана 215 став 2 или 3 КЗ није могућ, јер није остварена тим ставовима, прописана висина имовинске користи.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Великом Градишту К. 132/2020 од 24.11.2022. године, окривљени А.А. је оглашен кривим да је извршио кривично дело уцена у покушају из члана 215 став 1 Кривичног законика (КЗ) у вези члана 30 КЗ, за које му је изречена условна осуда, тако што му је утврђена казна затвора у трајању од 1 (једне) године и истовремено одређено да се иста неће извршити под условом да окривљени у року од 2 (две) године од дана правноснажности пресуде не учини ново кривично дело.

Жалбом јавног тужиоца првостепена пресуда се побија указивањем да је кривични закон повређен у корист окривљеног, будући да је оглашен кривим за кривично дело уцена у покушају из члана 215 став 1 у вези члана 30 КЗ, а не кривично дело уцена у покушају из члана 215 став 2 у вези става 1 у вези члана 30 КЗ, како му је то оптужним актом стављено на терет. По ставу јавног тужиоца овакав закључак првостепеног суда није правилан, из разлога што је окривљени најпре захтева новчани износ од 10.000 евра, потом и износ од 5.000 евра, из чега произилази да је његова намера била да прибави противправну имовинску корист у износу наведеном у оптужном акту.

Одредбом члана 215 став 1 КЗ је прописано да ко у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист запрети другом да ће против њега или њему блиског лица открити нешто што би њиховој части или угледу шкодило и тиме га принуди да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине, казниће се затвором од шест месеци до пет година, док је одредбом става 2 истог члана прописано да ако је делом из става 1 овог члана прибављена имовинска корист у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

Наиме, одредбом члана 215 став 1 КЗ је прописано да кривично дело уцена чини онај ко у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист запрети другом да ће против њега или њему блиског лица открити

нешто што би њиховој части или угледу шкодило и тиме га принуди да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине, одредбом став 2 истог члана прописано да ако је делом из става 1 овог члана прибављена имовинска корист у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година, док је одредбом става 3 истог члана прописано да ако је делом из става 1 овог члана прибављена имовинска корист у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година. Из наведеног произилази да законодавац код тежих облика овог кривичног дела користи свршен глагол „ако је прибављена имовинска корист у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара или милион и петсто хиљада“.

Сходно цитираној одредби, по оцени Апелационог суда, покушај квалификованих облика кривичног дела уцена из члана 215 став 2 или 3 КЗ није могућ, јер није остварена тим ставовима, прописана висина имовинске користи, односно у конкретном случају имовинска корист није остварена у износу прописаном одредбом члана 215 став 2 КЗ, па неће постојати покушај овог облика кривичног дела, обзиром да постигнута имовинска корист не представља последицу, већ квалификаторну околност дела, па ако није прибављена имовинска корист у износу преко четрестопедесет хиљада динара, нема ни тог кривичног дела, због чега су жалбени наводи јавног тужиоца оцењени као неосновани.

(пресуда Основног суда у Великом Градишту К. 132/2020 од 24.11.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-283/23 од 09.05.2023. године)

*Сентенцу приредио: Слободан Даковић,
полазник Правосудне академије*

**МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ ОБАВЕЗНО ПСИХИЈАТРИЈСКО
ЛЕЧЕЊЕ И ЧУВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНОЈ УСТАНОВИ
(члан 81 Кривичног законика)**

За замену мере безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи са мером безбедности обавезно психијатријско лечење на слободи и за успешно спровођење лечења на слободи неопходно је да постоје нормални услови живота за окривљеног у смислу породичног прихвата и ангажовања надлежних социјалних и здравствених установа.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Јагодини Кв-133/23 од 04.08.2023, према окривљеном А.А, обустављена је примена мере безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, која му је изречена правноснажним решењем Вишег суда у Јагодини К-14/14 од 19.03.2014. године, због противправног дела које је у закону одређено као кривично дело убиство из члана 113 Кривичног законика (КЗ), па је окривљени А.А. отпуштен из специјалне затворске болнице у Београду, по правноснажности наведеног решења. Истим решењем према окривљеном А.А. је одређена мера безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи која ће трајати док постоји потреба лечења, а не дуже од 3 године и иста ће се спровести на одељењу психијатрије Опште болнице у Јагодини, а обавезан је А.А. да се са медицинском документацијом јавља надлежној установи ради лечења.

Међутим, основано се жалбом јавног тужиоца у суштини указује да је првостепени суд на правилно и потпуно утврђено чињенично стање погрешно применио кривични закон, оценом да су испуњени законски услови за обуставу мере безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи и замене мером безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи, чиме је повређен кривични закон из члана 439 став 1 тачка 3 ЗКП.

Наиме, из списка предмета произилази да је мишљење Комисије Специјалне затворске болнице у Београду, у којој се окривљени А.А. налази од 26.05.2014. године, да је у најбољем интересу пацијента обустава изречене мере безбедности, јер више не постоје индикације за његовим лечењем у тој установи, али да је потребно континуирано психијатријско

лечење на слободи, чиме би се отклонило евентуално опасно и угрожавајуће понашање и погоршање здравственог стања окривљеног, при чему је представник болнице др Б.Б. на рочишту изјавила да окривљени никад не испољава агресивно понашање, да је претежно интернистички пацијент међу психијатријским, те да нема ризика од понављања кривичног дела, осим ако би наставио да пије алкохол. Поред тога, мишљење комисије СЗБ у Београду је да окривљени А.А. може сам да функционише, те да је опасност по околину и ризик од вршења нових кривичних дела смањена у тој мери да је за његово отклањање довољно континуирано психијатријско лечење и праћење на слободи у надлежном здравственом центру, у оквиру мере безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи.

Из извештаја Центра за социјални рад у Јагодини од 07.07.2023. године, утврђено је да окривљени А.А. није лишен пословне способности и да нема старатеља, те да се његова сестра В.В. изјаснила да не може да му обезбеди прихват у свом домаћинству и да не жели да буде постављена за старатеља, уколико би он био лишен пословне способности. Такође, Центар за социјални рад се изјаснио да није у могућности да се укључи у пружање адекватног праћења у смислу контролисања узимања терпије и редовног јављања психијату током лечења окривљеног на слободи.

По оцени Апелационог суда, за успешно лечење на слободи неопходно је да постоје нормални услови живота за окривљеног у смислу породичног прихвата и ангажовања надлежних социјалних и здравствених установа, како би се ова мера успешно спровела. Имајући у виду претходно наведено, да сестра окривљеног не прихвата да буде старатељ окривљеном А.А, нити може да му обезбеди прихват у свом домаћинству, због чега ће морати да живи сам у селу, где се не би могао спровести надзор над тим да ли ће узимати алкохол, који је узрочник његове душевне болести, при чему ни Центар за социјални рад није у могућности да се укључи у праћење спровођења мером безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи, основано се жалбом јавног тужиоца указује да нису испуњени законски услови да се према окривљеног обустави мера безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи и замени мером безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи. Сходно наведеном, Апелациони суд је преиначио побижано решење и одбио предлог Специјалне затворске болнице у Београду да се према окривљеном А.А. обустави мера обавезног

психијатријског лечења и чувања у здравственој установи и иста замени мером безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи.

(решење Вишег суда у Јагодини Кв-133/23 од 04.08.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-530/23 од 31.08.2023. године)

*Сентенцу приредио: Слободан Даковић,
полазник Правосудне академије*

**ЗАСТАРЕЛОСТ ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ ЗАТВОРА
ПО ИНОСТРАНОЈ ПРЕСУДИ
(члан 6 тачка 2 Уговора између Републике Србије и Босне
и Херцеговине о изручењу, члан 13 став 1 тачка 2 Закона о
међународној правној помоћи у кривичним стварима)**

Сходно одредби члан 6 тачка 2 Уговора између Републике Србије и Босне и Херцеговине о изручењу и одредби члана 13 став 1 тачка 2 Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, у поступку изручења осуђеног страном држави, остатак казне затвора коју осуђени треба да издржи мора да износи најмање четири месеца, без обзира да ли је од дана доношења правноснажне одлуке о изручењу до наступања апсолутне застарелости извршења казне затвора, преостало мање од четири месеца.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Чачку Кв.бр. 140/2022 од 30.12.2022. године, утврђена је испуњеност претпоставки за изручење окривљеног А.А, по замолници – молби за изручење Министарства правде Босне и Херцеговине 08-14-7-8211/22 од 09.12.2022. године, а ради извршења казне затвора по правноснажној пресуди Окружног суда у Бања Луци број 11 О К 019770 17К од 16.03.2017. године, којом је окривљени А.А. оглашен кривим због кривичних дела изнуда из члана 242 став 2 у вези става 1 Кривичног закона Републике Српске, тешка телесна повреда из члана 156 став 1 Кривичног закона Републике Српске и недозвољена производња и промет оружја или експлозивних материја из члана 399 став 6 Кривичног закона Републике Српске и осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 2 (две) године и

7 (седам) месеци, у коју му се урачунава време проведено у притвору почев од 19.11.2016. године, па док исти буде трајао, с тим што је о мери даљег притвора одлучено посебним решењем.

По оцени Апелационог суда, правилно је првостепени суд дозволио изручење правосудним органима Републике Српске, Босне и Херцеговине лица чије се изручење захтева окривљеног А.А, о чему је у побијаном решењу изнео јасне и довољне разлоге које у свему прихвата и овај суд и на исте упућује.

Бранилац окривљеног жалбом указује да је пресуда којом је окривљени А.А. оглашен кривим постала правноснажна дана 18.05.2017. године, па апсолутна застарелост извршења казне наступа протеком шест година, дакле 18.05.2023. године, и да се изручење окривљеног страном држави дозвољава ради извршења кривичне санкције коју је суд државе молиље изрекао у трајању од најмање четири месеца, тако да ће по ставу одбране у време одлучивања по жалби до времена наступања апсолутне застарелости остати мање од четири месеца.

Одредбом члана 6 тачка 2 Уговора између Републике Србије и Босне и Херцеговине о изручењу, а готово идентична одредба је садржана и у члану 13 став 1 тачка 2 Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, прописано је да изручење ради извршења правноснажно изречене казне затвора или мере која укључује одузимање слободе, дозволиће се само за кривична дела која су кажњива према праву обе државе уговорнице и ако је трајање казне затвора или мере која укључује одузимање слободе или њихов остатак који треба да се изврши, износи најмање четири месеца. Из списка предмета, тачније обрасца за расписивање црвене потренице (страна 6), произилази да је окривљеном А.А. преостало да издржи казну затвора у трајању од 2 године 3 месеца и 3 дана, што је очигледно више од најмање четири месеца прописана одредбом цитираног члана Уговора. Чињеница да апсолутна застарелост извршења казне затвора наступа дана 28.05.2023. године, односно за четири месеца, није од значаја за другачију одлуку, већ је битно да у тренутку одлучивања о изручењу окривљеног држави молиљи, пред првостепеним и другостепеним судом замољене државе није наступила апсолутна застарелост предметне казне затвора према праву једне од држава уговорница сходно члану 12 Уговора између Републике Србије и Босне и Херцеговине о изручењу, као и да остатак казна затвора коју окривљени

треба да издржи износи најмање четири месеца, дакле без обзира да ли ће у периоду након доношења ове одлуке, за мање од четири месеца по праву државе молиће или замољене државе наступити апсолутна застарелости извршења казне затвора.

(решење Вишег суда у Чачку Кв.бр. 140/2022 од 30.12.2022. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж-кре-2/23 од 27.01.2023. године)

*Сентенцу приредио: Слободан Даковић,
полазник Правосудне академије*

КРИВИЧНО ДЕЛО ПРЕВАРА (члан 208 Кривичног законика)

Да би у случају дужничко-поверилачких односа били остварени битни елементи кривичног дела превара из члана 208 став 4 у вези става 1 Кривичног законика, неопходно је на несумњив начин утврдити у чему се састоји или огледа лажно приказивање или прикривање и којих то чињеница, којима је окривљени – оштећеног довео или одржавао у заблуди, као и постојање преварне намере код окривљеног. У супротном, треба узети да се ради о грађанскоправном односу између окривљеног и оштећеног.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Новом Пазару 14К.291/23 од 05.07.2023. године, на основу члана 423 тачка 2 Законика о кривичном поступку, окривљени А.А, ослобођен је од оптужбе да је извршио кривично дело превара из члана 208 став 4 у вези става 1 Кривичног законика. Истом пресудом је оштећени А.Б. упућен на парнични поступак ради остваривања имовинскоправног захтева. Такође, одлучено је да трошкови кривичног поступка, сходно члану 265 став 1 ЗКП, падају на терет буџетских средстава суда.

Неоснованим су оцењени и жалбени наводи јавног тужиоца којима се указује да из утврђеног чињеничног стања несумњиво произилази да је окривљени критичном приликом поступао са преварном намером... Ово стога што је животно нелогично да оштећени изврши чак 32 позајмице у корист окривљеног, у укупном износу од 7.460.480.00 динара, и то у распону од три године, а да му као довољна гаранција да ће предметне позајмице бити

враћене представља износ од 476.000,00 динара који је уплаћен три године пре истицања захтева за повраћај датих средстава, при чему оштећени током читавог инкриминисаног периода наставља сарадњу са окривљеним (чијем привредном друштву је његово дана 31.12.2017. године дугovalo износ од 2.279.457,60 динара), а које околности исказ оштећеног, и по оцени овог суда, чине неуверљивим и тим пре неприхватљивим.

(пресуда Основног суда у Новом Пазару 14К. 291/23 од 05.07.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-566/23 од 13.10.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ОДУЗИМАЊЕ ТУЂЕ ПОКРЕТНЕ СТВАРИ (члан 204 Кривичног законика)

Околност да је окривљени власник куће сама по себи није довољна за суд о кривици окривљеног у погледу тзв. „крађе струје“.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Пожеги К бр. 165/22 од 26.04.2023. године, „на основу члана 423 став 1 тачка 2 Законика о кривичном поступку“, окривљени А.А, ослобођен је од оптужбе да је извршио кривично дело тешка крађа из члана 204 став 2 у вези става 1 Кривичног законика. Истом пресудом је оштећена „Електродистрибуција Србије“ доо Београд, Електродистрибуција Ужице, на основу члана 258 став 3 ЗКП, упућена на парнични поступак ради остваривања имовинскоправног захтева. Такође, одлучено је да трошкови кривичног поступка, сходно члану 265 став 1 ЗКП, падају на терет буџетских средстава суда.

Жалбени наводи јавног тужиоца којима се првостепена пресуда оспорава у делу у коме је констатовано да се не може са сигурношћу утврдити да је окривљени лице које је извршило предметно кривично дело, те се указује да постоји узрочна веза између радњи окривљеног и наступеле последице, оцењени су као неосновани. Ово стога што је првостепени суд у образложењу побијане пресуде децидирано и концизно навео да из изведених доказа произилази да у објекту у коме је дошло до наводне неовлашћене потрошње нико, па ни окривљени, није боравио дужи временски период. Наиме, А.Б. и

А.Ц, мајка и сестра окривљеног, су биле изричите и доследне у тврдњи да у кући нико није боравио почев од 2017. године, тј. од када се окривљени развео са бившом супругом, изузев кратког временског интервала у коме је боравило одређено лице из Ариља. Како су њихови искази поткрепљени исказима сведока А.Д. и А.Е. (који су се изјаснили да никога нису затекли код куће, док је сведок А.Е. навео да су од других лица сазнали да ту одавно нико не живи и да је власник отишао ван земље, тј. у Немачку), писаним доказима (првостепени суд је увидом у пасош окривљеног утврдио да је исти у периоду од 2020. до 2022. године често боравио у иностранству, док из копије визе издате од стране Републике Словачке на име окривљеног произилази да је она била издата све до 29.10.2022. године), као и чињеницом да јавни тужилац приликом спровођења истражних радњи, нити након подношења оптужбе окривљеног није пронашао на адреси у Пилатовићима, због чега је било одређено суђење у одсуству, да би се пре отпочињања главног претреса окривљени пронашао на адреси у Пожеги где живи као подстанар почев од 2022. године, тј. од повратка из иностранства, првостепени суд је правилно поступио када је истима поклонио веру и закључио да окривљени ни након повратка из иностранства није боравио у кући у којој је дошло до неовлашћеног прикључивања на електроенергетски систем.

Такође, када је реч о оцени каузалитета у конкретном случају, околност да је окривљени власник куће сама по себи није довољна за суд о кривици окривљеног, с обзиром да се предметно кривично дело може извршити само са директним умишљајем, а који субјективни супстрат, имајући у виду претходно наведено, на страни окривљеног није утврђен. Са тим у вези, како је окривљени годинама боравио ван куће у Пилатовићима, при чему се код окривљеног не може утврдити потребан интензитет свести и воље који би одговарао овом облику кривице, неосновани су жалбени наводи да је искључиво окривљени имао интереса за извршење предметног кривичног дела и да нико осим окривљеног није био у позицији да путем пресецања и оштећења доводног кабла који је провучен на доњи спрат куће изврши неовлашћено прикључење струје.

(пресуда Основног суда у Пожеги К бр. 165/22 од 26.04.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-415/23 од 11.08.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

КРИВИЧНО ДЕЛО ТЕШКА КРАЂА (члан 204 Кривичног законика)

Радња извршења кривичног дела тешка крађа из члана 204 став 1 тачка 1 Кривичног законика је алтернативно прописана, и то као обијање, проваљивање, или савлађивање механичких, електронских или других већих препрека, те је у одлуци неопходно направити јасно разграничење између наведених модалитета радње извршења.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Рашкој К.бр.91/21 од 10.07.2023. године, окривљени А.А, као и окривљени А.Б, због кривичног дела тешка крађа у саизвршилаштву из члана 204 став 1 тачка 1 у вези члана 33 Кривичног законика (КЗ) осуђени су на казне затвора у трајању од по 5 (пет) месеци. Истом пресудом окривљени су обавезани да, на име накнаде штете, солидарно уплате износ од 4.600,00 динара цркви Светог Архангела Гаврила у Рашкој. Такође, окривљени су обавезани да, на име накнаде трошкова кривичног поступка, солидарно уплате износ од 31.125,00 динара у корист буџетских средстава МУП РС, као и да, на име паушала, уплате износ од по 10.000,00 динара на рачун Основног суда у Рашкој, све у року од 15 дана од дана правноснажности пресуде.

По оцени Апелационог суда, основано се у жалби браниоца окривљеног А.Б. указује да је изрека побијане пресуде противречна њеном образложењу у погледу радње извршења кривичног дела која је окривљенима стављена на терет. У том смислу, у изреци побијане пресуде је наведено да су окривљени кривично дело извршили „проваљивањем ормана“, да би у ставу 3. на трећој страни образложења пресуде било наведено да је окривљени А.А. „употребом физичке снаге обио браву, а затим насилно отворио врата од ормана“, затим је у ставу 5. на трећој страни наведено „да су насилно обио орман на источној страни централне иконе“, док је у ставу 2. на четвртој страни образложења наведено „обијањем постојећег ормана у цркви“, а у ставу 3. на четвртој страни „да су окривљени кривично дело крађе из члана 203 став 1 КЗ извршили проваљивањем затвореног ормана на централној икони у православној цркви“. Стога су у овом конкретном случају неразумљиви разлози првостепеног суда у образложењу ожалбене пресуде у погледу радње извршења кривичног дела тешка крађа из члана 204 став 1 тачка 1 КЗ.

Са тим у вези, радњу извршења кривичног дела тешка крађа из члана 204 став 1 тачка 1 КЗ представља обијање или проваљивање затворених зграда, станова, соба, каса, ормана или других затворених простора или савлађивање механичких, електронских или других већих препрека. Дакле, радња извршења предметног кривичног дела је постављена алтернативно, и то као: обијање, проваљивање, или савлађивање механичких, електронских или других већих препрека. Под обијањем се подразумева насилно продирање у затворене просторе, тј. употреба физичке снаге ради насилног уклањања препрека у циљу улажења у затворени простор или његовог отварања, што по правилу има за последицу оштећење уређаја за затварање, или чак делова затвореног простора, док се проваљивањем сматра улажење или отварање затворених простора без физичког оштећења уређаја за затварање, односно делова затвореног простора. Имајући у виду наведено, а с обзиром на законом прописане радње извршење кривичног дела тешка крађа из члана 204 став 1 тачка 1 КЗ, а што је резултовало противречношћу између изреке и образложења пресуде на претходно описани начин, односно битном повредом одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 2 ЗКП.

(пресуда Основног суда у Рашкој К.бр. 91/21 од 10.07.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кжс1-498/23 од 22.09.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ИНСТИТУТ НЕПОДОБНОГ ПОКУШАЈА (члан 31 Кривичног законика)

Институт неподобног покушаја подразумева да се одређеним средством не може извршити кривично дело или да је реч о таквом објекту радње на коме се не може предузети радња извршења, односно проузроковати последица, те је, у циљу правилне примене овог института, неопходно разграничити, са једне стране, ситуацију када одређеним средством или на одређеном предмету ни под којим условима није могуће довршити кривично дело, и, са друге стране, ситуацију када у конкретном случају, због деловања одређених околности и услова, одређеним средством или на одређеном предмету није било могуће извршити кривично дело.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Пожаревцу 78 К.бр. 168/23 од 27.09.2023. године, окривљени А.А. и окривљени А.Б. оглашени су кривим због кривичног дела тешка крађа у саизвршилаштву из члана 204 став 1 тачка 1 Кривичног законика (КЗ) у вези члана 33 КЗ, у покушају у вези члана 30 КЗ, те је окривљени А.А. осуђен на казну затвора у трајању од 1 (једне) године и 4 (четири) месеца, док је окривљени А.Б. осуђен на казну затвора у трајању од 9 (девет) месеци, за које казне је одређено да се имају извршити по правноснажности пресуде. Истом пресудом окривљени су обавезани да у корист буџетских средстава суда и ОЈТ Пожаревац плате настале трошкове кривичног поступка. Такође, окривљени су истом пресудом обавезани да, на име паушалног износа, у корист буџетских средстава суда уплате износ од по 7.000,00 динара, у року од 30 дана од дана правноснажности пресуде, под претњом принудног извршења.

Предмет оцене Апелационог суда су, поред осталог, били жалбени наводи браниоца окривљеног А.А. да се у конкретном случају радило о неподобном покушају, с обзиром на то да је општепозната чињеница да ниједно привредно друштво или предузетник не оставља новаца у благајни током ноћи, као и да би оваква констатација првостепеног суда била од утицаја на правну квалификацију предметног кривичног дела.

Супротно жалбеним наводима, а по оцени Апелационог суда, у конкретном случају се није радило о неподобном покушају, те су овакви жалбени наводи оцењени неоснованим. Наиме, неподобан покушај, сходно члану 31 КЗ, постоји када учинилац кривичног дела покуша да изврши кривично дело неподобним средством или према неподобном предмету. Дакле, институт неподобног покушаја је ограничен на две ситуације, односно одређеним средством се не може извршити кривично дело, или је реч о таквом објекту радње на коме се не може предузети радња извршења, односно проузроковати последица. Поред тога, у циљу правилне примене овог института, неопходно је разграничити, са једне стране, ситуацију када одређеним средством или на одређеном предмету ни под којим условима није могуће довршити кривично дело, и, са друге стране, ситуацију када у конкретном случају, због деловања одређених околности и услова, одређеним средством или на одређеном предмету није било могуће извршити кривично дело. У светлу околности конкретног случаја, неопходно је имати у виду да је тзв. „кеш

бокс“, односно пластична кутија коју су окривљени критичном приликом одузели, намењена за убацивање новца у аутомате за игре на срећу, те је као таква подобна да у њој буде инкорпорисан одређени новчани износ, а што је учиниоцима предметног кривичног дела било познато, при чему је, по оцени овог суда, умишљај окривљених критичном приликом био управљен на одузимање новца из кутије, независно од износа који се у њој налазио. Поред тога, чињеница да у конкретном случају у кутији није било новца није од значаја, нарочито када се има у виду њена намена, те се, имајући у виду субјективни однос учинилаца према делу, у конкретном случају не може радити о апсолутно неподобном покушају.

(пресуда Основног суда у Пожаревцу 78 К.бр. 168/23 од 27.09.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-711/23 од 13.12.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА ПУШТАЊЕ ОСУЂЕНОГ НА УСЛОВНИ ОТПУСТ

**(члан 46 Кривичног законика и члан 567
Законика о кривичном поступку)**

Позитиван извештај казнено-поправног завода и утврђен низак степен ризика окривљеног сами по себи нису довољни да би се на несумњив начин закључило да се осуђени тако поправио да ће се на слободи добро владати, а нарочито да до истека времена за које му је казна изречена неће учинити ново кривично дело.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Јагодини Куо.бр. 60/23 од 30.11.2023. године, осуђени А.А, сада на издржавању казне затвора у КПЗ Ниш по пресуди Вишег суда у Јагодини К.бр. 25/20 од 01.03.2021. године, којом је осуђен на казну затвора у трајању од 4 (четири) године, у коју казну му се рачуна време проведено у притвору од 05.03.2019. године до 21.02.2020. године, пуштен је на условни отпуст, даном достављања предметног решења са клаузулом

правноснажности КПЗ Ниш, под условом да до истека времена за које је казна изречена, односно до дана 09.11.2024. године, не изврши ново кривично дело

Против наведеног решења, жалбу је благовремено изјавио јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Јагодини (јавни тужилац), због битних повреда одредаба кривичног поступка, са предлогом да Апелациони суд у Крагујевцу уважи жалбу, побијано решење укине и предмет упути првостепеном суду на поновно одлучивање, или, да побијано решење преиначи, тако што ће одбити молбу браниоца осуђеног за пуштање на условни отпуст.

По оцени Апелационог суда, основано се жалбом јавног тужиоца суштински указује да су у конкретном случају изостали разлози о чињеницама које би оправдале становиште првостепеног суда да се осуђени тако поправио да ће се на слободи добро владати, а нарочито да до истека времена за које му је казна изречена неће учинити ново кривично дело, с обзиром на то да се првостепени суд у образложењу ожалбеног решења при аргументацији овог става позива само на наведене доказе, тј. извештај Управе за извршење кривичних санкција, Казнено – поправни завод Ниш број 701-18-405-2023-02/1 од 30.08.2023. године и изјашњење представника КПЗ Ниш на рочишту одржаном дана 30.11.2023. године, без навођења других околности које би оправдале овакву одлуку. Поред тога, потпуно су нејасни разлози првостепеног суда да је програм поступања у потпуности остварио своју сврху, с обзиром на то да се представник КПЗ Ниш изјаснио да је неопходно да прође 1/5 укупне казне како би окривљени напредовао до групе А2, која околност, по оцени овог суда, указује на то да би требало наставити са пеналним третманом како би се сврха истог у потпуности остварила. Такође, како би у предметној кривичноправној ствари била донета правилна и законита одлука, поред оцене испуњености услова кумулативно прописаних одредбом члана 46 став 1 КЗ, неопходна је правилна оцена околности посебно наведених у одредби члана 567 став 1 ЗКП, и то процене ризика осуђеног, успешности у извршавању програма поступања, раније осуђиваности, животних околности, као и очекиваног деловања условног отпуста на осуђеног.

Са тим у вези, Апелациони суд налази да, у конкретном случају, и поред испуњења формалног услова (да је осуђени издржао две трећине казне), нису довољни и јасни разлози првостепеног суда да су испуњени сви законом прописани услови за усвајање поднете молбе за условни отпуст, предвиђени одредбом члана 46 КЗ и члана 567 ЗКП, па је, по оцени овог суда, за сада

преураћен закључак првостепеног суда да се осуђени тако поправио да се са основом може очекивати да ће се на слободи добро владати, а нарочито да до истека времена за које је изречена казна, односно до дана 09.11.2024. године, неће учинити ново кривично дело, те је побијано решење морало бити укинута и предмет упућен првостепеном суду на поновно одлучивање.

(решење Вишег суда у Јагодини Куо.бр. 60/23 од 30.11.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кжуо-252/23 од 11.12.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ЗАСТАРЕЛОСТ КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА КОД ПРОДУЖЕНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА (члан 104 став 6 Кривичног законика)

Застарелост кривичног гоњења код продуженог кривичног дела се рачуна од предузимања последње радње која улази у састав продуженог кривичног дела.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Јагодини Кв.бр. 7/23 од 19.12.2023. године, потврђена је оптужница Вишег јавног тужиоца у Јагодини Кто.бр. 55/21 од 31.12.2021. године, поднета Вишем суду у Јагодини дана 04.03.2022. године.

Неосновани су жалбени наводи браниоца окривљеног А.А. којима се истиче да се ради о истоветним решењима, уз указивање на то да је ожалбено решење донето дана 19.12.2023. године. Ово из разлога што се рок застарелости кривичног гоњења код продуженог кривичног дела рачуна од предузимања последње радње која улази у састав продуженог кривичног дела, док апсолутна застарелост кривичног гоњења, сходно одредби члана 104 став 6 КЗ, наступа када протекне двоструко време које се захтева за релативну застарелост кривичног гоњења. Стога, како је последња радња која улази у састав продуженог кривичног дела предузета у новембру месецу 2016. године, то кривично гоњење у односу на појединачне радње које улазе у састав продуженог кривичног дела трговина утицајем из члана 366 став 1 КЗ у вези члана 61 КЗ, с обзиром на прописану казну за предметно кривично дело, није апсолутно застарело, те је

првостепени суд правилно поступио када је оптужницу Вишег јавног тужиоца у Јагодини Ктo.бр. 55/21 од 31.12.2021. године, која је Вишем суду у Јагодини поднета дана 04.03.2022. године, потврдио у целости.

(решење Вишег суда у Јагодини Кв.бр. 7/23 од 19.12.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-17/24 од 18. јануара 2024. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

КРИВИЧНО ДЕЛО РАЗБОЈНИШТВО (члан 206 став 4 Кривичног законика)

За правну оцену привилегованог облика кривичног дела разбојништво из члана 206 став 4 Кривичног законика, поред вредности одузете ствари, неопходно је и постојање умишљаја који је усмерен на прибављање мале имовинске користи.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Пожаревцу 89К-470/22 од 05.07.2023. године, окривљена А.А, оглашена је кривом због продуженог кривичног дела разбојништво из члана 206 став 1 у вези члана 61 Кривичног законика, те ју је за наведено кривично дело првостепени суд осудио на казну затвора у трајању од 2 (две) године, коју ће издржати по правноснажности пресуде, када буде лишена слободе, у коју казну јој се има урачунати време проведено у притвору почев од 05.11.2021. године до 04.01.2022. године.

Супротно наводима жалбе, првостепени суд је правилно закључио да се у радњама окривљене А.А. стичу сви битни елементи продуженог кривичног дела разбојништво из члана 206 став 1 Кривичног законика. Наиме, првостепени суд је правилно нашао да је окривљена употребила силу – омамљујућа средства, таблете „Лоразепама“, са циљем да оштећене, противно њиховој вољи, доведе у несвесно стање и онеспособи за отпор, што је све учинила у намери да прибави имовинску корист у износу од преко 5.000,00 динара... По налажењу Апелационог суда, иако је прибављена мала имовинска корист, окривљена није могла бити оглашена кривом за привилеговани облик разбојништва, јер је приликом извршења кривичног дела имала намеру

да одузме новац, а при томе није могла знати колико новца оштећени имају код себе. Самим тим, у конкретном случају није учињена повреда закона из члана 439 тачка 2 ЗКП, будући да за постојање привилегованог облика разбојништва из члана 206 став 4 КЗ, један од услова који мора бити испуњен је да је окривљена ишла за тим да прибави малу имовинску корист, што у конкретном предмету није случај. Управо из одбране окривљене, те исказа оштећених, као и свих других доказа изведених током поступка, произлази правилан закључак првостепеног суда да је под таквим околностима окривљена имала намеру да прибави новчана средства без ограничења износа, односно да одузме сав новац који би код оштећених пронашла, како је, између осталог, изнела и у својој одбрани. Дакле, за одређивање правне оцене дела окривљене није довољна само вредност одузете ствари, односно висина противправно прибављене имовинске користи, него је неопходно постојање умишљаја код учиниоца који је у конкретном случају био усмерен на прибављање не мале имовинске користи, због чега је жалбени навод браниоца окривљене да је било потребно утврдити шта за окривљену представља нижу односно вишу имовинску вредност, без значаја за конкретну кривичноправну ствар.

(пресуда Основног суда у Пожаревицу 89К-470/23 од 05.07.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кжс1-649/23 од 17.11.2023. године)

*Сентенцу приредила: Ања Стевановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ТРАЈНО ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ (члан 44 став 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела)

Тиме што у захтеву јавног тужиоца за трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела није наведена вредност имовине чије се одузимање тражи није повређен закон, и то одредба члана 44 став 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

Из образложења:

Решењем Основног суда у Ужицу 3Тои-1/22 од 05.07.2023. године одбијен је захтев главног јавног тужиоца Основног јавног тужилаштва у Ужицу за

трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела, којим је тражено да се од осуђеног А.А. трајно одузме имовина ближе описана у захтеву.

Решењем Апелационог суда у Крагујевцу Кж-Тош 2/23 од 26.09.2023. године је делимично уважена жалба главног јавног тужиоца Основног јавног тужилаштва у Ужицу и преиначено решење Основног суда у Ужицу 3Тош-1/22 од 05.07.2023. године, тако што је Апелациони суд на основу одредбе чана 44 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела трајно одузео имовину проистеклу из кривичног дела, ближе описану изреком решења.

Апелациони суд је имао у виду и наводе одговора на жалбу поднетог од стране пуномоћника власника осуђеног, које је поновио и на седници већа другостепеног суда, да у предметном захтеву јавног тужиоца за трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела није наведена вредност имовине чије се одузимање тражи, а што је неопходно према одредби члана 44 став 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, те да суд нема овлашћења да податке о томе сам прибавља, што је један од разлога да првостепени суд одбије поменути захтев.

Међутим, одредбом члана 44 став 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела прописано је да решење о трајном одузимању имовине садржи податке о власнику, законски назив кривичног дела из пресуде, податке о имовини која се одузима, односно вредност која се одузима од власника ако је располагао имовином проистеклом из кривичног дела у циљу осујећења њеног одузимања и одлуку о трошковима управљања привремено одузетом имовином, имовинскоправном захтеву оштећеног и трошковима заступања.

По оцени Апелационог суда, назначење одузете вредности у решењу о трајном одузимању имовине неопходно је само уколико је власник располагао имовином проистеклом из кривичног дела у циљу осујећења њеног одузимања, што овде није случај, па навођење тих података није било обавезно у изреци овог решења.

(решење Основног суда у Ужицу 3Тош-1/22 од 05.07.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж-Тош 2/23 од 26.09.2023. године)

**Сентенцу приредио: Борђе Ристић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу**

СУДСКА РЕХАБИЛИТАЦИЈА ЛИЦА КОЈЕ ЈЕ ВИШЕ ПУТА ОСУЂИВАНО

Оцена испуњености законских услова за наступање судске рехабилитације лица које је више пута осуђивано, цени се у односу на моменат када је молба поднета.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Ужицу Кв-198/23 од 21.12.2023. године, одбијена је као неоснована молба браниоца осуђеног А.А, адвоката Б.Б. из Београда, за судску рехабилитацију по правноснажној пресуди Вишег суда у Ужицу Спк-7/18 од 14.03.2018. године.

Против наведеног решења жалбу је благовремено изјавио бранилац осуђеног, због битних повреда одредаба кривичног поступка из члана 438 став 1 тачка 11 и став 2 тачка 2 и 3 Законика о кривичном поступку, повреде кривичног закона (у жалби наведене као погрешна примена материјалног права) и погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, са предлогом да Апелациони суд у Крагујевцу уважи жалбу и побијано решење преиначи тако што ће да усвоји молбу браниоца осуђеног А.А. за судску рехабилитацију или да побијано решење укине и предмет упути првостепеном суду на поновно одлучивање.

Како се у конкретном случају ради о захтеву за судску рехабилитацију лица које је више пута осуђивано, то је неопходно да су испуњени услови из члана 98 и члана 99 Кривичног законика у погледу сваког кривичног дела за које је лице осуђено, при чему се, по налажењу овог суда, време испуњености законских услова за наступање судске рехабилитације лица која је више пута осуђивано, цени у односу на моменат када је захтев за брисање осуда поднет. С тим у вези, како је захтев за судску рехабилитацију лица које је више пута осуђивано поднет 17.11.2023. године, дакле у време када још увек тече рок за наступање законске рехабилитације по пресуди Основног суда у Ужицу Спк-9/18 (К-236/18) од 05.12.2018. године, то је, по оцени овог суда, правилно првостепени суд нашао да нису испуњени законски услови за брисање правноснажних осуда по пресудама Вишег суда у Ужицу Спк-

7/18 од 14.03.2018. године и Основног суда у Ужицу Спк-9/18 (К-236/18) од 05.12.2018. године, будући да је такав захтев преурањен.

(решење Вишег суда у Ужицу Кв-198/23 од 21.12.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2Спк-1/24 од 26.01.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милена Матановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ВИШЕСТРУКИ ПОВРАТ (члан 55а Кривичног законика)

Одредба члана 55а Кривичног законика која се односи на вишеструки поврат је императивног карактера и као таква мора бити примењена у сваком случају у ситуацији када су за то испуњени законски услови.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Јагодини К-7/23 од 21.12.2023. године, окривљени А.А. из села Драговац, Општина Бојник, оглашен је кривим због кривичног дела убиство у покушају у прекорачењу нужне одбране из члана 113 Кривичног законика у вези члана 30 и члана 19 став 3 Кривичног законика и осуђен на казну затвора у трајању од 3 (три) године, коју ће издржати по правноснажности пресуде, а у коју казну му се урачунава време проведено у притвору, почев од 17.08.2022. године па надаље, до упућивања окривљеног у завод за извршење казне затвора, а најдуже док не истекне време трајања казне изречене у првостепеној пресуди.

Испитујући одлуку о казни у првостепеној пресуди, која се побија како жалбом јавног тужиоца, тако и жалбом браниоца окривљеног, Апелациони суд је нашао да је првостепени суд, приликом одмеравања врсте и висине кривичне санкције окривљеном ценио све околности које, у смислу члана 54 Кривичног законика, утичу на то да казна буде већа или мања, па је правилно као олакшавајуће околности на страни окривљеног ценио да је окривљени кривично дело извршио у стању смањене урачунљивости, али не битно, док је као отежавајућу околност правилно ценио његову ранију осуђиваност, те чињеницу да од последње издржане казне затвора у трајању од 2 (две) године и 6 (шест) месеци до извршења предметног кривичног дела није прошло 5 година, па је првостепени суд, имајући у виду чињеницу да је дело остало у покушају и да је учињено у прекорачењу нужне

одбране, окривљеном ублажио казну и осудио га на казну затвора у трајању од 3 (три) године, у коју му је урачунао време проведено у притвору, налазећи да ће се и тако ублаженом казном остварити сврха кажњавања.

По налажењу Апелационог суда, првостепени суд је повредио кривични закон, и то одредбу члана 439 став 1 тачка 3 Законика о кривичном поступку, како се то жалбом јавног тужиоца основано указује, на тај начин што није применио одредбу члана 55а Кривичног законика, за чију примену су испуњени законски услови, а којом је предвиђено да ће суд, у случају вишеструког поврата, изрећи казну изнад половине распона прописане казне. Имајући у виду да је окривљени побијаном пресудом оглашен кривим за кривично дело учињено са умишљајем, за које дело је прописана казна затвора, а из казнене евиденције за окривљеног произилази да је исти више пута осуђиван за кривична дела учињена са умишљајем на казне затвора преко једне године, те да је са издржавања затворске казне по пресуди Основног суда у Лесковцу К-930/13 од 18.10.2013. године, отпуштен 05.10.2017. године, а предметно кривично дело је извршио 16.08.2022. године, од дана отпуштања са издржавања поменуто казне до извршења предметног кривичног дела није протекло пет година.

С тим у вези, како је цитирана одредба императивног карактера, то је првостепени суд исту морао да примени и окривљеном изрекне казну затвора изнад половине распона прописане казне, због чега је Апелациони суд, усвајањем жалбе јавног тужиоца у делу одлуке о казни, преиначио побијану пресуду и окривљеног А.А. за кривично дело убиство у покушају у прекорачењу нужне одбране из члана 113 Кривичног законика у вези члана 30 и члана 19 став 3 Кривичног законика осудио на казну затвора у трајању од 10 (десет) година и 1 (један) месец, у коју му се урачунава време проведено у притвору, почев од 17.08.2022. године, када је лишен слободе, па надаље, до упућивања окривљеног у завод за извршење казне затвора, а најдуже док не истекне време трајања казне, која казна је, и по оцени Апелационог суда, нужна и довољна да се у односу на окривљеног постигне сврха кажњавања, у оквиру опште сврхе изрицања кривичних санкција из члана 4 став 2 и члана 42 Кривичног законика.

(пресуда Вишег суда у Јагодини К-7/23 од 21.12.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-126/24 од 28.02.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милена Матановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ЗАМЕНА НАЧИНА ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ

Казна затвора за коју је одређено да ће је окривљени издржавати у просторијама у којима станује, не може да се замени издржавањем у заводу, у ситуацији када окривљени уопште није започео да издржава казну на начин како је то одређено правноснажном пресудом.

Из образложења:

Решењем Основног суда у Пожаревцу 39К-38/20 од 25.04.2023. године, одређено је да осуђени А.А. из Пожаревца, ЈМБГ..., рођен дана... године у Пожаревцу, од оца ... и мајке ..., казну затвора у трајању од 1 (једне) године, за коју је одређено да ће је издржати у просторијама у којима станује, без примене мере електронског надзора, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 14.05.2018. године до 13.07.2018. године, на коју је осуђен пресудом Основног суда у Пожаревцу К-38/20 од 05.11.2020. године, издржи у Казнено – поправном заводу Пожаревац – Забела.

Против наведеног решења жалбу је благовремено изјавио бранилац осуђеног, адвокат Б.Б. из Пожаревца, без навођења жалбеног основа, са предлогом да Апелациони суд у Крагујевцу уважи жалбу, укине побијано решење и дозволи да осуђени казну издржава у просторијама у којима станује.

По налажењу Апелационог суда, основано се жалбом браниоца осуђеног указује да разлози дати од стране првостепеног суда не представљају законски основ да се промени начин извршења казне, сходно одредбама члана 45 став 3 и 4 Кривичног законика и члана 29 став 1 и 2 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, будући да из списка предмета и образложења побијаног решења неспорно произилази да осуђени А.А. није започео са издржавањем казне затвора на начин одређен пресудом Основног суда у Пожаревцу К-38/20 од 05.11.2020. године, па се дати разлози првостепеног суда не могу прихватити као јасни, нити се може прихватити као правилна

одлука првостепеног суда да су се, за сада, стекли законски услови за замену начина издржавања изречене казне, у смислу да осуђени казну затвора на коју је осуђен наведеном пресудом издржава у заводу за извршење казне затвора.

(решење Основног суда у Пожаревцу 39Ж-38/20 од 25.04.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-374/23 од 23.06.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милена Матановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ПРОЦЕСНО ПРАВО

ЛИЧНИ ПОДАЦИ ОКРИВЉЕНОГ (члан 428 став 3 Законика о кривичном поступку у вези члана 85 став 1 Законика о кривичном поступку)

Навођење у изреци пресуде да је окривљени осуђиван, без података када и зашто је осуђиван, не чини изреку пресуде неразумљивом што би за последицу имало укидање првостепене пресуде у смислу члана 458 став 1 Законика о кривичном поступку.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Новом Пазару 14К.бр. 584/21 од 23.08.2023. године, окривљени А.А. је оглашен кривим да је извршио кривично дело напад на службено лице у вршењу службене дужности из члана 323 став 3 у вези става 1 КЗ и осуђен је на казну затвора у трајању од 3 (три) године, уз урачунавање времена проведеног у притвору и времена трајања мере забране напуштања стана.

Насупрот наводима жалбе браниоца окривљеног Апелациони суд налази да је изрека првостепене пресуде разумљива, да садржи све чињенице и околности које представљају обележја кривичног дела напад на службено лице у вршењу службене дужности из члана 323 став 3 у вези става 1 КЗ, за које је окривљени оглашен кривим, односно да садржи опис претњи да ће напасти службена лица у вршењу послова јавне безбедности, па жалбу у том делу оцењује као неосновану.

Стоји чињеница да је одредбом члана 428 став 3 ЗКП, између осталог, прописано да изрека пресуде садржи личне податке о оптуженом (члан 85 став 1), а да је одредбом члана 85 став 1 ЗКП, између осталог, прописано да је потребно прибављање података „да ли је, кад и зашто осуђиван“, те да је у изреци првостепене пресуде само наведено да је окривљени осуђиван, без података када и зашта је осуђиван. Међутим, будући да су у образложењу пресуде наведени подаци утврђени увидом у извод из казнене евиденције за окривљеног и о томе су дати јасни разлози, по оцени Апелационог суда, наведени недостатак не чини изреку пресуде неразумљивом која би за

последницу имала укидање првостепене пресуде у смислу члана 458 став 1 ЗКП.

(пресуда Основног суда у Новом Пазару 14К.бр. 584/21 од 23.08.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-654/23 од 20.11.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА (члан 438 став 1 тачка 4 Законика о кривичном поступку)

Битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438 став 1 тачка 4 Законика о кривичном поступку постоји ако је на главном претресу учествовао судија који се морао изузети, односно уколико је поступљено противно одредби члана 37 став 1 тачке 1 до 4 Законика о кривичном поступку.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције КПо4-46/20 од 25.07.2023. године окривљена А.А. је оглашена кривом да је извршила продужено кривично дело примање мита из члана 367 став 1 у вези члана 61 КЗ и осуђена на казну затвора у трајању од 2 (две) године и 8 (осам) месеци, у коју се има урачунати време проведено у притвору.

Жалбом браниоца, између осталог, се наводи да је суд начинио битну повреду одредаба „Законика о кривичном поступку“, јер је одбацио захтев одбране за изузеће поступајућег судије, уз образложење да није наведена нова околност за изузеће, при чему је суд био дужан да захтев за изузеће достави председнику суда на одлучивање. Разлог за подношење захтева за изузеће је одлука председника већа да изда наредбу за привођење окривљене на главни претрес од стране полиције, а у образложењу захтева су изнете и додатне чињенице које указују да је поступајући судија у току целокупног суђења испољио отворену нетрпељивост према окривљеној, првенствено као медицинском раднику.

Одредбом члана 438 став 1 тачка 4 ЗКП је прописано да битна повреда одредаба кривичног поступка постоји ако је на главном претресу учествовао судија или судија поротник који се морао изузети. Одредбом члана 37 став 1 тачке 1 до 4 ЗКП су прописани услови када судија или судија поротник мора бити изузет од судијске дужности у одређеном предмету, на које разлоге се суштински изјављеном жалбом и не указује, па Апелациони суд налази да се битна повреда одредаба поступка из члана 438 став 1 тачка 4 ЗКП може учинити уколико је поступљено противно одредби члана 37 став 1 тачке 1 до 4 ЗКП, које су императивног карактера, што овде није случај, те су наводи жалбе браниоца окривљене оцењени као неосновани и без утицаја на правилност и законитост пресуде.

(пресуда Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције КПо4-46/20 од 25.07.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-По1-26/23 од 28.11.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

НАРЕДБА О ПРЕДАЈИ НЕРЕГИСТРОВАНОГ ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ („Службени гласник РС“, бр. 37/2023 и 46/2023)

Наредба о предаји нерегистрованог оружја и муниције која је ступила на снагу 08. маја 2023. године се не примењује на окривљене од којих је приликом претреса стана одузето оружје и муниција и отпочео кривични поступак пре ступања на снагу наведене наредбе.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Ужицу К.бр. 7/23 од 10.05.2023. године, окривљени А.А. је оглашен кривим да је извршио кривично дело неовлашћена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348 став 1 КЗ и осуђен је на казну затвора у трајању од 1 (једне) године, у коју се урачунава време проведено у притвору и новчану казну у одређеном износу од 50.000,00 (педесетхиљада) динара као споредну.

Заједничком жалбом окривљеног и његовог браниоца првостепена пресуда се побија по основу повреде кривичног закона и указује да је у „Службеном гласнику“ од 05.05.2023. године објављена наредба о предаји нерегистрованог оружја и муниције која ступа на снагу први радни дан, а то је понедељак 08.05.2023. године, по којој су амнестирана сва лица која су недозвољено држала било коју врсту ватреног оружја и других предмета јер је таквим лицима о стављен рок од месец дана за предају истих. Окривљени није имао прилику да поступи по наведеној наредби јер се у моменту доношења исте налазио у притвору јер се против њега водио кривични поступак управо због сумње да је извршио кривично дело из члана 348 став 1 КЗ. Првостепени суд је погрешно закључио да се примена института аболације не може у овом случају применити јер је поступак против окривљеног започет пре ступања наредбе на снагу. Према ставу жалбе, примена овог института не везује се ни за један моменат кривичног поступка, закон је по овом питању недвосмислен и то одредба члана 109 став 1 КЗ, па сматра да је суд погрешно применио материјално право.

По оцени Апелационог суда, као другостепеног, неосновано се заједничком жалбом окривљеног и његовог браниоца првостепена пресуда побија по основу повреде кривичног закона, будући да је првостепени суд правилно применио кривични закон када је окривљеног огласио кривим да је извршио кривично дело недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348 став 1 КЗ, применом закона важећег у време извршења кривичног дела.

Наредбом о предаји нерегистрованог оружја и муниције („Службени гласник РС“, бр. 37/2023 и 46/2023), која је ступила на снагу 08. маја 2023. године, прописано је да власници оружја из категорије А, Б и Ц, који на дан ступања на снагу ове наредбе немају исправу издату од надлежног органа, могу у року од 08. маја 2023. године до 30. јуна 2023. године у временском периоду од 07,00 - 19,00 часова предати оружје и муницију надлежном органу без накнаде, у власништво Републике Србије (тачка 1). За власнике оружја који поступају у складу са тачком 1 ове наредбе не спроводи се поступак у вези са доказивањем порекла оружја, нити поступак утврђивања одговорности за неовлашћено држање и ношење оружја (тачка 2). Ова наредба ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије“ (тачка 3).

Из списка предмета и првостепене пресуде произилази да су ватрено оружје, делови ватреног оружја и муниција одузети од окривљеног по потврди о привремено одузетим предметима МУП РС, ДП, ПУ у Ужицу, Одељење криминалистичке полиције, Одсек за сузбијање општег криминала број 9581/2023 од 20.02.2023. године, у његовом стану у Севојну, улица Вишеслава Бугариновића 12, а на основу члана 147 ЗКП и извршења наредбе Вишег суда у Ужицу број КппПов-45/23, након претресања стана који користи окривљени, поводом проналаска предмета који се по Кривичном законнику морају одузети или предмета који могу послужити као доказ у кривичном поступку. Привременим одузимањем предмета у смислу одредби процесног закона које регулишу претресање, окривљени више није био у државини спорног ватреног оружја, делова оружја и муниције, тако да није имао могућности да поступи по Наредби о предаји нерегистрованог оружја и муниције којом је само дозвољена предаја нерегистрованог оружја и муниције надлежном органу, а не легализација оружја и муниције. Наведена наредба искључује могућност кривичног гоњења за неовлашћено држање и ношење оружја само за власнике оружја који предају оружје и муницију надлежном органу без накнаде у власништво Републике Србије у прописаном року за предају, па како су од окривљеног у предистражном поступку привремено одузети предмети кривичног дела за које је дана 21.02.2023. године донета наредба о спровођењу истраге и отпочео кривични поступак, то се наведена наредба не може применити на окривљеног, нити се може сматрати да је исти амнестиран у смислу члана 109 Кривичног законика, како се то неосновано указује изјављеном жалбом.

(пресуда Вишег суда у Ужицу К.бр. 7/23 од 10.05.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-380/23 од 19.07.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

НЕРАЗУМЉИВОСТ ИЗРЕКЕ

(члан 438 став 1 тачка 11 Законика о кривичном поступку)

Када је у изреци пресуде утврђено да је окривљени кривично дело извршио у смањено урачуњливом стању и истом је изречена мера безбедности обавезног лечења алкохоличара у смислу члана 84 Кривичног законика, у чињеничном супстрату кривичног дела нужно је навести да је окривљени кривично дело извршио под дејством алкохола.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Ужицу ЗК.бр. 480/23 од 11.12.2023. године, окривљени А.А. је оглашен кривим да је извршио кривично дело разбојништво из члана 206 став 1 КЗ и осуђен је на казну затвора у трајању од 2 (две) године, уз урачунавање времена проведеног у притвору.

Против цитиране пресуде жалбу је изјавио бранилац окривљеног, којом се указује да се у изреци наводи да је урачуњливост окривљеног у време извршења кривичног дела била умањена у небитном степену, али се не наводи који разлог је узроковао умањење способности окривљеног да схвати значај и последицу дела.

Основано се жалбом браниоца окривљеног указује да се у изреци наводи да је урачуњливост окривљеног у време извршења кривичног дела била умањена у небитном степену, али се не наводи који је разлог узроковао умањење способности окривљеног да схвати значај и последицу дела.

По оцени Апелационог суда, као другостепеног, у чињеничном супстрату кривичног дела у изреци побијане пресуде, није назначено да је окривљени кривично дело извршио под дејством алкохола, па имајући у виду да је утврђено да је окривљени поступио у смањено урачуњливом стању и да је истом изречена мера безбедности обавезног лечења алкохоличара у смислу члана 84 КЗ, то је оваква изрека неразумљива.

(пресуда Основног суда у Ужицу ЗК.бр. 480/23 од 11.12.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-138/24 од 14.03.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

ПРОВОЦИРАЊЕ НА ВРШЕЊЕ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Не може се сматрати провоцирањем на вршење кривичног дела продаје опојне дроге од стране полицијских службеника у ситуацији када је целокупна комуникација у циљу куповине опојне дроге израз слободне воље купца, а не последица силе или претње, принуде или обмане полицијских службеника употребљених према купцу у циљу изнуђивања његове активности на куповини опојне дроге.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Новом Пазару К.бр. 55/22 од 14.07.2023. године, окривљени А.А. је оглашен кривим да је извршио кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 КЗ и осуђен на казну затвора у трајању од 7 (седам) година и 7 (седам) месеци, уз урачунавање времена проведеног у притвору и у „кућном притвору“.

Жалбом браниоца окривљеног се првостепена пресуда побија због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 1 ЗКП, и истиче да читав догађај од 04.12.2021. године представља школски пример провоцираног дела па није јасно зашто поступајући тужилац није спровео истрагу за подстрекивање на извршење кривичног дела већ се задржао на доказивању да је окривљени А.А. извршио кривично дело за које је оптужен. Окривљени Б.Б. очигледно нема статус прикривеног иследника из члана 183 ЗКП, нити је у питању симуловани правни посао из члана 174 ЗКП, што је неопходно да би радње полиције биле законите па се мора сматрати да су сви докази прибављени на овај начин незаконити и морају се издвојити из списка предмета. Као разлог за незаконитост доказа у жалби бранилац окривљеног истиче да је са телефона Б.Б. први позив упућен 04.12.2021. године у 11,00 часова окривљеном А.А, дакле, пола сата пре него што је Б.Б. пуштен из Окружног затвора, а тренутак пуштања забележен је не само у документацији Окружног затвора, већ и на камерама видео надзора тог затвора које суд није прибавио, али је сигуран да би га поступајући тужилац приложио да је којим случајем Б.Б. пре 11,00 часова изашао из затвора. Након тога се настављају незаконитости тако што се Б.Б. из руке враћа телефон, без потврде о враћеним предметима, да би исти то вече, у време када полицији одговара, послао поруку која наводно доказује претходни договор о продаји марихуане, а затим имао код себе телефон приликом хапшења када му је поново издата потврда о привремено одузетим предметима како би цео случај имао привид законитости.

Насупрот наводима жалбе браниоца окривљеног, првостепена пресуда није заснована на доказима на коме се, по одредбама ЗКП, не може заснивати, односно доказима који су непосредно или посредно сами по себи или према начину прибављања у супротности са Уставом, овим законом, другим законом или опште прихваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима, у смислу члана 16 став 1 ЗКП...

Имајући у виду одбрану окривљеног Б.Б. дату пред Вишим јавним тужиоцем у Новом Пазару на записнику од 06.12.2021. године, а потом и на главном претресу пред првостепеним судом, правилан је закључак првостепеног суда да се не може говорити о провоцирању на вршењу кривичног дела од стране полицијских службеника, будући да је окривљени Б.Б. свесно и вољно одлучио да од окривљеног купи опојну дрогу након што је изашао из Окружног затвора у Новом Пазару где се налазио по решењу о задржавању и мобилни телефон који му је враћен искористио за поновно слање поруке окривљеном А.А, од кога је и раније куповао опојну дрогу, а иста му је била потребна за сопствену употребу, зашта је и правноснажно оглашен кривим и осуђен у првостепеном поступку. Будући да окривљени Б.Б. ниједног тренутка није указао на постојање силе или претње, принуде или обмане од стране полицијских службеника употребљених према њему у циљу да се изнуди радња овог лица у виду поновог обраћања окривљеном А.А. за куповину опојне дроге марихуане, већ да је целокупна комуникација израз његове слободне воље, о чему је првостепени суд дао правилне и за овај суд прихватљиве разлоге, то је жалба браниоца окривљеног којом се потенцира да се ради о провоцираном кривичном делу оцењена као неоснована. Без утицаја на другачију одлуку суда су и наводи жалбе браниоца окривљеног да је окривљени Б.Б. послао СМС поруку окривљеном А.А. док се налазио у затвору, будући да у том правцу нису изведени докази у првостепеном поступку, а у изреци пресуде је несумњиво утврђено да је порука послата око 11,00 часова, а не тачно у 11,00 часова, како се то тврди у изјављеној жалби.

(пресуда Вишег суда у Новом Пазару К.бр. 55/22 од 14.07.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-553/23 од 08.11.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

ЖАЛБА ЗБОГ ПОГРЕШНО И НЕПОТПУНО УТВРЂЕНОГ ЧИЊЕНИЧНОГ СТАЊА

(члан 433 став 7 Законика о кривичном поступку)

У ситуацији када признање окривљеног испуњава претпоставке из члана 88 Законика о кривичном поступку, наводи жалбе браниоца окривљеног који се односе на погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање су без утицаја, будући да се не односе на чињенице од којих зависи одлука о врсти и мери кривичне санкције.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Параћину 4К.бр. 221/22 од 16.12.2022. године, окривљени А.А. је оглашен кривим да је извршио кривично дело тешка крађа из члана 204 став 1 тачка 6 КЗ и осуђен је на казну затвора у трајању од 3 (три) године и 8 (осам) месеци.

Побијајући првостепену пресуду због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања бранилац окривљеног у жалби наводи да у пресуди није констатовано да је извршилац желео да новац врати, да му је новац у тренутку извршења био потребан, с обзиром да је незапослено лице, отац малолетног детета и да има трудну супругу којој су и била потребна средства за куповину лекова, о чему у прилог говори чињеница да је из новчаника узео само 100 евра да би купио лекове, а да се у новчанику налазило још новчаница у странам апоенима, као и други новац.

Одредбом члана 433 став 7 ЗКП је прописано да ако признање оптуженог у односу на све тачке оптужбе испуњава претпоставке из члана 88 овог Закона, оптужени, његов бранилац и лице из става 2 овог члана могу изјавити жалбу због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања само у односу на чињенице од којих зависи одлука о врсти и мери кривичне санкције.

Обзиром да је првостепени суд правилно нашао да признање окривљеног испуњава претпоставке из члана 88 ЗКП, које је прихватио као истинито, потпуно, непротивречно, јасно и поткрепљено исказом оштећене Б.Б. и материјалним доказима, Апелациони суд, као другостепени, је наводе жалбе

браниоца окривљеног оценио као без утицаја на другачију одлуку, будући да се не односе на чињенице од којих зависи одлука о врсти и мери кривичне санкције.

(пресуда Основног суда у Параћину 4К.бр. 221/22 од 16.12.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-355/23 од 11.07.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милевка Миленковић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

ОЦЕНА НАДЛЕЖНОСТИ (члан 34 став 1 Законика о кривичном поступку)

Када је новчана казна изречена у грађанскоправном спору, о жалби на решење основног суда, којим је замењена та новчана казна казном затвора, одлучује Виши суд у другом степену, сходно одредби члана 25 став 2 тачка 3 Закона о уређењу судова.

Из образложења:

Апелационом суду у Крагујевцу, достављени су списи предмета Основног суда у Пријепољу Кв-93/23, ради одлучивања о жалби А.А, изјављеној против решења Основног суда у Пријепољу 2Кв-93/23 од 27.10.2023. године, којим је, новчана казна у износу од 30.000,00 (тридесетхиљада) динара замењена казном затвора у трајању од 30 (тридесет) дана, коју ће издржати по правноснажности побијаног решења, а која је изречена решењем Основног суда у Пријепољу 5 П-482/21 од 12.12.2022. године.

Из списка предмета и побијаног решења, произилази да је решењем Основног суда у Пријепољу 5П-482/21 од 12.12.2022. године, А.А. (у парничном поступку) изречена новчана казна у износу од 30.000,00 (тридесетхиљада) динара, коју је дужна да плати у року од 8 (осам) дана од дана пријема решења, с тим што, уколико то не учини у остављеном року, суд ће новчану казну заменити казном затвора, у складу са законом који уређује извршење кривичних санкција. Наведено решење, одлучујући о жалби тужиље, потврђено је решењем Вишег суда у Ужицу Гж-432/23 од 23.02.2023. године, а жалба тужиље одбијена као неоснована.

Одредбом члана 25 став 2 тачка 3 Закона о уређењу судова („Службени гласник РС“, бр. 10/2023 од 09.02.2023. године, који се примењује од 10.05.2023. године), прописано је, поред осталог, да Виши суд у другом степену одлучује о жалби на одлуке основних судова на решења донета у грађанскоправном спору, док је одредбом члана 26 став 1 тачка 3 истог закона, прописано да Апелациони суд одлучује о жалби на пресуду основних судова у грађанскоправним споровима, ако за одлучивање о жалби није надлежан виши суд.

Имајући у виду наведене законске одредбе, то је о наведеној жалби, изјављеној против решења Основног суда у Пријепољу 2Кв-93/23 од 27.10.2023. године, надлежан Виши суд у Ужицу, у смислу одредбе члана 25 став 2 тачка 3 Закона о уређењу судова, а не Апелациони суд у Крагујевцу, па је одређено да списи предмета буду достављени Вишем суду у Ужицу, као стварно и месно надлежном суду.

(решење Основног суда у Пријепољу Кв-93/23 од 27.10.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-73/24 од 06.02.2024. године)

*Сентенцу приредила: Драгана Максимовић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ИСПИТИВАЊЕ ОПТУЖНОГ АКТА (члан 501 Законика о кривичном поступку)

Када оптужни акт не садржи кривицу односно њене елементе прописане чланом 22 КЗ посебно за сваку радњу, у ситуацији када је окривљеном стављено на терет продужено кривично дело, то не представља разлог за одбацивање оптужног акта, јер у случају продуженог кривичног делу ради се о јединственом облику кривице са којим је окривљени поступао.

Из образложења:

Решењем Основног суда у Чачку К-6/24 од 09.02.2024. године, одбачен је оптужни предлог јавног тужиоца Основног јавног тужилаштва у Чачку, Кт-3/24 од 09.01.2024. године, поднет против окривљеног А.А. због продуженог кривичног дела тешка крађа из члана 204 став 1 тачка 1 у вези члана 61 став 1

и 5 Кривичног законика (КЗ), у вези члана 61 став 1 и 5 КЗ, у погледу радњи, ближе описаних ставом 1. диспозитива наведеног оптужног акта.

Оптужним предлогом јавног тужиоца Основног јавног тужилаштва у Чачку КТО-3/24 од 09.01.2024. године, окривљеном А.А. је стављено на терет продужено кривично дело тешка крађа из члана 204 став 1 тачка 1 КЗ у вези члана 61 став 1 и 5 КЗ.

У конкретном случају, погрешно је првостепени суд навео да диспозитив оптужног предлога не садржи кривицу односно њене елементе прописане чланом 22 КЗ из разлога што наведеном оптужним актом, окривљеном није стављено на терет да је извршио појединачно кривично дело, већ продужено кривично дело тешка крађа из члана 204 став 1 тачка 1 КЗ у вези члана 61 став 1 и 5 КЗ, па тиме што није наведен умишљај и противправност, посебно за сваку радњу, то не представља разлог за одбацивање оптужног акта, јер када је реч о продуженом кривичном делу радње окривљеног су обухваћене јединственим умишљајем и противправности, па самим тим у таквим случајевима ради се о јединственом облику кривице са којим је окривљени поступао, што се такође, основано жалбом јавног тужиоца указује.

(решење Основног суда у Чачку К-6/24 од 09.02.2024. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кжс2-133/24 од 06.02.2024. године)

*Сентенцу приредила: Драгана Максимовић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ПОВРЕДА ПРАВА НА ОДБРАНУ ОКРИВЉЕНОГ

Није повређено право на одбрану окривљеног који се брани ћутањем, када је суд у поступку користио само делове изјаве окривљеног пред комисијом вештака психијатара који се односе на узимање личне и породичне анамнезе, односно на употребу алкохола и психоактивних супстанци, као и третмане којима се подвргао услед тога, дате у сврху дијагностиковања и евентуалног лечења.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Крагујевцу 12К-145/23 од 28.04.2023. године, окр. А.А. из Крагујевца оглашен је кривим због кривичног дела недозвољена

производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348 став 1 КЗ, за које је осуђен на казну затвора у трајању од 6 (шест) месеци, у коју му се урачунава време проведено у притвору, почев од 17.01.2023. године па надаље, као и на новчану казну у одређеном износу од 40.000,00 (четрдесетхиљада) динара, коју је дужан да плати у року од 3 месеца од дана правноснажности пресуде, а ако казну не плати у наведеном року суд ће му исту заменити казном затвора тако што ће за сваких започетих 1.000,00 динара новчане казне одредити један дан казне затвора.

Окривљеном је изречена мера безбедности обавезно лечење алкохоличара, која ће се према окривљеном извршити у заводу за извршење казне затвора или у одговарајућој здравственој или другој специјализованој установи по правноснажности пресуде и трајаће док постоји потреба за лечењем, али не дуже од изречене казне затвора, при чему ће се време проведено у установи за лечење урачунати у казну затвора, те је обавезан да у том делу сноси трошкове кривичног поступка.

Жалбом браниоца се, између осталог, указује да првостепени суд свој закључак да је окривљени извршилац поменутог кривичног дела заснива на налазу и мишљењу комисије вештака психијатара, те на извештају центра за социјални рад. Међутим, суд заборавља да се у овом поступку окривљени брани ћутањем, што значи да се не може говорити о некаквој изјави коју је дао вештацима психијатрима, како то истиче суд у образложењу, већ само о његовој одбрани, а исти је, као што је већ речено, одлучио да се брани ћутањем. Стога се ова његова изјава не може користити у поступку, још мање као доказ против окривљеног, јер да је исти био упозорен да таква изјава дата вештацима може бити коришћена на начин како је првостепени суд користи, окривљени би свакако одбио да било шта изјави. Комисија вештака је свој закључак о томе да је окривљени критичном приликом био под утицајем алкохола, донела не само на основу поменуте изјаве окривљеног, која се није могла користити, већ и на основу службених белешки о обавештењу примљеном од грађана (Б.Б. В.В. и Г.Г.), које се такође нису могле користити, при чему суд испушта из вида да су вештаци свој налаз и мишљење дали у фази пре испитивања оштећених Б.Б. и Г.Г. који су након тога искористили своје законско право предвиђено одредбом члана 94 ЗКП и ускратили сведочење.

Међутим, по налажењу Апелационог суда, првостепени суд свој закључак о кривици окривљеног за кривично дело из члана 348 став 1 КЗ, заснива на исказу

ошт. В.В, који је доследан у поменутом делу, као и на њеној идентичној изјави датој пред Центром за социјални рад „Солидарност“, према извештају овог центра од 06.04.2023. године, те на изведеним материјалним доказима (записнику о увиђају, извештају о форензичком прегледу лица места са пратећом фотодокументацијом и потврди о привремено одузетим предметима), како је и наведено на 12. и 13. страници образложења побијане пресуде. Из налаза и мишљења поменуте комисије вештака психијатара суд је утврдио искључиво степен урачунљивости окривљеног критичном приликом, а не постојање објективних обележја бића кривичног дела, како се то представља жалбом браниоца, те нашао да је окривљени у време извршења дела био смањено урачунљив до степена битног, али не битно, због зависности од употребе алкохола (због чега су вештаци предложили меру безбедности лечење алкохоличара).

По оцени Апелационог суда, првостепени суд је дакле за чињеничну подлогу своје одлуке правилно користио само оне делове изјаве окривљеног пред вештацима поменуте комисије, који се односе на узимање личне и породичне анамнезе, односно који се тичу података окривљеног о његовој употреби алкохола и психоактивних супстанци, као и о третманима којима се подвргао услед тога, датих у сврху дијагностиковања и евентуалног лечења, чиме ни на који начин није повређено његово право да се брани ћутањем и не изјашњава о оптужби. Осим тога, представник комисије вештака др Д.Д. је на главном претресу појаснила да се комисија упознала са комплетним списима предмета али да су свој закључак о психичком стању окривљеног донели првенствено на основу прегледа окривљеног, тј. психолошке експлорације, док остала мишљења и изјаве из списка нису била од утицаја на тај закључак.

Првостепени суд је, због свега наведеног, на правилно и потпуно утврђено чињенично стање, како у погледу објективних тако и субјективних елемената, правилно применио кривични закон када је окр. А.А. огласио кривим због кривичног дела недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348 став 1 КЗ, па је жалба браниоца окривљеног оцењена као неоснована.

(пресуда Основног суда у Крагујевцу 12К-145/23 од 28.04.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-430/23 од 07.09.2023. године)

*Сентенцу приредио: Никола Станојевић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

НОВЕ ЧИЊЕНИЦЕ КАО РАЗЛОЗИ ЗА ПРОДУЖЕЊЕ ПРИТВОРА ТОКОМ ПОСТУПКА

Јавни тужилац може у зависности од насталих околности током поступка предложити продужење притвора и по другим законским основима, поред оних по којима му је већ одређен.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Крагујевцу Кв-290/23 од 06.11.2023. године, против окривљеног А.А. из Аранђеловца, продужен је притвор, одређен решењем судије за претходни поступак Вишег суда у Крагујевцу Кпп-21/22 од 25.08.2022. године, који му се рачуна од 28.07.2023. године, када је лишен слободе, последњи пут продужен решењем Апелационог суда у Крагујевцу Кжр-46/23 од 20.10.2023. године, због постојања разлога из члана 211 став 1 тачка 1 и 3 ЗКП, за још највише 30 (тридесет) дана и исти може трајати најдуже до 05.12.2023. године.

Жалбом браниоца окривљеног се, између осталог, истиче да је притвор окривљеном одређен по предлогу јавног тужиоца и исти продужаван из законских разлога предвиђених одредбом члана 211 став 1 тачка 1 ЗКП. Побијаним решењем притвор према окривљеном је продужен и из законских разлога предвиђених одредбом члана 211 став 1 тачка 3 ЗКП, по предлогу који је јавни тужилац ставио у подигнутој оптужници. Првостепени суд је такав предлог прихватио, правдајући то чињеницом да се против окривљеног пред Основним судом у Аранђеловцу водио поступак окончан пресудом Спк-19/23 од 16.10.2021. године, а која чињеница је и јавном тужиоцу и суду била позната и раније. Чињенице које су биле познате тужиоцу у моменту предлагања одређивања притвора, а на које тада није указивао, не могу представљати нове чињенице на основу којих би притвор био продужен по другом основу у односу на онај због којег је одређен. Због свега наведеног, по ставу браниоца, предлог јавног тужиоца да се према окривљеном притвор продужи и по основу из члана 211 став 1 тачка 3 ЗКП је незаконит и суд о њему није требало ни да одлучује.

Међутим, по налажењу Апелационог суда, неосновано је указивање браниоца у жалби да је незаконит предлог јавног тужиоца у подигнутој оптужници од 02.11.2023. године, да окривљеном, поред основа из члана 211 став 1 тачка 1 ЗКП, притвор буде продужен и по основу из члана 211 став 1 тачка 3 ЗКП, будући да јавни тужилац у зависности од насталих околности

током поступка може предлагати и друге притворске основе, поред постојећих, при чему првостепени суд као разлоге за притвор по основу из члана 211 став 1 тачка 3 ЗКП, уз ранију осуђиваност, наводи и налаз и мишљење комисије вештака психијатара од 05.10.2023. године, о психичком стању окривљеног, које чињенице нису биле познате јавном тужиоцу у време подношења предлога за одређивање притвора.

(решење Вишег суда у Крагујевцу Кв-290/23 од 06.11.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-716/23 од 15.11.2023. године)

*Сентенцу приредио: Никола Станојевић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА МОБИЛНОГ ТЕЛЕФОНА

Преглед садржаја мобилног телефона-увид и читање садржаја СМС порука, међусобно упућених између окривљеног и сведока не представља доказ прибављен применом одредбе члана 286 ЗКП, већ увиђај на покретној ствари, будући да се овде не ради о прибављању евиденције остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица или лоцирању места са којих се обавља комуникација, које полиција може по налогу јавног тужиоца прибавити од оператера мобилне телефоније.

Из образложења:

Виши суд у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције пресудом К-По4-9/21 од 08.09.2023. године, окривљеног А.А, огласио је кривим због продуженог кривичног дела давање мита из члана 368 став 1 у вези члана 61 Кривичног законика, за које дело га је осудио на казну затвора у трајању од 10 (десет) месеци.

Окривљени и његов бранилац су у жалбама изјављеним на напред наведену пресуду указали да је првостепеном пресудом учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 2 ЗКП, навођењем да се првостепена пресуда заснива на незаконитим доказима - СМС порукама, односно фотографијама порука, јер исти нису прибављени у складу са законском процедуром, односно недостаје налог судије за претходни поступак, чиме је повређена одредба члана 286 став 3 ЗКП.

Апелациони суд је наведене жалбене наводе оценио неоснованим налазећи да је неосновано указивање у изјављеним жалбама да фотографије СМС порука представљају незаконите доказе, с обзиром да су прибављене противно одредби члана 286 став 3 ЗКП, с обзиром да преглед садржаја мобилног телефона-увид и читање садржаја СМС порука, међусобно упућених између окривљеног и сведока не представља доказ прибављен применом одредбе члана 286 ЗКП, већ увиђај на покретној ствари, будући да се овде не ради о прибављању евиденције остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица или лоцирању места са којих се обавља комуникација, које полиција може по налогу јавног тужиоца прибавити од оператера мобилне телефоније. Стога је оцена Апелационог суда, да се ради о законитим доказима пошто нико није оспорио аутентичност СМС порука и да их је послало лице власник телефона, а не неко друго лице, при чему фотографија СМС порука представљају само један од доказа које је суд заједно са осталим доказима ценио по слободном судијском уверењу.

(пресуда Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције К-По4-9/21 од 08.09.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-По1-28/23 од 29.11.2023. године)

*Сентенцу приредила: Јелена Дванајичак,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

УВИЂАЈ МЕСТА

(члан 136 став 1 Законика о кривичном поступку)

Претресање двориште окривљеног (у коме је пронађена опојна дрога) се не сматра претресањем стана и других просторија, због чега то претресање није обухваћена одредбама о неповредивости стана и других просторија, те се по Законнику о кривичном поступку, ова доказна радња подводи под институт увиђаја места, из чега произилази да за предузимање ове доказне радње није потребна наредба суда.

Из образложења:

Побијаном пресудом Основног суда у Крагујевцу 9К-355/22 од 30.06.2022. године, окривљени А.Б. је оглашен кривим због кривичног дела

неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 2 Кривичног законика и осуђен на казну затвора у трајању од 5 (пет) година и 2 (два) месеца.

Жалбама бранилаца окривљеног првостепена пресуда се побија, између осталог и по основу битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 1 ЗКП, указивањем да су записник о увиђају од 13.08.2020. године и потврда о привремено одузетим предметима од 16.08.2020. године незаконити докази, из разлога што су дана 13.08.2020. године полицијски службеници без овлашћења, дакле по ставу одбране незаконито, претресли двориште куће у којој станује окривљени и изузели предметне биљке, при чему овој доказној радњи није присуствовао окривљени. Жалбама изјављеним у корист окривљених се суштински указује да је у конкретном случају заправо извршено незаконито претресање просторија и дворишта окривљеног, а не доказна радња увиђај.

Супротно жалбеним наводима бранилаца окривљеног, по оцени Апелационог суда, првостепена пресуда није захваћена битним повредама одредаба кривичног поступак из члана 438 став 2 тачка 1 ЗКП.

Наиме, одредбом члан 133 став 1 и 2 ЗКП је прописано да се увиђај предузима када је за утврђивање или разјашњење неке чињенице у поступку потребно непосредно опажање органа поступка и да предмет увиђаја може бити лице, ствар или место, док је ставом 3 истог члана прописано да приликом предузимања увиђаја орган поступка ће по правилу затражити помоћ стручног лица форензичке, саобраћајне, медицинске или друге струке, које ће, по потреби, предузети и проналажење, обезбеђивање или описивање трагова, извршити потребна мерења и снимања, сачинити скице, узети потребне узорке ради анализе или прикупити друге податке.

Затим, одредбом члана 286 став 1 ЗКП је прописано да ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, полиција је дужна да предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка, док су ставом 2 прописане радње које може предузети полиција у циљу испуњења дужности из става 1 овог члана. Ставом 3 истог члана је прописано да о чињеницама

и околностима које су утврђене приликом предузимања појединих радњи, а могу бити од интереса за кривични поступак, као и о предметима који су пронађени или одузети, саставиће се записник или службена белешка, док је ставом 4 истог члана, прописано да о предузимању мера и радњи полиција одмах, а најкасније у року од 24 часа након предузимања обавештава јавног тужиоца.

Одредбом члана 287 став 1 и 2 ЗКП је прописано да ако полиција у предистражном поступку предузме доказну радњу о томе ће без одлагања обавестити јавног тужиоца и докази које је полиција прибавила предузимањем доказних радњи могу бити коришћени у даљем току кривичног поступка, ако су доказне радње спроведене у складу са овим закоником.

Одредбом члана 99 став 1 Закона о полицији је прописано да кад полицијски службеник сазна за извршење кривичног дела, прекршаја или другог догађаја поводом којег је потребно непосредним опажањем утврдити или разјаснити чињенице, овлашћен је да обезбеди место догађаја до доласка службеног лица одговарајућег органа, изврши увиђај или реконструкцију догађаја, применом криминалистичко тактичких и форензичких метода и средстава, док је ставом 2 истог члана прописано да изузетно, полицијски службеник може да изврши преглед места догађаја ради заштите од уништења предмета који могу послужити као доказ, задржавања лица и откривања учиниоца, помоћи оштећеном, као и прикупљању обавештења у вези са кривичним делом, прекршајем или догађајем, водећи рачуна да не наруши место догађаја.

У складу са наведеним одредбама ЗКП и Закона о полицији, овлашћена службена лица полиције имала су овлашћења да у предистражном поступку изврше увиђај сваког места на коме се могу пронаћи трагови или предмети кривичног дела, па тако и увиђај у дворишту куће у којој окривљени станује, без улажења у ту кућу. Супротно жалбеним наводима, предметне биљке нису пронађене доказном радњом претресањем стана и других просторија из члана 155-158 ЗКП за коју је потребна наредба суда или испуњење једног од услова за претресање без наредбе суда, већ су прибављене радњом увиђаја места из члана 136 став 1 ЗКП, која доказна радња је у свему законито изведена, при чему је записник о увиђају места сачињен у складу са одредбом члана 233 ЗКП, а о предузимању доказне радње је обавештен јавни тужилац у складу са одредбом члана 287 став 1 ЗКП.

Законик о кривичном поступку пружа посебне гаранције за претресање стана и других просторија сходно члану 40 Устава Републике Србије о неповредивости стана, док законик не садржи одредбе о претресању објеката који нису стан ни просторије, тј. не представљају никакав грађевински објекта, као што је између осталог и двориште, због чега та претресања нису обухваћена одредбама о неповредивости стана и других просторија, већ их Законик о кривичном поступку третира као увиђај места.

(пресуда Основног суда у Крагујевцу 9К-355/22 од 30.06.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-612/22 од 09.11.2022. године)

*Сентенцу приредио: Слободан Даковић,
полазник Правосудне академије*

**ОДЛУЧИВАЊЕ О ПРИТВОРУ У ПОСТУПКУ ИЗРУЧЕЊА
(члан 3 и 10 Закона о организацији и надлежности државних
органа за борбу против високотехнолошког криминала,
члан 12 Закона о међународној правној помоћи у кривичним
стварима и члан 34 став 4 Законика о кривичном поступку)**

Када је окривљеном чије се изручење захтева, стављено на терет кривично дело из области високотехнолошког криминала или је за извршење кривичног дела против имовине коришћен рачунар, за пружање међународне правне помоћи у овом предмету, па самим тим и за одлучивање о притвору, стварно и месно је надлежан Виши суд у Београду, а не Виши суд у Крагујевцу, али и поред тога, суд који се огласио стварно ненадлежним, дужан је да сходно одредби члана 34 став 4 ЗКП, предузме оне радње у поступку за које постоји опасност од одлагања, односно у конкретној процесној ситуацији, одлука о притвору спада у радње које не трпе одлагање и коју је стога овлашћен да предузме и суд који се огласио стварно ненадлежним.

Из образложења:

Уважавањем жалбе браниоца окривљеног А.А, адвоката Б.Б, укинута је решење Вишег суда у Крагујевца Кв. 23/23 од 31.01.2023. године и предмет упућен првостепеном суду на поновно одлучивање.

Решењем Вишег суда у Крагујевцу Кв. 23/23 од 31.01.2023. године, продужен је притвор против окривљеног А.А, држављанина Бразила, са осталим личним подацима као у изреци решења, одређен решењем Вишег суда у Крагујевцу Кре-5/22 од 23.12.2022. године, које је потврђено решењем Вишег суда у Крагујевцу Кв-287/22 од 29.12.2022. године, из законских разлога прописаних одредбом члана 22 став 1 тачка 1 Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, а одређено је да притвор по наведеном решењу може трајати најдуже до извршења одлуке о изручењу, али не дуже од годину дана од дана лишења слободе, при чему ће суд на свака 2 (два) месеца испитати да ли и даље постоје разлози за продужење или укидање притвора.

Против наведеног решења жалбу је изјавио бранилац окривљеног, адвокат Б.Б, између осталог због битне повреде одредаба кривичног поступка.

Наиме, из списка предмета произилази да се против окривљеног А.А. води кривични поступак у Савезној Републици Бразил, пред Другим Криминалним судом округа Арасатуба, због кривичног дела упад у компјутерски уређај из члана 154А став 3, 4 и 5, I Кривичног закона Бразила и кривичног дела изнуда из члана 158 Кривичног законика Бразила, због чега је за окривљеним изадата међународна потерница Републике Бразил бр. 2022/51918, ради лишења слободе и екстрадиције. Окривљени је лишен слободе дана 23.12.2022. године у Крагујевцу по наредби за хапшење од 20.05.2022. године.

Кривично дело упад у компјутерски уређај из члана 154А став 3, 4 и 5, I Кривичног закона Бразила, као и кривичног дела изнуда из члана 158 Кривичног закона Бразила, за чије извршење је као средство извршења коришћен рачунар, представљају кривична дела из области кривичних дела против безбедности рачунарских података у смислу члана 3 и 10 Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала. Како је одредбом члана 10 став 1 Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала прописано да је за поступање у предметима кривичних дела из члана 3 овог закона надлежан је Виши суд у Београду за територију Републике Србије, за пружање међународне правне помоћи у овом предмету, па самим тим и за одлучивање у притвору, стварно и месно надлежан Виши суд у Београду, а не Виши суд у Крагујевцу, због чега се првостепено решење жалбом браниоца окривљеног основано побија због битне повреде одредаба кривичног поступка.

У поновном поступку, првостепени суд ће отклонити недостатке на које му је указано овим решењем, водећи рачуна о одредби члана 34 став 1 ЗКП, којом је прописано да је суд дужан да пази на своју стварну и месну надлежност и да се, чим примети да није надлежан, решењем огласи ненадлежним и да по правноснажности тог решења, предмет упути надлежном суду, док је ставом 4 истог члана прописано да суд који се огласио ненадлежним дужан је да предузме оне радње у поступку за које постоји опасност од одлагања, односно да у конкретној процесној ситуацији одлука о притвору спада у радње које не трпе одлагање и које је стога овлашћен да предузме и суд који се огласио ненадлежним.

(решење Вишег суда у Крагујевца Кв. 23/23 од 31.01.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-76/23 од 08.02.2023. године)

*Сентенцу приредио: Слободан Даковић,
полазник Правосудне академије*

ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ПРЕТРЕСАЊЕ (члан 156 Законика о кривичном поступку)

Одредба члана 156 ЗКП, која регулише претпоставке за претресање, не прописује дужност органа поступка да на записнику о претресању стана буде изричито наведено изјашњење држаоца стана у смислу да ли жели присуство браниоца или не, због чега пропуст службених лица полиције да у записнику о претресању стана, након што су окривљену поучили да има право да узме адвоката, односно браниоца који може присуствовати претресању у смислу одредбе члана 156 став 2 ЗКП, подвуку један од два алтернативна одговора који се односи на то да ли тражи присуство браниоца или не, не чини записник о претресању стана незаконитим доказом на коме се пресуда не може заснивати.

Из образложења:

Заједничком жалбом бранилаца окривљене се указује да постоји битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 1 ЗКП, јер се првостепена пресуда заснива на доказима на којима се по одредбама Законика о кривичном поступку не може заснивати. Наиме, по ставу одбране записник

о претресању стана окривљене од 31.01.2020. године садржи процесни пропуст, јер у њему није означено да ли се окривљена изричито изјаснила да ли жели присуство браниоца или не, због чега је исти сачињен супротно одреби члана 156 став 2 ЗКП, и на њему се не може заснивати судска одлука, при чему је и потврда о привремено одузетим предметима од 31.01.2020. године такође незаконит доказ, јер је проистекла из незаконито спроведене доказне радње претресања.

Из записника о претресању стана и других просторија МУП, Дирекција полиције, ПУ Крагујевац од 31.01.2020. године, произилази да је претресање извршено по наредби судије за претходни поступак Вишег суда у Крагујевцу Кппр 28/20 од 29.01.2020. године, да је наредба пре почетка претреса предата окривљеној А.А. у смислу члана 156 став 1 ЗКП, уз позив да добровољно преда предмете који се траже и иста је поучена да има право да узме адвоката који може присуствовати претресању, да су у наставку записника наведена два алтернативна одговора „не захтева-захтева,, присуство браниоца. Поред тога претресању стана су присуствовала два пунолетна грађана као сведока, а који су потписали записник заједно са окривљеном, овлашћеним службеним лицем и записничарем, при чему је констатовано да лица која су присуствовала претресу немају примедби.

По оцени Апелационог суда у првостепеној пресуди није начињена битна повреда одредаба кривичног поступка на које браниоци окривљене указују у изјављеној заједничкој жалби. Наиме, стоји чињеница да из изнетог произлази да су овлашћена службена лица полиције током предистражног поступка који је вођен против окривљене А.А, направила технички пропуст да у записнику, након што су окривљену поучили да има право да узме адвоката, односно браниоца који може присуствовати претресању у смислу одредбе члана 156 став 2 ЗКП, подвуку један од два алтернативна одговора који се односи на то да ли тражи присуство браниоца или не. Међутим, одредба члана 156 ЗКП, која регулише претпоставке за претресање и не прописује дужност органа поступка да на записнику о претресању стана буде изричито наведено изјашњење држаоца стана у смислу да ли жели присуство браниоца или не, већ је ставом 2 наведеног члана прописано да ће се држалац стана поучити да има право да узме адвоката, односно браниоца који може присуствовати претресању, да ако држалац захтева присуство адвоката, односно браниоца, почетак претресања ће се одложити до његовог доласка, а најдуже за три часа.

Сходно наведеном, Апелациони суда налази да је претресање стана и других просторија, у конкретном случају, у свему извршено у складу са одредбама члана 155, 156 и 157 ЗКП, којима су прописане претпоставке и поступак спровођења ове доказне радње, иако није заокружено изјашење окривљене да ли захтева или не захтева његово присуство, јер као што је већ наведено одредба члана 156 ЗКП то изричито и не захтева, при чему је приликом претресања стана све време била присутна окривљена - држалац стана, на коју се и односи наредба судије за претходни поступак Вишег суда у Крагујевцу Кппр-28/2020 од 29.01.2020. године и два сведока, након чега јој је издата потврда о привремено одузетим предметима од 31.01.2020. године, коју је као и записник о претресању стана потписала без примедби.

Имајући у виду да записник о претресању стана и других просторија МУП, Дирекција полиције, ПУ Крагујевац од 31.01.2020. године, не представља незаконит доказ на коме се пресуда не може заснивати, то ни докази проистекли из истога – потврда о привремено одузетим предметима од 31.01.2020. године, не представља незаконит доказ.

(пресуда Вишег суда у Крагујевцу 2К-1/23 од 28.09.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кжс2-744/23 од 09.01.2024. године)

*Сентенцу приредио: Слободан Даковић,
полазник Правосудне академије*

ПОТВРЂИВАЊЕ ОПТУЖНИЦЕ **(члан 341 Законика о кривичном поступку)**

У фази оптужења, када је кривични поступак правноснажно окончан у односу на неке од окривљених (донета пресуда на основу споразума о признању кривице), а у односу на неке није, при чему јавни тужилац не жели да из оптужнице коју подноси већу (члан 21 став 4) надлежног суда изостави окривљене према којима је поступак правноснажно окончан, суд је правилно поступио када је оптужници потврдио само у односу на окривљене према којима поступак није правноснажно окончан.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Краљеву Кв. 60/23 од 05.04.2023. године, потврђена је оптужница Вишег јавног тужилаштва у Краљеву Ктo. 23/22 од 12.10.2022. године, уређена поднеском ВЈТ у Краљеву Ктo. 23/22 од 20.03.2023. године, у односу на окривљеног А.Ђ. и окривљеног М.З.

Против наведеног решења жалбе су благовремено изјавили, бранилац окривљеног А.Ђ, адвокат С.С. и бранилац окривљеног М.З, адвокат Д.Т.

Из списка предмета произилази да је кривични поступак покренут против четворице окривљених, и то окривљеног А.Ђ, због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 Кривичног законика (КЗ) и неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 7 КЗ, окривљеног М.З, због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 КЗ, окривљеног Р.Т, због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 КЗ и крађа из члана 203 став 1 КЗ и окривљеног Д.Ј, због кривичног дела помоћ учиниоцу после извршеног кривичног дела из члана 333 став 2 у вези са ставом 1 КЗ.

Затим, након подизања оптужнице, а пре њеног потврђивања, кривични поступак је правноснажно окончан у односу на окривљеног Р.Т, доношењем пресуде Вишег суда у Краљеву СПК-7/22 од 20.10.2022. године, која је правноснажна од 31.10.2022. године, а у односу на окривљеног Д.Ј, доношењем пресуде Вишег суда у Краљеву СПК-10/22 од 21.12.2022. године, која је правноснажна од 18.01.2023. године.

Међутим и поред тога што је кривични поступак правноснажно окончан у односу на окривљене Р.Т. и Д.Ј, Виши суд у Краљеву у решењу Кв-28/23 од 08.02.2023. године је потврдио оптужницу Вишег јавног тужиоца у Краљеву Ктo. 23/22 од 12.10.2022. године, у односу на сву четворциу окривљених.

Имајући у виду да првостепеним решењем није могла бити потврђена оптужница Вишег јавног тужилаштва у Краљеву Ктo. 23/22 од 12.10.2022. године у целости, дакле и у односу на окривљене Р.Т. и Д.Ј, према којима је поступак правноснажно окончан, Апелациони суд у Крагујевцу је решењем Кж2-129/23 од 02.03.2023. године уважио жалбу браниоца окривљеног А.Ђ, а поводом ове жалбе по службеној дужности у односу на окривљеног М.З,

и укинуо решење Вишег суда у Краљеву Кв-28/23 од 08.02.2023. године и предмет упутио првостепеном суду на поновно одлучивање.

У поновном поступку, првостепени суд је оптужницу вратио надлежном јавном тужиоцу како би исправио недостатке, у смислу да изостави окривљене према којима је поступак правноснажно окончан доношењем пресуда на основу споразума о признању кривичног дела. Међутим, јавни тужилац није поступио по налогу суда, већ је оптужницу уредио само у погледу доказа, који ће бити изведени на главном претресу, због чега је Виши суд у Краљеву решењем Кв. 60/23 од 05.04.2023. године, потврдио оптужницу Вишег јавног тужиоца у Краљеву Ктo. 23/22 од 12.10.2022. године, која је уређена поднеском ВЈТ у Краљеву Ктo. 23/22 од 20.03.2023. године, само у односу на окривљене А.Ђ. и М.З.

Жалбама бранилаца окривљених изјављеним на решење Вишег суда у Краљеву Кв. 60/23 од 05.04.2023. године се указује да јавни тужилац није поступио по налогу суда, већ је као окривљене у оптужници оставио Р.Т. и Д.Ј, иако се ради о лицима која су већ осуђена правноснажним пресудама, против којих се сходно члану 4 став 1 ЗКП, не може водити кривични поступак.

Изнете жалбене наводе браниоца окривљених Апелациони суд оцењује као неосноване, из разлога што је првостепени суд правилно поступио када је оптужницу потврдио само у односу на окривљене А.Ђ. и М.З, у ситуацији када јавни тужилац није поступио по налогу из решења Вишег суда у Краљеву Кв. 55/23 од 16.03.2023. године, којим су списи предмета враћени Вишем јавном тужиоцу у Краљеву, ради отклањања недостатака. Наиме, у конкретном случају неће бити повређен принцип „Ne bis in idem” из члана 4 Кривичног законика у односу на правноснажно осуђене Р.Т. и Д.Ј, будући да се сходно члану 420 ЗКП, пресуда може односити само на лице које је оптужено и само на дело које је предмет оптужбе садржане у поднесеној или на главном претресу измењеној или проширеној оптужници, а оптуженим се сходно члану 2 тачка 3 ЗКП сматра лице против кога је оптужница потврђена, па како оптужница није потврђена у односу на правноснажно осуђене Р.Т. и Д.Ј, исти неће бити предмет кривичног поступка пред судом. При томе, првостепени суд није могао у конкретној процесној ситуацији да донесе решење о обустављању поступка у односу на окривљене Р.Т. и Д.Ј. сходно одредби члана 338 став 1 тачка 2 ЗКП, позивајући се на то да се ради о пресуђеној ствари, будући да су у истом поступку већ донете правноснажне пресуде у односу

на ову двојицу окривљених, па би доношењем решења о обустављању кривичног поступка (поред већ донетих и правноснажних пресуда) постојале две различите врсте одлука, којима се одлучује о кривичноправној ствари у односу на ову двојицу окривљених, у истом кривичном поступку.

Са изнетих разлога, на основу члана 467 став 4 ЗКП, одлучено је да се одбију као неосноване жалбе браниоца окривљеног А.Ђ. и браниоца окривљеног М.З, изјављене против решења Вишег суда у Краљеву Кв. 60/23 од 05.04.2023. године.

(решење Вишег суда у Краљеву Кв. 60/23 од 05.04.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кжс2-312/23 од 29.05.2023. године)

*Сентенцу приредио: Слободан Даковић,
полазник Правосудне академије*

РОЧИШТЕ ЗА ОДЛУЧИВАЊЕ О МОЛБИ ЗА ПУШТАЊЕ НА УСЛОВНИ ОТПУСТ (члан 565 став 2 Законика о кривичном поступку)

Није обавезно да на рочишту за одлучивање о молби за условни отпуст присуствује јавни тужилац, већ је једино неопходно да је уредно позван на ово рочиште.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Чачку Куо.бр. 1/2023 од 28.02.2023. године, одбијена је као неоснована, молба за условни отпуст осуђеног В.Т, по правноснажној пресуди Вишег суда у Чачку Спк. 6/2016 од 25.11.2016. године.

Против наведеног решења жалбу је изјавио бранилац осуђеног В.Т, адвокат Д.Р, због битне повреде одредаба кривичног поступка и повреде кривичног закона, са предлогом да Апелациони суд у Крагујевцу усвоји жалбу, побијано решење преиначи тако што ће усвојити молбу осуђеног за условни отпуст са издржавања казне затвора, или да побијано решење укине и предмет упути првостепеном суду на поновно одлучивање.

Неосновано се жалбом браниоца осуђеног указује да је суд учинио битну повреду одредаба кривичног поступка јер рочишту за одлучивање о молби за условни отпуст није присуствовао јавни тужилац. Наиме, одредбом члана 565 став 2 ЗКП је прописано да на рочиште председник већа позива осуђеног ако оцени да је његово присуство потребно, браниоца, ако га има, јавног тужиоца који поступа пред судом који одлучује о молби и, ако је извештај позитиван, представника завода у којем осуђени издржава казну затвора. Сходно цитираој одредби, суд је у обавези да уредно позове јавног тужиоца на заказано рочиште, што је у конкретном случају и учињено, а то што јавни тужилац није приступио на рочиште, не представља сметњу да се исто одржи у његовој одсутности.

(решење Вишег суда у Чачку Куо.бр. 1/2023 од 28.02.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж-уо-49/23 од 14.03.2023. године)

*Сентенцу приредио: Слободан Даковић,
полазник Правосудне академије*

ПРЕПОЗНАВАЊЕ ЛИЦА ИЛИ ПРЕДМЕТА (члан 90 и 100 Законика о кривичном поступку)

Када је окривљени доступан државним органима, доказна радња препознавање лица се мора обавити на начин како то закон налаже, односно да се сведоку, након што опише особине окривљеног кога треба да препозна, у просторијама из које окривљени не може да види сведока, буду показани окривљени заједно са другим непознатим лицима, сличних особина какве је сведок описао да одговарају особинама окривљеног, а не да сведок препознаје окривљеног са фотографија.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Горњем Милановцу К.бр. 230/19 од 03.11.2022. године, окривљени Д.Ј, оглашен је кривим због кривичног дела тешка крађа из члана 204 став 1 тачка 1 Кривичног законика у вези члана 61 Кривичног законика (КЗ) и осуђен на казну затвора у трајању од 5 (пет) година, коју ће да издржи по правноснажности пресуде.

Жалбом окривљеног се између осталог указује да је пресуда заснована на незаконитом доказу, јер је окривљени ухапшен дана 21.02.2019. године, пре предузимања доказних радњи препознавање лица у претходном поступку дана 26.02.2019. године и 05.12.2019. године, због чега је био доступан државним органима, тако да се доказна радња препознавање лица могла обавити како то закон налаже, а не препознавањем преко фотографија.

Одредбом члана 100 став 1 ЗКП је прописано да ако је потребно да се утврди да ли сведок препознаје одређено лице или предмет, односно њихове особине које је описао, препознавање ће се обавити у складу са чланом 90 овог законика, ставом 2 истог члана је прописано да препознавање лица у предистражном поступку и у истрази ће се обавити тако да лице које је предмет препознавања не може да види сведока, нити сведок може да види то лице пре него што приступи препознавању, у предистражном поступку и истрази, препознавање лица се обавља у присуству јавног тужиоца.

Одредбом члана 90 став 3 ЗКП је прописано да ако лице или предмет из става 1 овог члана није доступан, окривљеном се може показати фотографија тог лица или предмета заједно са другим фотографијама њему непознатих лица или предмета чије су основне особине сличне онима какве је описао.

Наиме, како је окривљени био лишен слободе дана 21.02.2019. године, дакле у периоду пре предузимања доказних радњи препознавање лица у претходном поступку дана 26.02.2019. године и 05.12.2019. године, закључује се да је окривљени био доступан државним органима у време предузимања ове доказне радње, због чега се иста морала предузети у складу са одредбом члана 100 став 2 ЗКП, односно да сведоку након што опише особине окривљеног кога треба да препозна, у просторијама из које окривљени не може да види сведока, буду показани окривљени заједно са другим непознатим лицима, сличних особина какве је сведок описао да одговарају особинама окривљеног, а не препознавањем окривљеног са пет фотографија, како је то незаконито учињено у конкретном случају. Препознавање лица са фотографија, дозвољено је једино у ситуацији када то лице, у овом случају окривљени није доступан, сходно члану 90 став 3 ЗКП.

Међутим, по оцени Апелационог суда, иако је доказна радња препознавање лица изведена на незаконит начин, није учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 1 ЗКП, јер ова повреда не постоји, ако је, с обзиром на друге доказе, очигледно да би се и без тог доказа

донела иста пресуде, поготово имајући у виду да су сведоци који су учествовали у доказној радњи препознавање лица, у претходном поступку и на главном претресу описали изглед окривљеног, а и остали докази изведени током поступка указују на окривљеног као извршиоца предметног кривичног дела.

(пресуда Основног суда у Горњем Милановцу К.бр. 230/19 од 03.11.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-828/22 од 14.02.2023. године)

*Сентенцу приредио: Слободан Даковић,
полазник Правосудне академије*

ДРУГЕ ОКОЛНОСТИ КОЈЕ ПРИВРЕМЕНО СПРЕЧАВАЈУВОЋЕЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА (члан 416 став 1 тачка 2 Законика о кривичном поступку)

Околност да се окривљени није одрекао права специјалности, задржавајући право да му се не суди за кривично дело које није обухваћено дозволом о екстрадицији, може се подвести под друге околности које привремено спречавају вођење кривичног поступка.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Јагодини К.бр. 27/22 од 22.05.2023. године, на основу члана 416 став 1 тачка 2 Законика о кривичном поступку (ЗКП), одбачена је оптужница ВЈТ Јагодина Кт.бр. 146/10 од 16.05.2012. године, према окривљеном А.А, због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 Кривичног законика, при чему је одређено да ће се поступак, сходно члану 417 став 1 тачка 2 ЗКП, наставити на захтев овлашћеног тужиоца.

У изјављеној жалби, јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Јагодини указује да је одлука Вишег суда у Јагодини преурањена, те да је суд, након подношења захтева за добијање накнадне сагласности за вођење поступка према окривљеном у овој кривичноправној ствари, могао да настави поступак према окривљеном до изјашњења иностраног органа, тј. до добијања сагласности за вођење поступка

Код овако утврђеног чињеничног стања, правилан је закључак првостепеног суда, с обзиром да се окривљени А.А. није одрекао права специјалности, задржавајући право да му се не суди за кривично дело које није обухваћено дозволом о екстрадицији, да наведена околност привремено спречава кривично гоњење окривљеног у наведеном кривичном поступку.

Са тим у вези, правилно је првостепени суд применио одредбе материјалног права, најпре, одредбу члана 38 Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, којом је, између осталог, прописано да се против окривљеног лица, уколико буде изручено, може покренути кривични поступак или извршити кривична санкција само за кривично дело за које је изручење одобрено, осим ако се тог права одрекло, а страна држава није поставила такав услов. Потом, одредбу члана 14 Европске конвенције о екстрадицији, којом је прописано да издато лице неће бити гоњено, суђено или лишено слободе ради извршења казне или мере безбедности, нити подвргнуто било каквом другом облику ограничења личне слободе за било које дело учињено пре предаје, а које није предмет издавања, изузев у случају ако страна држава која га је изручила на то пристане. У том смислу, правилно је првостепени суд поступио када се молбом обратио надлежним органима СР Немачке ради добијања накнадне сагласности за вођење кривичног поступка у овом предмету. Ово стога што се окривљени није одрекао права специјалности, тј. није пристао да му се суди за дело због кога није екстрадиран, нити је страна држава која га је изручила пристала да се води поступак за кривично дело које није обухваћено дозволом о екстрадицији.

Како је одредбом члана 416 став 1 тачка 2 ЗКП, поред осталог, прописано да ће веће у току или по завршетку главног претреса решењем одбацити оптужницу ако утврди да су се појавиле друге околности које привремено спречавају вођење кривичног поступка, то је правилно поступио првостепени суд када је применом наведене одредбе одбацио оптужницу у предметном поступку. Наиме, околност да се окривљени А.А. није одрекао права специјалности, задржавајући право да му се не суди за кривично дело које није обухваћено дозволом о екстрадицији, по налажењу Апелационог суда може се подвести под друге околности које привремено спречавају вођење кривичног поступка. С обзиром да није извесно да ли ће и када надлежни органи СР Немачке доставити тражену сагласност, не би било целисходно наставити вођење предметног поступка у ситуацији када је законодавац експлицитно прописао да се оптужница има одбацити у ситуацији када

постоје друге околности које привремено спречавају вођење кривичног поступка, са могућношћу да се поступак настави када ови разлози престану.

(решење Вишег суда у Јагодини К.бр. 27/22 од 22.05.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-399/23 од 04.07.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ПРАВО ОШТЕЋЕНОГ ДА ИЗЈАВИ ЖАЛБУ
ПРОТИВ ПРЕСУДЕ КОЈОМ ЈЕ ПРИХВАЋЕН СПОРАЗУМ
О ПРИЗНАЊУ КРИВИЧНОГ ДЕЛА**

**(члан 50 став 1 тачка 10 Законика о кривичном поступку
и члан 433 став 4 Законика о кривичном поступку)**

Оштећени нема право жалбе на пресуду којом је прихваћен споразум о признању кривичног дела у делу одлуке о трошковима кривичног поступка.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Јагодини СПК бр. 6/23 од 31.05.2023. године одбачена је као недозвољена жалба пуномоћника оштећеног А.А, која је изјављена против пресуде Вишег суда у Јагодини СПК бр. 6/23 од 28.03.2023. године.

Пуномоћник оштећеног је у изјављеној жалби навео да је првостепеном пресудом прихваћен споразум о признању кривичног дела и да је суд истом пресудом мериторно одлучио о свим битним питањима, односно окривљеног је осудио на јединствену казну затвора и изрекао му је меру безбедности, затим, оштећеног је упутио на парницу, а одлучио је и о трошковима кривичног поступка. Позивајући се на одредбе члана 50 став 1 тачка 10 ЗКП и члана 433 став 4 ЗКП, закључио је да је неспорно право оштећеног на изјављивање жалбе против одлуке суда о трошковима кривичног поступка. Додао је да оштећени има могућност побивања одлуке о трошковима поступка једино изјављивањем жалбе против пресуде Вишег суда у Јагодини СПК бр. 6/23 од 28.03.2023. године, што је и учињено, тако што је изјављена жалба у делу одлуке о трошковима којом је окривљени обавезан да оштећеном накнадни

трошкове у износу од 60.250,00 динара на име награде пуномоћнику оштећеног. Истакао је да је побијаним решењем Вишег суда у Јагодини СПК бр. 6/23 од 31.05.2023. године ускраћено право оштећеног на изјављивање жалбе против одлуке суда о трошковима кривичног поступка, због чега је оно незаконито.

Одредбом члана 319 став 1 ЗКП прописано је да се одлука суда о споразуму о признању кривичног дела доставља јавном тужиоцу, окривљеном и његовом браниоцу, док је ставом 3 истог члана прописано да против пресуде којом је прихваћен споразум о признању кривичног дела жалбу могу изјавити лица из става 1 истог члана, у року од осам дана од дана достављања пресуде и то због постојања разлога из члана 338 став 1 ЗКП или ако се пресуда не односи на предмет споразума у смислу члана 314 ЗКП.

По налажењу Апелационог суда, ограничен је број основа по којима се може изјавити жалба на пресуду о прихватању споразума о признању кривичног дела, и то: уколико дело које је предмет споразума није кривично дело, а нема услова за примену мере безбедности, затим, ако је кривично гоњење застарело или је дело обухваћено амнестијом или помиловањем, или постоје друге околности које трајно искључују кривично гоњење, те, када нема довољно доказа за оправдану сумњу да је окривљени учинио кривично дело које је предмет оптужбе (члан 338 став 1 ЗКП), као и када се пресуда не односи на предмет споразума (члан 314 ЗКП). Одлука о трошковима кривичног поступка, сходно члану 314 став 1 тачка 4 ЗКП и члану 316 став 1 ЗКП, обавезни је део споразума о признању кривичног дела и у цитираним одредбама се не помиње могућност побијања пресуде којом је прихваћен споразум о признању кривичног дела у погледу одлуке о трошковима кривичног поступка, изузев у случају када се пресуда не односи на предмет споразума.

Дакле, окривљени и јавни тужилац се при закључењу споразума о признању кривичног дела обавезно споразумевају и о трошковима кривичног поступка, односно о томе да окривљени у целини или делимично плати настале трошкове, да буде ослобођен плаћања трошкова или пак да трошкови падну на терет буџетских средстава. У конкретном случају, надлежни јавни тужилац и окривљени су се споразумели да окривљени сноси трошкове кривичног поступка, опредељена је и њихова висина, који споразум је прихваћен од стране суда, па је окривљени пресудом Вишег

суда у Јагодини СПК бр. 6/23 од 28.03.2023. године обавезан да надокнади трошкове кривичног поступка у назначеној висини. Из изнетог произилази да је суд наведеном пресудом одлучио и ко ће сносити трошкове кривичног поступка и колико они износе.

Независно од поменутог ограничења броја основа по којима се може побијати пресуда којом је прихваћен споразум о признању кривичног дела, суд апострофира чињеницу да из одредбе члана 319 став 3 ЗКП недвосмислено произилази да жалбу на пресуду којом је прихваћен споразум о признању кривичног дела може изјавити само лимитирани круг лица, односно то могу учинити само лица којима се доставља одлука суда о споразуму о признању кривичног дела, а то су: јавни тужилац, окривљени и његов бранилац.

Неспорно је да оштећени, сходно члану 50 став 1 тачка 10 ЗКП и члану 433 став 4 ЗКП, опште узев, има право да изјави жалбу против одлуке суда о трошковима кривичног поступка. Ипак, из чињенице да је у ЗКП експлицитно и недвосмислено одређен круг лица која могу изјавити жалбу на пресуду којом је прихваћен споразум о признању кривичног дела, међу којима није означен оштећени, при чему се одлука суда о споразуму не може побијати у делу у коме је одлучено о трошковима кривичног поступка изузев у случају када се пресуда не односи на предмет споразума, произилази да оштећени у конкретном случају није једно од лица која су овлашћена на изјављивање жалбе против одлуке суда о споразуму о признању кривичног дела, те да је, сходно члану 456 став 2 ЗКП, правилно одлучио првостепени суд када је жалбу пуномоћника оштећеног одбацио као недозвољену.

(решење Вишег суда у Јагодини СПК бр. 6/23 од 31.05.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2 СПК-5/23 од 26.06.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ТРОШКОВИ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА (члан 265 Законика о кривичном поступку)

У решењу којим је обустављен кривични поступак услед смрти окривљеног нужно је одредити да трошкови кривичног поступка падају на терет буџетских средстава суда.

Из образложења:

Решењем Основног суда у Ивањици К.бр. 100/19 од 28.04.2022. године, обустављен је кривични поступак против оптуженог А.А, због кривичног дела тешко дело против опште сигурности из члана 288 став 4 у вези члана 280 став 3 у вези става 2, вођен по оптужном предлогу ОЈТ Чачак одељење у Ивањици Ктo.бр. 83/19 од 25.06.2019. године, услед смрти оптуженог.

Против наведеног решења жалбу је благовремено изјавио бранилац оптуженог, због битних повреда одредаба кривичног поступка, са предлогом да Апелациони суд усвоји жалбу и преиначи првостепено решење, тако што ће се одредити да трошкови кривичног поступка у односу на оптуженог падну на терет буџетских средстава суда.

По налажењу Апелационог суда, основани су наводи браниоца окривљеног да првостепени суд у ожалбеном решењу није одлучио да трошкови кривичног поступка у односу на оптуженог падају на терет буџетских средстава суда. Такође, правилан је закључак браниоца да је суд, када обуставља кривични поступак, увек дужан да одлучи о томе на чији терет падају трошкови кривичног поступка, те да у конкретном случају трошкови поступка падају на терет буџетских средстава суда. Ово стога што је одредбом члана 265 ЗКП, поред осталог, прописано да ће суд, када обустави кривични поступак, изрећи у решењу да трошкови кривичног поступка из члана 261 став 2 тачке 1-6 ЗКП, нужни издаци окривљеног и нужни издаци и награда браниоца и пуномоћника (члан 103 став 3 Законика о кривичном поступку), као и награда вештака и стручног саветника, падају на терет буџетских средстава суда.

(решење Основног суда у Ивањици К.бр.100/19 од 28.04.2022. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-396/23 од 06.07.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

СПАЈАЊЕ КАЗНИ

(члан 552 став 1 тачка 1 Законика о кривичном поступку)

Дозвољено је спајање казне затвора (члан 45 став 1 КЗ) и казне затвора коју осуђени, сходно члану 45 став 5 КЗ, треба да издржи на тај начин што не сме напуштати просторије у којима станује (тзв. „кућни затвор“) и изрицање јединствене казне по правилима за одмеравање казне за дела у стицају, јер су у питању истоврсне казне које након изрицања јединствене казне губе своју самосталност.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Крагујевцу Кв.бр. 528/22 од 01.11.2022. године, усвојен је захтев ОЈТ у Крагујевцу од 24.06.2022. године, па су преиначене у погледу одлуке о казни следеће правноснажне пресуде: пресуда Основног суда у Крагујевцу К-984/19 од 15.07.2021. године, којом је осуђени оглашен кривим због кривичног дела прогањање из члана 138а став 1 тачке 1, 2 и 5 Кривичног законика (КЗ) и осуђен на казну затвора у трајању од 1 (једне) године, у коју му је урачунато време проведено у задржавању од 21.06.2019. године до 22.06.2019. године, као и пресуда Основног суда у Крагујевцу К-1088/19 од 20.01.2020. године, којом је осуђени оглашен кривим због кривичних дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 2 КЗ и неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а став 1 КЗ и осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 8 (осам) месеци, у просторијама у којима станује, уз примену електронског надзора, у коју му је урачунато време проведено у притвору од 16.08.2019. године до 13.09.2019. године, тако што је осуђени, применом одредаба члана 60 став 2 тачка 2 КЗ, члана 62 став 1 КЗ, члана 552 став 1 тачка 1 Законика о кривичном поступку (ЗКП) и члана 556 став 1 тачка 1 ЗКП, осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 1 (једне) године и 6 (шест) месеци, коју ће издржавати у заводу за извршење кривичних санкција, у коју му се урачунава време проведено у задржавању од 21.06.2019. године до 22.06.2019. године по пресуди Основног суда у Крагујевцу К-984/19 од 15.07.2021. године и време проведено у притвору од 16.08.2019. године до 13.09.2019. године по пресуди Основног суда у Крагујевцу К-1088/19 од 20.01.2020. године.

Бранилац је у жалби између осталог навео да су се кривични поступци који су исходвали осуђујућим пресудама, у једном тренутку, једновремено

водили под различитим пословним бројевима, али да ОЈТ о томе није водио рачуна, те да се сада, када постоји могућност застаре једне од казни на које је окривљени осуђен, грубо крше његова основна људска права, јер се пресуде мењају на штету осуђеног у погледу кривичне санкције. Своје констатације бранилац је поткрепио наводима да су две кривичне санкције на које је окривљени првобитно осуђен свакако повољније за њега, јер би једну од њих издржавао у просторијама у којима станује, дакле у непеналним условима, док се нова јединствена казна у трајању од 1 (једне) године и 6 (шест) месеци има издржавати само у пеналним условима, што је чини неповољнијом по осуђеног, чиме је, у смислу члана 439 став 1 тачка 3 ЗКП, повређен кривични закон на штету осуђеног.

Изнете жалбене наводе којима бранилац осуђеног указује да је одлуком о кривичној санкцији из члана 439 став 1 тачка 3 ЗКП повређен кривични закон на штету осуђеног, Апелациони суд је оценио као неосноване, с обзиром на то да је, у смислу одредбе члана 552 став 1 тачка 1 ЗКП, дозвољено спајање казне затвора (члан 45 став 1 КЗ) и казне затвора коју осуђени, сходно члану 45 став 5 КЗ, треба да издржи на тај начин што не сме напуштати просторије у којима станује (тзв. „кућни затвор“) и изрицање јединствене казне по правилима за одмеравање казне за дела у стицају, јер су у питању истоврсне казне које након изрицања јединствене казне губе своју самосталност.

(пресуда Основног суда у Крагујевцу Кв.бр. 528/22 од 01.11.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-425/23 од 13.07.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ВЕШТАЧЕЊЕ ЕЛЕКТРИЧНОГ БРОЈИЛА

Вештак електротехничке струке је овлашћен да изврши преглед електричног бројила, те није неопходно да се метролошка експертиза обави у Дирекцији за мере и драгоцене метале.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Крагујевцу 9К-165/23 од 06.07.2023. године, оглашен је кривим окривљени А.А, због кривичног дела тешка крађа из

члана 204 став 2 у вези става 1 Кривичног законика и осуђен је на казну затвора у трајању од 6 (шест) месеци, за коју је одређено да ће се према окривљеном извршити по правноснажности пресуде у просторијама у којима окривљени станује, осим у случајевима прописаним законом којим се уређује извршење кривичних санкција, при чему је наведено да ће суд, уколико окривљени једном у трајању преко шест часова или два пута у трајању до шест часова самовољно напусти просторије у којима станује, одредити да се остатак казне затвора има издржати у заводу за извршење кривичних санкција. Истом пресудом је оштећеном предузећу „ЕПС Дистрибуција“ ДОО Београд, огранак „Електродистрибуција“ Крагујевац досуђен имовинскоправни захтев у износу од 574.744,81 динара, па је окривљени обавезан да у року од 90 дана од дана правноснажности пресуде оштећеном плати досуђени износ, под претњом принудног извршења, док је оштећени за остваривање имовинскоправног захтева преко досуђеног износа упућен на парнични поступак. Такође, окривљени је обавезан да плати трошкове кривичног поступка и то Основном суду у Крагујевцу на име паушала износ од 15.000,00 динара, у року од 30 дана од дана правноснажности пресуде, под претњом извршења, али није обавезан да плати трошкове вештачења, јер су исти уплаћени унапред од стране окривљеног у току поступка.

У жалби окривљеног се истиче да је неправедно да се спорно бројило вештачи у „Електрошумадији“, јер се на тај начин доводи у питање објективност вештака и ствара велика могућност за злоупотребе, те да вештак није могао да обави метролошку експертизу, нити да утврди колико се дугује за струју, с обзиром да нема овлашћења у смислу Закона о метрологији, нити је вештак економско-финансијске струке, услед чега је било нужно да се бројило вештачи у Дирекцији за мере и драгоцене метале.

Овакви жалбени наводи су, по налажењу Апелационог суда, неосновани. Ово из разлога што се ванредни преглед мерила, у смислу Правилника о начину ванредног прегледа мерила („Службени гласник РС“, бр. 112/2017), обавља по захтеву заинтересованог лица и то од стране Дирекције за робе и драгоцене метале. Међутим, одредбом члана 4 Правилника је таксативно прописано шта ванредни преглед мерила обухвата и то: 1) визуелни преглед мерила ради утврђивања да ли је државни жиг важећи; 2) проверу функционалности мерила; 3) преглед и испитивање ради утврђивања усаглашености мерила са прописаним захтевима; као и 4) издавање извештаја о ванредном прегледу мерила. Но, у конкретном случају је донета наредба

да се изврши вештачење на околности потрошње немерене електричне енергије и уметања страног предмета у мерило. У том смислу, правилно је поступио првостепени суд када је одредио вештачење као у побијаној пресуди, с обзиром на то да се радило се о околностима које нису обухваћене одредбом члана 4 Правилника, а на које је вештак електротехничке струке итекако компетентан да се изјасни, при чему су налаз и мишљење вештака, и по оцени овог суда, дати по правилима струке, стручно и аргументовано, а на основу писане документације и непосредним прегледом предметног бројила. Такође, неоснованост жалбених навода који се односе на објективност вештака и постојања великих могућности за злоупотребе, произилази из и из исказа вештака са главног претреса, који се децидирано изјаснио да је сасвим свеједно где вештак прегледа бројило, с обзиром на то да га он прегледа и испитује, док само дистрибуције поседују опрему за испитивање, која је потпуно иста у свим дистрибуцијама, те да је квалитет свуда исти, при чему све зависи од рада вештака. Осим тога, окривљени, изузев начелних приговора у погледу овлашћења вештака електротехничке струке А.Б. за вештачење у конкретном случају, не оспорава правилност његовог налаза и мишљења у погледу количине, односно вредности преузете немерене електричне енергије, те га је првостепени суд правилно у целости прихватио као веродостојан.

(пресуда Основног суда у Крагујевцу 9К-165/23 од 06.07.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-544/23 од 18.09.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ОВЛАШЋЕНИ ТУЖИЛАЦ

(члан 5 став 1 Законика о кривичном поступку и члан 57 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица)

Јавни тужилац за малолетнике једини је овлашћени тужилац за покретање поступка према малолетницима, тј. искључена је могућност подношења приватне тужбе.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Јагодини Км.бр. 12/23 од 29.03.2023. године, према мал. А.А, изречена је васпитна мера појачани надзор од стране органа старатељства и одређено је да изречена васпитна мера не може трајати краће од шест месеци, нити дуже од две године, с тим што ће суд накнадно одлучити о њеном престанку, при чему је одређено да ће изречену васпитну меру спровести Градски центар за социјални рад у Јагодини. Наведеним решењем су према мал. А.А, изречене и посебне обавезе и то да редовно похађа школу и да се укључи у појединачни или групни третман у здравственој установи или саветовалишту, те да поступа по програмима рада који су за њега сачињени у тим установама, при чему је одређено да се васпитна мера изриче у трајању до једне године, с тим да ће суд док траје њено извршење, изменити или обуставити њено извршење, као и да, у случају неиспуњења посебне обавезе, иста, сходно члану 14 став 8 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, може бити замењена неком другом обавезом, односно другом васпитном мером. Такође, истим решењем су утврђени трошкови поступка мал. А.А, и то трошкови на име накнаде и награде за рад изабраног браниоца А.А, у укупном износу од 72.000,00 динара, који се имају исплатити из буџетских средстава, у року од 60 дана од дана правноснажности решења.

Жалбом браниоца мал. А.А, првостепено решење се побија због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 438 став 1 тачка 7 и став 2 тачка 2 ЗКП, због повреде кривичног закона из члана 439 став 1 тачка 2 ЗКП, као и због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања из члана 440 ЗКП, тврђом да у предметном случају није било места утврђивању да је мал. А.А. извршио кривично дело недозвољено коришћење туђег возила из члана 213 став 1 Кривичног законика (КЗ), јер није било овлашћеног тужиоца. У том смислу, бранилац је, наводећи одредбу члана 222 КЗ, из које произилази да сродник по крви у правој линији гоњење предузима по приватној тужби, закључио да у конкретном случају није било овлашћеног тужиоца, с обзиром на то да се власник возила А.Б, деда мал. А.А, није придружио кривичном гоњењу и није истакао имовинскоправни захтев.

Супротно жалбеним наводима, веће за малолетнике Апелационог суда у Крагујевцу налази да је јавни тужилац у конкретном случају био овлашћени тужилац. Наиме, одредбом члана 57 став 1 Закона о малолетним учиниоцима

кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица је прописано да се кривични поступак према малолетнику покреће за сва кривична дела само по захтеву јавног тужиоца за малолетнике који је стекао посебна знања из области права детета и преступништва младих, док је ставом 2 истог члана прописано да се, за кривична дела за која се гони по предлогу или приватној тужби, поступак може покренути ако је оштећени ставио предлог за покретање поступка надлежном јавном тужиоцу за малолетнике у року предвиђеном чланом 53 ЗКП. С тим у вези, јавни тужилац, сходно члану 57 став 1 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, једини је овлашћени тужилац за покретање поступка према малолетницима, тј. искључена је могућност подношења приватне тужбе.

Из списка предмета произилази да је оштећени А.Б. дана 23.11.2022. године поднео кривичну пријаву против свог унука мал. А.А. по којој је покренут овај кривични поступак, с обзиром на то да се сведок-оштећени А.Б. децидирано изјаснио да му је унук, мал. А.А, критичном приликом украо аутомобил, па у ситуацији када је кривични поступак већ отпочео након подношења овог иницијалног акта, промена држања оштећеног у каснијим процесним фазама, манифестована у виду непридруживања кривичном гоњењу, односно неистицању имовинскоправног захтева, није од утицаја на постојање или непостојање оптужбе овлашћеног тужиоца, јер се оштећени на несумњив начин изјаснио да је вољан да се покрене предметни кривични поступак према његовом унуку, мал. А.Б. и то на тај начин што је цео догађај пријавио дана 23.11.2022. године у ПУ Јагодина.

(решење Вишег суда у Јагодини Км.бр. 12/23 од 29.03.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кжм1-40/23 од 11.07.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ТРОСТЕПЕНОСТ ПРИЛИКОМ РЕШАВАЊА О ЖАЛБИ НА
ОДЛУКУ О ПРИТВОРУ**
(члан 467 став 3 Законика о кривичном поступку)

Није дозвољена жалба на решење већа (члан 21 став 4 ЗКП), донето поводом жалбе браниоца окривљеног изјављене на решење о одређивању притвора које је донео судија за претходни поступак.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Краљеву Кв. 164/23 од 06.09.2023. године, одбијена је као неоснована жалба браниоца окривљеног А.А, изјављена на решење судије за претходни поступак Кпп. 18/23 од 31.08.2023. године.

Против наведеног решења жалбу су изјавили браниоци окривљеног А.А, због погрешно утврђеног чињеничног стања, са предлогом да Апелациони суд у Крагујевцу укине побијано решење и врати га на поновно одлучивање или да исто преиначи тако што ће укинути меру притвора према окривљеном и заменити је блажом мером забрана напуштања стана са применом мере електронског надзора.

Имајући у виду да је одредбом члана 467 став 3 ЗКП прописано да о жалби против решења судије за претходни поступак одлучује веће истог суда (члан 21 став 4 ЗКП), ако овим закоником није другачије одређено, то произилази да је у конкретном случају одлука већа Вишег суда у Крагујевцу (члан 21 став 4 ЗКП) била једини закоником прописан редовни правни лек у погледу одлучивања по жалби изјављеној против решења Вишег суда у Краљеву Кв. 164/23 од 06.09.2023. године. С тим у вези, у образложењу побијаног решења је дата погрешна поука о правном средству, предвиђајући да се против истог може изјавити жалба Апелационом суду у Крагујевцу, и то у року од три дана од дана достављања решења. Ово стога што у ЗКП није предвиђена тростепеност у погледу одлучивања о решењима, при чему се ни на једном месту не помиње могућност изјављивања жалбе на решење већа (члан 21

став 4 ЗКП) донетог поводом жалбе изјављене на решење о притвору донетог од стране судије за претходни поступак, из чега произилази да предметна жалба, сходно члану 456 став 2 ЗКП, по закону није дозвољена.

(решење Вишег суда у Краљеву Кв. 164/23 од 06.09.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-573/23 од 14.09.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**УТВРЂИВАЊЕ ИМОВИНСКЕ КОРИСТИ ПРИБАВЉЕНЕ
КРИВИЧНИМ ДЕЛОМ У СИТУАЦИЈИ КАДА ЈЕ ОШТЕЋЕНИ
ПОДНЕО ИМОВИНСКОПРАВНИ ЗАХТЕВ
(члан 538 став 3 Законика о кривичном поступку)**

Уколико је оштећени поднео имовинскоправни захтев чији предмет искључује одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, имовинска корист ће се утврђивати само у оном делу који није обухваћен имовинскоправним захтевом.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције КПО4 15/19 од 03.11.2022. године, окривљена А.А. оглашена је кривом да је извршила продужено кривично дело превара у служби из члана 363 став 3 у вези става 1 Кривичног законика у вези члана 61 Кривичног законика, за које је осуђена на казну затвора у трајању од 1 (једне) године и 6 (шест) месеци, у коју казну јој је урачунато време проведено у притвору почев од 09.07.2018. године до 23.08.2018. године. Истом пресудом од окривљене је одузета имовинска корист у износу од 2.756.147,35 динара, те је иста обавезана да наведени износ уплати у корист буџета Републике Србије, у року од 15 дана од дана правноснажности пресуде. Окривљена је обавезана и да оштећенима плати на име имовинскоправног захтева и то: А.Б. износ од 36.608,91 динара, А.Ц. износ од 76.694,72 динара, А.Д. износ од 98.284,27 динара, А.Е. износ од 80.534,09 динара, А.Т. износ од 33.461,55 динара, А.М. износ од 122.413,64 динара, А.Н. износ од 9.145,17 динара, Б.А. износ од 19.556,64 динара, Б.Н. износ од 27.681,45 динара, Ц.Д. износ

од 1.270,00 динара, Д.Р. износ од 11.296,25 динара, П.О. износ од 3.343,35 динара, Л.Ч. износ од 14.597,40 динара, С.А. износ од 17.010,00 динара, Д.А. износ од 1.594,44 динара, Ш.Ш. износ од 48.683,11 динара, Р.Р. износ од 6.297,22 динара, Р.Е. износ од 4.058,50 динара, Д.Ф. износ од 26.137,16 динара, Ј.Х. износ од 8.799,75 динара, као и М.Б. износ од 13.699,00 динара, све у року од 15 дана од дана правноснажности пресуде. Окривљена је обавезана и да плати Вишем јавном тужилаштву износ од 81.578,00 динара на име вештачења, као и суду трошкове кривичног поступка, о чијој ће висини бити одлучено посебном одлуком, те паушал у износу од 5.000,00 динара, све у року од 15 дана од дана правноснажности пресуде.

По налажењу Апелационог суда, основани су жалбени наводи браниоца да је првостепени суд одлуку о одузимању имовинске користи учинио неразумљивом и противречном одлуци о имовинскоправном захтеву. Наиме, окривљена је побијаном пресудом обавезана да, на име одузете имовинске користи, у корист буџета Републике Србије уплати износ од 2.756.147,35 динара, а у коме је садржан и износ од 930.022,22 динара, за колико је окривљена, према налазу и мишљењу вештака, оштетила запослене раднике. Међутим, окривљена је ожалбеном пресудом обавезана и да, независно од износа који је на име одузете имовинске користи дужна да уплати на рачун буџета Републике Србије, оштећенима уплати износе који су ближе означени у пресуди и то на име имовинскоправног захтева. Из наведеног произилази да је износ који је окривљена обавезана да на име имовинскоправног захтева уплати оштећенима, заправо конзумиран износом који је окривљена дужна да на име одузете имовинске користи уплати на рачун буџета Републике Србије.

Тако, првостепени суд је занемарио одредбу члана 538 став 3 ЗКП, којом је прописано да ће се, уколико је оштећени поднео имовинскоправни захтев чији предмет искључује одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, имовинска корист утврђивати само у оном делу који није обухваћен имовинскоправним захтевом, чиме је учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 2 и 3 ЗКП. С тим у вези, како је имовинскоправни захтев поднео само мањи број оштећених, то је првостепени суд требао да обавезе окривљену да им надокнади потраживани износ имовинскоправног захтева у висини која им припада, сходно документацији садржаној у списима предмета, док је окривљену требао да обавезе да на рачун буџета Републике Србије уплати разлику до

износа од 2.756.147,35 динара, укључујући и износ прибављене имовинске користи у односу на оштећене који нису поднели имовинскоправни захтев.

(пресуда Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције КПО4 15/19 од 03.11.2022. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-По1-17/23 од 07.08.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ЗАКОНИТОСТ ДОКАЗА **(члан 23 Закона о полицији и члан 16** **Законика о кривичном поступку)**

Жандармерија може асистирати службеницима МУП-а приликом вршења претреса.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Краљеву 48К. 197/22 од 27.04.2023. године, окривљени А.А. оглашен је кривим због кривичног дела напад на службено лице у вршењу службене дужности из члана 323 став 3 у вези става 2 и 1 Кривичног законика („Службени гласник РС“, бр. 94/2016) и осуђен на казну затвора у трајању од 8 (осам) месеци и истовремено одређено да ће се казна затвора извршити тако што ће окривљени издржавати у просторијама у којима станује са применом електронског надзора и одређено да исте не сме напуштати осим у случајевима прописаним законом који уређује извршење кривичних санкција, а уколико окривљени једном у трајању преко шест часова или два пута у трајању до шест часова самовољно напусти просторије у којима станује, суд ће одредити да остатак казне затвора издржи у заводу за извршење казне затвора. Истом пресудом, према окривљеном на основу одредбе члана 87 КЗ, изречена је мера безбедности одузимање предмета и то: чекић димензија 3x4x3,5 цм, са дрвеном дршком дужине 33 цм и окривљени је обавезан да плати суду на име паушала новчани износ од 5.000,00 динара у року од 15 дана од правноснажности пресуде, као и остале трошкове кривичног поступка, о чијој висини ће суд одлучити посебним решење, а

оштећени А.Б. и А.Ц, су упућени на парнични поступак ради остваривања имовинскоправног захтева.

Апелациони суд је, поред осталог, ценио жалбене наводе браниоца окривљеног А.А. да је Законом о полицији прописано да жандарми могу бити асистенти полицијским службеницима само ако постоје тим законом прописани основи, у виду очекивања да ће службеним лицима која врше претрес бити пружен отпор, при чему је за асистенцију жандармерије неопходно да лицу буде предата наредба о претресању, а да се оно физичком снагом или на сваки други начин успротиви томе.

Овакви наводи браниоца су, по налажењу Апелационог суда, неосновани, с обзиром да Законом о полицији, како оном који је био на снази у време извршења предметног кривичног дела, тако ни оним који се примењује у време суђења, ни на једном месту нису предвиђени слични специфични услови у погледу асистенције полицији од стране жандармерије приликом вршења претреса, изузев општих услова садржаних у члану 23 Закона о полицији, при чему бранилац није навео конкретну одредбу којом би овакве тврдње евентуално биле поткрепљене.

(пресуда Основног суда у Краљеву 48К. 197/22 од 27.04.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-416/23 од 20.07.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ПОВРАЋАЈ ПУТНЕ ИСПРАВЕ **(члан 35 став 1 тачка 1 Закона о путним исправама)**

Одбачај оптужнице због постојања околности које привремено спречавају вођење кривичног поступка, не значи да су испуњени услови за враћање путне исправе - пасоша окривљеном.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Јагодини К.бр. 27/22 од 23.06.2023. године, одбијен је захтев окривљеног А.А, ради враћања путне исправе – пасоша од 30.05.2023. године.

Виши суд у Јагодини је донео решење К.бр. 27/22 од 22.05.2023. године о привременом одбацивању оптужнице ВЈТ Јагодина Кт.бр. 146/10 од 16.05.2012. године, које је потврђено решењем Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-399/23 од 04.07.2023. године, при чему је Виши суд у Јагодини констатовао да ће се поступак наставити на захтев овлашћеног тужиоца, што значи да овај поступак није коначно решен. С тим у вези, а по оцени Апелационог суда, правилно је првостепени суд применио одредбу члана 35 став 1 тачка 1 Закона о путним исправама, којом је предвиђено да се путна исправа неће издати лицу против кога је донета наредба о спровођењу истраге или је подигнута оптужница. Ово стога што је, сходно претходно изнетом, оптужница према окривљеном само одбачена, јер су се појавиле друге околности које привремено спречавају вођење кривичног поступка, те је правилан закључак првостепеног суда да још увек нема услова за враћање путне исправе - пасоша окривљеном.

Бранилац је у жалби, између осталог, навео да је окривљеном путна исправа неопходна, јер се због пословних обавеза мора вратити у Немачку, где ради, а да му је новац потребан зарад задовољења егзистенцијалних потреба и лечења детета које болује од аутизма и борави у Немачкој, те да се невраћањем путне исправе окривљеном онемогућава пружање адекватне здравствене заштите детету. Поред тога, бранилац је у жалби навео да је окривљени дао чврсто обећање да ће се одазивати на позиве суда, што образлаже тврђом да се окривљени мора редовно враћати у Србију како би неговао болесну мајку. Поред тога, бранилац је навео да ће окривљени, уколико је потребном, поставити пуномоћника за пријем писмена.

По налажењу Апелационог суда, овакви жалбени наводи браниоца окривљеног су неосновани, због тога што, сходно цитираној одредби члана 35 став 1 тачка 1 Закона о путним исправама, подигнута оптужница представља сметњу за издавање, односно враћање путне исправе окривљеном, при чему бранилац уз жалбу није приложио ваљану медицинску документацију којом би поткрепио овакве наводе. Поред тога, евентуално постављање пуномоћника за пријем писмена од стране окривљеног не би било од значаја за другачију одлуку суда у овој кривичноправној ствари, с обзиром на констатовану процесну сметњу за издавање путне исправе окривљеном, тим пре што се против окривљеног А.А. воде кривични поступци и то: пред Вишим судом у Јагодини Ки бр. 132/11 од 24.11.2011. године, пред Основним судом у Јагодини К.бр. 494/10 и пред Основним судом у Крагујевцу (у списима

постоји по овом предмету наредба за издавање потернице по решењу тог суда Кв.бр. 593/12 од 20.07.2012. године), те је правилан закључак првостепеног суда да још увек нема услова за враћање путне исправе - пасоша окривљеном.

(решење Вишег суда у Јагодини К.бр. 27/22 од 23.06.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж2-438/23 од 25.07.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ЗАКОНИТОСТ ДОКАЗА **(члан 16 Законика о кривичном поступку)**

Записник о претресању стана је, сходно одредби члана 158 став 3 Законика о кривичном поступку, једини доказ о извршеном претресу стана без наредбе суда, а у ком записнику је неопходно назначити разлоге уласка и претресања.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Аранђеловцу 1К.бр. 53/21 од 14.09.2023. године, окривљени А.А. оглашен је кривим због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 7 Кривичног законика (КЗ) и осуђен на казну затвора у трајању од 2 (две) године коју да издржи по правноснажности пресуде и према истом је изречена мера безбедности одузимање предмета - опојне дроге и то: 117 семенки биљке индијске конопље „cannabis sativa L“, бруто масе 2,30 грама. Истом пресудом окривљени је обавезан да плати суду на име паушала, новчани износ од 40.000,00 динара, у року од 30 дана од дана правноснажности пресуде и трошкове кривичног поступка ОЈТ у Аранђеловцу и суду, о чијој висини ће суд одлучити посебним решењем.

По налажењу Апелационог суда у Крагујевцу, основано се заједничком жалбом бранилаца окривљеног указује да је ожалбена пресуда захваћена битном повредом одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 1 ЗКП, с обзиром на то да се иста заснива на доказу на коме се по одредбама ЗКП не може заснивати, при чему из списка предмета произилази да, имајући

у виду друге доказе који су изведени током првостепеног поступка, није очигледно да би иста пресуда била донета и без предметног доказа.

Наиме, из списка предмета се утврђује да је ожалбена пресуда, поред осталих изведених доказа, заснована и на потврди о одузетим предметима ПС Топола ЕОП 39/20 од 08.05.2020. године, при чему је на страни 5. образложења побијане пресуде одбијен предлог браниоца окривљеног да се наведена потврда изузме из списка предмета као незаконит доказ, а из разлога што је претрес стана и других просторија окривљеног извршен у складу са одредбом члана 158 став 1 тачка 3 ЗКП, те да самим тим докази прибављени приликом претреса представљају доказе прибављене у складу са одредбом члана 16 став 1 ЗКП.

Са тим у вези, по налажењу Апелационог суда, основано се заједничком жалбом бранилаца окривљеног указује да је првостепени суд неправилно применио одредбу члана 158 став 1 тачка 3 ЗКП, с обзиром на то да су у образложењу побијане пресуде дати потпуно нејасни разлози у погледу тога да је претрес стана и других просторија окривљеног извршен у складу са поменутом одредбом. Ово из разлога што је предметном одредбом регулисано претресање без наредбе, и то тако што је прописано да јавни тужилац или овлашћена службена лица полиције могу изузетно без наредбе суда ући у стан и друге просторије и без присуства сведока предузети претресање стана и других просторија или лица која се ту затекну ради непосредног хапшења учиниоца кривичног дела. У том смислу, из списка предмета произилази да у истима није садржана наредба за спровођење претреса стана или других просторија у власништву окривљеног, издата од стране суда, а на образложени захтев јавног тужиоца, у смислу одредбе члана 155 ЗКП, на основу које би јавни тужилац или овлашћена службена лица полиције у конкретном случају били овлашћени за улазак у стан и друге просторије окривљеног, односно предузимање претреса у истима, при чему се из списка предмета такође утврђује и да предметни претрес није предузет ради непосредног хапшења учиниоца кривичног дела.

Из наведених разлога, основано се заједничком жалбом бранилаца окривљеног указује на то да потврда о одузетим предметима ПС Топола ЕОП 39/20 од 08.05.2020. године представља доказ на коме се не може заснивати ожалбена пресуда, а што се односи и на доказе проистекле из предметне потврде, и то форензичку документацију ПС Топола Ктз. 31/2020 од 08.05.2020. године, извештај о форензичком прегледу лица места ПС Топола Кт.бр. 205-31/2020 од 08.05.2020. године, као и извештај о клијавости семена конопље од

04.12.2020. године. Са друге стране, оцена је Апелационог суда да, имајући у виду друге доказе који су изведени током првостепеног поступка, није очигледно да би ожалбена пресуда била донета и без предметних доказа, као и да ожалбеном пресудом није на адекватан начин одговорено императивним захтевима прописаним одредбом члана 428 став 8 ЗКП.

(пресуда Основног суда у Аранђеловцу 1К.бр. 53/21 од 14.09.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-673/23 од 30.11.2023. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ПРЕПОЗНАВАЊЕ ЛИЦА (члан 100 став 3 Законика о кривичном поступку)

Препознавање лица у предистражном поступку, у смислу члана 100 став 3 Законика о кривичном поступку, може бити обављено и без присуства јавног тужиоца, уколико је предузимање предметне доказне радње изричито поверио полицији.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Пожаревцу 89 К-530/21 од 20.11.2023. године, окривљени А.А. оглашен је кривим због кривичног дела фалсификовање новца из члана 241 став 2 Кривичног законика (КЗ) и осуђен на казну затвора у трајању од 2 (две) године, за коју је одређено да је има издржати по правноснажности пресуде, када буде био лишен слободe. Истом пресудом, окривљени је обавезан да плати трошкове кривичног поступка, за које је одређено да ће суд накнадно одредити њихову висину, у смислу члана 262 став 2 Законика о кривичном поступку (ЗКП) у вези члана 264 став 1 ЗКП, као и трошкове паушалног износа у корист буџетских средстава суда у износу од 15.000,00 динара, у року од 15 дана од дана правноснажности пресуде, под претњом принудног извршења. Такође, оштећена А.Б. је за остваривање имовинскоправног захтева упућена на парнични поступак.

Испитујући побијану пресуду у оквиру основа, дела и правца побијања, сходно члану 451 став 1 ЗКП, предмет оцене Апелационог суда су најпре били наводи жалбе браниоца окривљеног да је ожалбена пресуда донета уз

битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 1 ЗКП, с обзиром на то да се, по виђењу браниоца окривљеног, првостепена пресуда заснива на доказу на коме се не може заснивати, будући да је препознавање окривљеног дана 16.04.2021. године у просторијама МУП-а извршено по налогу јавног тужиоца, али је обављено без његовог личног и непосредног присуства, што је у директној супротности са одредбом члана 100 став 3 ЗКП, у којој је наведено да се у предистражном поступку и истрази препознавање лица обавља у присуству јавног тужиоца, те је предметни доказ незаконит по начину прибављања, у смислу члана 16 став 1 ЗКП, због чега, сходно члану 84 ЗКП, исти не може бити коришћен у кривичном поступку.

Супротно жалбеним наводима браниоца окривљеног, а по налажењу Апелационог суда, записник о препознавању лица (од стране сведока) сачињен од стране МУП - Дирекција полиције - ПУ Пожаревац КУ број: 649/16 од 16.04.2021. године, представља законит доказ који се може користити у предметном кривичном поступку, те су жалбени наводи браниоца окривљеног којима се истиче да је ожалбена пресуда захваћена битном повредом одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 1 ЗКП оцењени, као неосновани.

Ово из разлога што, иако из одредбе члана 100 став 3 ЗКП произилази да се у предистражном поступку и истрази препознавање лица мора обавити у присуству јавног тужиоца, односно да препознавање лица које се обави пред полицијом има процесну вредност само ако му је присуствовао јавни тужилац, треба узети у обзир да јавни тужилац има руководећу улогу у предистражном поступку и да спроводи истрагу. У том смислу, пошто је јавни тужилац у предистражном поступку овлашћен да од полиције преузме вршење радње коју је на основу закона полиција самостално предузела, док у току истраге може да повери полицији извршење појединих доказних радњи, то нема сметњи да полиција самостално обави препознавање. Ово тим пре што се увидом у предметни записник о препознавању лица утврђује да се јавни тужилац ОЈТ у Пожаревцу изјаснио да неће присуствовати заказаном препознавању лица, тј. вршење предметне доказне радње је препустио полицији.

(пресуда Основног суда у Пожаревцу 89 К. 530/21 од 20.11.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кжс1-80/24 од 02.02.2024. године)

*Сентенцу приредио: Јанко Муњић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНЕ ПРЕСУДЕ
(члан 72 став 1 Закона о међународној правној
помоћи у кривичним стварима)**

Након разматрања испуњености услова прописаних чланом 72 став 1 Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, доноси се решење о покретању поступка за извршење домаће кривичне пресуде, а тек након правноснажности те одлуке, замољена држава одлучује да ли преузима извршење домаће кривичне пресуде.

Из образложења:

Решењем Вишег суда у Ужицу Кв.бр. 175/23 од 16.10.2023. године, покренут је поступак за извршење пресуде Вишег суда у Ужицу Спк бр. 19/23 од 25.09.2020. године, према осуђеном А.А, пред надлежним правосудним органима Босне и Херцеговине.

Жалбом осуђеног, првостепено решење се побија због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 2 ЗКП, тврђом да су разлози дати у пресуди потпуно нејасни, имајући у виду да првостепени суд у образложењу побијаног решења није дао разлоге у погледу чињенице да ли кривично дело на коме се заснива правноснажна судска одлука, представља кривично дело и према позитивним кривичноправним прописима Босне и Херцеговине.

Правилно је првостепени суд, сходно одредби члана 73 Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима донео побијано решење, о чему су дати јасни разлози, које као такве прихвата и Апелациони суд, стога су жалбени наводи осуђеног оцењени неоснованим.

Наиме, из списка предмета несумњиво произлази да је пресудом Вишег суда у Ужицу Спк 19/23 од 25.09.2023. године, окривљени А.А. из Тузле, држављанин Босне и Херцеговине, осуђен на казну затвора у трајању од 1 (једне) године у коју му се урачунава и време проведено у притвору, због кривичног дела недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348 став 4 у вези става 1 КЗ и одређено да ће исту издржавати у просторијама у којима станује, уз примену мере електронског надзора, сходно одредби члана 45 став 3 КЗ и то у Тузли, у улици Доктора Мустафе Мујбеговића број 34, да је према истом изречена и

мера безбедности одузимање предмета на основу одредбе члана 87 став 1 и 3 КЗ и обавезан на плаћање трошкова кривичног поступка.

Такође, из списка предмета произлази да су након правноснажности наведене пресуде, списи достављени ванпретресном већу Вишег суда у Ужицу, да сходно одредби члана 73 Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, донесе решење о покретању поступка за извршење домаће кривичне пресуде у страној држави, с обзиром да је осуђени држављанин стране државе и да је ванпретресно веће затражило мишљење јавног тужиоца Вишег јавног тужилаштва у Ужицу, сходно наведеној одредби, који је дописом Ктр бр. 1354/23 од 13.10.2023. године, известило суд да су испуњени услови за покретање поступка признања претходно наведене домаће кривичне пресуде, након чега је ванпретресно веће тог суда донело побијано решење.

Жалбени наводи осуђеног којима се указује на неизвршивост домаће кривичне пресуде, јер у пресуди нису дати разлози о томе да ли кривично дело за које му је предметна казна изречена, представља кривично дело и према кривичном законодавству Босне и Херцеговине су неосновани, јер се у овој фази поступка, након разматрања испуњености алтернативних услова прописаних одредбом члана 72 став 1 Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима (осуђени је држављанин стране државе) доноси решење о покретању поступка за извршење домаће кривичне пресуде, а тек након правноснажности те одлуке, замољена држава ће одлучивати да ли преузима извршење домаће кривичне пресуде, конкретно пресуде Вишег суда у Ужицу Спк 19/23 од 25.09.2023. године, којој ће се уз замолницу, доставити и сва документација, сходно одредби члана 75 Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима и која ће држави молиљи доставити обавештење о својој одлуци, да ли преузима извршење наведене кривичне пресуде. Дакле, замољена држава ће у даљој фази поступка утврђивати да ли су испуњени услови за извршење пресуде наше државе, самим тим и дати одговор на питање да ли су испуњени услови у погледу предвиђености предметног кривичног дела кривичним законодавством Босне и Херцеговине.

(решење Вишег суда у Ужицу Кв.бр. 175/23 од 16.10.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кжкр-23/23 од 27.12.2023. године)

*Сентенцу приредила: Ања Стевановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ПРЕКОРАЧЕЊЕ ОПТУЖБЕ

(члан 438 став 1 тачка 9 Законика о кривичном поступку)

Оптужба није прекорачена тиме што је првостепени суд у изреци пресуде ближе одредио све повреде које је окривљени задобио критичном приликом, а што је било од значаја у контексту ближег означавања постојања узрочно – последичне везе, односно наступања смрти оштећеног, ни уколико је прецизирао место извршења кривичног дела.

Из образложења:

Побијаном пресудом Вишег суда у Пожаревцу 1К-2/20 од 28.12.2023. године, окривљени А.А, оглашен је кривим због кривичног дела убиство из члана 113 Кривичног законика (КЗ), те га је за наведено дело првостепени суд осудио на казну затвора у трајању од 11 (једанаест) година, коју ће издржати по правноснажности пресуде, а у коју казну му се има урачунати време које је провео у притвору.

Неосновани су жалбени наводи браниоца окривљеног да је првостепени суд прекорачио оптужбу, што би представљало битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 438 став 1 тачка 9 ЗКП.

Одредбом члана 420 ЗКП, прописано је да се пресуда може односити само на лице које је оптужено и само на дело које је предмет оптужбе садржане у поднесеној или на главном претресу измењеној или проширеној оптужници. У конкретном случају, насупротив жалбеним наводима браниоца окривљеног, првостепени суд није повредио објективни идентитет пресуде и оптужбе, будући да је извршио измену чињеничног описа дела у изреци пресуде, при чему је остао у границама чињеничног основа оптужбе, тачније у границама оних чињеница и околности на којима се оптужба заснива. Дакле, у погледу тешких телесних повреда које су у узрочно – последичној вези са наступањем смрти оштећеног Б.Б, првостепени суд је изреку побијане пресуде употпунио тиме што је у изреци пресуде ближе одредио све повреде које је окривљени задобио критичном приликом, а што је било од значаја управо у контексту ближег означавања постојања узрочно – последичне везе, односно наступања смрти оштећеног, што такође не представља прекорачење оптужбе. Исто тако, по налажењу Апелационог суда, до измене времена и места извршења дела, као околности које служе за тачније одређивање дела, може доћи само ако нека од њих не представља или се, услед измене, не

претвори у обележје кривичног дела. Самим тим, није прекорачена оптужба ни у погледу прецизирања места извршења кривичног дела, будући да је из материјалних трагова у виду трагова крви затечених на лицу места, те других материјалних доказа, као и исказа испитаних сведока, те одбране самог окривљеног, неспорно утврђено место на коме се одиграо критични догађај, при чему је чињенични опис остао у границама чињеничног описа из оптужбе и тиме није увећана криминална воља и активност окривљеног. Исто тако, првостепени суд је у изреци побијане пресуде ближе дефинисао неспорно утврђени степен смањене урачунљивости, али не битно, а о свему овоме дао је јасне и довољне разлоге, које у потпуности као правилне прихвата и Апелациони суд и на исте упућује, због чега су супротни жалбени наводи браниоца окривљеног оцењени као неосновани.

(пресуда Вишег суда у Пожаревцу 1К-2/20 од 28.12.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кжс1-162/24 од 18.03.2024. године)

*Сентенцу приредила: Ања Стевановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ЗАБРАНА ПРЕИНАЧЕЊА НА ШТЕТУ ОПТУЖЕНОГ (члан 453 Законика о кривичном поступку)

Није повређена забрана преиначења на штету оптуженог на тај начин што је јавни тужилац након укидања пресуде по жалби браниоца прецизирао оптужни акт тако што је у чињенични опис дела додао речи „која садржи психоактивну контролисану супстанцу ТХЦ у масеном уделу већем од 0,3%“, које речи се наводе и у изреци пресуде, па је на описани начин извршено ближе одређење опојне дроге *cannabis* у погледу количине садржане психоактивне контролисане супстанце, а што није од утицаја на закључак суда да се у радњама окривљеног стичу сва битна обележја кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 Кривичног законика.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Новом Пазару К. 36/22 од 23.11.2022. године, окривљени М.С. је оглашен кривим да је извршио кривично дело неовлашћена

производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 КЗ, и осуђен на казну затвора у трајању од 3 (три) године и 8 (осам) месеци, у коју казну му је урачунато време проведено у притвору од 17.10.2021. године до 11.03.2022. године.

Поред јавног тужиоца против наведене пресуде је жалбу изјавио и бранилац окривљеног указујући да је приликом доношења пресуде повређена забрана преиначења на горе – *reformatio in peius*, прописана одредбом чл.453 Законика о кривичном поступку тиме што су у изреку пресуде додате речи „која садржи психоактивну контролисану супстанцу ТХЦ у масеном уделу већем од 0,3%, па овако представљен објект радње кривичног дела за разлику од представљеног у раније укинutoј пресуди представља опојну дрогу, а тиме и битно обележје кривичног дела, чиме је учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438 став 1 тачка 10 Законика о кривичном поступку.

По оцени Апелационог суда, као другостепеног, током поступка, и то вештачењем одузете опојне дроге за коју је утврђено да се ради о опојној дроги *cannabis* није утврђено да се ради о врсти и варијетету конопље из рода *cannabis* која не може садржати више од 0,3% ТХЦ, будући да постоје врсте и варијетети конопље рода *cannabis* које ни у ком случају не могу садржати ниво психоактивне супстанце ТХЦ већем од 0,3%. Само у таквом случају, када се ради о врсти и варијетету конопље рода *cannabis* која не може садржати ТХЦ у проценту већем од 0,3%, конопља рода *cannabis* не представља опојну дрогу. У конкретном случају како се не ради о наведеној врсти и варијетету конопље рода *cannabis*, ирелевантно је да ли вештачена биљна материја садржи више од 0,3% супстанци из групе ТХЦ, како је утврђено вештачењем или не, па самим тим додавањем речи у изреку пресуде, по прецизираном оптужном акту од стране јавног тужиоца „која садржи психоактивну контролисану супстанцу ТХЦ у масеном уделу већем од 0,3%“, у изреку пресуде није додато битно обележје предметног кривичног дела, како се то указује жалбом браниоца окривљеног, већ је на описани начин извршено ближе одређење опојне дроге *cannabis* у погледу количине садржане психоактивне контролисане супстанце, а што није од утицаја на закључак суда да се у радњама окривљеног

стичу сва битна обележја кривичног дела које му се ставља на терет, односно и без овако учињене измене изреке првостепене пресуде би постојала сва битна обележја кривичног дела за које је окривљени оглашен кривим.

(пресуда Вишег суда у Новом Пазару К-36/22 од 23.11.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-37/23 од 30.01.2023. године)

*Сентенцу приредио: Ђорђе Ристић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

ИЗРИЦАЊЕ ЈЕДИНСТВЕНЕ КАЗНЕ КОД ПОСТОЈАЊА ЗАХТЕВА ЗА ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА У ПРИСУСТВУ ОСУЂЕНОГ

(члан 473 став 1 тачка 7 Законика о кривичном поступку)

За доношење одлуке о захтеву за изрицање јединствене казне, у ситуацији када је поднет захтев за понављање кривичног поступка у присуству осуђеног, неопходно је сачекати правноснажну одлуку о понављању поступка.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Крушевцу Кв-86/23 од 09.06.2023. године, усвојен је захтев јавног тужиоца у Вишем јавном тужилаштву у Крушевцу Ктo-25/15 од 03.05.2023. године, за изрицање јединствене казне осуђеном А.А. из села Дреновац, општина Параћин, па су преиначене у погледу одлуке о казни правноснажна пресуда Вишег суда у Крушевцу К-19/15 од 05.11.2015. године, која је преиначена пресудом Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-170/16 од 31.03.2016. године, којом је осуђен на казну затвора у трајању од 4 (четири) године, због кривичног дела разбојништво у саизвршилаштву из члана 206 став 2 у вези става 1 Кривичног законика у вези члана 33 Кривичног законика и правноснажна пресуда Основног суда у Бечеју 1К-121/19 од 26.09.2019. године (која је постала правноснажна дана 27.04.2021. године), којом је осуђен на казну затвора у трајању од 1 (једне) године, због кривичног дела злоупотреба положаја одговорног лица из члана 234 став 2 у вези става 1 Кривичног законика, па је Виши суд у Крушевцу, узимајући раније изречене казне као утврђене, применом члана 60 став 2 тачка 2 Кривичног законика, члана 62 Кривичног законика и члана 552 став 1 Законика о кривичном поступку, осуђеног А.А. из села Дреновац,

општина Параћин осудио на јединствену казну затвора у трајању од 4 (четири) године и 9 (девет) месеци, у коју му се урачунава време проведено у притвору у периоду од 07.03.2015. године до 09.11.2015. године, као и време проведено на издржавању казне затвора по пресуди Вишег суда у Крушевцу К-19/15 од 05.11.2015. године, која је преиначена пресудом Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-170/16 од 31.03.2016. године, почев од 07.09.2021. године, па надаље.

Против првостепене пресуде жалбу је изјавио осуђени А.А, без навођења жалбеног основа и предлога, али из садржине жалбе произилази да се иста суштински побија због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, са предлогом да Апелациони суд у Крагујевцу усвоји жалбу, укине првостепену пресуду и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење, а у жалби се указује да се он није сложио са захтевом јавног тужиоца за изрицање јединствене казне затвора, из разлога што је за правноснажну пресуду Основног суда у Бечеју К-121/19 од 26.06.2019. године сазнао тек по пријему поменутог захтева јавног тужиоца, због чега је Основном суду у Бечеју поднео захтев за понављање поступка по наведеној правноснажој пресуди, јер је осуђен у одсуству.

Имајући у виду наводе жалбе осуђеног, Апелациони суд налази да се истом основано указује да је чињенично стање непотпуно утврђено, па је, за сада, преураћен закључак првостепеног суда да се захтев за изрицање јединствене казне усвоји. Ово нарочито ако се има у виду да још увек није одлучено о захтеву осуђеног за понављање кривичног поступка по пресуди Основног суда у Бечеју К-121/19 од 26.06.2019. године, што је од утицаја на одлуку о изрицању јединствене казне, имајући у виду одредбу члана 477 став 5 Законика о кривичном поступку, којом је прописано да, у случају да се понављање кривичног поступка дозволи, извршење казне ће се обуставити, због чега се, по оцени овог суда, чињенично стање за сада не може прихватити као потпуно утврђено, па је побијана пресуда, усвајањем жалбе осуђеног, морала бити укинута и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење.

(пресуда Вишег суда у Крушевцу Кв-86/23 од 09.06.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-442/23 од 27.07.2023. године)

***Сентенцу приредила: Милена Матановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу***

ДРУГОСТЕПЕНИ ПОСТУПАК ЗА ИЗРИЦАЊЕ ЈЕДИНСТВЕНЕ КАЗНЕ

Приликом одлучивања о захтеву за изрицање јединствене казне, без значаја је да ли су све казне издржане, под условом да је у моменту подношења захтева била могућа примена одредаба о одмеравању јединствене казне за кривична дела у стицају.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда у Чачку Кв-158/23 од 25.12.2023. године, одбијен је као неоснован захтев браниоца осуђеног А.А. из Чачка, адвоката Б.Б. из Чачка, за изрицање јединствене казне осуђеном по правноснажним пресудама Вишег суда у Чачку Спк-4/15 од 26.03.2015. године и Основног суда у Чачку 8К-4/21 од 20.05.2021. године, налазећи да нису испуњени услови за изрицање јединствене казне осуђеном А.А. по поменутиим правноснажним пресудама, јер је осуђени казне у потпуности издржао, па је, с тим у вези, одлучивање о захтеву браниоца осуђеног „несврсисходно“.

Против првостепене пресуде жалбу је изјавио бранилац осуђеног, због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 2 Законика о кривичном поступку и повреде кривичног закона из члана 439 став 1 тачка 4 Законика о кривичном поступку, са предлогом да Апелациони суд у Крагујевцу усвоји жалбу, укине првостепену пресуду и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење.

По налажењу Апелационог суда, основано се жалбом браниоца указује да првостепени суд није дао јасне разлоге када је одбио захтев за изрицање јединствене казне осуђеном, будући да није ценио да ли су испуњени услови из члана 62 став 1 Кривичног законика, односно није ценио да ли је осуђени кривично дело по каснијој осуди извршио пре него што је започео издржавање казне по ранијој осуди или за време издржавања казне, при чему је за примену одредбе члана 552 став 1 тачка 1 Законика о кривичном поступку без значаја да ли су обе казне издржане, под условом да је у моменту подношења захтева била могућа примена одредаба о одмеравању јединствене казне за кривична

дела у стицају, па је побијана пресуда, усвајањем жалбе браниоца осуђеног, морала бити укинута и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење.

(пресуда Вишег суда у Чачку Кв-158/23 од 25.12.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж1-35/24 од 19.01.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милена Матановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

СУКОБ НАДЛЕЖНОСТИ У ПОСТУПКУ за судску рехабилитацију

У ситуацији када су осуде по којима се тражи судска рехабилитација донете од стране првостепених судова различитог ранга (основних и виших), стварно је надлежан виши суд.

Из образложења:

Основни суд у Крагујевцу својим решењем Кв-51/24 од 08.02.2024. године, огласио се стварно ненадлежним за вођење поступка за судску рехабилитацију по молби осуђеног А.А. из Крагујевца, поднетој дана 05.01.2024. године, а по свим пресудама из извода из казнене евиденције, са образложењем да је осуђени раније више пута осуђиван, између осталог и пресудама К-88/99 од 09.06.2000. године и Окружног суда у Крагујевцу К-70/00 од 06.11.2001. године, у погледу којих пресуда Основни суд у Крагујевцу не може решавати у поступку за судску рехабилитацију, због чега је списе предмета доставио Вишем суду у Крагујевцу као стварно надлежном суду.

Виши суд у Крагујевцу је пред Апелационим судом у Крагујевцу, у смислу члана 35 став 1 Законика о кривичном поступку, покренуо поступак за решавање сукоба надлежности између тог суда и Основног суда у Крагујевцу, са предлогом да исти одреди Основни суд у Крагујевцу као стварно и месно надлежан да поступа по молби осуђеног А.А. из Крагујевца за брисање осуда по свим пресудама из извода из казнене евиденције, будући да „када је реч о лицу које је више пута правноснажно осуђивано, а неке од тих пресуда је донео основни, а друге виши суд, стварно је надлежан било који од наведених првостепених судова којем се осуђени обрати, при чему висина изречене

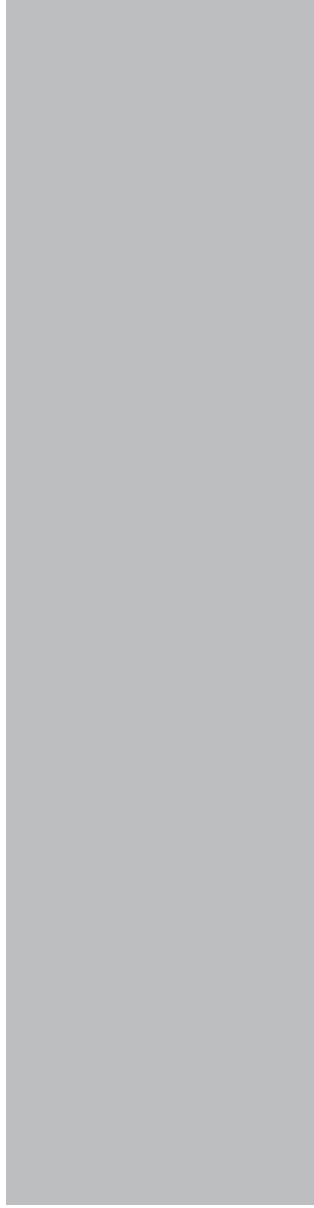
казне не може бити услов за заснивање надлежности у поступцима поводом молбе осуђеног за давање судске рехабилитације“.

По налажењу Апелационог суда, стоји чињеница да је одредбом члана 573 став 2 Законика о кривичном поступку прописано да о молби осуђеног за судску рехабилитацију одлучује веће суда који је судио у првом степену, међутим, у ситуацији када су осуде по којима се судска рехабилитација тражи донете од стране првостепених судова различитог ранга, што је у предметном поступку случај, имајући у виду да је осуђени А.А. осуђиван и пресудама Окружног суда у Крагујевцу и то К-88/99 од 09.06.2000. године и К-70/00 од 06.11.2001. године (који суд је Законом о уређењу судова („Службени гласник РС“, бр. 116/2008) преименован у виши суд), то основни суд као нижестепени не може решавати у поступцима по одлукама које је донео виши суд као суд вишег степена, па је у конкретној ситуацији стварно надлежан Виши суд у Крагујевцу, који ће у спроведеном поступку одлучити о основаности молбе за рехабилитацију.

(предлог Вишег суда у Крагујевцу Кв-44/24 од 07.03.2024. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кжр-ас-2/24 од 20.03.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милена Матановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ГРАЂАНСКО ПРАВО

*Слободан Петровић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

ДЕЈСТВО ОТУЂЕЊА СТВАРИ ИЛИ ПРАВА О КОМЕ ТЕЧЕ ПАРНИЦА НА ПИТАЊЕ АКТИВНЕ И ПАСИВНЕ ЛЕГИТИМАЦИЈЕ

Није неуобичајено да тужилац или тужени у току парнице отуђе ствар или право о коме тече парница, тако што, на пример, тужилац своје потраживање које има према туженом и које покушава да оствари у текућој парници, пренесе на треће лице или било тужилац или тужени пренесу право својине на ствари у току парнице за утврђење права својине на тој ствари.

Закон о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 125/2004, 111/2009, 36/2011, 53/2013 - одлука Уставног суда) предвиђао је у члану 198 став 1, да ако која од странака отуђи ствар или право о коме тече парница, то не спречава да се парница међу истим странкама доврши, а у ставу 2 да лице које је прибавило ствар или право о коме тече парница може ступити у парницу на место тужиоца, односно туженог само ако на то пристану обе странке.

Закон о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука Уставног суда, 74/2013 - одлука Уставног суда, 55/2014) у члану 204 предвиђао је да ако странка отуђи ствар или право о коме тече парница, то не спречава да се парница међу истим странкама доврши (став 1); да лице које је прибавило ствари или право о коме тече парница може да ступи у парницу уместо тужиоца, односно туженог само ако на то пристану обе странке (став 2); да у случају из става 1 овог члана пресуда има дејство и у односу на стицаоца (став 3).

Чланом 1 Закона о изменама Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 87/18 од 21.11.2018. године) промењене су одредбе члана 204 став 2 и став 3, тако да овај члан сада гласи: „Ако странка отуђи ствар или право о коме тече парница, то не спречава да се парница међу истим странкама доврши (став 1); лице које је од туженог прибавило ствар или право о коме тече парница, може да ступи у парницу уместо туженог, само

ако на то пристану обе странке; лице које је од тужиоца прибавило ствар или право о коме тече парница, може да ступи у парницу уместо тужиоца, на основу писмене сагласности коју тужилац достави суду.“

Према томе, сва три наведена члана садржала су одредбу да отуђење ствари или права о коме тече парница не спречава да се парница међу истим странкама доврши, које решење је јасно и логично, из разлога што чињеница отуђења ствари или права о коме тече парница не може имати било какво процесно дејство на сам ток парнице, која се завршава на неких од начина предвиђених законом (доношењем мериторне пресуде, решењем којим се утврђује или сматра да је тужба повучена итд). Међутим, наведено не решава материјалноправно питање активне или пасивне легитимације, односно да ли отуђење ствари или права током парнице доводи до губитка активне или пасивне легитимације, што би водило одбијању тужбеног захтева без обзира што би иначе, да није дошло до наведеног, исти био основан.

У току важења и примене члана 198 Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 125/2004, 111/2009, 36/2011, 53/2013 - одлука Уставног суда) било је дилема у судској пракси и различитих ставова по овом питању. У својој одлуци Уж-3707/2012 од 27.11.2014. године, Уставни суд је заузео став да то што тужилац, који је најпре поставио тужбени захтев за утврђење права својине према туженој, физичком лицу, није у даљем у току парничног поступка тужбом обухватио правно лице које је у катастроу непокретности уписано као власник, с обзиром на то да је тужени у току поступка наведеном правном лицу пресудом на основу признања Општинског суда у Новом Саду признала право својине на спорном пословном простору, не може имати за последицу одбијање његовог тужбеног захтева према туженој, а из разлога што се применом одредбе члана 198 став 1 Закона о парничном поступку и евентуалним усвајањем тужбеног захтева извршење пресуде може тражити и против лица на које је ствар или право пренето, те да се питање постојања материјалноправних претпоставки за одлучивање о основаности тужбеног захтева не мора просуђивати према тренутку на који се односи изрека.

Сматрам да, након доношења Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука Уставног суда, 74/2013 – одлука Уставног суда, 55/2014) није, нити смело бити дилема о наведеном, с обзиром да члан 204 тог закона, који је у ставовима 1 и 2 идентичан као и члан 198

претходног Закона о парничном поступку, садржи и одредбу става 3 којом је предвиђено да у случају из става 1 тог члана пресуда има дејство и у односу на стицаоца. Једини разлог за додавање наведеног става јесте ако се одредба става 1 тумачи на начин да отуђење ствари или права о коме тече парница не утиче на активну, односно пасивну легитимацију, односно да би се, у случају усвајања тужбеног захтева, извршење судске одлуке могло тражити и од стране, односно против стицаоца ствари или права, те тиме одступило од општег правила садржаног у одредби члана 360 Закона о парничном поступку, по којој правоснажна пресуда делује само међу странкама, на који начин би се и отклониле дилеме које су постојале за време важења ранијег Закона о парничном поступку, а о чему се изјашњавао и Уставни суд у напред наведеној одлуци.

Међутим, дилеме се поново актуелно јављају, с обзиром на садржину одредби сада важећег члана 204 Закона о парничном поступку. Наиме, у односу на раније важећи члан 204 ЗПП, измена се састоји у томе што је, уместо услова пристанка обе странке на ступање у парницу другог тужиоца, односно туженог који је прибавио ствар или право о коме тече парница, сада тај услов предвиђен само за ступање у парницу новог туженог, што је и опште правило предвиђено одредбом члана 201 став 2 ЗПП, које иначе регулише тзв. „субјективно преиначење тужбе“, означавањем другог уместо првобитног туженог, док је за ступање у парницу тужиоца који је прибавио ствар или право о коме тече парница довољна писмена сагласност тужиоца коју достави суду, а више није предвиђено да пресуда има дејство и у односу на стицаоца, односно лице коме је у току парнице странка отуђила ствар или право о коме тече парница.

Образложење предлагача Закона о изменама Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 87/2018), јесте што је стратегијом за решавање проблематичних кредита као посебан проблем за продају проблематичних кредита истакнута ситуација продаје проблематичног кредита од стране банке, ако је у току парнични поступак по том кредиту, који је покренула банка, у ком случају, сходно важећим одредбама Закона о парничном поступку, лице које купи проблематични кредит не би могло да ступи у парницу уместо банке без сагласности обе стране у спору, што представља препреку за развој тржишта проблематичних кредита, а што је сада могуће уз писмену сагласност коју тужилац о томе достави суду, чиме се олакшава његово ступање у парницу, а разлог предлагања брисања важеће

одредбе члана 204 став 3 Закона о парничном поступку, која уређује правно дејство пресуде у односу на стицаоца ствари или права које уместо странке ступи у парницу, је тај што наведену одредбу нису садржавали ни Закони о парничном поступку из 1977. године и 2004. године и што је њена досадашња примена изазивала проблеме у пракси судова.

Сматрам да, с обзиром да према сада важећем члану 204 ЗПП, за ступање у парницу новог тужиоца који је прибавио ствар или право о коме тече парница није више потребна сагласност туженог, већ искључиво писана сагласност тужиоца, тужилац који отуђи ствар или право о коме тече парница тиме губи активну легитимацију, па би његов тужбени захтев требало одбити. Могућност ступања у парницу новог тужиоца који је прибавио ствар или право о коме тече парница више не зависи од сагласности туженог, што је био разлог због чега је пре измена члана 204 ЗПП исти требало тумачити на начин да отуђење ствари или права о коме тече парница не утиче на активну легитимацију, јер би се у супротном отежао положај прибавиоца ствари или права, будући да би његово учешће у парници о тој ствари или праву у улози тужиоца зависило од воље туженог, који би имао интерес да не да сагласност и тиме доведе до одбијања тужбеног захтева услед недостатка активне легитимације, док са друге стране, не постоји разлог због чега тужилац, који је отуђио ствари или право о коме тече парница не би, на позив стицаоца, њему дао писану сагласност да уместо њега ступи у парницу. На наведено упућује и напред наведено образложење предлагача Закона о изменама Закона о парничном поступку.

Међутим, дилема је већа када је у питању пасивна легитимација, с обзиром да је за ступање у парницу новог туженог који је од првобитно туженог прибавио ствар или право о коме тече парница и даље је потребна сагласност обе странке. У пракси је редак случај да лице које је од туженог у текућој парници прибавило ствари или право о коме тече парница жели да ступи у парницу уместо туженог, у ком случају ни тужени, будући да више не претендује на ствар или право о коме тече парница јер је исту отуђио, а ни тужилац, коме је у интересу да у парници тужени буде лице које је прибавило спорну ствар или право, не би имали правни интерес да ускрате свој пристанак на ступање другог уместо дотадашњег туженог у парницу. Знатно чешћи случај јесте да тужилац жели да изврши субјективно преиначење тужбе, тако што ће уместо првобитно туженог који је отуђио ствари или право о коме тече парница, тужити прибавиоца те ствари или права, у ком случају је замислило

да тужени такав пристанак не жели да да, сматрајући да ће захтев тужиоца према њему бити одбијен због недостатка пасивне легитимације, чиме ће заштити и лице коме је отуђио ствар или право о коме тече парница и тиме евентуално предупредити одређене захтеве тог лица према њему, за случај да му прибављена ствар или право због успеха тужиоца у спору буде одузета или прибављено право умањено или ограничено. Поставља се питање да ли је, уколико је одредба става 3 раније важећег члана 204 ЗПП о интервенцијском дејству пресуде и на прибавиоца унета како би се отклониле раније постојеће дилеме о томе да ли отуђење ствари или права у току парнице утиче на пасивну легитимацију, сада управо супротно, ова одредба брисана како би се одредба става 1 примењивала на начин да првобитно тужени више није пасивно легитимисан и да треба одбити тужбени захтев, јер према општем правилу из члана 360 ЗПП, пресуда дејствује само према њему, који више не претендује на ствар или право о коме тече парница.

Сматрам да у овој ситуацији треба задржати ранији правни став по коме отуђење ствари или права о коме тече парница не утиче на пасивну легитимацију, те би, уколико су за то испуњени други услови, тужбени захтев према првобитно означеном туженом који у току парнице отуђио ствар или право о коме тече парница треба усвојити. У супротном, значајно би се отежао положај тужиоца који би изгубио спор, из разлога на који није могао да утиче, а без пристанка туженог не би могао да изврши субјективно преиначење тужбе, тако што би уместо дотадашњег туженог тужио лице које је од туженог прибавило ствар или право по коме тече парница, те би био принуђен да подноси нову тужбу против прибавиоца и тиме се излаже додатним трошковима, а тужени би сносио штетне последице тога што је, иако је ствар или право које је отуђио спорно, исто отуђио трећем лицу док тече парница о којој се решава о тој ствар или праву.

Проблем може да се јави у поступку извршења пресуде. Наиме, сходно начелу формалног легалитета, садржаног у члану 5 став 1 Закона о извршењу и обезбеђењу, извршење би могло да се тражи према туженом, који је, међутим, отуђио ствар или право о коме је донета пресуда, због чега се она по правилу према њему не би могла ни извршити. Одредбом члана 48 став 1 ЗИО предвиђено је да се извршни поступак води и на предлог и у корист лица које као извршни поверилац није означено у извршној или веродостојној исправи, ако јавном или по закону овереном исправом докаже да је потраживање из извршне или веродостојне исправе прешло или пренето на њега, а ако

такав доказ није могућ - ако прелаз или пренос потраживања докаже правноснажном или коначном одлуком донетом у парничном, прекршајном или управном поступку, а одредбом става 3 предвиђена је сходна примена одредбе става 1 и кад се извршни поступак води према лицу које у извршној или веродостојној исправи није означено као дужник. Сходно наведеном, тужилац из парнице у којој је донета пресуда којом је усвојен његов тужбени захтев према туженом који је у току парнице отуђио ствар или право о коме је пресудом одлучено у корист тужиоца, морао би, да би предлог за извршење поднео против прибавиоца, да уз предлог за извршење достави јавну или по закону оверену исправу као доказ да је дошло до прелаза или преноса дуговања на њега, што по правилу или уопште није могуће. Тако на пример, ако је тужилац у парничном поступку поднео ревивиндикациону тужбу за повраћај индивидуално одређене покретне ствари коју је тужени, који сматра да има право својине на истој, пренео усменим уговором у својину трећем лицу, а буде донета пресуда којом се тужени обавезује да ту ствар преда тужиоцу, тужилац не би могао да тражи извршење те пресуде против прибавиоца ствари, који је и у њеној државини, јер не постоји јавна или по закону оверена исправа о преносу права својине са туженог на треће лице. У таквим ситуацијама тужилац би био принуђен да покреће нови поступак против прибавиоца, у ком би имао лакши положај, јер би једино морао да докаже да је тужени отуђио ствар или право о коме је донета судска одлука, али би то изискивало додатно време и трошкове. Осим тога, поставља се питање домашаја наведених одредби Закона о извршењу и обезбеђењу, односно, да ли се оне примењују само у случају да је до преноса или прелаза потраживања, односно дуговања, дошло након доношења извршне исправе док је, у случају да је тога дошло пре доношења извршне исправе, извршни суд везан начелом формалног легалитета из члана 5 ЗИО, који представља опште правило, док се изузеци уско тумаче.

С обзиром да је сличне одредбе у члану 23 садржао и Закон о извршењу и обезбеђењу који је важио у време доношења напред наведене одлуке Уставног суда, то је подложан критици и став Уставног суда из те одлуке, који је заснован превасходно на ставу да се извршење пресуде којом је усвојен тужбени захтев може тражити и против лица на које је ствар или право пренето, што како смо видели по правилу или уопште није случај.

Према томе, с обзиром да у великом броју случајева, а можда и увек, тужилац чији је тужбени захтев усвојен пресудом не би могао тражити

извршење пресуде против лица које није извршни дужник у извршној исправи, а на кога је дуговање прешло у току парнице која је завршена доношењем извршне исправе, уколико би се прихватио став да отуђење ствари или права у току парнице не утиче на пасивну легитимацију туженог, донета пресуда не би могла да се изврши, те би она представљала „мртво слово на папиру“, што је аргумент у корист супротног става.

ЗАКЉУЧАК

Сматрам да према сада важећем члану 204 Закона о парничном поступку, отуђењем ствари или права у току парнице тужилац губи активну легитимацију и тужбени захтев би из тог разлога требало одбити.

Обрнуто, у случају отуђења ствари или права о коме тече парница од стране туженог, то не утиче на пасивну легитимацију. Као што је напред образложено, наведени став трпи одговарајуће критике, али би исти требало прихватити у циљу заштите тужиоца од евентуалних злоупотреба туженог који би отуђење ствари или права о коме тече парница могао извршити управо са намером како би исходовао губитак своје пасивне легитимације, те одбијањем пристанка да у парницу на место туженог ступи прибавилац, онемогућио тужиоца да у том парничном поступку оствари своје право.

Наведедно правно питање било је предмет разматрања на заједничком састанку апелационих и Привредног апелационог суда уз учешће представника Врховног суда Србије одржаном дана 10.11.2023. године, а претходно разматрано на седницама грађанских и одељења за радне спорове апелационих и Привредног апелационог суда. Грађанско одељење Апелационог суда у Крагујевцу, као и Грађанско и Одељење за радне спорове Апелационог суда Нишу прихватило је закључак који је наведен у овом реферату, док су Одељење за радне спорове Апелационог суда у Крагујевцу, као и грађанска и одељења за радне спорове осталих апелационих судова, као и Грађанско одељење Привредног апелационог суда заузели став да отуђење ствари или права у току парнице не утиче ни на активну ни на пасивну легитимацију, из разлога што одредба члана 204 став 1 ЗПП није мењана, а став 2 истог члана само прописује услове под којим треће лице ступа у парницу, што је и лични став који су изнеле присутне судије Врховног суда Србије Звездана Лутовац и Бранислав Босиљковић.

СЕНТЕНЦЕ ИЗ ОДЛУКА СУДОВА**ПРОЦЕСНО ПРАВО****СУКОБ НАДЛЕЖНОСТИ ИЗМЕЂУ ОСНОВНОГ И ВИШЕГ
СУДА У ВЕЗИ ПРИМЕНЕ ОДРЕДБЕ
(члана 387 став 3 Закона о парничном поступку)**

У ситуацији када је од стране првостепеног суда најпре донета пресуда због изостанка која је укинута другостепеном одлуком, па потом донета мериторна одлука, другостепени суд је овлашћен да уколико су испуњени услови предвиђени Законом о парничном поступку првостепену пресуду поново укине и списе предмета врати првостепеном суду на поновно суђење.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању произилази да је дана 25.02.2022. године, Основни суд у Крагујевцу донео пресуду због изостанка 30П-2687/21 од 25.02.2022. године, која пресуда је због изјављене жалбе тужене решењем Вишег суда у Крагујевцу Гж-11211/22 од 10.01.2023. године укинута и предмет враћен Основном суду у Крагујевцу на поновно суђење.

Након тога, Основни суд у Крагујевцу доноси пресуду 30П-771/23 од 23.03.2023. године, којом у ставу првом и другом изреке одбија тужбени захтев тужиоца, а у ставу трећем изреке одлучује да свака странка сноси своје трошкове поступка. Због изјављене жалбе од стране тужиоца Виши суд у Крагујевцу решењем Гж-4717/23 од 25.12.2023. године, укида пресуду Основног суда у Крагујевцу 35П-771/23 од 23.03.2023. године и Основном суду у Крагујевцу враћа списе предмета на поновно суђење.

Основни суд у Крагујевцу подноси предлог Апелационом суду у Крагујевцу ради решавања сукоба стварне надлежности између Основног суда у Крагујевцу и Вишег суда у Крагујевцу уз позивање на одредбу члана 387 став 3 ЗПП, односно сматра да се у конкретном случају ради о двоструком укидању првостепене пресуде што није дозвољено.

Одлучујући о сукобу надлежности између судова исте врсте, сходно одредби члана 22 став 1 ЗПП, као и сходно одредби члана 26 став 2 Закона о уређењу судова, Апелациони суд у Крагујевцу је утврдио да је за поступање у овој правној ствари стварно надлежан Основни суд у Крагујевцу.

У члану 475 став 2 ЗПП је прописано да ако тужени не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, суд ће да донесе пресуду због изостанка (члан 351). У члану 351 ЗПП је прописано између осталог у ставу првом да ће суд да донесе пресуду којом се усваја тужбени захтев (пресуда због изостанка), ако су испуњени следећи услови: тужени је уредно позван; тужени није поднеском оспорио тужбени захтев; основаност тужбеног захтева произилази из чињеница наведених у тужби; чињенице на којима се заснива тужбени захтев нису у супротности са доказима које је сам тужилац поднео или са чињеницама које су уопште познате; не постоје општепознате околности због којих тужених није могао да дође на рочиште. Из напред наведених разлога, неспорно је да се пресуда због изостанка доноси само под условима ако су процесно испуњени кумулативно сви напред наведени законом прописани услови, односно да се пресуда због изостанка доноси у ситуацији када се не изводе докази и не утврђује чињенично стање.

У члану 383 став 3 ЗПП је прописано да ако веће другостепеног суда нађе да је ради правилног утврђења чињеничног стања потребно да се пред другостепеним судом понове већ изведени докази или докази чије је извођење одбио првостепени суд, може да закаже расправу пред другостепеним судом. У конкретном случају неспорно је да приликом доношења пресуде због изостанка од старне Основног суда у Крагујевцу нису извођени никакви докази, нити је пак било који предложени доказ првостепени суд одбио да изведе, већ је из процесних разлога и донета пресуда због изостанка ЗОП-2687/21 од 25.02.2022. године.

У члану 383 став 4 ЗПП је прописано да ће другостепени суд да закаже расправу и одлучи о жалби и захтевима странака када је у истој парници првостепена пресуда већ једном била укинута, а побијана пресуда се заснива на погрешно и непотпуно утврђеном чињеничном стању или се у поступку пред првостепеним судом учињене повреде одредаба парничног поступка, осим ако се побија пресуда на основу признања, пресуда због одрицања, пресуда због пропуштања, пресуда због изостанка, као и пресуда донета без одржавања главне расправе, односно ако се ради о пресуди у спору мале вредности.

У конкретном случају неспорна је чињеница да је прва мериторна одлука, а након оцене изведених доказа од стране Основног суда у Крагујевцу донета под бројем 35П-771/23 од 23.03.2023. године, из којих разлога је сходно напред наведеним одредбама ЗПП Виши суд у Крагујевцу, као другостепени суд правилно поступио када је укинуо пресуду 35П-771//23 од 23.03.2023. године и списе предмета вратио на поновно суђење Основном суду у Крагујевцу, јер се забрана двоструког укида односи искључиво на „мериторне одлуке о главној ствари“, што подразумева претходно вођење првостепеног поступка и утврђивање чињеничног стања са оценом изведених доказа, а у конкретном случају Основни суд у Крагујевцу је најпре из процесних разлога донео пресуду због изостанка, па је тек потом након извођења доказа и оцене истих донео пресуду 35П-771/23 од 23.03.2023. године коју је Виши суд у Крагујевцу решењем Гж-4717/23 од 25.12.2023. године укинуо са одлуком да се списи предмета враћају првостепеном суду на поновно суђење.

(решење Апелационог суда у Крагујевцу Р-6/24 од 23.01.2024. године)

*Сентенцу приредио: Дејан Лукић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

УТИЦАЈ НАЧЕЛА ОПОРТУНИТЕТА НА ГРАЂАНСКОПРАВНУ ОДГОВОРНОСТ (члан 13 Закона о парничном поступку у вези члана 283 Закона о кривичном поступку)

Када одлучује о основу одговорности туженог за накнаду штете по основу кривице, у ситуацији када не постоји правноснажна пресуда којом је тужени оглашен кривим за кривично дело, већ је примењено начело опортунитета, парнични суд треба да цени да применом начела опортунитета долази до одлагања кривичног гоњења након што осумњичени у потпуности призна извршење кривичног дела.

Из образложења:

У нашем правном систему је као основно правило прокламовано начело легалитета кривичног гоњења, док је начело опортунитета предвиђено као изузетак. У конкретном случају, применом начела опортунитета дошло је до

одлагања кривичног гоњења према осумњиченом – возачу моторног возила М.И, закључењем споразума између осумњиченог и јавног тужиоца, а што подразумева постојање правног односа између државе и осумњиченог, а не разрешење спора између овде парничних странака у поступку. Наиме, у складу са начелом опортунитета возач моторног возила М.И. је уплатио одређени новчани износ у хуманитарне сврхе, што не одузима право тужиоцу да у парничном поступку расправи одлучне чињенице у погледу постојања основа одговорности учиниоца кривичног дела, јер се приликом закључења споразума о одлагању кривичног гоњења не расправља о меритуму. Такође, закључењем споразума о одлагању кривичног гоњења и уплати одређеног новчаног износа у хуманитарне сврхе између јавног тужиоца и осумњиченог, не одузима се право оштећеном, овде тужиоцу, да тужбом покрене парнични поступак ради утврђења одговорности за накнаду штете, јер тужилац није био у могућности да употреби жалбу или било које правно средство против споразума који је закључен између осумњиченог – возача моторног возила М.И. и тужилаштва, па је из изнетих разлога овлашћен да затражи расправљање одлучних чињеница и питање одговорности за штету у парничном поступку.

Имајући у виду закључени споразум на основу ког је основно јавно тужилаштво донело наредбу о одлагању кривичног гоњења према осумњиченом М.И, возачу моторног возила које је учествовало у предметној саобраћајној незгоди, за сада се не може прихватити као правилан закључак првостепеног суда да је до настанка саобраћајне незгоде дошло искључиво кривицом тужиоца, као пешака, те да на страни М.И, као возача моторног возила, не постоји допринос настанку штетног догађаја, ово посебно ценећи да је у својој изјави датој на записник о саслушању КТР осумњичени М.И. у потпуности признао извршење кривичног дела које му се ставља на терет, и то кривично дела тешко дело против безбедности јавног саобраћаја из члана 297 став 3 КЗ, у вези кривичног дела угрожавања јавног саобраћаја из члана 289 став 3 у вези става 1 КЗ, извршеног на штету овде тужиоца, након чега је донета наредба основног јавног тужилаштва о одлагању кривичног гоњења према осумњиченом М.И.

(пресуда Основног суда у Трстенику ЗП 16/17 од 02.11.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-1230/23 од 03.10.2023. године)

*Сентенцу приредила: Ивана Марковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

СТВАРНО ПРАВО

ЗАСНИВАЊЕ СЛУЖБЕНОСТИ ОДРЖАЈЕМ И ИСПЛАТА НАКНАДЕ ВЛАСНИКУ ПОСЛУЖНОГ ДОБРА

(члан 51 и 52 Закона о основама својинскоправних односа)

Пасивно понашање власника послужног добра и његова прећутна сагласност са коришћењем његове парцеле од стране власника повласног добра на одређени начин без накнаде, искључује његово право као власника послужног добра да тражи исплату накнаде за коришћење свог добра као послужног, уколико је службеност стечена одржајем.

Из образложења:

Одредбом члана 51 Закона о основама својинскоправних односа прописано је да се стварна службеност заснива правним послом, одлуком државног органа и одржајем, одредбом члана 52 наведеног закона је прописано да се на основу правног посла стварна службеност стиче уписом у јавну књигу или на други одговарајући начин одређен законом, одредбом члана 53 став 1 наведеног закона је прописано да се одлуком суда или другог државног органа стварна службеност установљава када власник повласног добра у целини или делимично не може користити то добро без одговарајућег коришћења послужног добра, као и у другим случајевима одређеним законом, ставом 2 је прописано да службеност из става 1 овог члана закона се стиче даном правноснажности одлуке, ако законом није другачије одрђено, а ставом 3 да на захтев власника послужног добра надлежни државни орган утврђује и одговарајућу накнаду коју је власник повласног добра дужан да плати власнику послужног добра, док је одредбом члана 54 став 1 напред наведеног закона прописано да се стварна службеност стиче одржајем када је власник повласног добра фактички остваривао службеност за време од 20 година, а власник послужног добра се томе није противио.

Из садржине напред наведених законских норми произилази да се стварне службености могу засновати на један од три наведена начина, при чему је посебно регулисан сваки од наведена три начина заснивања службености, а накнада коју је власник повласног добра дужан да плати власнику послужног добра прописана је само у случају када је стварна службеност установљена

одлуком суда или државног органа, а не у случају када је стечена правним послом или одржајем.

Осим из наведених законских норми, овакав закључак произилази из природе правног посла и одржаја као начина заснивања службености. Правни посао настаје сагласношћу воља уговорних страна, тако да власник послужног добра закључујући правни посао пристаје да власник повласног добра на послужном добру заснује право службености и накнада за то се може установити само тим правним послом, а не неком накнадном одлуком државног органа, јер би се на тај начин прекршило начело аутономије воља странака при заснивању права и обавеза у смислу одредбе члана 10 ЗОО. Власник повласног добра, са друге стране, правним послом закљученим са власником послужног добра заснива службеност управо из разлога што му се на тај начин омогућава или олакшава коришћење повласног добра. Код заснивања службености одлуком државног органа, службеност на послужном добру се заснива противно вољи власника послужног добра, те је из тих разлога у том случају оправдано досуђење накнаде власнику послужног добра.

У ситуацији када је право службености засновано одржајем услед фактичког остваривања службености од стране власника повласног добра у законом прописаном времену, чему се власник послужног добра није противио, управо пасивно понашање власника послужног добра и његово непротивљење понашању власника повласног добра, представља сагласност воља власника непокретности да се службеност одвија на одређени начин, с тим што је у овом случају та сагласност прећутна. Из наведених разлога, власник послужног добра, који се прећутно сагласио да власник повласног добра користи његову непокретност на одређен начин без накнаде, нема право да накнадно захтева исплату накнаде за коришћење свог добра, као послужног.

(пресуда Основног суда у Пожеги 6П-452/22 од 20.03.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-1828/23 од 04.07.2023. године)

*Сентенцу приредила: Александра Арнаутовић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ПРАВО СЛУЖБЕНОСТИ ПРОЛАЗА ПРЕКО ТУЂЕ
НЕПОКРЕТНОСТИ ОПЕРАТОРА ЕЛЕКТРОНСКИМ
КОМУНИКАЦИЈАМА**

**(члан 50 Закона о електронским комуникацијама
(„Службени гласник РС“, бр. 44/2010, 60/2013-одлука УС,
62/2014 и 95/2018-други закон; члан 53 Закона о електронским
комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 35/2023))**

За утврђење да ли је учињено узнемиравање права својине постављањем телекомуникационих каблова у ваздушни простор парцеле власника, нужно је претходно утврдити да ли су испуњени правни услови за установљење права службености пролаза преко туђе непокретности лица које пружа или је овлашћено да пружа јавне електронске или комуникационе мреже или припадајућа средства у смислу одредби Закона о електронским комуникацијама.

Из образложења:

Према чињеничном стању утврђеном у првостепеном поступку, тужилац је власник кп.бр. ****/** КО Врњачка Бања (земљиште под зградом – објектом, површине 62м², земљиште под зградом – објектом, површине 37м², земљиште уз зграду – објекат, површине 5,00 ари и воћњак 3. класе површине 3 ара 21м²) и такође је власник и објеката изграђених на наведеној парцели, а све са обимом удела 1/1. Адреса тужиоцевог пребивалишта је везана за наведену непокретност, с тим што тужилац са својом супругом одређено време проводи и у Стублу, као и у Швајцарској. Зиму 2020/21 тужилац и његова супруга су провели у Швајцарској, а у Врњачку Бању су дошли у априлу 2021. године. Тада су затекли спроведена три кабла преко њихове парцеле. Од комшије, тужилац је сазнао да је тужени поставио два од три предметна кабла и то у децембру 2020. године. Два телефонска кабла, постављена од стране туженог, нису била затегнута, већ су била олабављена и ниско су висили изнад тужиоцеве парцеле. Због та два олабављена кабла тужилац није могао камионом да уђе у двориште, те камион није могао две године за редом да доведе пелет до тужиоцеве гараже, па је тужилац морао да плати раднике да на рукама носе пелет од улице до куће. На исти начин као и пелет уносили су и намештај у кућу, па је и за то тужилац плаћао раднике. С обзиром да се у суседству гради стамбена зграда намера тужиоца је била

да од бандере па северозападно уз ограду посади високе тује због прашине, али ни то није могао због каблова. Дана 04.05.2021. године код тужиоца је дошао радник туженог и рекао му да ће за пар дана доћи и скинути каблове, међутим, исти се није појавио. Дана 29.07.2021. године тужиочева супруга је у своје и тужиочево име доставила туженом приговор у пословници у Врњачкој Бањи у коме је навела да је већ долазила како би тужени изместио каблове из њеног дворишта, а како исти нису реаговали, овим приговором је поново замолила туженог да што пре склони каблове. Тужени није поступио по напред наведеном приговору, те је поводом тога, тужилац дана 29.11.2021. године упутио опомену пред утужење Дирекцији „Телекома Србија“ у Краљеву. Увидом у фотографију у списима предмета, суд је утврдио да су каблови толико ниско висили да је тужилац на својој парцели дохватио кабл руком. Овакво стање је било и 21. и 22.10.2022. године. Међутим, када је тужилац са својом супругом 24.10.2022. године дошао у Врњачку Бању затекли су затегнуте каблове. На рочишту одржаном дана 26.10.2022.године суд је извршио увиђај на лицу места и констатовао да се на јужном делу парцеле тужиоца налази бандера у тужиочевом дворишту, на коју су закачена два кабла, која очигледно нису од електричне мреже, што се јасно уочава, од којих један кабл води правцем севера, а другим крајем је закачен на објекат на кп.бр. ****/**, док се други кабл, закачен на бандеру, пружа правцем североистока и закачен је за стамбени објекат на кп.бр. ****/**. Оба ова кабла су истих карактеристика, а приликом вршења увиђаја каблови су били затегнути, односно били су на висини од око 5 до 6 метара од земље и не сметају ни за какав пролаз кроз парцелу тужиоца. Суд је потом на лицу места сранио фотографије достављене у прилогу тужбе са садашњем стањем на терену, па је констатовао да није исто стање на терену приликом увиђаја, као на фотографијама, јер је на фотографијама кабл био олабављен, па је у деловима ниско висио у односу на парцелу.

Основано се жалбом тужиоца указује да суд у првостепеној одлуци није јасно образложио свој закључак да је затезањем каблова од стране туженог узнемиравање сведено на подношљиву меру, сходно границама толеранције, као и да је суд пропустио да образложи чињеницу да је све спорне радње, постављање каблова, па потом и њихово затезање, тужени спровео без сагласности тужиоца, односно да други став изреке ожалбене пресуде није ваљано образложен, због чега није јасно по ком основу је побијаном одлуком туженом допуштено да каблове поставља и држи у

ваздушном простору тужиоца. Наиме, у време постављања каблова током зиме, односно у децембру 2020. године, на снази је био Закон о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/2010, 60/2013-одлука УС, 62/2014 и 95/2018-други закон), којим је чланом 50 било прописано да оператор има право да захтева право пролаза преко туђе непокретности или право коришћења туђе непокретности (службености), када је то неопходно ради изградње или постављања електронских комуникационих мрежа и припадајућих средстава. Ставом 2 овог члана прописано је да оператор и власник, ималац права располагања односно коришћења непокретности, закључују уговор којим се ближе уређује начин вршења службености, као и постојање и висина накнаде за заснивање права службености. Ставом 3 прописано је да ако лица из става 2 овог члана не постигну споразум о праву службености, установљавање права службености регулише се у складу са законом. На идентичан начин ову материју регулише и сада важећи Закон о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 35/2023) чланом 53.

Апелациони суд налази да, с обзиром да ваздушни простор изнад парцела представља такође предмет права својине и самим тим ужива правну заштиту, а да се предметним кабловима тужиочево право ограничава, то је требало утврдити да ли у радњама тужене има противправности, односно да ли је постављање предметних каблова било неопходно у том правцу и у тој висини, као и да ли је уопште потребна сагласност власника, односно имаоца права располагања, односно коришћења непокретности или не, а што су све чињенице које је првостепени суд пропустио да утврди, јер није применио наведене законске одредбе.

(пресуда Основног суда у Краљеву, Судске јединице у Врњачкој Бањи I 40 П бр. 654/22 од 26.05.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-2994/2023 од 08.11.2023. године)

*Сентенцу приредила: Наталија Радојичић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ НА ОСНОВУ ПРАВНОГ ПОСЛА (члан 33 Закона о основама својинскоправних односа)

Када се градитељ објекта сагласио да се изграђени објекат озакони на име другог лица и да се то лице упише као власник у катастру непокретности, то лице има право да правним послом располаже непокретностима на којима је уписан као власник.

Из образложења:

С обзиром на утврђење првостепеног суда да се тужилац одрекао права на изјављивање жалбе против решења Службе за катастар непокретности Чачак од * године, којим решењем је укњижено право искључиве својине на кп.бр. * и * КО * на основу уговора о поклону и новоизграђеним објектима без одобрења за градњу на тим парцелама на име тужиоца Чачка бр. * од * године, што се ни жалбом тужиоца не оспорава, произилази да се тужилац на тај начин сагласио да се његова ћерка упише као власник наведених непокретности, парцела и објеката, у катастар непокретности као евиденцију о непокретностима и стварним правима на непокретностима, а што је водилу стицању права својине од стране тужиоца Чачка бр. * од * године, озакоњено чланом 33 Закона о основама својинскоправних односа. Иако је тужилац пре тога био покренуо поступак легализације предметног стамбеног објекта, поднео је пријаву бесправно изграђеног стамбеног објекта и пријаву за снимање објекта, упис тужиоца Чачка бр. * од * године, као власника наведених непокретности у катастру непокретности водио је томе да се објекат решењем надлежног органа, Градске управе за урбанизам града Чачка бр. * од * године, озакоњено чланом 33 Закона о основама својинскоправних односа, а објекат је остао уписан на * као власника, како је све то утврдио првостепени суд побиијаном пресудом. Након тога тужиоца Чачка бр. * од * године, као лице које је било уписани власник кп.бр. * и * КО * и објеката на овим парцелама, закључила је уговор о купопродаји са туженим у законом прописаној форми, којим уговором је туженом продала наведене непокретности, поред осталих и предметни стамбени објекат на који се односи тужбени захтев тужиоца, након чега је тужени извршио упис свог права својине на купљеним непокретностима у катастру непокретности. Стога је и по оцени Апелационог суда правилан закључак првостепеног суда

да је тужени на законити начин стекао право својине на стамбеном објекту на кп.бр. * КО * и земљишту на коме је објекат изграђен и које служи за његову редовну употребу, а да је тужбени захтев тужиоца за утврђење његовог права својине на овим непокретностима према туженом неоснован. Чињеница што је тужилац саградио овај стамбени објекат, на којој чињеници тужилац заснива свој тужбени захтев и жалбене наводе, сама по себи не доводи у сумњу правилност закључка првостепеног суда и побијане пресуде с обзиром на напред наведено, да се тужилац сагласио да се право својине на том објекту упише на његову ћерку, при чему право својине тужиочеве ћерке није било ограничено на било који начин, тако да је она могла да располаже непокретностима на којима је била уписана као власник, па и да их прода туженом.

(пресуда Вишег суда у Чачку 4 П.бр. 16/21 од 07.02.2022. године, исправљена решењем истог суда 4 П.бр. 16/21 од 09.03.2022. године, пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-1074/22 од 10.05.2022. године и решење Врховног касационог суда Рев 12793/2022 од 08.12.2022. године)

*Сентенцу приредила: Сузана Марковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

СОЛИДАРНА ОДГОВОРНОСТ УДРУЖЕЊА ОСИГУРАВАЧА СРБИЈЕ, БЕОГРАД И ЈП „ПУТЕВИ СРБИЈЕ“ БЕОГРАД, ЗА НАКНАДУ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ТУЖИОЦУ У СИТУАЦИЈИ КАДА ИЗМЕЂУ ВОЗИЛА ТУЖИОЦА И НЕПОЗНАТОГ МОТОРНОГ ВОЗИЛА НИЈЕ ДОШЛО ДО НЕПОСРЕДНОГ КОНТАКТА ПРЕ САОБРАЋАЈНЕ НЕЗГОДЕ (члан 200 Закона о облигационим односима у вези члана 74 и 76 Закона о обавезном осигурању у саобраћају)

Удружење осигуравача Србије, Београд, је солидарни дужник причињене нематеријалне штете тужиоцу и са ЈП „Путеви Србије“ солидарно одговара тужиоцу у ситуацији и када није било непосредног контакта возила тужиоца са непознатим моторним возилом уколико је кретање непознатог возила имало за последицу помену путање кретања возила тужиоца, заношења истог, налетања на необезбеђену рупу на банкени и потом превртања након чега тужилац задобија тешку и лаку телесну повреду.

Из образложења:

Из образложења првостепене пресуде произилази да се дана 02.02.2018. године у 10,25 часова догодила саобраћајна незгода на деоници Влакча – Церовац у насељу Чумић, на државном путу I Б реда број 25 у којој је учествовао путнички аутомобил „*****“ рег.ознаке *****-**, којим је у време настанка незгоде управљао сада тужилац, а исти је у саобраћајаној незгоди задобио тешке телесне повреде у виду прелома вратних пршљенова и лаке телесне повреде у виду нагњечења, због чега је био на лечењу у болници и имао је опоравак више месеци. Приликом саобраћајне незгоде код тужиоца није утврђено присуство алкохола у крви. Коловоз на наведеном путу је алфалтни и састоји се од две коловозне траке, где је ширина десне траке 3,20 м, док је лева ширине 3,00 м, обележене хоризонталном саобраћајном сигнализацијом неиспрекиданом разделном линијом, где је брзина огарничена општим ограничењем брзине према категоризији пута на 80 км/х, а у време настанка саобраћајне незгоде асфалт је био сув, чист,

раван и без оштећења, док је видљивост била дневна. Приликом спорне саобраћајне незгоде, возило тужиоца је услед наиласка НН возила беле боје у тужиочевој коловозној траци, а из супротног смера, сишло са коловоза, напустило коловоз прешавши на банкину, па је саобраћајна незгода настала након заношења возила тужиоца приликом кретања по банкини да би се по преласку возила преко рупе на банкини исто преврнуло, јер је рупа на банкини услед дејства са брзином и већ дестабилизаним кретањем (заношењем) возила довела до превртања и настанка саобраћајне незгоде. Рупа чије је постојање непосредно утврђено на основу приложених доказа се налази на самој банкини са димензијама 1,0 x 1,0 м, дубине 0,8 м, и као таква је својим положајем и својим димензијама, а у садејству са брзином и већ дестабилизаним кретањем (заношењем) возила тужиоца, довела до превртања и настанка саобраћајне незгоде у којој тужилац задобија тешке и лаке телесне повреде.

Одлучујући о тужбеном захтеву тужиоца за накнаду нематеријалне штете и то на име умањења животне активности, претрпљених физичких болова, претрпљеног страха и наружености, првостепени Основни суд у Крагујевцу ставом првим изреке своје пресуде одбија тужбени захтев тужиоца у целисти као неоснован према туженом Удружењу осигуравача Србије Београд, док ставом другим изреке своје пресуде усваја тужбени захтев тужиоца према туженом ЈП „Путеви Србије“ из Београда у вези накнаде нематеријалне штете на име умањења животне активности, претрпљених физичких болова, претрпљеног страха и на име наружености.

Своју одлуку о одбијању тужбеног захтева тужиоца према првотуженом Удружењу осигуравача Србије Београд, првостепени суд образлаже ставом да како није дошло до контакта између возила којим је управљао тужилац и НН возила, то не постоји одговорност Удружења осигуравача Србије, за насталу нематеријалну штету тужиоцу, јер је тужилац задобио повреде када се његово путничко возило преврнуло јер је исто налетело на необезбеђену рупу на банкини која је и довела до превртања возила, за чије постојање је одговоран тужени ЈП „Путеви Србије“.

Овај закључак првостепеног суда у вези непостојања одговорности на страни првотуженог Удружења осигуравача Србије, Београд, за конкретно тражену накнаду нематеријалне штете тужиоцу, као солидарног дужника заједно са туженим ЈП „Путеви Србије“ из Београда, Апелациони суд у

Крагујевцу није прихватио из разлога што је на утврђено чињенично стање првостепени суд погрешно применио материјално право, па је првостепена пресуда и преиначена уз обавезивање и првотуженог Удружења осигуравача Србије, Београд, на накнаду тражене нематеријалне штете тужиоцу солидарно са туженим ЈП „Путеви Србије“ Београд.

Наиме, у овој правној стари је неспорно да је у саобраћајној незгоди тужилац задобио тешку и лаку телесну повреду јер је повређен у свом возилу, а након превртања истог, које је налетело и прешло преко неспорно постојаће рупе на банкени која није била обезбеђена и обележена, али одговорност првотуженог Удружења осигуравача Србије постоји, јер је НН возило директно утицало на понашање тужиоца у смислу да је исти са возилом којим је управљао када је изненада приметио да му долази у сусрет и то на његовој коловозној страни НН возило, адекватно одреаговао сходно налазу и мишљењу вештака саобраћајне струке, јер је својим возилом покушао да избегне директан судар, али је услед тога сишао са своје коловозне траке, возилом прешао на банкину пута, услед чега долази до заносења његовог возила па у даљем кретању наилази на неспорно постојећу рупу на банкени, након чега због брзине кретања и заносења возила долази до превртања возила тужиоца и повређивања истог.

Првостепени суд на утврђено чињенично стање није правилно применио одредбе члана 74 и 76 Закона о обавезном осигурању у саобраћају („Службени гласник РС“, бр. 51/2009...7/2013-одлука УС) јер је у члану 1 Закона о обавезном осигурању у саобраћају прописано да се овим законом уређује обавезно осигурање у саобраћају, оснива се Гарантни фонд, уређује се његова надлежност и начин финансирања и поверавају се јавна овлашћења Удружењу осигуравача Србије (у даљем тексту: Удружење). У члану 74 истог закона је прописано да се Гарантни фонд оснива ради економске заштите путника у јавном превозу и трећих оштећених лица у случајевима када је штета причињена употребом неосигураног или непознатог превозног средства, као и за штету за чију накнаду је одговорно Друштво за осигурање над којим је покретнут стечајни поступак у складу са овим законом. У конкретном случају је правилно првостепени суд на основу свих изведених доказа и оцене детаљног налаза и мишљења вештака саобраћајне струке закључио да је сада тужилац својим возилом своју коловозну траку напустио и прешао на банкину искључиво због изненадног појављивања НН возила из супротног смера које је покушао да избегне и директан судар, услед чега са возилом прелази на банкину,

долази до заношења возила и потом прелаза преко неспорно постојеће у то време рупе на банкини, па се возило преврће, а након тога тужилац задобија тешке и лаке телесне повреде. Преко вештака саобраћајне струке утврђено је да уколико је НН возило у кретању прешло на супротну коловозну траку у непосредној близини возила тужиоца (на основу свих изведених доказа НН возило је прешло на супротну коловозну траку у непосредној близини наилазећег возила тужиоца), у таквој саобраћајној ситуацији реакција тужиоца је била адекватна, па је кретање НН возила изазвало реакцију тужиоца и потом неспорну последицу даљег кретања, а за тако кретање НН возила сходно одредби члана 74 и члана 76 став 1 тачка 2 Закона о обавезном осигурању у саобраћају одговара првотужени Удружење осигуравача Србије из Београда. Како је чланом 76 став 1 тачка 2 Закона о обавезном осигурању у саобраћају прописано да се средстава Гарнатног фонда користе за исплату осигуране суме, односно накнаде штете оштећеним лицима и то проузроковане употребом непознатог моторног возила, то је Апелациони суд у Крагујевцу приначинио првостепену пресуду и обавезао првотуженог Удружење осигуравача Србије из Београда да солидарно са друготуженим чија је одговорност правилно утврђена од стране првостепеног суда, тужиоцу тражену нематеријалну штету и исплати као солидарни дужник. Чињеница која је утврђена у смислу да у конкретној ситуацији није дошло до физичког контакта између возила којим је управљао тужилац и НН возила, не утиче на другачију одлуку у овој правној ствари јер сходно свим изведеним доказима и мишљењу вештака саобраћајне струке да није било изненадне појаве НН возила, тужилац не би имао потребе да реакцијом како је поступио у конкретном случају напустио своју коловозну траку којом се кретао дозвољеном брзином без присуства алкохола у крви, нити би у том случају његово возило дошло на простор банке, а потом кроз заношење возила и на неспорно необезбеђену рупу на банкини за чије постојање одговара друготужени, ЈП „Путеви Србије“ обзиром да је понашање тужиоца у директној узрочнопоследичној вези са изненадним појављивањем НН возила у коловозној траци којом се пре саобраћајне незгоде у свему правилно кретао својим возилом.

(пресуда Основног суда у Крагујевцу 31П-3480/23 од 27.10.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гжс-346/24 од 05.03.2024. године)

*Сентенцу приредио: Дејан Лукић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

**ПРАВО НА НАКНАДУ ШТЕТЕ У ВИДУ ИЗМАКЛЕ КОРИСТИ
ЗБОГ ПОВРЕДЕ УГОВОРНЕ ОБАВЕЗЕ
(члан 266 став 1 Закона о облигационим односима)**

Када дође до повреде уговорне обавезе, уговарач-дужник одговара само за предвидљиву штету, односно ону штету коју је у моменту закључења уговора морао предвидети као могућу последицу повреде уговора, а имајући у виду околности које су му тада биле познате или морале бити познате. Накнада штете у виду изгубљене добити се не може заснивати на претпостављеној могућности остварења добити, већ добит мора бити извесна и да постоје елементи на основу којих се може одредити њена висина.

Из образложења:

Према чињеничном стању, које је утврђено у првостепеном поступку, тужилац је у својству извођача радова са првотуженим у својству инвеститота уговорио радове на изградњи пословно – стамбене зграде у улици ***** на катастарској парцели број **** КО Нови Пазар, а којим поводом су дана 14.06.2019. године, закључили споразум о извођењу грађевинских радова, а затим и уговор о извођењу грађевинских радова који је оверен од стране јавног бележника дана 18.06.2019. године. Предмет уговора је било извођење комплетних грађевинских радова од стране извођача на изградњи стамбене зграде, по систему „кључ у руке“, а цена грађевинских радова је дефинисана уговором о извођењу грађевинских радова. Тужилац, потраживање у овом спору, заснива на наводној изгубљеној добити по основу повреде уговорне обавезе. Наиме, према наводима тужбе, тужилац је у својству инвеститора имао намеру да гради други објекат у ***** улици у Новом Пазару, па је извођење грађевинских радова на изградњи тог објекта одложено кривицом првотуженог, с обзиром на неизмирено дуговање према тужиоцу, а због чега је тужилац био принуђен да подигне кредит код банке у износу од 34.000.000,00 динара, како би могао да исплати пројектовање, комуналије и трошкове у вези са изградњом. Са друге стране, новац који је дуговао тужиоцу, првотужени је преусмерио у друге токове, а није платио своја дуговања по основу привремених ситуација чиме је, према наводима тужбе, извођење радова одложено његовом кривицом, па је тужилац претрпео штету у виду измакле добити, јер није могао да плати припадајуће таксе за изградњу другог објекта у ***** улици.

Правилно је и по правном закључку Апелационог суда у Крагујевцу поступио првостепени суд, када је одбио тужбени захтев тужиоца, као неоснован и у том смислу је правилно применио одредбу члана 266 став 1 Закона о облигационим односима, којом је прописано да поверилац има право на накнаду обичне штете и измакле користи, које је дужник у време закључења уговора морао предвидети, као могуће последице повреде уговора, а с обзиром на чињенице, коју су му тада биле познате или морале бити познате. Из наведене одредбе, произилази да дужник у случају повреде уговора одговара за предвидљиву штету, коју је у моменту закључења уговора морао предвидети као могућу последицу повреде уговора, а имајући у виду околности које су му тада биле познате или морале бити познате. То у конкретном случају значи, да је за настанак обавезе на накнаду измакле користи неопходно да је у моменту закључења уговора првотужени знао да тужилац има намеру да гради стамбено - пословни објекат на другом месту и само у таквом случају би настанак евентуалне штете коју тужилац тражи, односно измакле користи, била предвидљив и само тада, у смислу наведне законске одредбе, би му припало право на накнаду штете. Применом правила о терету доказивања из члана 7 став 1 члана 228 и 231 став 2 и 3 ЗПП, тужилац није доказао да је тужени имао сазнања о наведеним чињеницама, нити је у првостепеном поступку доставио доказе на те околности.

Апелациони суд у Крагујевцу, у свему прихвата и закључак првостепеног суда о основној делатности тужиоца, ризицима пословања и начинима финансирања, те да у конкретном случају потраживана изгубљена корист, односно настала штета, не може бити заснована на једном правном послу, који је тужилац уговорао независно од уговорног односа са првотуженим. Наиме, уговором о извођењу грађевинских радова који је тужилац закључио као извођач радова са првотуженим, као инвенститором, није била предвиђена као последица повреде уговора накнада измакле користи у наведеном виду, већ је наведеним уговором једино у члану 15 било предвиђено да се инвенститор обавезује да у случају да нередовно измирује новчане обавезе према извођачу, сноси његове трошкове зарада упошљених радника извођача и подизвођача, ако ти радници нису ангажовани од стране извођача и подизвођача на другим радним задацима. У наведеном уговору није било речи о изградњи стамбено – пословног објекта у улици ***** и евентуалној одговорности првотуженог, као инвенститора, за повреду уговорне обавезе у смислу измакле користи,

нити је тужилац доказао да су уговорне стране усмено уговориле наведено као могућу последицу повреде уговорне обавезе.

Дакле, изгубљена добит према одредби члана 266 став 1 ЗОО, мора се узети за ону врсту и обим пословања која се по редовном току ствари могла очекивати у време закључења уговора између тужиоца и првотуженог и коју је првотужени морао предвидети према чињеницама које су му тада биле познате или морале бити познате. На ово упућује и одредба члана 189 став 3 ЗОО којом је прописано да се при оцени висине измакле користи узима у обзир добитак који се могао основано очекивати према редовном току ствари или према посебним околностима, а чије је остварење спречено штетниковом радњом или пропуштањем. Накнада штете у виду изгубљене добити се не може заснивати на претпостављеној могућности остварења добити, већ само на извесној, а коју је у уговорном односу дужник морао предвидети према чињеницама које су му тада биле познате или нису могле остати непознате. Терет доказивања тих чињеница је био на тужиоцу, који у току поступка исте није доказао, тако да не постоји основ одговорности првотуженог, због чега се правилно првостепени суд није бавио питањем висине тужбеног захтева.

(пресуда Вишег суда у Новом Пазару П-69/22 од 24.10.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-12/24 од 13.02.2024. године)

*Сентенцу приредила: Ана Спасић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

НИШТАВОСТ УГОВОРА УСЛЕД ФАЛСИФИКОВАНОГ ПОТПИСА УГОВАРАЧА

(члан 103 Закона о облигационим односима)

У ситуацији када пок. прималац издржавања није ставио свој потпис на спорни уговор о доживотном издржавању, нити на записник о његовој судској овери, на основу члана 103 став 1 Закона о облигационим односима нужно је наступила санкција његове ништавости, јер се спорни уговор због тога не може сматрати уговором који је сада пок. прималац издржавања закључио.

Из образложења:

Првостепени суд на утврђено чињенично стање примењује Закон о облигационим односима и то најпре одредбу члана 26 којом је прописано да је уговор закључен када су се уговорне стране сагласиле о битним састојцима уговора, следом чега произилази да без те сагласности воље нема ни уговора – он не настаје, затим одредбу члана 28 истог закона која надаље дефинише изјаву воље за закључење уговора одређујући да се воља може изјавити не само речима и уобичајеним знацима, већ и било којим другим понашањем из кога се са сигурношћу може закључити о њеном постојању (став 1), с тим да изјава воље мора да буде учињена слободно и озбиљно (став 2), док је чланом 70 став 1 истог закона прописана санкција за случај недостатка прописане форме у смислу изостанка правног дејства таквог уговора као правило. Даље, првостепени суд образлаже да када је за закључење уговора потребно саставити исправу уговор је закључен када уговор потпишу сва лица која се њим обавезују како то прописује члан 72 став 1 наведеног закона, да члан 103 став 1 Закона о облигационим односима поставља као правило санкцију ништавости уговора који је противан природним прописима, јавном поретку или добрим обичајима, да је чланом 109 став 1 Закона о облигационим односима нормирано да на ништавост суд пази по службеној дужности и на њу се може позвати свако заинтересовано лице, а чланом 110 овог закона да се право на истицање ништавости не гаси, као и да Закон о облигационим односима при том не прави разлику између ништавих и непостојећих уговора, односно уговора који нису настали због одсуства сагласности воља страна уговорница око битних уговорних елемената. Такође, првостепени суд наводи, да иако предметни уговор представља уговор наследног права на уговор о доживотном издржавању се такође примењују опште одредбе Закона о облигационим односима, следом чега је за његово закључење неопходна сагласност воља страна уговорница око битних елемената из члана 194 Закона о наслеђивању који одређује његов појам, а за случај да те сагласности нема, дакле да је изостало усаглашавање било које стране уговорнице овај уговор неће настати, односно наступиће санкција његове ништавости уколико је уместо стране уговорнице потпис на уговор ставило неко друго лице, те тиме искључило нужно сагласност воља за настанак уговора и његово правно дејство, у смислу члана 103 став 1 Закона о облигационим односима, а иста последица ће наступити и за случај изостанка предвиђене форме овог уговора у смислу његове судске овере која

је била прописана као императивни захтев у време овере спорног уговора о доживотном издржавању.

По оцени Апелационог суда првостепени суд је на основу правилно и потпуно утврђеног чињеничног стања правилно закључио да је тужбени захтев тужилаца основан и да су у конкретном случају испуњени услови за примену одредби материјалног права, на које се правилно позвао првостепени суд и одлучио као у ставу један, два и три изреке побијане пресуде и дао разлоге које у свему прихвата и овај суд, сходно одредби члана 396 став 2 ЗПП. Дакле, правилно је првостепени суд на основу датих разлога закључио да је предметни уговор о доживотном издржавању ништав, јер исти не одговара стварној вољи странака и то вољи пок. примаоца издржавања, а што пре свега произилази из утврђене чињенице да предметни уговор пок. прималац издржавања није својеручно потписао, која чињеница је у складу и са другим изведеним доказима, везаним за поступак овере предметног уговора, које је правилно оценио и прихватио првостепени суд, те су сходно наведеном, испуњени сви услови за утврђивање ништавости предметног уговора и примену члана 103 Закона о облигационим односима.

(пресуда Вишег суда у Краљеву П.бр. 6/16 од 13.11.2020. године, пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж.бр. 233/21 од 03.02.2021. године и решење Врховног касационог суда Рев. 2198/2021 од 10.11.2022. године)

*Сентенцу приредила: Светлана Илић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

ПРИВРЕМЕНО УМАЊЕЊЕ ЖИВОТНЕ АКТИВНОСТИ КАО ВИД НАКНАДЕ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ (члан 200 Закона о облигационим односима)

Умањење животне активности је по правилу трајног карактера, али новчана накнада се може досудити и када је умањење животних активности привремено, ако је јачег интензитета и дужег трајања или ако то посебне околности оправдавају, а услов за доношење одлуке о накнади нематеријалне штете за душевне болове због умањења животне активности је и утврђење које је повреде оштећени задобио и да ли се и како оне манифестују на умањење животних активности оштећеног.

Из образложења:

Наиме, образлажући свој чињеничноправни закључак да је тужбени захтев тужила Т.А. и С.С. када је у питању умањење животне активности основан, првостепени суд у образложењу побијане пресуде наводи да су ове две тужиле имале привремено умањење животне активности, како је то наведено у налазима и мишљења вештака ортопеда и вештака неуропсихијатра, па им због тога припада накнада нематеријалне штете у износима који су досуђени изреком побијане пресуде у ставу 1. и 3. изреке.

Међутим, овакав закључак првостепеног суда, је за сада нејасан и као такав неприхватљив.

Наиме, овај вид штете је по правилу трајног карактера, али новчана накнада се може досудити и када је умањење животне активности привремено, ако је јачег интензитета и дужег трајања или ако то посебне околности оправдавају, а услов за доношење одлуке о накнади нематеријалне штете за душевне болове због умањења животне активности је и утврђење које је повреди оштећени задобио и да ли се и како оне манифестују на умањење животних активности оштећеног.

Поред тога из налаза и мишљења вештака ортопеда произилази да је мал. тужили Т.А. у периоду од 02.01.2019. године до 18.01.2019. године (дакле у периоду од 16 дана) на левој шаци била гипсана имобилизација која је онемогућавала игру и забаву и била је потребна појачана пажња и активност родитеља, да је тужили С.С. првих пет недеља након повређивања лева шака била фиксирана ортозом, што је онемогућило њено коришћење па су биле присутне тешкоће око одевања, исхране и одржавања личне тоалете, а што је ограничавало могућност дружења, рекреације и бављења хобијем, па је умањење животне активности у том периоду 30%, а наредне две недеље 20%, док из налаза и мишљења вештака неуропсихијатра произилази да се код тужила развио стресогени психијатријски поремећај који се испољавао као напетост, отежана концентрација, непријатно враћање слика повређивања, несаница, који је трајао око осам седмица и који је привремено умањио животну активност мал. тужиле Т.А. за 5%, а тужиле С.С. за 10%.

Имајући у виду наведено, као и чињеницу да вештаци нису усагласили своје налазе и мишљења када је у питању проценат привременог умањења животне активности код тужила, а што се основано жалбама указује, то су

разлози о одлучним чињеницама, односно о томе да овим тужиљама припада и право на накнаду нематеријалне штете због привременог умањења животне активности, за сада нејасни, због чега је првостепена пресуда морала бити укинута.

(пресуда Основног суда у Краљеву 36П-812/2019 од 13.12.2021. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-705/22 од 11.05.2022. године)

*Сентенцу приредио: Далибор Јаблановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ТЕХНИЧКА ГРЕШКА У ШТАМПАЊУ ВИШЕ ПРИМЕРАКА УГОВОРА (члан 103 став 1 Закона о облигационим односима)

Када постоји један примерак уговора у коме су садржани сви битни елементи уговора и који су потписали сви уговорачи, техничка грешка у штампању осталих примерака уговора не води ништавости уговора.

Из образложења:

Одредбом члана 4 став 1 Закона о промету непокретности прописано је да се уговор о промету непокретности закључује у облику јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе.

Одредбом члана 72 став 1 Закон о облигационим односима прописано је да кад је за закључење уговора потребно саставити исправу, уговор је закључен кад исправу потпишу сва лица која се њим обавезују, а одредбом става 3 истог члана да је за закључење двостраног уговора довољно да обе стране потпишу једну исправу или да свака страна потпише примерак исправе намењен другој страни. Одредбом члана 454 став 1 наведеног закона прописано је да се уговором о продаји обавезује продавац да пренесе на купца право својине на продату ствар и да му је у ту сврху преда, а купац се обавезује да плати цену у новцу и преузме ствар, а одредбом члана 462 став 1 да ако уговором о продаји цена није одређена, а ни уговор не садржи довољно података помоћу којих би се она могла одредити, уговор нема правно дејство. У члану 47 истог закона прописано је да када је предмет обавезе немогућ, недопуштен, неодређен или неодредив, уговор је ништав, док је у члану

103 став 1 прописано да је уговор који је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима ништав ако циљ повређеног правила не упућује на неку другу санкцију или ако закон у одређеном случају не прописује што друго.

Пошто тужиоци тужбеним захтевом траже да се утврди да је ништав и да не производи правно дејство наведени уговор о купопродаји непокретности закључен између тужилаца и правног претходника тужене сада пок. А.А, а као разлог ништавости су истакли да уговор не садржи одредбу о купопродајној цени као битан елемент уговора о купопродаји сходно члану 462 став 1, у вези члана 103 Закон о облигационим односима, правилно је закључио првостепени суд да предметни уговор о купопродаји није ништав у смислу наведених одредби, с обзиром да у смислу одредбе члана 72 став 3 истог закона постоји један примерак уговора у коме су садржани сви битни елементи уговора о купопродаји, како они који се односе на ствар која је предмет купопродаје, тако и они који се односе на купопродајну цену, који примерак су потписали сви уговарачи и уз који постоји клаузула о потврђивању (солемнизациона клаузула) јавног бележника у смислу одредби члана 93 до 93ђ Закона о јавном бележничтву, а који примерак је након сачињавања ове клаузуле предат купцу. Правилан је став првостепеног суда да техничка грешка у штампању преостала три примерка уговора, услед које у те примерке нису унети подаци који се односе на купопродајну цену, јер је изостављен став 1. и став 2. члана 2. уговора, који примерци су такође потписани од стране уговарача и уз које такође постоји клаузула о потврђивању (солемнизациона клаузула) јавног бележника, од којих су два предата тужиоцима, а један је остао код јавног бележника, не води ништавости уговора о купопродаји непокретности који је закључен између тужилаца и правног претходника тужене.

(пресуда Вишег суда у Ужицу П.121/21 од 14.02.2022. године, пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-1035/22 од 10.05.2022. године и решење Врховног суда Рев. 11948/22 од 07.12.2023. године)

*Сентенцу приредила: Кристина Раковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ПОДЕЉЕНА ОДГОВОРНОСТ ОШТЕЋЕНОГ
КОЈИ ЈЕ ШТЕТУ ПРЕТРПЕО ПРИ РЕКРЕАТИВНОМ
БАВЉЕЊУ СПОРТСКОМ АКТИВНОШЋУ
(члан 192 Закона о облигационим односима)**

Део одговорности за штету која је резултат уобичајених опасности и ризика бављења одређеном спортском активношћу представља допринос оштећеног насталој штети, па такав оштећени има право само на сразмерно смањену накнаду штете.

Из образложења:

У првостепеном поступку је утврђено да је малолетна тужиља (рођена 21.08.2009. године) возила ролере тротоаром улицом ***** у Ивањици, када је њено кретање зауставила неравнина на месту на коме је бехатон виши од асфалта. Из налаза и мишљења вештака саобраћајне струке Драгојла Пртењака утврђено је да је мал. тужиља пала на тротоару, када је једним од ролера контактирала вертикални зид бехатона висине 5 цм, што је имало за последицу прекид њеног кретања, извођење тела из равнотеже, пад и удар десном руком о чврсту подлогу (највероватније у горњу ивицу бехатона), услед чега је задобила прелом десне подлактице. Вештак је такође навео да је возиња ролера по тротоару дозвољена, јер по Закону о безбедности саобраћаја возачи ролера у саобраћају имају исти статус као и пешаци. Оштећена возећи ролере није могла да избегне пад, јер је вертикална препрека висине 5 цм између асфалта и горње ивице бехатона спречавала њено континуирано кретање. Оштећена није могла да уочи препреку на путу свог кретања управо због идентичне боје асфалта и бехатона, а незгода се могла спречити или избећи само адекватним обележавањем места прелаза са асфалта на бехатон у виду постављања запреге која би била видљива у свако доба дана и ноћи.

На основу налаза и мишљења вештака медицинске струке утврђено је да је мал. тужиља критичном приликом задобила тешку телесну повреду у виду прелома десне подлактице и трпела је услед задобијене повреде болове и страх одређеног интензитета и трајања.

Основано се жалбом истиче да, чињенице да вештак саобраћајне струке у свом допунском налазу и мишљењу, а на основу чињеница утврђених у поступку, није могао да утврди да ли је малолетна тужиља била искусна у возињи ролера и којом брзином се кретала, као и да се мал. тужиља без

надзора кретала улицом у којој има пуно других учесника саобраћаја, да је мал. тужиља дете узраста од 11 година, указују да постоји одређена подељена одговорност, односно допринос малолетне тужиље да штета настане, па је стога став првостепеног суда у погледу примене члана 192 ЗОО неодржив. Чланом 192 ЗОО прописано је да оштећеник који је допринео да штета настане или да буде већа него што би иначе била, има право само на сразмерно смањену накнаду, а кад је немогуће утврдити који део штете потиче од оштећеникове радње, суд ће досудити накнаду водећи рачуна о околностима случаја. С тим у вези, приликом одлучивања о основу одговорности тужене, првостепени суд није узео у обзир околност да спортисти, независно од тога да ли се ради о аматерима или професионалцима, преузимају на себе, односно добровољно прихватају тзв. уобичајени ризик бављења одређеним спортом, који је ризик неретко инкорпорисан и у сама правила спортске игре. Овакво становиште прихваћено је и у члану 21 Закона о спорту, којим је прописано да се на одговорност за штету коју претрпи спортиста при бављењу спортским активностима или је проузрокује другом лицу, примењују општа правила о одговорности за штету (став 1), али да се правом на накнаду штете из става 1 овог члана, не обухвата она штета која је, у складу са спортским правилима, резултат уобичајених опасности и ризика бављења одређеном спортском активношћу, који се има разумети као пристанак оштећеног, односно као правила игре или дозвољени ризик, а које околности одричу могућност примене општих правила о одговорности (субјективној или објективној), за насталу штету. Међутим, како се вештак саобраћајне струке изричито изјаснио да мал. тужиља никако није могла уочити препреку и избећи пад, па се оваква препрека на пешачкој стази, која није била благовремено санирана од стране туженог, не може сматрати уобичајеном опасношћу, то се одговорност тужене не искључује, али ипак указује на делимични допринос мал. тужиље настанку штете, с обзиром да активност војње ролера због својих физичких особина сама по себи подразумева одређене ризике, сличне спортској активности. Из наведених разлога, основано се жалбом тужене указује на постојање доприноса мал. тужиље, који по оцени апелационог суда износи 10% од настале штете, па је исти висину досуђених износа у првостепеној пресуди по сваком основу нематеријалне штете понаособ умањено управо за овај проценат, нашавши да

је на тај начин мал. тужилји досуђена правична новчана накнада, с обзиром да је другостепени суд оценио правилним утврђене износе правичних накнада, које је одмерио првостепени суд.

(пресуда Основног суда у Ивањици П-55/2021 од 20.01.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-1201/2023 од 25.04.2023. године)

*Сентенцу приредила: Наталија Радојичић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

УГОВОР О КРЕДИТУ **(члан 1065 Закона о облигационим односима)**

Закључењем уговора о кредиту у циљу рефинансирања постојећих кредитних задужења клијента, престају обавезе корисника кредита из раније закључених уговора о кредиту.

Из образложења:

Законом о облигационим односима прописано је у члану 1065 да се уговором о кредиту банка обавезује да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава, на одређено или неодређено време, за неку намену или без утврђене намене, а корисник се обавезује да банци плаћа уговорену камату и добијени износ новца врати у време и на начин како је утврђено уговором, а у члану 1066 у ставу 1 да уговор о кредиту мора бити закључен у писменој форми и у ставу 2 да се уговором о кредиту утврђују износ, као и услови давања, коришћења и враћања кредита. У члану 348 истог закона прописано је у ставу 1 да обавеза престаје ако се поверилац и дужник сагласе да постојећу обавезу замене новом и ако нова обавеза има различит предмет и различит правни основ, у ставу 2 да се споразум повериоца и дужника којим се мења или додаје одредба о року, о месту, или о начину испуњења, затим накнадни споразум о камати, уговорној казни, обезбеђењу испуњења или о којој другој споредној одредби, као и споразум о издавању нове исправе о дугу, не сматра преновом и у ставу 3 да се издавање менице или чека због неке раније обавезе не сматра преновом, изузев кад је то уговорено, у члану 349 да се пренов не претпоставља, те ако стране нису изразиле намеру да угасе постојећу обавезу када су стварале нову, ранија обавеза не престаје, већ постоји

и даље поред нове и у члану 350 у ставу 1 да уговором о пренову ранија обавеза престаје, а нова настаје, у ставу 2 да са ранијом обавезом престају и залога и јемство, изузев ако је са јемцем или залогодавцем друкчије уговорено и у ставу 3 да исто важи и за остала споредна права која су била везана за ранију обавезу.

Апелациони суд је утврдио да је потписивањем од стране овлашћеног лица Банке * и тужене као предузетника * 14.05.2009. године закључен уговор о кредиту бр. * између наведених уговарача, како је то у уговору и наведено и да је овај уговор закључен у циљу рефинансирања постојећих кредитних задужења клијента по основу уговора * (бр. партије *), * (бр. партије *) и уговора о оквирном динарском кредиту за покриће минусног салда по текућем рачуну (бр. партије *), како је то такође у уговору наведено, што значи са намером да постојеће обавезе замене новом, односно да изврше пренов (новацију). Уговор је, пошто се ради о уговору о кредиту, закључен у законом прописаној писменој форми и њиме су утврђени износ кредита - 68.570 евра у динарској противврености по средњем курсу Банке * на дан пуштања кредита у течај, као и услови давања, коришћења и враћања кредита и то намена кредита - за рефинансирање постојећих кредитних задужења клијента по основу наведених уговора, рок кредита - 240 месеци, каматна стопа - променљива и плаћање камате, отплата кредита - у месечним ануитетима који ће доспевати сваког првог у месецу, тако да су овим уговором утврђени сви елементи уговора о кредиту који према одредбама члана 1066 Закона о облигационим односима треба да се утврде уговором о кредиту. Овај уговор по оцени Апелационог суда није противан принудним прописима, јавном поретку, ни добрим обичајима, а уговор има допуштен основ, јер је дозвољена новација уговора о кредиту другим уговором о кредиту, тако да не постоје разлози за његову ништавост. Приликом закључења овог уговора код уговарача није постојала ни заблуда о природи уговора који се закључује и значају чињенице потписивања писано сачињеног текста уговора, поготово не код банке, у чију делатност иначе спада давање кредита физичким и правним лицима и која је и сачинила текст уговора о кредиту.

(пресуда Основног суда у Рашкој П бр. 1010/16 од 27.02.2017. године, пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-1455/21 од 06.09.2021. године и пресуда Врховног касационог суда Рев. 1028/22 од 20.04.2023. године)

***Сентенцу приредила: Сузана Марковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу***

ОБИЧНА ШТЕТА (члан 155 Закона о облигационим односима)

Када основ по коме су извршене исплате није отпао, али су услед извршеног кривичног дела исплате вршене у већим износима ради се о умањењу имовине у виду обичне штете, а не о стицању без основа.

Из образложења:

Према мишљењу Апелационог суда основ одговорности и обавезе тужене је накнада штета, а не стицање без основа, како то погрешно закључује првостепени суд. У члану 192 у ставу 4 ЗПП прописано је да ће суд да поступи по тужби и ако тужилац није навео правни основ тужбеног захтева, а ако је тужилац навео правни основ, суд није везан за њега. Тужбени захтеви се идентификују по тужбеном предлогу (петитуму) и по чињеницама на којима се тај предлог заснива (чињенични основ тужбеног захтева), при чему суд није везан за правни основ тужбеног захтева, али је везан за чињенице на којима тужилац заснива захтев. У конкретном случају чињенице на којима тужилац заснива свој захтев су да је услед радњи и поступака тужене, неистинитог приказивања стеченог образовања, тужилац туженој исплаћивао већу зараду од оне на коју је тужена имала право према стручној спремности коју је стварно имала, а због ког поступања је тужена правноснажном кривичном пресудом оглашена кривом за извршење кривичног дела фалсификовање из члана 355 став 2 у вези става 1 КЗ, за коју пресуду је парнични суд на основу члана 13 ЗПП везан у погледу постојања кривичног дела и кривичне одговорности. На овај начин дошло је до умањења имовине тужиоца у виду обичне штете у смислу члана 155 Закона о облигационим односима, а у висини разлике између зараде која је туженој исплаћивана за вишу и високу стручну спремност и зараде коју би остваривала са средњом стручном спремом коју је стварно имала. Тужена је штету тужиоцу проузроковала извршењем кривичног дела, употребивши лажну диплому као праву, тако да је тужена на основу одредби члана 154 став 1 и члана 158 Закона о облигационим односима у обавези да тужиоцу накнади проузроковану штету. Обавеза накнаде штете сматра се према одредби члана 186 истог закона доспелом од тренутка настанка штете, а пошто је висина штете утврђена према износима зараде који су туженој стварно исплаћивани и износа који су требали да буду исплаћени у време на које се односе, тужилац има право и на законску затезну камату од момента доспелости сваког појединачног износа. Стога је из наведених

разлога правилна одлука првостепеног суда којом је усвојен тужбени захтев тужиоца. У конкретном случају не може да се ради о стицању без основа у смислу члана 210 Закона о облигационим односима, јер тужилац не истиче да су решења којима је туженој одређена висина зараде и на основу којих је туженој вршена исплата зараде поништена, укинута или на било који други начин стављена ван снаге, тако да није отпао основ по коме су туженој вршене исплате зараде.

(пресуда Основног суда у Великом Градишту П-299/19 од 25.05.2022. године, пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-2199/22 од 27.09.2021. године и пресуда Врховног суда Рев. 2062/2023 од 16.03.2023. године)

*Сентенцу приредила: Тијана Гојић Савић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ОДГОВОРНОСТ ЗА НАКНАДУ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ УЧИЊЕНЕ СТРУЧНЕ ГРЕШКЕ ЗДРАВСТВЕНИХ РАДНИКА

**(члан 18 став 1, члан 154, члан 158, члан 170 став 1
и члан 171 став 1 Закона о облигационим односима
у вези члана 5 став 1, члана 169 став 1 и члана 197
став 4 Закона о здравственој заштити и члан 7, члан 8,
члан 11 и члан 31 став 1 Закона о правила пацијената)**

Да би постојала грађанскоправна одговорност за накнаду штете због лекарске грешке, потребно је да се утврди постојање лекарске грешке, као и узрочно-последична веза између учињене лекарске грешке и настале штете, постојање одговорности лекара за учињену грешку, односно да ли би до штете дошло да се лекар понашао у складу са захтевима медицинске струке.

Из образложења:

Да би постојала грађанскоправна одговорност за накнаду штете због учињене лекарске грешке потребно је да се утврди постојање лекарске грешке, као и постојање узрочно-последичне везе између лекарске грешке и настале штете, постојање одговорности лекара за учињену грешку, односно да

се утврди да ли би до штете дошло да се лекар понашао у складу са захтевима медицинске струке. Под стручном грешком подразумева се несавесно лечење, опасно занемаривање професионалних дужности, непружање здравствене заштите, односно непридржавање или непознавање утврђених правила и професионалних вештина у пружању здравствене заштите који доводе до нарушавања, погоршања, повреде, губитка или оштећења здравља или делова тела пацијента. Лекарска грешка је свака мера лекара, чињење или нечињење, која није у складу са „добром лекарском праксом“. Основно значење појма стручна – лекарска грешка јесте поступање лекара противно правилима струке, а које поступање представља непоштовање правила која чине медицински стандард.

Како је утврђено да су код туженог учињени пропусти јер нису спроведене све дијагностичке мере у циљу разјашњења врсте повреде и потребе оперативног лечења у што краћем року, несавесност и неадекватност датих упутстава и савета приликом отпуста тужиоца на кућно лечење и преписане терапије, погрешно датог савета за ослањање на повређену ногу, као и необавештавања тужиоца о могућим ризицима, последицама и неопходности оперативног захвата у што краћем року, те су управо утврђени пропусти на страни туженог, тј. ординирајућег лекара запосленог код туженог, у узрочно последичној вези са насталом штетом код тужиоца.

(пресуда Вишег суда у Крагујевцу П-2/21 од 11.05.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-1983/22 од 22.11.2022. године)

*Сентенцу приредила: Ивана Марковић,
судијски сарадник Апелационог суда у Крагујевцу*

ЗАБЛУДА О ПОБУДИ КОД УГОВОРА О ПОКЛОНУ (члан 62 Закона о облигационим односима)

Приликом закључења уговора о поклону мотив, односно побуда је битан елемент, како у погледу постојања уговора о поклону, тако и у погледу правног дејства тог уговора, због чега се и заблуда о побуди која је била пресудна за закључење таквог уговора, сматра битном заблудом.

Из образложења:

Уговор о поклону није регулисан нормама позитивног законодавства из којих разлога се на њега примењују правна правила из параграфа 561 до 568 и 937 Српског грађанског законика, сходно одредби члана 4 Закона о неважности правних прописа донетих пре 06.04.1941. године и за време непријатељске окупације. Уговором о поклону обавезује се поклонодавац да на поклонопримца пренесе, без накнаде, одређено стварно или облигационо право, односно да истом учини било какву другу корист на терет своје имовине, што значи да се ради о двостраном уговору, с обзиром да је неопходна сагласност воља поклонодавца и поклонопримца, а у вези са тим настаје обавеза на страни поклонодавца да пренесе на поклонопримца одговарајуће грађанско право и/или истоме преда одређену ствар у државину, док је поклонопримац за узврат обавезан на одређено понашање према поклонодавцу које се означава као благодарност. Одредбом члана 61 ЗОО, прописано је да је заблуда битна ако се односи на битна својства предмета, на лице са којим се закључује уговор, ако се закључује с обзиром на то лице, као и на околности које се по обичајима у промету или по намери странака сматрају одлучним, а страна која је у заблуди не би иначе закључила уговор такве садржине. Дакле, заблуда као мана воље представља нетачну представу о правним чињеницама релевантним за пуноважност уговора, односно нетачна представа може се односити на неки елемент уговора, али и на његову природу или на лице са којим уговара, те заблуда о природи уговора постоји када уговорник мисли да закључује један уговор, а заправо закључи други уговор, што је у конкретном случају утврђено и што правилно закључује првостепени суд. Поред тога, приликом закључења уговора о поклону мотив, односно побуда је битан елемент како у погледу постојања уговора о поклону, тако и у погледу правног дејства тог уговора, због чега се, према члану 62 ЗОО и заблуда о побуди која је била одлучна за закључење спорног уговора, сматра битном заблудом.

Одредбом члана 111 ЗОО је прописано да је уговор рушљив између осталог и када је приликом његовог закључења било мана у погледу воље страна, као и када је то овим законом или посебним прописом одређено, док према члану 112 став 1 ЗОО уговорна страна у чијем интересу је рушљивост установљена може тражити да се уговор поништи.

Следом утврђених чињеница, да је правна претходница тужиоца желела да закључи уговор о доживотном издржавању, те да је након потписивања спорног уговора сматрала и била у убеђењу да је такав уговор и закључила са туженом, односно уговор који садржи обавезу њеног и Б.Б. издржавања, то је сходно напред цитираним законским одредбама првостепени суд правилно закључио да је предметни уговор, у делу који се односи на уговарача сада пок. Н.Н, рушљив правни посао због мана воље која је постојала на њеној страни, односно заблуде о природи уговора који закључује, због чега је тужилац овлашћен да тражи поништај таквог уговора.

Правилно је првостепени суд чињеницу заблуде о природи уговора који је потписала сада пок. Н.Н, утврдио на основу свих изведених доказа, те изјаве правне претходнице тужиоца саслушане као парничне странке током првостепеног поступка, као и на основу њене изјаве дате у поступку расправљања заоставштине иза смрти њеног супруга сада пок. Б.Б, када је иста изјавила да је оставилац закључио уговор о доживотном издржавању са једном Ј.Ј, при чему примерак тог уговора није имала, правилно закључујући да је након претњи супруга тужене којим је указано да је све њихово и да могу да је истерају кад год хоће, као и погоршања односа између њих, правна претходница тужиоца, у намери да покрене судски поступак за раскид уговора о доживотном издржавању са туженом, том приликом сазнала да се не ради о уговору о доживотном издржавању, већ о уговору о поклону, након чега је лично покренула поступак за поништај спорног уговора, због чега су оцењени као неосновани жалбени наводи тужене којима је истакнуто да у првостепеном поступку постојање заблуде на страни поклонодавца није правилно утврђено.

Правилно је првостепени суд утврдио да је намера и жеља сада пок. Н.Н. и Б.Б. била да са туженом закључе уговор о доживотном издржавању, јер је њима као старим, изнемоглим и болесним лицима, без порода био потребан неко ко ће да их чува, брине о њима и издржава до њихове смрти, а за узврат постојала је њихова спремност да оставе сву своју имовину, док је код тужене постојао мотив да закључи уговор о поклону на основу кога ће увећати своју имовину, те на имовини коју добије пренети стварна права на своје име и уписати се као власник и пре смрти Н.Н. и Б.Б, што је тужена и учинила код надлежне СКН, због чега је тужена поступајући противно начелу савесности и поштења организовала све активности како би у конкретном случају био закључен уговор о поклону, а не уговор о доживотном издржавању, иако

би и по том уговору тужена након смрти прималаца издржавања добила исту имовину, само што би за узврат испунила обавезу издржавања према њима и заслужила оно што добија. Поред тога, побуде и мотив закључења уговора о поклону код тужене, потврђује и чињеница да је одмах по смрти Б.Б, тужена отуђила део непокретности, односно закључила уговоре о поклону непокретности ОПУ:111 и ОПУ:222, при чему је супруг тужене продавао поједине веће и вредније покретне ствари, које нису биле обухваћене уговором, без знања сада пок. Н.Н, а што је све правилно утврђено у првостепеном поступку, због чега су оцењени као неосновани жалбени наводи тужене којима је истакнуто да су тужена и њена породица показали бригу према правној претходници тужиоца и пружили јој потребно издржавање, јер тако нешто не произилази из уврђеног чињеничног стања и доказа који су у првостепеном поступку изведени.

(пресуда Основног суда у Крушевицу П.бр. 4605/21 од 08.07.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гжс-2995/22 од 23.03.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милена Пајкић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ПОНИШТАЈА РЕШЕЊА О ЕКСПРОПРИЈАЦИЈИ (члан 210 Закона о облигационим односима)

Поништај решења о експропријацији има за последицу враћање у пређашње стање, чиме се на деекспроприсаним непокретностима успоставља ранији својинскоправни режим, тако да се имовинскоправни односи власника и корисника експропријације решавају по правилима о стицању без основа, због чега корисник експропријације не може поново да тражи утврђење права својине на непокретностима које су деекспроприсане.

Из образложења:

Основано се жалбеним наводима туженог указује да је остао нејасан закључак првостепеног суда да је тужилац стекао право коришћења на предметном парцелама на основу одлуке надлежног органа у поступку

експропријације који је спроведен у свему у складу са законом, имајући у виду да је у конкретном случају дошло до поништаја решења о експропријацији (деекспропријације) предметних парцела, које чињенице међу странкама и нису биле спорне, а што има за последицу враћање у пређашње стање, чиме се на деекспроприсаним непокретностима успоставља ранији својинкоправни режим.

Будући да Закон о експропријацији не уређује ближе имовинскоправне односе странака у вези са поништајем експропријације, за решавање правних односа који проистекну из деекспропријације меродавне су одредбе Закона о облигационим односима. То даље значи да се имовинскоправни односи власника и корисника експропријације, након поништаја решења о експропријацији, решавају по правилима о стицању без основа, јер је поништајем решења о експропријацији отпао правни основ за прелаз непокретности у својину корисника експропријације, односно исплату накнаде њеном ранијем власнику. Та правила садржана су у члану 210 ЗОО, којим је прописано да кад је неки део имовине једног лица прешао на било који начин у имовину неког другог лица, а тај прелаз нема свој основ у неком правном послу или закону, стицалац је дужан да га врати, а кад то није могуће да накнади вредност постигнутих користи (став 1), као и да обавеза враћања, односно накнаде вредности настаје и кад се нешто прими, с обзиром на основ који се није остварио или који је касније отпао (став 2).

Наиме, по правноснажности решења којим је поништено решења о експропријацији ранијем власнику, односно његовим правним следбеницима, враћа се у својину експроприсано земљиште, односно у својински режим у коме су непокретности била у време експропријације, а ранији власник, односно његови следбеници, кориснику експропријације враћају вредност примљеног износа накнаде, односно реалну вредност износа који је примљен на име накнаде за експроприсану имовину, у складу са начелом једнаких вредности узајамних давања.

(пресуда Основног суда у Крушевицу П-7245/21 од 28.03.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-2491/23 од 07.02.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милена Пајкић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

МЕШОВИТИ СЛУЧАЈ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ (члан 154 и члан 158 Закона о облигационим односима)

Мешовити случајеви су случајеви у којима је неко скривио неку неправилност али из саме те неправилности још не настане штета, већ настане само положај подобан за настанак штете. Штета ће настати из неког другог, од странке независног узрока, али штета не би настала да не постоји скривљени положај. Реч је о случајевима који се не могу сматрати скривљеним, јер је веза између радње, односно пропуштања учиниоца и штете као њене последице прекинута са становишта природне узрочности. Овде се веза одржава правном узрочности (*ratio legis* узрочност) где долазе у обзир само они узроци који у исто време представљају повреду правне норме.

Из образложења:

За досуђивање накнаде штете потребно је да постоји радња штетника, штета и узрочно – последична веза између штетне радње и штете, као и основ одговорности.

Одредбом члана 154 Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, „Службени лист СРЈ“, бр. 31/93, „Службени лист СЦГ“, бр. 1/03 – Уставна повеља и „Службени гласник РС“, бр. 18/20) прописано је у ставу 1, да ко другоме проузрокује штету дужан је накнадити је, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице. Одредбом члана 158 истог закона прописано је да кривица постоји када је штетник проузроковао штету намерно или непажњом.

Одговорност за штету може бити субјективна и објективна, али постоје и мешовити случајеви, иако ретко. То су случајеви у којима је неко скривио неку неправилност али из саме те неправилности још не настане штета, већ настане само положај подобан за настанак штете. Штета ће настати из неког другог, од странке независног узрока, али штета не би настала да не постоји скривљени положај. Реч је о случајевима који се не могу сматрати скривљеним, јер је веза између радње, односно пропуштања учиниоца и штете као њене последице прекинута са становишта природне узрочности. Овде се веза одржава правном узрочности (*ratio legis* узрочност) где долазе у обзир само они узроци који у исто време представљају повреду правне норме. Ти случајеви се не могу сматрати сасвим скривљеним, нити су случајеви пуне

објективне одговорности. Правила о скривљеној одговорности примењују се на те случајеве само ако је у питању стварање положаја у коме може настати штетни догађај.

Одредбом члана 42 Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 72/09...62/2016), важећег у време настанка предметног догађаја, било је прописано у ставу 1, да је установа дужна да пропише мере, начин и поступак заштите и безбедности деце и ученика за време боравка у установи и свих активности које организује установа, у сарадњи са надлежним органом јединице локалне самоуправе, а у ставу 2 да је установа дужна да спроводи мере из става 1 овог члана.

Тужена школа је установа основана у циљу образовања и васпитања ученика и дужна је да се стара о томе да се током трајања школовања остварују циљеви предвиђени одредбом члана 4 Закона о основама система образовања и васпитања. Школа је дужна да образује ученике и одговорна је за безбедност истих. У складу са одредбом члана 165 Закона о облигационим односима, родитељи су одговорни за своју децу, али од оног тренутка када дете буде поверено неком трећем лицу, то треће лице бива одговорно за дете, осим у изузетним ситуацијама предвиђеним наведеним законом. Сходном применом одредбе члана 167 Закона о облигационим односима, произилази да је школа одговорна за своје ученике док су јој исти поверени од стране родитеља и док су под њеним надзором. Предуслов остваривања образовања и безбедности ученика је да се ученик налази у школи, односно тамо где се школске активности обављају. У склопу обезбеђења безбедности ученика, постоји обавеза вођења евиденције о томе да ли настави присуствују сви ученици, а уколико је неки ученик одсутан, постоји обавеза утврђивања разлога те одсутности, односно да ли је ученик оправдано или неоправдано одсутан.

По налажењу Апелационог суда, из утврђеног чињеничног стања – чињеница да је био крај школске године, да је требало закључити оцене ученицима којима нису биле закључене, да су неки наставници били упућени у друге школе да прегледају матурске радове и да су ангажовали друге наставнике да их замене, да је било неизвесно да ли ће се тог дана и када ће се вратити у школу и одржати своје часове наставник који је по распореду требало да одржи час, замена од стране другог наставника, који је држао час из свог предмета, произилази да часови због тога нису одржавани по унапред

одређеном и ученицима познатом распореду, већ је час држао наставник који се договорио са другим наставником да га замени, а он пак одржао час из свог предмета, затим чињеница да је час одржао један наставник, а у дневник други наставник уписивао да је одржао час из свог предмета, иако га није одржао, да је наставник који је одржао четврти час у одељењу I-6 час уместо одсутних ученика уписивао у дневник присутне а не одсутне ученике, те на тај начин није приказао да је већи број ученика био тог дана одсутан и да је већи број ученика тог одељења био одсутан са више часова, што нигде није уписано, упућују на закључак да је тог дана када се десио штетни догађај постојао пропуст у раду школе, организацији активности и изостанак благовремене обавештености ученика о одвијању процеса наставе, јер се одступило од редовног одвијања наставе по распореду који је ученицима био унапред познат (из ког предмета ће се заиста одржати час и да ли ће га одржати наставник који треба да га одржи или неки други наставник односно из ког предмета ће бити одржан час). Ученици су били благовремено једино обавештени да ће часови тог дана бити скраћени, истицањем обавештења на огласној табли. Створена неизвесност код малолетних ученика у погледу одржавања часова које су требали да одрже наставници који су били одсутни, њиховог повратка на час, замене од стране другог професора, да ли тим часовима које држе наставници на замени треба да присуствују они ученици који из тих предмета имају закључене оцене, обзиром да су часови били скраћени и да је био крај школске године, створила је опасну ситуацију, што се може довести и под неадекватно вршење надзора над ученицима тог дана од стране школе. Ово потврђује и чињеница да је тог дана не само пок. С.М. био одсутан са четвртог часа већ и већина ученика тог одељења, јер по изјави разредног старешине одељење је имало 23 ученика, четвртом часу је присуствовало само четворо ученика и исти број је присуствовао и петом и шестом часу, што значи да је већина ученика тог одељења била одсутна са више часова, а то нигде није евидентирано. Самим тим није евидентирала одсутност сада пок. С.М. са часа и изостала је било каква друга рекација у смислу утврђивања разлога изостанка толиког броја ученика са часа. Тим пре, што је у исти тај дневник разредни старешина одељења I-6, професор В.А, унапред, пре почетка часова, уписао да је одржао седми час, час одељенског старешине одељењу I-6, иако га касније тог дана није одржао.

Због тога, по закључку Апелационог суда, тужена школа није поступала тог дана у складу са чланом 42 Закона о основама система образовања и

васпитања, и надзор над ученицима није вршила на начин на који је обавезна, услед чега је настао положај подобан за настанак штете. Дакле, упркос чињеници да је предметна штета настала из узрока независног од тужене, штета не би настала да није постојао скривљени положај. У томе се огледа и одговорност тужене школе, при чему и по оцени овог суда, штетни догађај настао је у садејству пропуста школе и радње самог ученика пок. С.М, па је правилан закључак првостепеног суда да постоји подељена одговорност за штету у смислу члана 192 ЗОО, и да тужена тужиоцима треба да надокнади штету коју су претрпели због смрти пок. С.М, сразмерно степену своје одговорности од 50%.

(пресуда Основног суда у Чачку 8 П.бр. 848/22 од 15.12.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-734/23 од 12.12.2023. године)

*Сентенцу приредила: Катарина Бранковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ НЕРЕАЛИЗАЦИЈЕ ПОСЛА У ВЕЗИ СА КОЈИМ СУ ВОЂЕНИ ПРЕГОВОРИ (члан 30 Закона о облигационим односима)

Приликом одлучивања о захтеву за накнаду штете због нереализације посла у вези са којим су вођени преговори, суд је дужан да са посебном пажњом утврди да ли су странке током вођења преговора биле савесне, а ради правилне примене члана 30 став 2 и став 3 Закона о облигационим односима.

Из образложења:

У складу са одредбом члана 30 Закона о облигационим односима странке нису везане током преговора и њихова воља остаје слободна, те стога могу ревидирати одлуку коју су већ једном донеле. Сврха преговора је да уговорне стране сазнају на шта ће се тачно обавезати и да се упознају са економским и правним последицама закључења уговора. Током преговора зависно од међусобног поверења уговорних страна могу се вршити одређене припремне радње и могу настати одређени трошкови.

Према одредбама Закона о облигационим односима за досуђивање накнаде штете у сваком случају потребно је да постоји радња штетника, штета и узрочно – последична веза између штетног догађаја, штете и одговорности, а да би се остварило право на накнаду штете због нереализације посла у вези са којим су вођени преговори закон предвиђа две различите ситуације у којима једна од уговорних страна може бити одговорна за штету насталу вођењем преговора. Наиме, да би се остварило право на накнаду штете потребно је доказати или да је друга страна водила преговоре без намере да уговор закључи (члан 30 став 2 Закона о облигационим односима) или да је друга страна водила преговоре са намером да закључи уговор али да је одустала од те намере без основаног разлога (члан 30 став 3 Закона о облигационим односима) и у оба случаја да је услед ових околности настала штета.

Имајући у виду наведено, те утврђене битне чињенице да су странке водиле преговоре везане за купопродају непокретности, да је тужени имао намеру да те непокретности купи и да је тужени одустао од куповине истих из основаних, односно оправданих разлога, то је, по оцени овог суда, правилан закључак првостепеног суда да тужени није одговоран за настанак предметне штете, а самим тим ни за накнаду исте. Обзиром да, како је већ наведено, преговори о закључењу уговора не обавезују странке, а поготово када до закључења уговора није дошло, то, по оцени овог суда, правилно првостепени суд закључује да је на тужиљама био терет доказивања чињеница да је тужени водио преговоре без намере да купи наведене непокретности, односно да је имао намеру да купи наведене непокретности али да је одустао од куповине без основаног разлога и да је штета коју тужиље тврде да су претрпеле и коју потражују настала управо услед ових околности, а које чињенице тужиље нису доказале. Како је у конкретном случају на несумњив начин утврђено да је тужени имао намеру да наведене непокретности купи, односно да је постојала намера за закључење предметног уговора и касније уговора о купопродаји и да су преговори вођени управо са тим циљем – закључења уговора, стога се, сходно одредби члана 30 став 2 Закона о облигационим односима, тужени не може сматрати одговорним за предметну штету. Са друге стране, а обзиром да су тужиље једино усмено информисале туженог о непокретностима које су желеле да продају, односно да му нису доставиле документацију неопходну за продају непокретности, а биле су дужне да то учине, не може се сматрати да је тужени одустао од

куповине непокретности без основаног и оправданог разлога, а поготово када се има у виду да је на тим непокретностима конституисана хипотека, при чему умешаност лица које је туженог раније преварило говори у прилог томе да су разлози туженог за одустанак од куповине основани и оправдани. Стога се, по оцени овог суда, нису стекли ни услови за заснивање одговорности туженог за предметну штету предвиђени одредбом члана 30 став 3 Закона о облигационим односима. Дакле, будући да радње туженог нису проузроковале штету коју тужиље потражују, изостала је узрочно – последична веза као један од кумулативно предвиђених услова за накнаду штете, тако да се у конкретном случају тужени не може сматрати одговорним за предметну штету и нису испуњени услови за досуђивање накнаде штете. С тим у вези, трошкови које су тужиље имале поводом ангажовања адвоката М.Т. су трошкови које су тужиље као продавци имале поводом припрема за продају непокретности, те су стога тужиље те које треба да сноси исте, сходно одредби члана 30 став 4 Закона о облигационим односима, а како то и првостепени суд правилно закључује. Притом, тужиље, на којима је био терет доказивања, нису доказале да је постојао договор са туженим да он сноси наведене трошкове, услед чега би евентуално тужени био одговоран да сноси ове трошкове. По налажењу овог суда, првостепени суд, такође, правилно закључује да тужиље нису доказале да је тужени одговоран због тога што су наведене непокретности након вођења преговора са туженим продате „И.І.” д.о.о. из В. по цени од 200.000 евра, уместо по цени од 210.000 евра о којој су вођени преговори, односно да је одустанак туженог од куповине довео до снижавања цене тих непокретности.

(пресуда Основног суда у Пожеги П-841/20 од 11.04.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гжс-1830/23 од 12.10.2023. године)

*Сентенцу приредила: Катарина Бранковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ОДГОВОРНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ЗА ШТЕТУ НАСТАЛУ ПРИВРЕМЕНИМ ОДУЗИМАЊЕМ
ПРЕДМЕТА У ПРЕТКРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ
(члан 172 Закона о облигационим односима)**

Вођење кривичног поступка само по себи не представља ни неправилан и незаконит рад органа тужене Републике Србије, јер се ради о употреби легалне процедуре против могућих учинилаца кривичних дела, који су током поступка заштићени претпоставком невиности. Чак и када се кривични поступак не оконча осуђујућом пресудом, та околност не чини аутоматски рад државних органа незаконитим или неправилним, нити аутоматски доводи до настанка материјалне штете. У сваком конкретном случају је потребно утврдити тачно које су то штетне радње предузете од стране органа државе, односно потребно је доказати конкретне пропусте и/или противправна поступања органа државе и потребно је доказати узрочно – последичну везу између тих радњи органа државе и штете.

Из образложења:

Сходном применом одредбе члана 172 Закона о облигационим односима произлази да је држава Република Србија одговорна за накнаду штете проузроковане трећем лицу од стране њеног органа у вршењу или у вези са вршењем својих функција, при чему је услов за ову одговорност незаконит или неправилан рад органа тог правног лица, односно Републике Србије. Незаконит рад постоји ако службено лице односно орган поступка поступи супротно закону, другом пропису или општем акту, односно када пропусти да поменуте акте примени, док неправилан рад представља блажи вид пропуста и манифестује се у чињењу или нечињењу које је противно уобичајеном и прописаном начину обављања послова, а последица свега тога је настанак штете по неко лице. Незаконит или неправилан рад државних органа је чињеница која се утврђује у сваком конкретном случају, те да би постојала одговорност државе због незаконитог или неправилног рада њеног органа, потребно је утврдити најпре да постоји штета, да та штета проистиче из рада државног органа у вршењу његових функција, да је рад тог органа био незаконит или неправилан, и коначно да постоји узрочно – последична веза између штете и рада органа државе.

У складу са начелом законитости кривичног гоњења, јавни тужилац је дужан да предузме кривично гоњење када постоји основи сумње да је учињено кривично дело, па стога покретање и вођење кривичног поступка само по себи не представљају основ одговорности тужене. Вођење кривичног поступка само по себи не представља ни неправилан и незаконит рад органа тужене, јер се ради о употреби легалне процедуре против могућих учинилаца кривичних дела, који су током поступка заштићени претпоставком невиности. Чак и када се кривични поступак не оконча осуђујућом пресудом, та околност не чини аутоматски рад државних органа незаконитим или неправилним, нити аутоматски доводи до настанка материјалне штете. У сваком конкретном случају је потребно утврдити тачно које су то штетне радње предузете од стране органа државе, односно потребно је доказати конкретне пропусте и/или противправна поступања органа државе и потребно је доказати узрочно – последичну везу између тих радњи органа државе и штете.

Имајући у виду наведено, те утврђене чињенице да су предметна возила са пратећом документацијом у складу са законским овлашћењима привремено одузета од тужиоца у поступку вршења провере пословања привредних субјеката и да му је том приликом у складу са одредбама члана 82 и члана 225 став 1 и став 2 Законика о кривичном поступку издата потврда о привремено одузетим предметима, коју је тужилац потписао; да је Основно јавно тужилаштво у Чачку покренуло кривични поступак против тужиоца због постојања сумње да је извршио кривично дело недозвољено складиштење робе из члана 176а став 2 Закона о пореском поступку и пореској администрацији и кривично дело пореска утаја из члана 229 став 1 Кривичног законика; да је пресудом Основног суда у Чачку К.бр. 851/13 од 11.02.2016. године, која је потврђена пресудом Вишег суда у Чачку Кж-225/16 од 28.10.2016. године, према тужиоцу, одбијена оптужба да је извршио кривично дело недозвољено складиштење робе из члана 176а став 2 Закона о пореском поступку и пореској администрацији и да је ослобођен оптужбе да је извршио кривично дело пореска утаја из члана 229 став 1 Кривичног законика; као и да су привремено одузети предмети (возила са пратећом документацијом) враћени тужиоцу након правноснажног окончања кривичног поступка, а на основу потврда о враћеним предметима Републике Србије, Министарства унутрашњих послова, Дирекције полиције, Полицијске управе у Чачку, Одељења криминалистичке полиције Ку.бр. 177/12 од 12.12.2016. године и Ку.бр. 177/12 од 03.02.2017. године, по

оцени Апелационог суда, у конкретном случају нема незаконности, нити неправилности у раду државних органа. Наиме, овлашћена службена лица Министарства унутрашњих послова су приликом вршења својих овлашћења поступала у складу са одредбама Законика о кривичном поступку које су наведене у потврди о привремено одузетим предметима у оквиру преткривичног поступка, јер је постојало законско овлашћење да возила са пратећом документацијом буду привремено одузета од тужица, односно јер су сходно одредби члана 225 став 1 Законика о кривичном поступку били дужни да предузму потребне мере да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ. Привремено одузети предмети су враћени када је поступак правноснажно окончан, односно онда када је настала обавеза за органе тужене да исте врати, обзиром да је до тад постојала сумња да је тужилац извршио кривична дела која су му стављена на терет, а за привремено одузете предмете је постојала сумња да су предмети извршења кривичних дела. Осим тога, садржина потврде о привремено одузетим предметима и потврда о враћеним предметима су у складу са цитираним одредбама члана 225 став 1 и члана 151 став 1 Законика о кривичном поступку.

Следствено наведеном, по оцени овог суда, у конкретном случају нису испуњени услови за примену одредбе члана 172 став 1 Закона о облигационим односима, односно за конституисање одговорности на страни тужене, јер штета није наступила због незаконитог или неправилног рада државног органа.

(пресуда Вишег суда у Чачку III.бр. 58/21 од 25.05.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гжс-1880/22 од 04.04.2023. године)

**Сентенцу приредила: Катарина Бранковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу**

ПОРОДИЧНО ПРАВО

ТУЖБА ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ (члан 284 став 2 у вези са чланом 198 став 2 и 3 Породичног закона)

Тужба за одређивање мере заштите од насиља у породици из члана 284 став 2 Породичног закона није тужба за утврђење и у изреци пресуде парнични суд не утврђује да је насиље у породици извршено, нити начин на који је извршено, већ одређује једну или више прописаних мера заштите од насиља у породици и период трајања изречене мере.

Из образложења:

Насиље у породици дефинисано је одредбама члана 197 Породичног закона, тако што је у ставу 1 одређено да се под насиљем у породици подразумева понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице, док су у ставу 2 истог члана наведени карактеристични видови насиља (именовани облици насиља), али уз одређење да се насиљем у породици сматра свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање које један члан породице испољава према другом члану породице (неименовани облици насиља). Насиље у породици подразумева свако понашање које одступа од стандарда уобичајеног опхођења и комуницирања са члановима породице. То може да буде вређање и друго вербално малтретирање, као и физичко насртање или телесно повређивање. Да би одређено понашање било квалификовано као насиље у породици није неопходан континуитет тј. трајност и виšekратност таквог понашања, већ је у одређеној ситуацији довољан појединачан акт понашања који има карактер насиља у породици. Породични закон предвиђа нулту толеранцију на насиље, а мере заштите од насиља у породици прописане су одредбама члана 198 став 2 Породичног закона и изричу се у складу са извршеном врстом насиља и циљем заштите, као санкције за учињену повреду али такође и из превентивних разлога ради спречавања будућег насиља и обезбеђења спокојства и безбедности не само жртве, већ и осталих чланова породице. Сврха изрицања мере заштите од насиља у породици није само да се спречи понављање или наставак већ учињеног насиља већ

и да се спречи настанак новог насиља. Да би се изрекла мера заштите од насиља у породици није потребно да је одређена радња квалификована и као кривично дело, па стога чињеница да ли су поднете кривичне пријаве одбачене није од значаја у овом поступку. Члан 198 став 2 Породичног закона прописује да мере заштите од насиља у породици јесу: 1) издавање налога за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности; 2) издавање налога за усељење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности; 3) забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености; 4) забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице; 5) забрана даљег узнемиравања члана породице, а став 3 истог члана прописује да мера заштите од насиља у породици може трајати највише годину дана. Поступак у спору за заштиту од насиља у породици регулисан је одредбама чланова 283-289 Породичног закона.

У поступку за заштиту од насиља у породици суд треба да утврди да ли је одређена радња, односно конкретно понашање лица за које се тврди да је извршилац насиља у породици, заиста испољено, уколико јесте, да квалификује то понашање и ако утврди да има обележје насиља у породици, изреком пресуде одреди једну или више прописаних мера заштите од насиља у породици и период трајања изречене мере.

Тужба за заштиту од насиља у породици из члана 284 став 2 Породичног закона није тужба за утврђење и у изреци пресуде суд не утврђује чињенице извршеног насиља, већ изреком пресуде одређује једну или више прописаних мера заштите од насиља у породици, уколико утврди да је извршена радња насиља у породици. Дакле, парнични суд по поднетој тужби за одређивање мере заштите од насиља у породици, није везан петитумом тужбеног захтева већ је дужан да у поступку утврди чињенице да ли је извршено насиље у породици и када утврди да је тужени извршио радње које представљају насиље у породици, донесе пресуду којом у изреци одређује једну или више мера заштите од насиља у породици, а када одреди меру заштите од насиља у породици, дужан је да у изреци пресуде одреди и период њеног трајања.

Првостепени суд није поступио у складу са наведеним одредбама материјалног права, изреком у ставу 1. првостепене пресуде није одредио ниједну меру заштите од насиља у породици прописану чланом 198 став 2

Породичног закона већ је изреку донео као да је поднета тужба за утврђење, а при томе је изреком утврђивао чињенице.

(решење Апелационог суда у Крагујевцу Гж2-370/23 од 03.10.2023. године)

*Сентенцу приредила: Јасмина Симовић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

**ЗАШТИТА ПРАВА ДЕТЕТА У СПОРУ
ЗА ПОТПУНОЛИШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА
(члан 81 став 1 и 3 у вези са чланом 6 и
266 став 1 Породичног закона)**

Када одлучује о захтеву за потпуно лишење родитељског права над малолетним дететом, суд треба да има у виду и све последице које по дете може касније имати одлука суда, између осталог и због тога што одлука суда, којом се родитељи у потпуности лишавају родитељског права, отвара могућност потпуног усвојења малолетног детета. Због тога је дужност суда да у сваком конкретном случају, коришћењем истражног начела, утврди све чињенице од којих зависи заштита најбољег интереса детета, а у вези са тим да процени да ли се конкретни пропусти родитеља могу подвести под грубо занемаривање дужности из садржине родитељског права или несавесно вршење права и дужности из садржине родитељског права и да ли се заштита права детета може остварити делимичним лишењем родитељског права, како се не би у потпуности прекинула веза малолетног детета са биолошким родитељима.

Из образложења:

Према утврђењу првостепеног суда тужена је психијатријски хоспитално лечена у два наврата, а агресивним понашањем које је испољила две недеље након порођаја, угрозила је безбедност малолетне Д. јер је дете том приликом држала у наручју, затим је дете шетала по сунцу, водила на гробље (анонимне пријаве), а на основу мишљења стручних лица органа старатељства утврђено је да тужена не поседује родитељске капацитете за вршење непосредне неге и бриге о малолетном детету.

По оцени Апелационог суда, из оваквог утврђења не произилази закључак о испуњености услова за потпуно лишење родитељског права тужене, нити да је у најбољем интересу мал. Д. да се лиши сваког контакта са мајком, односно и права да одржава лични контакт са мајком. Из датих разлога не произилази да су утврђене чињенице које би указале да треба прекинути у потпуности сваки контакт детета и мајке и да би то било у најбољем интересу детета, његовог даљег одрастања и формирања правилне психофизичке личности, ако мајка не може само да се непосредно стара и води бригу о мал. детету.

Уколико мајка због психијатријске болести није у стању да се непосредно стара о малолетном детету (а што у овом случају и није утврђено од стране стручних лица), нема основа да се она због тога лиши у потпуности родитељског права, уколико је могуће да одржава лични однос са својим дететом, односно да малолетно дете задржи контакт са биолошком мајком и да се уреди виђање под условима који стварају безбедност за дете, а све у циљу правилног психофизичког развоја детета, водећи рачуна и о емотивним потребама детета, ако је то у најбољем интересу детета, а што се у сваком конкретном случају утврђује.

Када је у питању лице које болује или се тренутно лечи од психијатријске болести или поремећаја, суд не може његове родитељске компетенције да утврђује само на основу мишљења стручних лица центра за социјални рад (педагога, психолога, правника, социјалног радника) већ утицај болести на родитељске компетенције мора да утврди на основу налаза и мишљења за то стручних лица – психијатара, који налаз и мишљење достављају након што изврше преглед пацијента и увид у сву релевантну медицинску документацију. Када је у питању парница у којој се одлучује о захтеву за потпуно лишење родитељског права, суд је дужан да коришћењем истражног начела и по службеној дужности, затражи комисијско вештачење, због великог значаја и последица које за дете може да има одлука о потпуном лишењу родитеља родитељског права, између осталог и због тога што одлука суда којом се родитељи у потпуности лишавају родитељског права над малолетним дететом отвара пут могућности потпуног усвојења малолетног детета. Због тога је дужност и обавеза суда да у спору ове врсте максимално користи истражно начело, ради утврђења и заштите најбољег интереса детета.

Првостепени суд иако се позвао на одредбе члана 6 Конвенције о правима детета и члана 266 став 1 Породичног закона, није утврдио најбољи интерес

мал. Д. нити применио истражно начело које је био у обавези да примени ради потпуног и правилног утврђења чињеничног стања и заштите најбољег интереса малолетног детета.

У конкретном случају суд није у довољној мери ценио нити разјаснио од каквог је значаја чињенице да је након што је мал. Д. са само неколико дана живота одузета од мајке и смештена у хранитељску породицу, утврђено очинство, када је то утврђено, јер од тада она више није била дете без родитељског старања, а остало је нејасно због чега је након тога дете и даље било у хранитељској породици. Нејасно је зашто тако мало дете није смештено у сродничку хранитељску породицу, а првостепени суд је пропустио да коришћењем истражног начела саслуша блиске сроднике тужене, родитеље и сестру тужене, како би то утврдио. Нејасно је и како првостепени суд цени чињенице да се тужена удала за оца мал. Д. да су после рођења мал. Д. добили још једно дете, о коме се тужена и отац мал. Д. адекватно старају, како то произилази и извештаја центра за социјални рад, па је нејасно како то да се тужена о једном мал. детету може старати, а о мал. Д. не може. Посебно је нејасно што центар за социјални рад у извештају наводи да уз помоћ и подршку тужена може да задовољи потребе мал. Д. а поред оваквог налаза исти центар износи мишљење да оба родитеља треба у потпуности лишити родитељског права над мал. Д. и при томе се не наводи нити један законски разлог због чега се то предлаже и у односу на оца и због чега је у најбољем интересу мал. Д. да се оба родитеља у односу на њу у потпуности лише родитељског права.

(решење Апелационог суда у Крагујевцу Гжс2-335/21 од 30.08.2021. године)

*Сентенцу приредила: Јасмина Симовић,
судија Апелационог суда у Крагујевцу*

**ОЦЕНА БЛАГОВРЕМЕНОСТИ ТУЖБЕ
КОД УТВРЂИВАЊА ОЧИНСТВА
(члан 251 став 2 Породичног закона)**

Почетак субјективног рока за подношење тужбе код утврђивања очинства од стране мајке детета јесте моменат сазнања мајке да мушкарац кога сматра оцем детета није признао очинство, а не моменат

оспоровања очинства, па се оцена благовремености тужбе везује за процесни моменат подношења тужбе суду, а не за касније предузете радње у поступку од стране туженог.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, тужила (мајка детета) и тужени били су у вези, у степену и квалитету потребном за зачеће малолетног детета. Тужила није имала интимне односе са другим мушкарцима у том периоду, а тужени је био упознат са њеном трудноћом, о чему је заједно са тужилом обавестио родитеље истог дана када је трудноћа констатована лекарским прегледом. Тужила и тужени живели су у заједници до четвртог месеца трудноће, а након порођаја тужиље, тужени је дошао у болницу како би признао очинство, али га тужила није пријавила као оца. Тужени је своју мајку телефонским путем обавестио да се тужила породила и да су добили сина, а родитељи туженог видели су мал. дете и учинили том приликом пригодне поклоне (златник и извезену портиклу са његовим именом). Тужила је три године након рођења детета поднела тужбу ради утврђивања очинства туженог, на молбу свог пок. оца.

Првостепени суд је на основу утврђеног чињеничног стања применом члана 6 став 1, члана 55 и члана 59 став 1 Породичног закона, усвојио тужбени захтев тужиље за утврђење очинства туженог, наводећи у образложењу да тужени није оспорио чињеничне тврдње тужиље да је мал. дете зачето у време трајања ванбрачне везе и одржавања интимних односа између тужиоца и тужене, у ком периоду тужила није имала односе са другим мушкарцима, те да су за трудноћу тужени и његови родитељи сазнали истог дана када је констатована, при чему је суд посебно ценио чињеницу да је тужени одмах по рођењу детета био спреман да призна очинство.

Такође је закључио да је у смислу одредбе члана 251 став 2 Породичног закона тужила благовремено поднела тужбу у овој правној ствари, наводећи да је тужени тек у одговору на тужбу оспорио очинство, од ког момента почиње да тече субјективни рок од годину дана за подношење тужбе, а истог момента су испуњене и процесне претпоставке за поступање по тужби, због чега се тужба не сматра преурањеном.

Међутим, закључак првостепеног суда о благовремености тужбе не може се прихватити као правилан.

Наиме, оцена благовремености тужбе се у конкретном случају везује за процесни моменат подношења тужбе суду, а не за касније предузете радње у поступку од стране туженог, па је нелогичан закључак првостепеног суда да се тужба не сматра преурањеном иако у време утужења рок за подношење тужбе још увек није почео да тече.

Почетак субјективног рока за подношење тужбе, сходно одредби члана 251 став 2 Породичног закона јесте моменат сазнања мајке детета да мушкарац кога сматра оцем детета није признао очинство, а не моменат оспоравања очинства.

(делимична пресуда Вишег суда у Чачку 4П2.бр. 11/2023 од 31.07.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Гж2-390/23 од 18.10.2023. године)

*Сентенцу приредила: Емилија Ленојевић Илић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ПРАВО СТАНОВАЊА
(НАВИТАЦИО)
(члан 194 Породичног закона)**

Конституисање права становања у корист малолетног детета на делу породичне куће туженог оца не утиче на право плододживања умешача на страни туженог, нити ово право умањује на било који начин, имајући у виду утврђене чињенице да се породична кућа туженог састоји од две засебне стамбене јединице, да тужиоци користе спратни простор, док умешач на страни туженог користи просторије у приземљу куће, тако да постоји физички опредељен издвојен део куће у коме може становати малолетно дете са мајком, који умешач на страни туженог не користи.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, неспорна је чињеница да је правноснажном пресудом разведен брак тужиље и туженог, а заједничко малолетно дете (такође тужилац у овој правној ствари) поверено је мајци на самостално вршење родитељског права. Мал. дете од фактичког престанка заједнице живота тужиље и туженог живи са мајком у породичној стамбеној згради која је у власништву туженог и то на спратном делу објекта. У истом

објекту, у приземљу живе тужени и мајка туженог, умешач на страни туженог у овој парници. Оставинским решењем иза смрти оца туженог и супруга умешача, расправљена је заоставштина и установљено је право доживотног плодуживања у корист умешача на предметној породичној стамбеној згради, која је по основу истог решења припала у својину туженом. Тужила је запослена као трговац у продавници, нема друге приходе и не поседује непокретну имовину.

Првостепени суд је правилном применом одредбе члана 194 Породичног закона, извео закључак да су у конкретном случају испуњени услови да се на спрату породичне стамбене куће у власништву туженог конституише право становања (*habitatio*) у корист малолетног тужиоца и његове мајке, уз образложење да тужиоци немају право својине на усељивом стану и да своје стамбене потребе одувек задовољавају коришћењем спратног дела објекта у власништву туженог, те да тужени у смислу члана 228 и члана 231 ЗПП није доказао да би прихватање захтева тужилаца за њега представљало очигледну неправду. Такође, правилно је првостепени суд одбио као неоснован приговор недостатака активне легитимације тужиле, мајке детета, наводећи да право становања (*habitatio*) припада тужили која самостално врши родитељско право по основу правноснажне пресуде, па је активно легитимисана да тужбом тражи утврђење права становања.

Жалбени наводи туженог и умешача на страни туженог да умешач по основу оставинског решења има конституисано право доживотног плодуживања на предметној породичној стамбеној згради у власништву туженог и да се без њене сагласности не може конституисати нова службеност у корист тужилаца, нису прихваћени као основани.

Наиме, право становања предвиђено чланом 194 Породичног закона (*habitatio*) по природи представља врсту личне службености која је временски ограничена и траје до пунолетства малолетног детета у чију корист је конституисана и то у циљу обезбеђења његових егзистенцијалних потреба и заштите интереса, о чему суд мора да води рачуна у сваком поступку у коме се одлучује о правима и обавезама деце сходно члану 6 Породичног закона. Конституисање права становања у корист тужилаца на делу породичне куће туженог очигледно не утиче на право плодуживања умешача, нити ово њено право умањује на било који начин, имајући у виду утврђене чињенице да је тужила после престанка заједнице живота са туженим наставила са

коришћењем предметног спратног простора са малолетним дететом, док умешач на страни туженог користи просторије у приземљу куће. Неспорно је утврђена чињеница да се породична кућа туженог састоји од два одвојена дела, која су по структури двособни станови у приземљу и на спрату, односно две засебне стамбене јединице са посебним и независним улазима, тако да постоји физички опредељен издвојен део куће у коме може становати малолетно дете са мајком, који умешач на страни туженог фактички не користи.

(пресуда Основног суда у Краљеву 39П2.бр. 278/2022 од 16.01.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж2-163/23 од 17.05.2023. године)

*Сентенцу приредила: Емилија Ленојевић Илић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ВРАЋАЊЕ ПОКЛОНА КОЈИ СУ СУПРУЖНИЦИ УЧИНИЛИ ЈЕДАН ДРУГОМЕ У ТОКУ ТРАЈАЊА ЗАЈЕДНИЧКОГ ЖИВОТА У БРАКУ (члан 190 став 2 и 3 Породичног закона)

Релевантне чињенице од којих зависи основаност тужбеног захтева за враћање поклона који су супружници учинили један другоме, током трајања заједничког живота у браку, за које тужилац сматра да су несразмерно велике вредности у односу на њихову заједнички стечену имовину, јесу управо однос вредности те заједничке имовине супружника и вредност поклона чије враћање се тражи, као и оцена да ли би враћање поклона представљало очигледну неправду за поклонопримца.

Из образложења:

Одредбом члана 190 Породичног закона у ставу 1 прописано је да ако брак престане разводом или поништењем, убичајени поклони који су супружници учинили један другоме у току трајања заједничког живота у браку не враћају се, а одредбом става 2 прописано да се враћају поклони чија је вредност несразмерно велика у односу на вредност заједничке имовине супружника, а које су супружници учинили један другоме у току трајања заједничког живота у браку, док је одредбом става 3 истог члана Закона

прописано да право на повраћај поклона нема супружник ако би прихватање његовог захтева за повраћај поклона представљало очигледну неправду за другог супружника. Релевантне чињенице од којих зависи основаност тужбеног захтева за враћање поклона учињеног током трајања брака јесу однос вредности заједничке имовине супружника и вредности поклона који је један супружник поклатио другом супружнику, као и оцена да ли би враћање поклона представљало очигледну неправду за поклатопримца.

Основано се жалбеним наводима тужиоца указује да је остао нејасан закључак првостепеног суда да је у овој правној ствари предмет спора раскид уговора, а не брачна тековина, имајући у виду да је меродавно право за оцелу враћања поклона управо одредба члана 190 Породичног закона, коју је првостепени суд и применио, при чему је као мотив за закључење изјаве и предметног уговора о поклату првостепени суд имао у виду да је спорни стан требало да припадне туженој управо као брачна тековина, због чега су остале неутврђене одлучне чињенице, а нарочито који је однос вредности заједничке имовине бивших супружника и вредности поклона који је учињен туженој, тј. да ли су бивши супружници током брака стекли заједничку имовину и коју и да ли је поклатена ствар веће вредности од заједничке имовине. Наиме, у конкретном случају узимају се у обзир прилике заједничког живота странака, период трајања заједнице, социјални статус, материјалне прилике, радно ангажовање и економски учинак рада током трајања заједничког живота, а приликом оцелу да ли би враћање учињеног поклона представљало очигледну неправду за поклатопримца, потребно је оцелути како субјективне тако и објективне околности које су од утицаја да поклатена ствар буде враћена, а тичу се чињеница да ли тужена у конкретном случају предметну непокретност користи за становање или у друге сврхе, да ли поседује неку другу непокретност, као и друге објективне околности, а што све првостепени суд није ценио.

(пресуда Основног суда у Чачку II-727/19 од 16.12.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-1074/23 од 24.08.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милена Пајкић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ПРАВО НА ИЗДРЖАВАЊЕ ПУНОЛЕТНОГ ДЕТЕТА
КОЈЕ СЕ НАЛАЗИ НА РЕДОВНОМ ШКОЛОВАЊУ,
А РАДНО ЈЕ АНГАЖОВАНО
(члан 155 став 2 Породичног закона)**

Радно ангажовање пунолетног детета које није навршило 26 година живота и налази се на редовном школовању не значи да је давање издржавања за родитеља постало очигледно неправично, уколико је зарада коју дете остварује недовољна за подмирење свих његових потреба.

Из образложења:

Одредбом члана 155 став 2 Породичног закона прописано је да пунолетно дете које се редовно школује има право на издржавање од родитеља сразмерно њиховим могућностима, најкасније до 26 године живота. Изузетак од овог правила је прописан ставом 4. наведеног члана, према коме нема право на издржавање пунолетно дете ако би прихватање његовог захтева за издржавање представљало очигледну неправду за родитеље, односно друге крвне сроднике, док је одредбом члана 167 став 2 Породичног закона прописано да издржавање може да престане када поверилац издржавања стекне довољно средстава за издржавање, осим ако поверилац издржавања није малолетно дете (тачка 1) и када дужник издржавања изгуби могућност за давање издржавања или давање издржавања постане за њега очигледно неправично, осим ако поверилац издржавања није малолетно дете (тачка 2).

Тужена је пунолетно дете које није навршило 26 година живота и налази се на редовном школовању, пошто похађа студије другог степена - мастер академске студије у статусу самофинансирајућег студента, а на основу члана 25 став 4 Закона о високом образовању, мастер студије представљају наставак редовног школовања. У конкретном случају, а имајући у виду да је тужена школске 2021/2022 уписала другу годину мастер студија и положила све испите из претходне године са просечном оценом 8, по оцени Апелационог суда правилан је закључак првостепеног суда да нису испуњени услови да престане обавеза тужиоца да издржава тужену као пунолетно дете, све у смислу напред наведених одредби Породичног закона.

Неосновани су и наводи жалбе којима тужилац истиче да тужена у континуитету ради у *, што јасно указује на сталност прихода и зараде

коју она остварује, из ког разлога давање издржавања за њега представља очигледну неправду. Ово из разлога што је првостепени суд правилно утврдио да то што се тужена радно ангажовала и на тај начин и сама доприноси свом издржавању, не значи да је давање издржавања за тужиоца постало очигледно неправично у смислу члана 167 став 2 тачка 1 и 2 Породичног закона, с обзиром да зарада коју тужена остварује недовољна је за подмирење свих потреба тужене, а тужилац као дужник издржавања није истицао да нема могућности да даје издржавање за тужену.

*(пресуда Основног суда у Крушевцу 9П2 бр. 40/22 од 14.04.2022. године,
пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж2-400/22 од 25.10.2022.
године и пресуда Врховног суда Рев. 12882/2023 од 08.06.2023. године)*

*Сентенцу приредила: Кристина Раковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

НАСЛЕДНО ПРАВО

ОДГОВОРНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ КАО ЗАКОНСКОГ НАСЛЕДНИКА ЗА ДУГОВЕ ОСТАВИОЦА (члан 209 и члан 222 Закона о наслеђивању)

Околност што није пронађен законски наледник ни по објављеном огласу, у законском року, не ствара основ да држава постане власник покретне и непокретне имовине која је предмет наслеђивања по члану 209 став 2 ЗОН, јер се чињеница да законски наледник није пронађен не може изједначити са ситуацијом као да законског наследника и нема. Право државе да наслеђује се мора рестриктивно тумачити и то на тај начин да она наслеђује само када законског наследника заиста и нема.

Из образложења:

Наиме, одредбом члана 209 став 1 ЗОН, прописано је да када се у року од једне године од дана најкасније објављеног огласа не пријави ниједан наследник, суд ће донети решење којим заоставштину предаје на уживање Републици Србији, а ставом 2 истог члана је прописано да Република Србија стиче својину на предатим стварима у року од три године за покретне, а десет година за непокретне ствари почев од отварања наслеђа.

Дакле, доношењем решења о наслеђу које је деклараторног карактера, суд Републици Србији предаје на уживање заоставштину, а уживање је лична службеност која титулара овлашћује на употребу туђе непотрошне покретне или непокретне ствари тако да се користе њени плодови при чему се чува супстанца ствари и не мења се њена економска намена, док право својине, које је шире право од права уживања, Република Србија стиче протеклом прописаних рокова. По члану 8 став 4 ЗОН, Република Србија је последњи законски наследник и по члану 21 став 1 истог закона она наслеђује ако нема законских наследника. Међутим, околност што није пронађен законски наледник ни по објављеном огласу, у законском року, не ствара основ да држава постане власник покретне и непокретне имовине која је предмет наслеђивања по члану 209 став 2 истог закона, јер се чињеница да законски наледник није пронађен не може изједначити са ситуацијом као да законског наследника и нема. Право државе да наслеђује се мора рестриктивно

тумачити и то на тај начин да она наслеђује само када законског наследника заиста и нема. Стога, појава законских наследника у било које време, па и у току рока од десет година и по протеклу рока од 10 година од отварања наслеђа, ствара основ да он од државе која је постала формални власник протеклом законских рокова, а тиме и пасивно легитимисана, потражује своје наследство, имајући у виду законску претпоставку о наследнику као држаоцу од тренутка отварања наслеђа (смрти оставиоца) из члана 206 ЗОН. Такав закључак произилази из одредбе члана 221 став 1 ЗОН по којој право наследника да захтева заоставштину не застарева, а такав став није противан ни ставом 2 члана 221 истог закона по коме се не може дирати у правила о одржају, стицању од невластника и застарелости потраживања. Одређена неусклађеност између члана 209 став 2 и члана 21 у вези члана 221 ЗОН и члана 28 ЗОСПО морају се тумачити у корист наследника јер се само на тај начин може остварити уставом зајемчено право на имовину из члана 58 Устава РС, као и право на имовину из члана 1 додатног Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода. Интенција законодавца да пропише рокове од три и десет година за стицање права својине на заоставштини је управо због могућности да се наследник (који је био непознат) касније појави, који може захтевати предају заоставштине.

Имајући у виду наведено правилно је поступио првостепени суд када је одбио као неоснован тужбени захтев тужиоца којим је тражио да му тужена исплати износ од 28.000 евра, а код чињенице да тужена протеклом рока од десет година од отварања наслеђа, постаје наследник-универзални сукцесор, а тиме и одговорна за дугове оставиоца којег је наследила, јер у тој ситуацији постаје власник непокретних ствари којима одговара за дугове оставиоца (наследник одговара наслеђеном имовином за дугове оставиоца), па се неосновано жалбом тужиоца првостепена пресуда побија због погрешне примене материјалног права.

(пресуда Основног суда у Крагујевцу П.бр. 4111/20 од 28.10.2021. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гжс-609/23 од 17.05.2023. године)

*Сентенцу приредио: Далибор Јаблановић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**НЕГАТИВНА НАСЛЕДНА ИЗЈАВА - ПРАВНА ПРИРОДА,
ПОСЛЕДИЦЕ И НАЧЕЛО РЕПРЕЗЕНТАЦИЈЕ
(члан 10, члан 213 став 1 и став 2
и члан 216 Закона о наслеђивању)**

Право на одрицање од наслеђа по својој правној природи представља преображајно право, јер потенцијални наследник изјавом воље утиче на наследно правне последице, па уместо да постане наследник, он препушта да наследничко својство стекне друго лице.

Из образложења:

Првостепеном пресудом је утврђено да су тужиоци малолетна деца А.В. и А.В, чији је брак разведен пресудом Основног суда у Сјеници. Истом пресудом малолетна деца, тужиоци, су поверена на самостално вршење родитељског права мајци. У току оставинског поступка иза смрти пок. Ф.В, деде тужиоца, пунолетна деца оставиоца и то: А.В, отац малолетних тужиолаца, С.В. и М.Ф. дали су наследничке изјаве да се не прихватају наследства на заоставштини оца, сада пок. Ф.В, а супруга оставиоца Х.В, тужена, прихватила се наслеђа, те је на основу оставинског решења Основног суда у Сјеници од 15.09.2017. године сада тужена уписана у РГЗ – СКН Сјеница као власник на катастарској парцели, са уделом од 1/1. Тужиоци траже да се утврди да су по основу наслеђа иза смрти сада пок. Ф.В, деде тужилаца, и као малолетна деца свог оца А.В, који се није прихватио наслеђа иза смрти свог оца сада пок. Ф.В, сувласници са уделом 2/8 на имовини оставиоца сада пок. Ф.В.

Погрешно је првостепени суд применио одредбе Закона о наслеђивању када је закључио да је тужбени захтев тужилаца неоснован.

Одредбом члана 10 Закона о наслеђивању прописано је да ако оставиочево дете не може или неће да наследи, његов део на једнаке делове наслеђују његова деца (унуци оставиочеви), а кад неки од оставиочевих унука не може или неће да наследи, његов део на једнаке делове наслеђују његова деца (прауници оставиочеви) и тако редом све докле има оставиочевих потомака. Овом одредбом је утврђено начело представљања или начело репрезентације. Начело репрезентације је правна фикција према којој даљи сродници оставиоца представљају свог претка при законском наслеђивању, који је умро пре оставиоца и ступају на његово место, тако да на тај начин

добијају део наследства који би припао том њиховом претку да је жив у тренутку смрти оставиоца.

Одредбом члана 213 став 1 Закона о наслеђивању прописано је да се наследник може одрећи наслеђа изјавом пред судом до окончања првостепеног поступка за расправљање заоставштине, док је ставом 2 истог члана закона прописано да се наследник може одрећи наслеђа само у своје име.

Одредбом члана 216 став 1 Закона о наслеђивању прописано је да се одрицање у корист одређеног наследника сматра изјавом о пријему наслеђа уз истовремено уступање наследног дела.

У конкретном случају, тужиоцима је повређено наследно право јер нису позвани у оставинском поступку да дају наследничке изјаве иза смрти пок. Ф.В, као мал. деца А.В, који се није прихватио наслеђа на заоставштини оставиоца. Одрицање оца мал. тужилаца од наслеђа не може се сматрати учињеним поклоном овде туженој, јер није дошло до одрицања у корист одређеног наследника у смислу члана 216 Закона о наслеђивању. Отац мал. тужилаца, као наследник пок. Ф.В. се може одрећи наслеђа у своје име, а не у име своје малолетне деце.

Право на одрицање од наслеђа по својој правној природи представља преображајно право, јер потенцијални наследник изјавом воље утиче на наследно правне последице, па уместо да постане наследник, он препушта да наследничко својство стекне друго лице. Негативна наследна изјава не може да спречи наслеђивање, већ служи да се стицање заоставштине препусти неком другом лицу.

Када се отац мал. тужилаца одрекао наслеђа у своје име иза смрти пок. Ф.В, требало је да се у оставинском поступку позову мал. тужиоци да дају наследничке изјаве и да у њихово име наследничке изјаве да њихова мајка којој су деца поверена на самостално вршење родитељског права, уз учешће, по потреби, надлежног Центра за социјални рад у Сјеници, што је изостало.

По правоснажном окончању оставинског поступка, мал. тужиоци подношењем ове тужбе према туженој, која је оглашена као искључиви наследник пок. Ф.В. и на основу истог оставинског решења уписана као искључиви власник у листу непокретности КО Сјеница, имају правни интерес да траже утврђивање права по основу законског реда наслеђивања

из смрти пок. Ф.В, јер се отац мал. тужилаца одрекао наслеђа, те наследно својство прелази на мал. тужиоце.

(пресуда Основног суда у Сјеници П.бр. 234/20 од 01.02.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-2162/22 од 12.09.2022. године)

*Сентенцу приредила: Ивана Марковић,
судијски сарадник Апелационог суда у Крагујевцу*

**РАСКИД УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ ОД
СТРАНЕ ЛИЦА У ЧИЈУ КОРИСТ ЈЕ УГОВОР ЗАКЉУЧЕН
ПОСЛЕ СМРТИ САУГОВАРАЧА ДАВАОЦА ИЗДРЖАВАЊА
(члан 201 став 4 и члан 202 став 3 Закона о наслеђивању)**

Раскид уговора о доживотном издржавању може тражити сваки од примаоца издржавања, без обзира да ли је реч о уговарачу као примаоцу издржавања или трећем лицу у чију корист је издржавање уговорено, због чега брачни друг примаоца издржавања, иако сам није потписник уговора, у својству примаоца издржавања, као треће лице у чију корист је издржавање уговорено, односно као бенефицијер, сматра се такође примаоцем издржавања, тако да је у том случају легитимисан да тражи раскид уговора, након смрти сауговарача даваоца издржавања, уколико за то постоје разлози који су прописани законом, будући да је по природи ствари закључен такав уговор чије се правно дејство протеже, како на примаоца издржавања, који је у том својству уговор и потписао, тако и на треће лице у чију је корист уговор закључен, при чему се сам обим последица раскида уговора утврђује у сваком конкретном случају и то у зависности од стварне воље уговорних страна.

Из образложења:

Одредбама члана 201, 202 и 204 Закона о наслеђивању прописани су услови за раскид уговора о доживотном издржавању због поремећених односа, промењених околности и смрти даваоца издржавања, тако да је одредбом члана 201 тог закона у ставу 4 прописано да када је доживотно издржавање уговорено у корист трећег лица раскид уговора после смрти сауговарача даваоца издржавања може захтевати и лице у чију је корист издржавање

уговорено, што је на исти начин прописано и у одредби члана 202 став 3 истог закона, а раскид уговора о доживотном издржавању због неиспуњења обавезе није регулисан одредбама Закона о наслеђивању, па се у том случају примењују општа правна правила из Закона о облигационим односима, при чему се у конкретном случају првостепени суд није бавио разлозима због којих тужила тражи раскид спорног уговора. С обзиром на наведено, право на раскид уговора о доживотном издржавању може тражити сваки од примаоца издржавања, без обзира да ли је реч о уговарачу као примаоцу издржавања или трећем лицу у чију корист је издржавање уговорено, због чега се тужила, као брачни друг примаоца издржавања, иако сама није потписник уговора, у својству примаоца издржавања, као треће лице у чију корист је издржавање уговорено, односно као бенефицијер, сматра такође примаоцем издржавања, тако да је у конкретном случају легитимисана да траже раскид уговора, уколико за то постоје разлози који су прописани законом и то управо у односу на тужену као даваоца издржавања, будући да је по природи ствари закључен такав уговор чије се правно дејство протеже, како на примаоца издржавања који је у том својству уговор и потписао, тако и на треће лице у чију је корист је уговор закључен, при чему се сам обим последица раскида уговора утврђује у сваком конкретном случају и то у зависности од стварне воље уговорних страна, а што у првостепеном поступку није утврђено. Наиме, и брачни друг примаоца издржавања у чију корист је закључен уговор о доживотном издржавању, има својство уговорне стране, тако да може истаћи захтев за раскид уговора о доживотном издржавању према другом уговарачу из тог уговора, а што је у овој правној ствари тужена.

Имајући у виду да првостепени суд није разматрао разлоге због којих тужила у конкретном случају тражи раскид предметног уговора о доживотном издржавању, те у ситуацији када се тужбом тражи раскид уговора од стране трећег лица у чију је корист је уговор закључен, при чему тужила тиме има својство уговорне стране, то је остао нејасан закључак првостепеног суда да тужбом нису обухваћени сви учесници материјално правног односа, односно сви наследници сада пок. А.А, као уговарача, јер се у конкретном случају не тражи раскид због неиспуњења обавеза у односу на сада пок. А.А, као примаоца издржавања, на шта би његови наследници имали право, с обзиром на правну природу тог уговора који је имовинскоправног карактера. Наиме, дати разлози првостепеног суда односе се на ситуацију када наследници траже раскид због неиспуњења, а што у конкретној правној ствари није случај, а

због погрешне примене материјалног права у првостепеном поступку нису утврђене све одлучне чињенице које су од значаја за пресуђење, због чега се правилност и законитост побијане пресуде није могла испитати.

(пресуда Основног суда у Деспотовцу П.бр. 382/17 од 17.05.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж-2120/23 од 06.12.2023. године)

*Сентенцу приредила: Милена Пајкић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

РАДНО ПРАВО

СЕНТЕНЦЕ ИЗ ОДЛУКА СУДОВА ТЕРЕНСКИ ДОДАТАК И ДОПРИНОСИ ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ (члан 13 став 1 Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање („Службени гласник РС“, бр. 84/04 и др.))

Теренски додатак представља приход државног службеника, а не стварне трошкове који би се правдали рачунима и на које се не уплаћују доприноси, тако да државни службеник има право на уплату доприноса за пензијско и инвалидско осигурање на досуђене износе на име теренског додатка, који представљају основицу за уплату наведених доприноса.

Из образложења:

Према члану 2 Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање („Службени гласник РС“, бр. 84/2004 и др.) доприносима се обезбеђују средства за финансирање обавезног социјалног осигурања, и то: 1) пензијског и инвалидског осигурања; 2) здравственог осигурања; 3) осигурања за случај незапослености. Према члану 13 став 1 истог закона основица доприноса за запослене и за послодавце је зарада, односно плата и накнада зараде, односно плате у складу са законом који уређује радне односе, општим актом и уговором о раду, односно решењем надлежног органа. Одредбом члана 51 став 1 наведеног закона прописано је да је послодавац обвезник обрачунавања и плаћања доприноса из основице и на основицу за запослене, изабрана, именована и постављена лица и лица која обављају привремене и повремене послове. Према одредби става 2 тог члана закона послодавац је дужан да доприносе из става 1 тог члана обрачуна и уплати истовремено са исплатом зараде, разлике зараде или уговорене накнаде за привремене и повремене послове, по прописима који важе у моменту исплате тих примања. Примање које физичко лице оствари по основу накнаде штете досуђене (правноснажном) судском пресудом због мање исплаћене зараде, представља приход тог лица који подлеже опорезивању порезом на доходак грађана на зараду, као и обавези плаћања доприноса за обавезно социјално осигурање по основу зараде. Обвезник обрачунавања и плаћања пореза на доходак грађана и доприноса за обавезно социјално осигурање по основу зараде је

исплатилац прихода - послодавац, који је дужан да по одбитку обрачуна и плати припадајући порез и доприносе, независно од тога за који период се односи та исплата.

Имајући у виду да су тужиоцу правноснажном одлуком Основног суда у Краљеву ПП. број 103/19 од 21.07.2021. године, између осталог, досуђени појединачни месечни износи за период од априла 2016. године до фебруара 2019. године, на име теренског додатка, а на основу члана 39 Посебног колективног уговора за државне органе („Службени гласник РС“, бр. 25/15 и др.), који додаток за рад на терену сврстава у додатке на плату, као и да досуђени износи на име теренског додатка представљају приход тужиоца, а не стварне трошкове који би се правдали рачунима и на које се не уплаћују доприноси, то тужилац има право на уплату доприноса за пензијско и инвалидско осигурање на досуђене износе на име теренског додатка, који представљају основицу за уплату наведених доприноса.

(пресуда Основног суда у Краљеву ПП.бр. 1249/21 од 17.06.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1. 3434/22 од 01.06.2023. године)

*Сентенцу приредила: Марија Цимеша Фуртула,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

НАКНАДА ТРОШКОВА ЗА ДОЛАЗАК И ОДЛАЗАК СА РАДА (члан 118 став 1 Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05 и др.))

Запослени у школама имају право на накнаду трошкова за долазак и одлазак са рада у висини прописаној Законом о раду и Посебним колективним уговором за запослене у основним и средњим школама и домовима ученика, а не у висини предвиђеној одлуком превозника за ту категорију лица.

Из образложења:

Како тужена тужиоцу за долазак и одлазак са рада није обезбедила сопствени превоз у смислу Закона о раду, то му није могла ускратити законско право на накнаду трошкова превоза у висини предвиђеној одредбом члана 118 став 1 Закона о раду и члана 26 став 1 Посебног колективног уговора за

запослене у основним и средњим школама и домовима ученика („Службени гласник РС“, бр. 21/15 и др.) - цена превозне карте у јавном саобраћају, па тужиоцу припада право на накнаду трошкова превоза за долазак и одлазак са рада у спорном периоду, у износима утврђеним из налаза и мишљења судског вештака економско-финансијске струке (разлика од исплаћених – умањених трошкова до припадајућих). Неосновано је истицање у жалби да ће досуђењем пуне цене превозне карте тужилац бити у повољнијем положају у односу на остале запослене код туженог који користе јавни превоз по умањеној цени превозника. Напротив, и досуђењем пуне цене превозне карте тужиоцу ће трошкови превоза које стварно има за долазак и одлазак са посла бити накнађени само делимично, док ће запослени који су у могућности да користе јавни превоз у потпуности намирити трошкове превоза за долазак и одлазак са посла. Осим тога, одлука превозника да цена превозне карте буде умањена 50% за запослене чији се превоз плаћа из буџета Општине Параћин (просветне установе, здравствене установе и други облици организовања чији је оснивач Општина Параћин), иако на изглед даје погодност овим запосленима, у суштини ставља у неравноправни положај запослене у овим делатностима који због организације посла нису у могућности да користе јавни превоз, у односу на запослене који могу да користе јавни превоз, јер би им на тај начин висина трошкова превоза на коју имају право по самом закону била умањена 50%. Општина Параћин није послодавац тужиоцу и не може да уређује услове под којима тужилац остварује право на трошкове превоза, јер се услови на основу члана 118 став 1 Закона о раду уређују општим актом и уговором о раду, а то је у конкретном случају и учињено Посебним колективним уговором за запослене у основним и средњим школама и домовима ученика, који се непосредно примењује.

(пресуда Основног суда у Параћину III. 569/21 од 06.02.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу ГжI. 1971/23 од 01.12.2023. године)

*Сентенцу приредила: Марија Цимеша Фуртула,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ПОСЛЕДИЦА УТВРЂЕЊА НИШТАВОСТИ УГОВОРА О РАДУ
(члан 103 став 1 Закона о облигационим односима
(„Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89,
„Службени лист СРЈ“, бр. 31/93, 22/99, 23/99, 35/99, 44/99))**

Утврђење ништавости уговора о раду производи правно дејство од његовог настанка, односно у случају утврђења ништавости уговора о раду, има се сматрати да уговорни однос никада није ни настао, те да запослени није ни био у радном односу.

Из образложења:

Према чињеничном стању утврђеном у првостепеном поступку тужиља је засновала радни однос код туженог уговором о раду број 806 од 23.03.2015. године. По тужби овде туженог вођен је пред Основним судом у Новом Пазару, Судска јединица у Тутину парнични поступак ради утврђивања ништавости закљученог уговора о раду који је окончан пресудом Основног суда у Новом Пазару П1-338/15 од 01.03.2016. године, која је потврђена пресудом Апелационог суда у Крагујевцу Гж1. 1389/16 дана 04.11.2016. године којом је утврђено да је ништав уговор о раду број 806 од 23.03.2015. године закључен на неодређено време између тужиоца и тужене, као и одлука о прекиду приправничког стажа и заснивању радног односа на неодређено време тужене код тужиоца број 794 од 20.03.2015. године. Након правноснажности пресуде тужени је тужиљи решењем број 3868 од 16.12.2016. године отказао уговор о раду број 806 од 23.03.2015. године (а из разлога што је пресудом Основног суда у Новом Пазару, Судска јединица у Тутину број П1-338/15 од 01.03.2016. године, која је потврђена од стране Апелационог суда у Крагујевцу пресудом Гж1. 1389/16 од 04.11.2016. године, утврђено да је наведени уговор ништав), у коме је навео да радни однос запослене престаје дана 23.03.2015. године.

Правилно је закључио првостепени суд да је правноснажношћу пресуде Основног суда у Новом Пазару, Судска јединица у Тутину П1-338/15 од 01.03.2016. године, а којим је утврђена ништавост уговора о раду број 806 од 23.03.2015. године, радни однос тужиље престао са даном 23.03.2015. године. С обзиром да је правноснажном пресудом утврђена ништавост закљученог уговора о раду сматра се да исти никад није ни закључен, имајући у виду последице ништавости правног посла, јер се утврђивањем ништавости

сматра као да правни посао није ни настао, па самим тим оспорено решење има само деклараторни карактер.

Нису основани наводи жалбе којима се указује да је радни однос тужилци престао доношењем оспореног решења, а не доношењем правноснажне пресуде Основног суда у Новом Пазару, Судска јединица у Тутину П1-338/15. Ово из разлога што утврђивање ништавости правног посла у суштини значи као да правни посао није ни закључен, односно да га није ни било, што у конкретном случају значи да радни однос тужилце није ни постојао. С обзиром да се побијаним решењем само констатује да је радни однос тужилце престао са даном 23.03.2015. године због утврђивања ништавости закљученог уговора о раду, то је наведено решење законито, без обзира на чињеницу што се тужени у уводу решења позвао на одредбу члана 179 став 1 тачка 1 Закона о раду.

(пресуда Основног суда у Новом Пазару, Судска јединица у Тутину П1-324/16 од 12.04.2017. године, пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1. 1720/17 од 16.11.2017. године и пресуда Врховног касационог суда Рев2 660/2018 од 20.09.2018. године)

*Сентенцу приредила: Марија Цимеша Фуртула,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ПРАВО НА ГОДИШЊИ ОДМОР
(чланови 72 и 191 Закона о раду
(„Службени гласник РС“, бр. 24/05, 61/05 и др.))

Запослени нема право на годишњи одмор за период када због незаконитог престанка радног односа није радио, јер је право на годишњи одмор везано за рад.

Из образложења:

Код чињенице да је тужилац након поништаја решења о отказу уговора о раду туженог од 14.08.2017. године враћен на рад дана 08.10.2020. године произилази да за 2020. годину има право на сразмеран део годишњег одмора на начин како је то утврђено оспореним решењем, без обзира што тужилац у 2020. години није засновао радни однос код туженог, већ је након поништаја

незаконитог решења о отказу уговора о раду, враћен на рад. Како је право на годишњи одмор везано за рад правилно је првостепени суд закључио да тужиоцу припада сразмеран део годишњег одмора за 2020. годину, за период када је у тој години радио код туженог. На то упућује и одредба члана 191 Закона о раду, која прописује правне последице незаконитог отказа. Наведеним чланом у ставу 1 је прописано да ће суд ако у току поступка утврди да је запосленом престао радни однос без правног основа, на захтев запосленог, одлучити да се запослени врати на рад, да му се исплати накнада штете и уплате припадајући доприноси за обавезно социјално осигурање за период у коме запослени није радио. Накнада штете из става 1 овог члана утврђује се у висини основне зараде која у себи садржи припадајући порез и доприносе у складу са законом, у који не улази накнада за исхрану у току рада, регрес за коришћење годишњег одмора, бонуси, награде и друга примања по основу доприноса пословном успеху послодавца (став 2).

Имајући у виду наведено, нису основани жалбени наводи тужиоца који се свде на тврђење да је првостепени суд погрешно применио материјално право, јер тужилац у 2020. години није засновао радни однос, нити је то година у којој му престаје радни однос, па се не може применити одредба члана 72 Закона о раду, јер тужилац након поништаја незаконитог решења о отказу уговора о раду има право на потпуну реинтеграцију. Ово из разлога што је право на годишњи одмор везано за рад, за који период је тужиоцу побјаним решењем одобрен годишњи одмор, како је то правилно закључио и првостепени суд.

(пресуда Основног суда у Ужицу ПП. 10/2022 од 19.04.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1. 2729/22 од 13.10.2022. године)

*Сентенцу приредила: Марија Цимеша Фуртула,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ВРЕМЕ ПРОВЕДЕНО У ПУТУ ДО МЕСТА РАДА И НАТРАГ
(члан 155 Закона о полицији
(„Службени гласник РС“, бр. 6/16 и др.))**

Време које запослени проведе у превозу ради доласка на редовно место рада и повратка са рада не представља његово радно време.

Из образложења:

Одредбом члана 155 Закона о полицији („Службени гласник РС“, бр. 6/2016 и др.) прописано је да прековремени рад, у смислу овог закона, подразумева рад дужи од пуног радног времена у случају више силе, изненадног повећања обима посла и у другим случајевима када је неопходно да се у одређеном року заврши посао који није планиран (став 1); да полицијски службеник по правилу не може да ради дуже од 12 часова дневно укључујући и прековремени рад, при чему сам прековремени рад не може да траје дуже од осам сати недељно (став 2); да ако полицијски службеник проведе на раду непрекидних 12 часова дневно, прековремени рад може трајати најдуже до окончања започетог посла, а максимално до додатних четири сата прековременог рада (став 3); да се у случају сагласности руководиоца и полицијског службеника и у обостраном договору око распореда радног времена прековремени часови могу тромесечно обрачунати као слободни часови у односу 1:2 који се могу искористити најкасније у року од шест месеци од протеча тромесечја у коме су утврђени (став 4); као и да је руководилац дужан да у случају прековременог рада обезбеди полицијском службенику превоз, односно да му накнади трошкове превоза од места становања до места обављања прековременог рада и обрнуто (став 5). Чланом 187 став 1 истог закона прописано је да полицијски службеник остварује право на увећану плату у висини утврђеној овим законом и то, између осталог, за прековремени рад - за сваки сат рада који по налогу надлежног руководиоца ради дуже од пуног радног времена у висини 28,6% вредности радног сата основне плате (тачка 3). Такође, одредбом члана 12 став 1 Посебног колективног уговора за полицијске службенике („Службени гласник РС“, бр. 22/2015 и 70/2015) прописано је да запослени имају право на додатак на плату, између осталог, и за прековремени рад у висини од 28,6% од основне плате (тачка 4). Према члану 27 став 1 тачка 3 Посебног колективног уговора за полицијске службенике („Службени гласник РС“, бр. 62/19 и 62/20), који се примењује од 31.08.2019. године, полицијски службеник остварује право на увећану плату и то за: прековремени рад - за сваки сат рада који по налогу надлежног руководиоца ради дуже од пуног радног времена у висини од 28,6% вредности радног сата основне плате.

Полазећи од наведених норми материјалног права приликом обрачуна сати проведених на раду морају се узети стварни сати за које је тужилац био радно ангажован и расположив послодавцу. Супротно наводима жалбе

тужиоца, радно време тужиоца не почиње часом уласка у службено возило (комби), већ почиње у 8,00 сати, односно у 20 часова на граничном прелазу - примопредајом смене. Време проведено у превозу од полазне станице до граничног прелаза, где је тужилац радио, није време проведено на службеном путу у циљу обављања службеног задатка ван редовног места рада, већ време проведено у превозу ради доласка на редовно место рада и повратка са рада, због чега и не представља радно време тужиоца, како то правилно закључује и првостепени суд.

(пресуда Основног суда у Ужицу П1. 73/21 од 12.01.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1. 2/23 од 10.03.2023. године)

Сентенцу приредила: Марија Цимеша Фуртула, судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу

НАДЛЕЖНОСТ УПРАВНОГ СУДА

(члан 1 Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11 и др.), члан 24 став 3 и члан 31 став 1 Закона о уређењу судова („Службени гласник РС“, бр. 10/23), члан 3 и члан 4 Закона о управним споровима („Службени гласник РС“, бр. 111/09))

Суд опште надлежности није надлежан да у радном спору одлучује о законитости коначног акта о стицању наставног звања у високошколској установи са заснивањем радног односа, у ситуацији када се тужбом оспорава одлука о избору кандидата.

Из образложења:

Тужилца је тужбеним захтевом тражила да се пониште као неправилне и незаконите одлуке наставно - стручног већа тужене, и то: одлука о избору А.А. у звање вишег предавача за ужу научну област Интегративна здравствена и социјална заштита, на одређено време до пет година, са пуним радним временом и одлука о избору Б.Б. у звање вишег предавача за ужу научну област Јавно здравље, на одређено време до пет година, са пуним радним временом, као и да се наложи туженој да спроведе поновни поступак доношења одлуке за избор кандидата у наведена звања. Тужбеним наводима је навела да поништај наведених одлука тражи јер тужена није испоштовала

услове за избор кандидата прописане Правилником тужене о избору у звање наставника и сарадника и Законом о високом образовању. Имајући у виду да је тужиља тужбеним захтевом тражила да се изврши оцена законитости наведених аката тужене високошколске установе о избору у наставно звање са заснивањем радног односа; да се тужиљиним тужбом оспорава одлука о избору, односно поступак избора и његов исход у погледу изабраних кандидата јер према мишљењу тужиље тужена није испоштовала услове за избор кандидата прописане Правилником тужене о избору у звање наставника и сарадника и Законом о високом образовању то, сагласно наведеним прописима, одлучивање о тако постављеном тужбеном захтеву тужиље не треба да буде предмет радног спора, већ предмет управног спора јер је Управни суд надлежан да у управном спору одлучује о законитости коначног акта о стицању наставног звања у високошколској установи са заснивањем радног односа, када се, као у конкретном случају, тужбом оспорава поступак избора и одлука о избору у наставно звање, због чега је Апелациони суд, применом одредбе члана 391 став 2 ЗПП укинуо побијану пресуду, одбацио тужиљину тужбу и одлучио као у ставу првом изреке ове одлуке.

*(пресуда Основног суда у Параћину, Судска јединица у Ђуприји
П1-543/21 од 10.03.2022. године и решење Апелационог
суда у Крагујевцу Гж1. 3379/22 од 11.05.2023. године)*

*Сентенцу приредила: Драгана Танасковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**НАКНАДА ТРОШКОВА ЗА ДОЛАЗАК НА РАД
И ОДЛАЗАК СА РАДА У ВЕЗИ СА ПРОМЕНОМ
БРАЧНОГ СТАТУСА И ПРЕБИВАЛИШТА
(члан 118 став 1 тачка 1 Закона о раду
(„Службени гласник РС“, бр. 75/14...95/18)**

У ситуацији када је сходно одредбама Правилника послодавца о накнади трошкова превоза промена брачног статуса нужен услов за промену већ пријављене релације за остваривање наведеног права, запослена заснивањем ванбрачне заједнице није испунила тражени услов.

Из образложења:

Према наводима тужиље, иста је засновала ванбрачну заједницу и прешла је да живи код ванбрачног партнера (на другој адреси у односу на до тада пријављену). Туженој, као послодавцу, поднела је захтев у коме је тражила промену релације везану за трошкове превоза, који је тужена одбила, наводећи да нису испуњени услови сходно члану 3 Правилника тужене о накнади трошкова за долазак и одлазак са рада, јер није дошло до промене брачног статуса тужиље. Из садржине норме члана 118 став 1 тачка 1 Закона о раду (којом је прописано да запослени има право на накнаду трошкова у складу са општим актом и уговором о раду и то: за долазак и одлазак са рада, у висини цене превозне карте у саобраћају, ако послодавац није обезбедио сопствени превоз, док је ставом 3 истог члана прописано да промена места становања запосленог након закључења уговора о раду, не може да утиче на увећање трошкова превоза које је послодавац дужан да накнади запосленом у тренутку закључења уговора о раду, без сагласности послодавца), члана 3 Правилника тужене о накнади трошкова превоза за долазак на рад и повратак са рада број 1174 од 13.11.2015. године (којим је таксативно наведено да је могућа промена релације услед промене брачног статуса, куповине куће/стана, отварање нове аутобуске линије јавног превозника, која је ближа кућној адреси запосленог), члана 62 став 5 Устава Републике Србије (којим је прописано да се ванбрачна заједница изједначава са браком, у складу са законом) и одредбе члана 4 став 1 Породичног закона (којом је прописано да је ванбрачна заједница трајнија заједница живота жене и мушкарца, између којих нема брачних сметњи (ванбрачни партнери), док је ставом 2 прописано да ванбрачни партнери имају права и дужности супружника под условима одређеним овим законом), те да је ванбрачна заједница супруге изједначена је са правима и обавезама брачне супруге, али само у погледу издржавања, у складу са одредбом члана 152 став 1 Породичног закона и у погледу заједнички стечене имовине, сходно одредби члана 191 Породичног закона, произлази да се ванбрачни партнер код остваривања права на накнаду трошкова превоза, у смислу одредбе члана 3 Правилника тужене о накнади трошкова превоза не може изједначити са брачним партнером. Како из одредбе члана 3 наведеног правилника, произлази да је промена брачног статуса нужан услов за промену већ пријављене релације за остваривање трошкова превоза, правилно је првостепени суд закључио да тужиља заснивањем ванбрачне заједнице није испунила услов за промену релације

код остваривања трошкова превоза. Ово из разлога што се изједначавање ванбрачне и брачне заједнице односи само на брачне и породичне односе, као и на права и обавезе која из њих произлазе, а регулисана су Породичним законом, а не и на права и обавезе супружника која су регулисана посебним законима. Сходно наведеном, по оцени Апелационог суда, правилно је првостепени суд закључио да тужилца заснивањем ванбрачне заједнице није стекла право на измењену накнаду трошкова превоза за долазак на рад и одлазак са рада, а поводом промењене релације превоза, јер заснивањем ванбрачне заједнице (која у поступку није доказана, осим овере потписа ванбрачних партнера, као трајнија заједница живота и економска заједница), није променила брачни статус, што је неопходан услов за остваривање овог права у смислу одредбе члана 3 Правилника о накнади трошкова превоза за долазак на рад и повратак са рада, као важећег општег акта послодавца, чија уставност и законитост није била предмет оцене од стране Уставног суда.

(пресуда Основног суда у Чачку ПП-268/21 од 21.10.2022. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1-773/23 од 02.11.2023. године)

*Сентенцу приредила: Драгана Танасковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ДИСКРЕЦИОНО ПРАВО ЗА ОДЛУЧИВАЊЕ О ИЗБОРУ КАНДИДАТА ЗА ПРИЈЕМ У РАДНИ ОДНОС (члан 141 став 4 Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/16, 95/18))

Одлука о пријему кандидата у радни однос, иако се доноси применом дискреционог права доносиоца, мора да садржи образложене разлоге за доношење такве одлуке, сходно одредби члана 141 став 4 Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/16, 95/18).

Из образложења:

„...Одлука о избору кандидата за пријем у радни однос доноси се у форми решења, које се доставља кандидатима, који имају право да против тог решења поднесу жалбу. Наведена решења, сагласно одредби члана 141 став 4 Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр.

18/16, 95/18) садрже и образложење које мора да буде разумљиво и да садржи кратко излагање захтева странке, чињенично стање и доказе на основу којих је оно утврђено, разлоге који су били одлучујући код оцене сваког доказа, прописе и разлоге који, с обзиром на утврђено чињенично стање, упућују на одлуку из диспозитива и разлоге зашто није уважен неки захтев или предлог. Образложење садржи и разлоге због којих је орган одступио од решења која је раније доносио у истим или сличним управним стварима. Ако је одлучено по слободној оцени, образложење садржи и пропис који орган овлашћује на то, разлоге којима се руководио при одлучивању и у којим границама и с којим циљем је применио овлашћење да одлучује по сопственој оцени.

Како је у конкретном случају у оспореним одлукама конкурсне комисије и директора школе наведено само да је конкурсна комисија тужене утврдила испуњеност услова кандидата за пријем у радни однос на основу члана 139 Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17...6/20), да су, након пријема резултата психолошке процене за рад са децом и ученицима, сачинили листу од 12 кандидата (међу којима је и тужиља), који испуњавају услове за пријем у радни однос, заказали и обавили разговоре са кандидатима, те да је конкурсна комисија, након увида у комплетну документацију, једногласно донела одлуку о пријему у радни однос професора разредне наставе, очито је да наведене одлуке суштински не садрже разлоге због чега су изабрани кандидати добили предност у односу на друге кандидате, па и у односу на тужиљу, односно, не садрже разлоге о томе којим се критеријумима водила конкурсна комисија тужене школе приликом избора, иако је требало да их садржи, што их чини незаконитим.”

(пресуда Основног суда у Рашкој III-150/20 од 19.10.2021. године, пресуда Апелационог суда у Крагујевцу ГжI. 119/22 од 25.08.2022. године и пресуда Врховног касационог суда Рев2 4375/2022 од 26.07.2023. године)

*Сентенцу приредила: Марина Миликић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

АКТИВНА ЛЕГИТИМАЦИЈА НАСЛЕДНИКА (члан 191 Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05 и др.))

У погледу права на подношење тужбе за накнаду штете у виду изгубљене зараде због последица правноснажног незаконитог престанка радног односа преминулог запосленог, активно су легитимисани његови наследници, јер се моментом смрти отвара наслеђе, а имовина по сили закона прелази на наследнике.

Из образложења:

Право на зараду јесте једно од основних права из радног односа запосленог и у том смислу исто јесте лично право, с тим да предмет тужбеног захтева тужилаца, у конкретном случају, није реализација личног права сада покојне А.А. већ њеног права на имовину. Наиме, Уставом Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 98/06, 115/21) и то одредбом члана 58 одређено је: да се јемчи мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона (став 1); као и да право својине може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне (став 2); затим додатним Протоколом 1 уз Конвенцију о људским правима и основним слободама, чланом 1, названим Заштита имовине, одређено је да свако физичко и правно лице има право на неометано уживање своје имовине; да нико не може бити лишен своје имовине осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права; да претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примењује законе које сматра потребним да би регулисала коришћење имовине у складу с општим интересима или да би обезбедила наплата пореза или других дажбина или казни. Сагласно наведеном Протоколу у одређеним околностима, чак и „леgitимно очекивање“ стицања неке имовине сматра се имовином и, такође, може да ужива заштиту из члана 1 Протокола 1 наведене Конвенције. Како је у конкретном случају Основни суд у Краљеву тек доношењем пресуде ПП бр. 57/19 (16) од 01.04.2019. године манифестовао своје утврђење да је тужиљи радни однос престао без правног основа (није у току поступка странкама учинио доступним да је дошао до наведеног утврђења) покојна А.А. је стекла могућност да, као последицу незаконитог престанка радног односа, тражи да јој тужени исплати накнаду штете, сагласно одредби члана 191 став 1 Закона о раду која се сагласно ставу 2 исте нормe материјалног права утврђује у висини изгубљене зараде која у себи

садржи припадајући порез и доприносе у складу са законом, у коју не улази накнада за исхрану у току рада, регрес за коришћење годишњег одмора, бонуси, награде и друга примања по основу доприноса пословном успеху послодавца (првостепени суд је висину изгубљене зараде покојне А.А. обрачунао у складу са наведеном нормом материјалног права).

Према оцени Апелационог суда, сада покојна А.А. је тада, а због наведеног законског решења последица утврђеног незаконитог престанка радног односа, била у стању „леgitимног очекивања“ стицања имовине и то накнаде причињене јој штете, која се због тога и има сматрати њеном имовином, која ужива заштиту у складу са наведеним нормама материјалног права, а чију реализацију су због њене смрти, затражили тужиоци као њени наследници, јер се моментом смрти отвара наслеђе, а имовина по сили закона прелази на наследнике.

(пресуда Основног суда у Краљеву ПП бр. 510/2021 од 23.01.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1. 2162/23 од 02.10.2023. године)

*Сентенцу приредила: Јована Турањанин,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ПРАВО НЕИЗАБРАНИХ КАНДИТАТА
НА ОБРАЗЛОЖЕНУ ОДЛУКУ
(члан 154 став 7 Закона
о основама система образовања и васпитања
(„Службени гласник РС“, бр. 10/19))**

Органи конкурсног поступка имају обавезу да образложе зашто је један кандидат изабран у односу на друге, јер наспрам те обавезе је право неизабраних кандидата на делотворну правну заштиту која се неће остварити ако се не наведу чињенице и закључци на основу којих је извршен избор.

Из образложења:

Циљ расписивања конкурса није само да се испоштује форма и избор кандидата изврши по процедури прописаној законом, већ да се изабере онај кандидат који ће најбоље и најуспешније обављати послове упражњеног радног места. Управо овај циљ, искључује самовољу и неуважавање

објективних критеријума при вршењу дискреционог права конкурсне комисије приликом избора кандидата, јер је њено дискреционо право да по сопственом нахођењу изврши пријем кандидата у радни однос, ограничено не само условима конкурса, већ и интересом установе, који захтева да буде изабран онај кандидат који ће најуспешније обављати послове радног места на које се бира. Због тога, решење које се доноси на основу члана 154 став 7 Закона о основама система образовања и васпитања мора садржати разлоге којима се конкурсна комисија руководила приликом избора кандидата, а из којих несумњиво произлази да ће изабрани кандидат успешније обављати послове конкретног радног места у односу на кандидате који нису изабрани, а били су учесници и испуњавали услове предметног конкурса. Управо то отклања произвољност и арбитрерност органа конкурсног поступка, па они имају обавезу да образложе зашто је један кандидат изабран у односу на друге, јер наспрам те њихове обавезе је право неизабраних кандидата на делотворну правну заштиту која се неће остварити ако се не наведу чињенице и закључци на основу којих је извршен избор.

(пресуда Основног суда у Ужицу ПП-330/23 од 19.09.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1. 3589/23 од 27.11.2023. године)

*Сентенцу приредила: Јована Турањанин,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ОТКАЗ ОД СТРАНЕ ЗАПОСЛЕНОГ **(члан 178 став 1 Закона о раду** **(„Службени гласник РС“, бр. 24/05 и др.))**

Писана изјава запосленог достављена послодавцу да не жели више да буде у радном односу код послодавца и да више неће долазити на посао је изричита, јасна, категорична и недвосмислена, односно таква да не захтева тумачење, те представља валидан основ за отказ уговора о раду и производи правно дејство од момента достављања послодавцу.

Из образложења:

Наиме, према чињеничном утврђењу првостепеног суда: тужилац је уговором о раду странака закљученим дана 01.10.2019. године засновао

радни однос на неодређено време код туженог ради обављања послова НК радника; исти је почев од јула месеца 2020. године одсуствовао са рада; дана 05.09.2020. године тужилац се телефонским путем чуо са А.А., запосленим код туженог, који је замењивао лице задужено за обављање послова везаних за пријаву и одјаву запослених код туженог, са којим се договорио да А.А., у тужиочево име и за његов рачун састави захтев за раскид радног односа који ће тужилац потписати и предати послодавцу; у складу са постигнутим договором са тужиоцем, А.А. је саставио писмено (захтев за раскид радног односа, као и решење о раскиду уговора о раду) и у истом навео да је састављен дана 04.09.2020. године иако је састављен 05.09.2020. године, под којим датумом је донето и сада оспорено решење о раскиду уговора о раду, сматрајући да је потребно да захтев за раскид уговора о раду буде евидентиран и заведен дана 04.09.2020. године, а да је решење донето 05.09.2020. године; тужилац је потписао и предао захтев за раскид радног односа, када му је истом приликом уручено сада оспорено решење о раскиду уговора о раду; у захтеву за раскид радног односа је наведено да тужилац обавештава туженог да не жели да буде у радном односу у његовој радњи, из својих личних разлога; да од дана 05.09.2020. године више неће долазити на посао; као и да ће сво задужење која има од инвентара и алата уредно вратити у магацин, да је састављено у Александровцу дана 04.09.2020. године, да је подносилац захтева тужилац, да је потписан од стране тужиоца; сада оспореним решењем о раскиду уговора о раду тужени је одлучио да се тужиоцу, запосленом на пословима НК радника, откаже уговор о раду на лични захтев, као и да запосленом престане радни однос са даном 05.09.2020. године.

По оцени Апелационог суда, тужилац захтев за раскид радног односа није потписао у заблуди, већ је наведену изјаву потписао слободно, својом вољом јер сама садржина тужиочеве писмене изјаве достављене туженом послодавцу да не жели више да буде у радном односу код туженог и да од 05.09.2020. године више неће долазити на посао је изричита, јасна, категорична и недвосмислена, односно таква да не захтева тумачење због чега је представљала валидан основ за отказ уговора о раду и произвела је правно дејство од момента достављања послодавцу. На правилност наведеног закључка првостепеног суда не утичу жалбени наводи тужиоца да му је приликом уручивања докумената за радужење са радног места дато да потпише више докумената чиме је, према тужиочевим тврдњама, и

доведен у заблуду у односу на то шта конкретно потписује због чега његова писана изјава о отказу уговора о раду свом послодавцу није могла изазвати престанак радног односа. Како тужилац зна да чита и пише, то чињеница да му је приликом раздуживања дато да потпише више писмена не значи да га је тужени наведени начин довео у заблуду шта конкретно потписује, јер је тужилац био у могућности да прочита сва писмена која су му дата да потпише, а при том га нико није принудио да иста потпише, што се односи и на захтев за раскид уговора о раду који је А.А. саставио на тужиочев захтев, у његово име и за његов рачун, због чега и нису основани наведени жалбени наводи тужиоца.

*(пресуда Основног суда у Брусу, Судска јединица у Александровцу
П1-50/20 од 14.03.2023. године и пресуда Апелационог суда
у Крагујевцу Гж1. 2360/23 од 07.12.2023. године)*

*Сентенцу приредила: Јована Турањанин,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**НАКНАДА ШТЕТЕ У ВИДУ НЕИСПЛАЋЕНЕ ЗАРАДЕ
(члан 164 Закона о раду („Службени гласник РС“,
бр. 32/13) и члан 154 Закона о облигационим односима
(„Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78... и др.))**

Уплатом доприноса од стране послодавца у корист запосленог, у висини уговорене зараде, за период у коме запослени не обавља фактички рад, које понашање послодавац толерише, не решавајући радноправни статус запосленог, створен је основ одговорности послодавца за насталу штету у виду неисплаћене зараде за утужени период.

Из образложења:

Наиме, Закон о раду („Службени гласник РС“, бр. 32/13) у члану 16 став 4, као једну од обавеза послодавца прописује да је послодавац дужан да запосленом обезбеди обављање послова утврђених уговором о раду. Чланом 17 истог закона, прописано је да су послодавац и запослени дужни да се придржавају права и обавеза утврђених законом, општим актом и уговором о раду. Код чињеница да је тужилац у утужном периоду имао закључен

уговор о раду са туженим на неодређено време; да је тужилац запослен по програму Националне службе за запошљавање, на тај начин што је тужени закључио уговор о додели субвенције за отварање нових радних места, по ком основу је добио средства за субвенцију ради запошљавања незапосленог лица и то баш за тужиоца; да је тужени био у обавези да заснује радни однос на неодређено време са пуним радним временом са тужиоцем и обезбеди трајање уговора о раду најмање 12 месеци; да је пуномоћник туженог дана 13.04.2017. године, у одговору на тужбу изјавио да је тужени пропустио да одјави тужиоца и да је то учинио закључно са априлом 2014. године; као и да је исказом сведока утврђено да тужени у утуженом периоду није тужиоцу решио радноправни статус на други начин, то је јасно, да је уговор о раду на неодређено време био на снази. Ово тим пре што је тужени, иако је знао да тужилац у утуженом периоду не обавља рад, понашање тужиоца и његов рад толеришао. Поред тога, тужилац је све време током утуженог периода био пријављен код надлежних фондова за који период је тужени обрачунавао и у корист тужиоца извршио уплату доприноса из обавезног социјалног осигурања у износу уговореном уговором о раду тужиоца, на који начин произилази да је тужени заправо признао и прихватио да тужиоцу за утужени период исплати уговорену зараду, без обзира што тужилац није долазио на рад. Уплатом доприноса у корист запосленог, у висини уговорене зараде, по оцени Апелационог суда, за период у коме није обављен фактички рад, створен је основ одговорности послодавца за насталу штету у виду неисплаћене зараде за утужени период, у смислу члана 164 Закона о раду и члана 154 Закона о облигационим односима.

(пресуда Основног суда у Брусу III.бр. 17/2020 од 10.12.2021. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу ГжI. 3825/22 од 31.08.2023. године)

*Сентенцу приредила: Јована Турањанин,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ПРЕРАСТАЊЕ РАДНОГ ОДНОСА НА ОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ
У РАДНИ ОДНОС НА НЕОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ****(члан 37 став 2 и 6 Закона о раду
(„Службени гласник РС”, бр. 24/05...75/14))**

Ако се време за које је закључен анекс уговора о раду, односи на породилско одсуство и одсуство са рада ради неге детета, исто не може представљати време које у смислу одредбе члана 37 став 2 и 6 Закона о раду потребно за прерастање радног односа на одређено време у радни однос на неодређено време.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, тужила је са туженим закључила уговор о раду на одређено време 15.09.2016. године, у трајању од три месеца од 15.09.2016. године до 14.12.2016. године. Анексом уговора о раду од 31.12.2016. године, уговарачи су сагласни да су закључили уговор о раду од 21.12.2016. године на одређено време од 15.12.2016. године до 14.12.2017. године, а анексом уговора о раду од 16.10.2017. године, да су сагласни да је запослена на одсуству са рада - трудничком боловању од 03.05.2017. године, а на породилском одсуству од 19.08.2017. године, док се у члану 3 анекса наводи „да запослени заснива радни однос на одређено време од 15.12.2017. године до истека коришћења права на породилско одсуство, одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета“. Тужила је од 03.04.2017. године била спречена за рад до даљњег због одржавања трудноће, што је утврђено из извештаја о привременој спречености за рад од 28.07.2018. године, те је за време трајања спречености за рад тужени исплаћивао накнаду зараде од 100%. Тужени је решењем од 13.08.2018. године одобрио тужили коришћење првог дела годишњег одмора за 2018. годину у трајању од десет радних дана, а решењем од 10.09.2018. године изменио напред наведено решење и тужили одобрио коришћење годишњег одмора за 2018. годину у укупном трајању од двадесет радних дана, који ће користити у периоду од 20.08.2018. године до 14.09.2018. године. Тужени је донео решење о престанку радног односа тужиле услед истека рока на који је заснован са даном 14.09.2018. године.

Одредбом члана 187 Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05,...75/14) прописано је да за време трудноће, породилског одсуства,

одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета послодавац не може запосленом да откаже уговор о раду (став 1); да се запосленом из става 1 овог члана, рок за који је уговором засновао радни однос на одређено време продужава до истека коришћења права на одсуство (став 2) и да је решење о отказу уговора о раду ништаво ако је на дан доношења решења о отказу уговора о раду послодавцу било познато постојање околности из става 1 овог члана или ако запослени у року од 30 дана од дана престанка радног односа обавести послодавца о постојању околности из става 1 овог члана и о томе достави одговарајућу потврду лекара или другог надлежног органа. Тужени је сагласно цитираним законским одредбама које забрањују отказивање уговора о раду у стадијуму породилског одсуства или одсуства ради неге детета или одсуства ради посебне неге детета са тужиљом закључио анекс уговора о раду 16.10.2017. године, којим је у члану 3 предвиђено да запослени заснива радни однос на одређено време од 15.12.2017. године до истека коришћења прва на коришћење породилског одсуства, одсуство са рада ради неге детета или одсуства са рада ради посебне неге детета. Дакле, у конкретном случају, тужиља је била у радном односу на одређено време код туженог на основу уговора о раду од 15.09.2016. године до 14.12.2017. године, односно годину дана и три месеца. Тужени је анексом од 16.10.2017. године спречио наступање отказног разлога – истек времена на који је уговор о раду закључен, одређујући почетак радног односа на одређено време почев од 15.12.2017. године и омогућивши тужиљи коришћење права из корпуса који су обухваћени главом VII „заштита материнства“ - породилско одсуство и одсуство са рада ради неге детета. Имајући у виду наведено, правилно је првостепени суд одбио тужбени захтев тужиље као неоснован, јер се време за које је закључен наведени анекс односи на породилско одсуство и одсуство са рада ради неге детета, те не може представљати време које је у смислу одредбе члана 37 став 2 и 6 Закона о раду потребно за прерастање радног односа на одређено време у радни однос на неодређено време.

(пресуда Основног суда у Ужицу III-976/18 од 26.11.2019. године, пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1. 1012/20 од 02.02.2021. године и пресуда Врховног касационог суда Рев2 1753/2021 од 21.02.2022. године)

*Сентенцу приредила: Јована Турањанин,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

ЗАРАДА ЗА ОБАВЉЕНИ РАД
(члан 106 и члан 107 Закона о раду („Службени
гласник РС“ бр. 24/05,...95/18))

Запосленом не припада увећана зарада када је поред обављања послова свог радног места у току уговореног радног времена обављао и сродне послове за које се захтева иста стручна спрема, знање и способности, у ситуацији када није доказано да је утврђиван радни учинак и да су испуњени услови за увећање зараде.

Из образложења:

Одредбом члана 104 став 1 Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05,... 95/18) прописано је да запослени има право на одговарајућу зараду, која се утврђује у складу са законом, општим актом и уговором о раду. Одредбом члана 106 Закона о раду зарада за обављени рад и време проведено на раду састоји се од основне зараде, дела зараде за радни учинак и увећане зараде, а према члану 107 истог закона, основна зарада се одређује на основу услова, утврђених правилником, потребних за рад на пословима за које је запослени закључио уговор о раду и времена проведеног на раду (став 1); радни учинак се одређује на основу квалитета и обима обављеног посла, као и односа запосленог према радним обавезама (став 2); општим актом се утврђују елементи за обрачун и исплату основне зараде по основу радног учинка из става 1 и 2 овог члана (став 3) и уговором о раду може да се утврди основна зарада у већем износу од основне зараде утврђене на основу елемената из општег акта (став 4).

Код чињеница да је тужила у оквиру уговореног непуног радног времена обављала послове свог радног места, за чије обављање је према вештачењу и исказу сведока А.А, било потребно мање времена од уговореног радног времена, због чега су у циљу ефикасности обављања послова код туженог, како је то и предвиђено одредбом члана 11 уговора о раду да тужила као запослена прихвата да у току рада буде премештена на друге одговарајуће послове због потреба процеса рада у складу са члановима 10 и 17 колективног уговора, распоређивали је да обавља и послове евидентичара, а у питању су сродни послови, за које се захтева иста стручна спрема, знања и способности, с тим што је за послове радног места тужиле предвиђен коефицијент 1,058, а за послове евидентичара у производњи нижи и износи 1,032, при чему није

доказала да је од послодавца утврђиван њен радни учинак и да је испунила услове за увећање зараде по том основу, то је неоснован тужбени захтев за исплату увећане зараде тужиље за 28,83%, сразмерно ком проценту је према вештачењу просечно обављала послове евидентичара. Осим тога, такво увећање зараде није прописано одредбом члана 108 Закона о раду, нити је уговорено уговором о раду, из којих разлога Апелациони суд налази да је неоснован захтев за исплату потраживане увећане зараде, па је одлучио као у изреци ове пресуде.

(пресуда Основног суда у Пожеги ПП-80/22 од 28.02.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1. 1663/23 од 04.10.2023. године)

*Сентенцу приредила: Наташа Јанковић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ГРУПА ЗАПОСЛЕНИХ КАО ИЗВРШИОЦИ РАДЊЕ
ЗЛОСТАВЉАЊА НА РАДУ
(члан 6 став 3 Закона о спречавању злостављања на раду
(„Службени гласник РС“, бр. 36/2010))**

У поступку по тужби за утврђивање злостављања на раду, запослени има правни интерес да се одлучи о његовом захтеву у односу на групу запослених код правног лица који су означени као извршиоци радњи злостављања на раду, а суд је у обавези да одлучи о његовом захтеву у целости и утврди да ли постоји одговорност означених лица.

Из образложења:

Побијано решење донето је уз битну повреду одредбе парничног поступка из члана 374 став 2 тачка 2 Закона о парничном поступку о којој другостепени суд води рачуна по службеној дужности, а на коју се и жалбом тужиоца на решење основано указује имајући у виду да је првостепени суд доносећи одлуку о одбијању захтева тужиоца за доношење допунске пресуде у суштини одбио да одлучује о захтеву за који је надлежан. Тиме је истовремено учињена и битна повреда одредбе парничног поступка из члана 374 став 1 у вези члана 3 став 1 ЗПП, на коју битну повреду се такође указује жалбом тужиоца, јер првостепени суд тиме није одлучио о постављеном

тужбеном захтеву у целости како исти гласи. Виши суд који је сходно члану 25 став 1 тачка 7 Закона о уређењу судова надлежан да одлучује о споровима за заштиту од злостављања на раду, није одлучио о делу захтева тужиоца који је усмерен и на групу запослених А.А, Б.Б. и В.В, као извршиоце радњи злостављања на раду, о којем делу захтева тужилац има правни интерес да се одлучи сходно члану 6 став 3 Закона о спречавању злостављања на раду („Службени гласник РС“, бр. 36/2010), којим је прописано да се извршиоцем злостављања сматра послодавац са својством физичког лица или одговорно лице код послодавца са својством правног лица, запослени или група запослених код послодавца који врши злостављање из става 1 и 2 овог члана. У судском поступку по тужби за утврђивање злостављања на раду пасивно је легитимисан послодавац, али се вршење појединачних, конкретних радњи злостављања цени у односу на конкретног извршиоца радње или радњи, односно у односу на групу запослених као вршиоце радње злостављања на раду, који нису тужбом ни обухваћени као тужени.

(пресуда Вишег суда у Ужицу ПП-9/20 од 25.08.2022. године, решење Вишег суда у Ужицу ПП-9/20 од 05.07.2023. године и решење Апелационог суда у Крагујевцу Гж1-3099/23 од 05.10.2023. године)

*Сентенцу приредио: Душан Пековић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ НЕПОШТОВАЊА
ОТКАЗНОГ РОКА ОД СТРАНЕ ЗАПОСЛЕНОГ
(члан 178 Закона о раду
(„Службени гласник РС“, бр. 24/05...113/17))**

У случају када запослени прекрши отказни рок код давања отказа од стране запосленог, послодавац не може уговором о раду да запосленом одреди висину накнаде штете за случај непоштовања отказног рока, имајући у виду да таква обавеза за запосленог у суштини представља санкцију и уговорну казну, јер је висина накнаде штете унапред одређена и пре него што је штета настала и доспела, а послодавац би евентуално имао право само на стварну штету услед непоштовања отказног рока.

Из образложења:

Наиме, одредбом члана 175 тачка 4 Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05...113/17), прописано је да радни однос престаје отказом уговора о раду од стране послодавца или запосленог. Одредбом члана 178 истог закона прописано да запослени има право да послодавцу откаже уговор о раду (став 1), да отказ уговора о раду запослени доставља послодавцу у писаном облику, најмање 15 дана пре дана који је запослени навео као дан престанка радног односа-отказни рок (став 2), да се општим актом или уговором о раду може утврдити дужи отказни рок, али не дужи од 30 дана. У члану 161 Закона о раду прописано је да је запослени одговоран за штету коју је на раду или у вези с радом, намерно или крајњом непажњом, проузроковао послодавцу, у складу са законом (став 1), да постојање штете, њену висину, околности под којима је настала, ко је штету проузроковао и како се накнађује - утврђује послодавац, у складу са општим актом, односно уговором о раду (став 5), а ако се накнада штете не оствари у складу са одредбама става 5 овог члана, о накнади штете одлучује надлежни суд (став 6).

Уговором о раду број 098/8 од 01.06.2018. године, који се примењује почев од 14.06.2018. године, у члану 14 став 1 овог уговора предвиђено је да свака уговорна страна може да откаже овај уговор, ставом 2 истог члана одређено је да запослени може да откаже уговор тако што ће отказ уговора у писменој форми доставити послодавцу најмање 30 дана пре датума са којим жели његов раскид, док је ставом 3 прописано да уколико запослени престане са радом пре истека отказног рока дужан је да послодавцу накнади штету у висини од 6 бруто зарада које је запослени остварио у претходном месецу у односу на месец у којем му је престао радни однос.

Имајући у виду у поступку несумњиво утврђене чињенице, да је тужени (запослени) пријављен код другог послодавца почев од 22.06.2018. године, а да је захтев за престанак радног односа са отказним роком од 15 дана доставио тужиоцу (послодавцу) 25.06.2018. године, тужени је на тај начин поступио супротно одредби члана 178 став 2 Закона о раду и одредби члана 14 став 2 уговора о раду јер је престао са радом код тужиоца пре уговором о раду одређеног отказног рока од 30 дана.

Према цитираним одредбама материјалног права, отказни рок је прописан у корист послодавца и у случају када запослени прекрши отказни рок, послодавац има право на накнаду штете од стране запосленог, међутим,

потребно је пре свега да услед оваквог понашања послодавац претрпи стварну штету, односно послодавац је дужан да докаже да је по њега штета заиста наступила и њену висину, али и чињеницу да је проузрокована управо непоштовањем отказног рока од стране запосленог који је дао отказ уговора о раду.

У конкретном случају, у члану 14 уговора о раду који су закључиле странке, унапред је одређена висина штете у износу од 6 бруто зарада које је запослени остварио у претходном месецу у односу на месец у којем је престао радни однос, међутим, по оцени Апелационог суда, тужилац као послодавац није могао туженом, запосленом, да уговором о раду наметне санкцију која као таква није изричито прописана Законом о раду, јер тужилац има право само на стварну штету коју претрпи због непоштовања отказног рока у смислу члана 163 Закона о раду, а Закон о раду не оставља простор да се та законом гарантована минимална права другачије уређују због специфичности радноправног односа између запосленог и послодавца. Овако унапред одређена обавеза по запосленог у уговору о раду, иако именована као накнада штете, за запосленог у суштини представља санкцију и уговорну казну, јер је висина исте унапред одређена (6 бруто зарада) и пре него што је штета настала и доспела у смислу члана 186 Закона о облигационим односима, те би према одредби члана 14 уговора о раду запослени био дужан да плати овај износ увек у случају непоштовања отказног рока, што значи да плаћање исте није условљено штетом коју би евентуално претрпео послодавац због напуштања рада од стране запосленог пре истека отказног рока. Послодавац би применом исте могао да тражи и овако унапред одређену штету (уговорну казну) и стварну штету, што би било супротно у смислу цитираних одредаба члана 178 и 163 Закона о раду, стога уговарање овакве врсте санкције није допуштено Законом о раду, посебно имајући у виду да је уговорна казна институт којим се регулише облигациони однос која се примењује на однос поверилац-дужник и таквој одредби нема места у уговору о раду којим се регулише радноправни однос између запосленог и послодавца. Према одредби члана 271 став 2 ЗОО уговорна казна мора бити уговорена у форми прописаној за уговор из кога је настала обавеза на чије се испуњење односи, па како је одредбом члана 33 Закона о раду таксативно набројано шта уговор о раду може да садржи и како Закон о раду јасно прописује процедуру код престанка радног односа у случају отказа, стога оваква одредба која садржи законом недозвољену уговорну казну није

ни могла бити уговорена, те како запосленом утврђује неповољније услове рада од услова прописаних законом иста је ништава, сходно члану 9 став 2 Закона о раду, али и јер је противна принудним прописима у смислу члана 103 ЗОО, како је то правилно закључио и првостепени суд одлучујући о овом претходном питању, супротно жалбеним наводима.

Из изнетих разлога, тужилац неосновано потражује овако паушално одређен износ 6 бруто зарада туженог позивајући се на одредбу која је незаконита и ништава, а у поступку изведеним доказима тужилац у смислу члана 228 ЗПП није доказивао да му је тужени услед непоштовања отказног рока из члана 178 Закона о раду проузроковао стварну штету и колико иста износи, односно тужилац није доказао битну чињеницу, да је заиста и претрпео штету због тужиоачевог напуштања рада у тренутку када је тужени обављао послове заваривача на Кинеском културном центру према анексу уговора о раду број 122/18 од 19.06.2018. године и у чему се та штета састоји. Ово из разлога, јер није довољна само тврдња да тужилац није могао за тако кратки рок од 21 дана да нађе новог заваривача са атестима који би могао да обави послове на једном овако захтевом објекту, будући да тужилац у поступку није пружио доказе у погледу тога, да ли је евентуално тужени одласком са рада проузроковао да тужилац није успео да испоштује рокове према инвеститору А.А. а.д. Београд, да ли је због тога тужилац имао додатне трошкове због ангажовања других радника, нити да ли је због ових или сличних околности тужилац претрпео штету.

(пресуда Основног суда у Краљеву П1-793/2020 од 01.02.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1. 1835/23 од 21.12.2023. године)

*Сентенцу приредио: Душан Пековић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**НАКНАДА ШТЕТЕ УСЛЕД ОДГОВОРНОСТИ ПРАВНОГ ЛИЦА
ЗА ШТЕТУ КОЈУ ПРОУЗРОКУЈЕ ЊЕГОВ ОРГАН
ДО ВИСИНЕ ПЛАТЕ КОЈУ ЈЕ ФУНКЦИОНЕР ОСТВАРИВАО
(члан 172 Закона о облигационим односима
(„Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89
и „Службени лист СРЈ“, бр. 31/93, 22/99 и 44/99))**

Нема места примени одредбе члана 191 Закона о раду којом је прописана накнада штете због незаконитог отказа у висини изгубљене зараде лица које је било у радном односу, у случају када исти потражује накнаду штете због незаконитог разрешења од стране скупштине општине са места функционера – председника скупштине општине до висине плате коју би примао до престанка мандата, имајући у виду да се није налазио у радном односу, већ накнаду штете остварује сходно одредби члана 172 Закона о облигационим односима услед одговорности правног лица за штету коју проузрокује његов орган.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, решењем Скупштине општине А.А. број 2-06-87/2016 од 24.11.2016. године, тужилац је изабран за председника СО А.А. на период од четири године, а на тој функцији је био до 18.04.2017. године, када је донето решење о разрешењу тужиоца СО А.А. број 2-03-22/17, а које решење је по тужби тужиоца, поништено пресудом Управног суда, Одељење у Крагујевцу У бр. 7655/17 од 02.03.2018. године и предмет враћен надлежном органу на поновно одлучивање. У поступку поновног одлучивања СО А.А. је дана 05.04.2018. године, донела Одлуку број 2-06-24/2018 којом је потврђена као законита одлука о разрешењу тужиоца са функције председника СО А.А. По тужби тужиоца Одлука СО А.А. од 05.04.2018. године, поништена је пресудом Управног суда, Одељење у Крагујевцу У бр. 7617/18 од 22.05.2020. године и предмет враћен надлежном органу на поновно одлучивање, који по пријему те пресуде дана 20.08.2020. године, није донео одлуку, а Одлуком СО А.А. од 18.08.2020. године изабран је нови председник СО А.А, када је тужиоцу коначно престала функција. Тужилац је од избора за председника СО А.А. 24.11.2016.

године, па до разрешења 18.04.2017. године обављао функцију председника СО А.А. и остваривао зараду чија је исплата почела од 09.12.2016. године, када је послодавац тужиоца М.М. а.д. А.А, донео решење о мировању радног односа тужиоца. По доношењу решења о престанку функције председника СО А.А. дана 18.04.2017. године, тужилац је наставио да ради код ранијег послодавца М.М. а.д. А.А. где је остваривао зараду која је мања од зараде коју је остваривао као председник СО А.А. Вештачењем од стране вештака економско-финансијске струке утврђено је да је тужилац у периоду од 18.04.2017. године па до 17.08.2020. године остварио мању зараду у укупном износу од 2.025.799,66 динара.

Без утицаја су жалбени наводи којима се указује да је тужбени захтев тужиоца преурањен, да тужена није могла да одлучи о разрешењу тужиоца пре конституисања нове скупштине и да је тужилац био дужан да поступи сходно члану 71 Закона о управним споровима и да издејствује доношење нове одлуке, имајући у виду да након доношења пресуде Управног суда, Одељење у Крагујевцу У бр. 7617/18 од 22.05.2020. године којом је поништена Одлука СО А.А. број 2-03-22/17 од 05.04.2018. године, па самим тим поново и решење о разрешењу и предмет враћен надлежном органу на поновно одлучивање, Скупштина општине није поновно одлучила према налогу Управног суда, на који начин су наведеном пресудом Управног суда коначно и правноснажно поништене све правне последице које је произвело незаконито решење о разрешењу тужиоца. За одговорност тужене је довољно постојање узрочно-последичне везе између радњи њеног органа – доношења незаконитог решења о разрешењу тужиоца и штете коју је претрпео тужилац, а тужилац не може да сноси негативне правне последице због непоступања органа тужене и накнадне немогућности органа тужене да поступи у оквиру својих законом датих овлашћења, јер је управо орган тужене иницирао поступак разрешења и донео незаконито решење. Тужена се неосновано у жалби позива на одредбе члана 191 став 5 и став 7 Закона о раду, имајући у виду да у конкретном случају нема места примени одредби Закона о раду, јер тужилац није био у радном односу код тужене већ је обављао послове функционера – председника Скупштине општине (тужиоцу је мировао радни однос код послодавца М.М. а.д. А.А. када је изабран на функцију), па како у конкретном случају тужилац не потражује накнаду штете због незаконитог престанка радног односа, већ накнаду штете у висини разлике у заради коју је остварио у утуженом периоду и плате коју би остварио као функционер по

редовном току ствари, то се на статус функционера и поступак разрешења има применити Закон о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе („Службени гласник РС“, бр. 21/2016, 113/2017, 95/2018), међутим, како овим законом није ближе прописан поступак накнаде штете због незаконитог разрешења функционера, то тужилац у конкретном случају остварује право на накнаду штете сходно општим прописима, према одредби члана 172 Закона о облигационим односима услед одговорности правног лица за штету коју проузрокује његов орган.

(пресуда Основног суда у Горњем Милановцу П1-10/2022 од 04.11.2022. године, исправљена решењем Основног суда у Горњем Милановцу П1-10/2022 од 19.01.2023. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1-728/23 од 06.12.2022. године)

*Сентенцу приредио: Душан Пековић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ОБАВЕЗА ПОСЛОДАВЦА ДА ПОНУДИ АНЕКС УГОВОРА
О РАДУ КОД ИЗМЕНЕ КОЈОМ СЕ УГОВОР О РАДУ НА
ОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ ЗБОГ ЗАМЕНЕ ПРИВРЕМЕНО
ОДСУТНОГ ЗАПОСЛЕНОГ МЕЊА У УГОВОР О РАДУ СА
ОДРЕЂЕНИМ РОКОМ ТРАЈАЊА**

(члан 171 и 172 Закона о раду

(„Службени гласник РС“, бр. 24/05...95/18-аутентично тумачење))

У ситуацији када запослени ради на замени одсутног запосленог, послодавац је код промене уговорених услова рада, као што је трајање уговора о раду на одређено време и основа за заснивање радног односа на одређено време, дужан да понуди запосленом анекс уговора о раду са образложењем за његово закључење уз поштовање законом прописане процедуре, при чему је сврха закључења анекса уговора о раду у измени уговорених услова рада са дејством за убудуће и исти не може имати ретроактивно дејство.

Из образложења:

Побијана пресуда у ставовима 1, 2. и 3. изреке којим је одлучено о тужбеним захтевима тужиоца којим је тражио да се утврди ништавост анекса број 3255 уговора о раду број 1195 од 24.04.2018. године који је закључен 22.11.2018. године, ништавост уговора о обављању привремених и повремених послова број 3257, који је тужилац закључио 22.11.2018. године и ништавост уговора о обављању привремених и повремених послова број 17 који је тужилац закључио 04.01.2019. године тако да исти не производе правно дејство, донета је уз погрешну примену материјалног права. Наиме, чланом 171 Закона о раду („Службени гласник РС”, бр. 24/05...95/18-аутентично тумачење) прописани су услови под којима послодавац може запосленом да понуди измену уговорених услова рада (ради премештаја; ради премештаја у друго место рада; ради упућивања на рад на одговарајући посао код другог послодавца...). Према члану 172 став 1 истог закона послодавац је дужан да уз анекс уговора о раду запосленом достави писмено обавештење које садржи: разлоге за понуђени анекс уговора, рок у коме запослени треба да се изјасни који не може бити краћи од осам радних дана и правне последице које могу да настану непотписивањем анекса уговора. Према ставу 2 истог члана, ако запослени потпише анекс уговора у остављеном року, задржава право да пред надлежним судом оспорава законитост тог анекса. Сходно наведеним одредбама, при понуди за измену уговорених услова рада, послодавац је у обавези да наведе разлоге за такву одлуку. У конкретном случају, тужени је са тужиоцем закључио уговор о раду број 1195 од 24.04.2018. године којим је уговорено да тужилац заснива радни однос на одређено време ради замене А.А, међутим, оспореним анексом број 3255 од 22.11.2018. године ограничено је трајање наведеног уговора до 18.11.2018. године. Према несумњиво утврђеним чињеницама у првостепеном поступку, запослена код туженог А.А. је и након 18.11.2018. године и даље одсутна са рада, будући да јој је решењем туженог број 3265 од 23.11.2018. године одобрено одсуство са рада због трудноће и порођаја (породиљско одсуство) и одсуство са рада ради неге детета у укупном трајању од 365 дана, почев од 19.11.2018. године закључно са 18.11.2019. године, а запослена је дужна да се јави на посао 19.11.2019. године. Према томе, тужени је оспореним анексом променио трајање уговора о раду на одређено време и трајање истог није условљено повратком одсутне запослене А.А, али је тиме и променио основ за заснивање радног односа на одређено време (уговор о раду на одређено време је био закључен ради замене привремено одсутног запосленог), имајући у виду да тужилац од закључења оспореног анекса више не ради на замени одсутне А.А, већ је од тог тренутка

трајање уговора ограничено одређеним роком. Код овакве промене услова рада као што је трајање уговора о раду на одређено време и основа за заснивање радног односа на одређено време, у смислу члана 33 став 1 тачка 7 Закона о раду, тужени је био дужан да тужиоцу понуди закључење анекса уговора о раду са образложењем за његово закључење уз поштовање процедуре која је ближе одређена чланом 172 став 1 Закона о раду што је изостало. Тужени, на коме је био терет доказивања, сходно члану 231 ЗПП, није доказао да је уопште тужиоцу доставио образложену понуду за закључење оспореног анекса, па самим тим ни да је испоштовао прописану законску процедуру, чија суштина се огледа у чињеници да запослени мора бити упознат са свим разлозима и околностима које су довеле до потребе за изменом уговорених услова рада.

Поред наведеног, оспорени анекс је закључен дана 22.11.2018. године и истим је трајање уговора о раду ограничено до 18.11.2018. године, те се и у наведеној чињеници огледа незаконитост анекса, јер се анекс уговора о раду може закључити само за убудуће (*ex nunc*) и не може имати дејство уназад (*ex tunc*). Законом о раду није забрањена могућност да се уговор о раду на одређено време може изменити анексом и на тај начин продужити трајање уговора, међутим, како је оспорени анекс закључен дана 22.11.2018. године и истим је ретроактивно одређено да траје закључно до 18.11.2018. године, што је у времену пре закључења анекса, то је јасно да је сврха закључења истог била престанак трајања уговора на одређено време и то са ретроактивним дејством, што је недопуштено и у супротности са сврхом закључења анекса, а то је измена уговорених услова рада.

(пресуда Основног суда у Крагујевцу ПП-2399/21 од 21.12.2021. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж1-2462/22 од 07.02.2023. године)

*Сентенцу приредио: Душан Пековић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу*

**ОБАВЕЗА ПОСЛОДАВЦА ДА УДАЉИ СА РАДА ЗАПОСЛЕНОГ
КОЈЕМ ЈЕ ОДРЕЂЕНА МЕРА ЗАБРАНЕ НАПУШТАЊА СТАНА
(члан 166 Закона о раду
(„Службени гласник РС“, бр. 24/05...95/18 – аутентично тумачење)**

У случају када је запосленом одређена мера забране напуштања стана, послодавац је у обавези да запосленог удаљи са рада на основу самог закона, јер као у ситуацији када је запосленом одређен притвор и код одређивања мере забране напуштања стана запослени губи слободу и онемогућен је да обавља рад, за разлику од факултативних разлога удаљења са рада предвиђених чланом 165 Закона о раду, код којих послодавац процењује да ли да запосленог удаљи привремено са рада или да то не учини.

Из образложења:

Одредбом члана 165 Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05...95/18 – аутентично тумачење) прописано је да запослени може да буде привремено удаљен са рада ако је против њега започето кривично гоњење у складу са законом због кривичног дела учињеног на раду или у вези са радом (тачка 1); ако непоштовањем радне дисциплине или повредом радне обавезе угрожава имовину веће вредности утврђене општим актом или уговором о раду (тачка 2) или ако је природа повреде радне обавезе, односно непоштовања радне дисциплине или је понашање запосленог такво да не може да настави рад код послодавца пре истека рока из члана 180 став 1 овог закона (тачка 3). Одредбом члана 166 Закона о раду прописано је да се запослени коме је одређен притвор удаљује са рада од првог дана притвора, док притвор траје.

Како је у спроведеном поступку са сигурношћу утврђено да је тужени донео спорно решење број 449 од 22.1.2019. године којим је тужиљи продужио удаљење са рада, јер јој је оптужницом Вишег јавног тужиоца у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције КТОКо 78/18 од 11.10.2018. године стављено на терет продужено кривично дело примање мита из члана 367 став 1 у вези члана 61 КЗ, а и због тога што је решењем Вишег суда у Краљеву, Посебно одељење за сузбијање корупције Кв-По4 73/18 од 03.12.2018. године тужиљи укинута притвор и замењен мером забране напуштања стана; да је решењем Вишег суда у Краљеву Кв-По4 26/19 од 01.03.2019. године тужиљи укинута мера забране напуштања стана; те да је Одлуком 0106 број 4875 од 07.05.2019. године (након што је отпочела предметна парница) тужени ставио ван снаге спорно решење број 449 од 22.01.2019. године и да је тужиља враћена на рад правилно је закључио првостепени суд да је побијано решење законито. Наиме, према одредби члана 165 Закона о раду послодавац може

да привремено удаљи запосленог са рада, дакле не мора то да учини у свакој ситуацији када се стекну услови предвиђени тачком 1, 2 и 3 истог члана, док према члану 166 истог закона, запослени коме је одређен притвор удаљује се са рада од првог дана притвора, док притвор траје. Запослени коме је одређен притвор аутоматски се удаљава са рада од првог дана ступања у притвор, све док притвор траје и исто престаје моментом престанка притвора. Послодавац је према закону дужан да обавезно удаљи са рада запосленог против кога је одређен притвор, што значи да у овом случају није остављена могућност послодавцу да процењује да ли да запосленог удаљи привремено са рада или да то не учини. Из наведеног произлази, да у конкретној ситуацији када је тужили одређена мера забрана напуштања стана, тужени је био у обавези да тужилу удаљи са рада, за разлику од факултативних разлога удаљења са рада предвиђених чланом 165 истог закона, јер као у случају код запосленог коме је одређен притвор и код одређивања мере забране напуштања стана запослени губи слободу и онемогућен је да обавља рад. Сама чињеница да запослени због одређивања притвора, односно мере забране напуштања стана одсуствује са рада основ је обавезног привременог удаљења са рада, до кога долази на основу самог закона. Тужилца неспорно има правни интерес да поништава решење којим се одлучује о правима о обавезама запосленог у смислу члана 195 Закона о раду, међутим, оспорено решење туженог је у моменту доношења и у моменту подношења тужбе законито из претходно изнетих разлога, па је правилно првостепени суд мериторно одлучивао у границама постављеног тужбеног захтева сходно члану 3 став 1 ЗПП.

(пресуда Основног суда у Ужицу III-449/21 од 18.11.2021. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу ГжI-1222/22 од 25.01.2023. године)

**Сентенцу приредио: Душан Пековић,
судијски помоћник Апелационог суда у Крагујевцу**

Pravna i ekonomska izdanja
za uspješno i zakonito poslovanje

www.paragraf.rs